

Polisspionen

eller

En onödig människas lif

Roman af Maxim GORKIJ (1907)

»Beslutet att fullgöra uppgiften var ålagdt honom af en främad vilja; han behöfde således icke sjelf göra sig någon tankemöda därmed. Detta beslut bredde ut sig i hans inre, det växte af sig sjelf inom honom och förträngde all fruktan, alla hämningar och alla sympatier.«

Maksim GORKIJ: »*Polisspionen* eller *En onödig människas lif*«
(1907). Denna öfversättning är utförd af Erik Jonsson under åren
2001 (tvåtusenet) till 2007 (tvåtusensju).
(Шпион / Жизнь ненужного человека, 1907)

Denna svenska öfversättning
Copyright © 2003–2007 Erik Jonsson.

Förvaras åtkomligt.

Uppgifterna om författarens och öfversättarens namn få ej aflägsnas, utplånas eller eljest göras oläsliga.

Vid citat eller annat återgivande af denna öfversättning, helt eller delvis, *måste* stafning, ordböjning och bruk af skiljetecken samt andra särdrag *ovillkorligen* bibehållas. Det är *icke* tillåtet att förvanska texten genom att t.ex. modernisera stafningen eller verbböjningen.

Denna bok är upptagen på en »svart lista« från år 1933 öfver böcker och författare, hvilka af de tyska nazisterna (hitlerfascisterna) ansågos böra utrensas ur tyska bibliotek. Se sidan

<http://www.library.arizona.edu/images/burnedbooks/documents.htm>

Genom söksidor på WWW kan man ibland välja att se en HTML-version af denna PDF-fil. Detta anbefalles icke, ty den kommer ej att se riktig ut. Man torde i stället besöka några af våra nedan förtecknade egna HTML-sidor. Länkar till tre olika HTML-versioner af detta dokument (romanen »*Polisspionen*« af Maksim GORKIJ) samt till romanen »*En mor*« af samme författare och i öfversättning af Walborg Hedberg finnas på sidorna

1. <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gorkij/spion.html>
2. <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gorkij/polisspion.html>
3. <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gorkij/oml.html>

Länkar till motsvarande PDF-filer finns på sidan

- <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gendep.html>

Version 1 innehåller texten i ett utförande, som påminner om språket i Walborg Hedbergs öfversättning af »*En mor*«. Version 2 har en delvis reformerad stafning, hvilken dock icke öfverensstämmer med nyare utgåfvor af SAOL, men ofta i stort sett samma s.k. gammalstafning m.m. som version 1 (ibland har denna version äldre stafning med *e*, t.ex. när en äldre stafning med *e* bättre motsvarar vårt uttal än den samtida med *ä*), men språket är för ofrigt anpassadt till *mer eller mindre* skånsk *svenska* (således intet uttalshärmande). Verb i *repliker* ha i denna text dock enbart entalsformer. Version 3 är nystafvad och anpassad till *mer eller mindre* samtida uppsvenskt (oskånskt) bokmål. Texten i denna PDF-fil motsvarar närmast HTML-version 2. Förgrening på tre HTML-versioner påbörjades omkring månadsskiftet januari-februari 2005 och pågår ännu, hvarför texterna själfallet innehåller inkonsekvenser och andra felaktigheter. På ofvan nämnda sidor finnas äfven länkar till andra i sammanhanget intressanta texter.

Öfversättningen rättad och förbättrad 10 februari 2007.

Äldre versioner innehålla upptäckta fel och böra förstöras.

Kopiera ej utan att först kontrollera, om nyare version finnes!
Hämta alltid senaste version före utskrift!

Kapitel I

När Jevsej Klimkof var fyra år gammal, blef hans far skjuten af skogvaktaren. När han hade fyllt sju år, dog hans mor. Hon dog oförmodadt — ute på åkeren under skörden — och detta var så besynnerligt, att Jevsej icke ens blef rädd, när han fick se henne ligga där död.

Morbror Pjotr, smeden, lade handen på gossens hufvud och sade:

»Hvad skall vi nu taga oss för?»

Jevsej sneglade åt det hörn, hvarest moren låg på en bänk, och svarade med svag röst:

»Det vet jag inte. . . «

Smeden torkade svetten ur ansiktet med skjortärmen, teg en lång stund och sköt sedan ömt sin systerson ifrån sig:

»Ack, du min lille gubbe. . . «

Ifrån den dagen började man kalla gossen för „Lille-gubben“. Ordet passade väl in på honom: han var ovanligt liten för sin ålder, han hade något slappt i sina rörelser och han talade med tunn och svag röst. Ur hans beniga ansikte stack näsan ut liksom ett fågelnäbb; de runda, färglösa ögonen blinkade ängsligt; och det glesa, gula hufvudhåret växte i hvirflar. De små skolgossarne grinade åt honom och gånge honom prygel; hans uggleansikte retade på ett eller annat sätt de sunda och lifliga barnen. Han undvek dem och lefde för sig sjelf ensam och alltid någonstädes i skuggan, i vinklar och vrår och hålor. Förskräckt ihopkrupen iakttog han folk därinifrån utan att blinka med sina runda ögon. Blefvo ögonen trötta, så blundade han; sedan satt han länge liksom blind där och vaggade sin klene, lätte kropp mjukt fram och tillbaka. Äfven i morbrorens familj försökte han förbli obemärkt, men det var svårare där; han måste äta både middag och kvällsvard tillsammans med de öfrige, och när han satt till bords, gick morbrorens yngste son — Jakof, tjock och rödkindad — in för att på allehanda sätt reta honom eller narra honom att grina: denne gjorde miner, räckte ut tungan, sparkade honom under bordet och knep honom. Han lyckades

visserligen icke få kusinen att skratta, men ofta ryckte Jevsej till af smärta, hans gula ansikte blef grått, hans ögon vidgades och skeden i hans hand började darra.

»Hvad är där med dig, Lille-gubben?« plägade då morbror Pjotr fråga.

»Jaschka knep mig,« förklarade gossen i likgiltig ton utan att beklaga sig.

Om då morbror Pjotr gaf Jaschka en lusing eller luggade honom, så snörpte tant Agafja på munnen och brummade argt: »Fy dig, din skvallerbytta!«

Bakefter letade Jaschka sedan opp honom någonstades och gaf honom stryk både länge och ifrigt. Jevsej förhöll sig till att bli slagen såsom till någonting oundvikligt; att klaga på Jaschka vore meningslöst, eftersom tant Agafja, så snart morbror Pjotr slog sin son, gaf sin styfson slagen igen med ränta; och hennes slag gjorde mer ondt än Jaschkas. När därför Jevsej såg, att Jaschka kom för att ge honom stryk, så kastade han sig omkull, rullade så hårdt, han kunde, ihop sin kropp till en klump, drog in knäna intill magen, öfvertäckte ansiktet med händerna och prisgaf tigande sidorna och ryggen åt kusinens näfvar. Ju tålmodigare han utstod slagen, desto ifrigare blef alltid Jaschka; emellanåt till och med grät denne af ilska, sparkade honom och skrek:

»Din förbannade mask, böla då!«

En gång hittade Jevsej en hästsko och gaf Jaschka den, ty denne skulle i alla fall ha tagit ifrån honom fyndet. Blidkad af gåfvan frågade Jaschka honom:

»Gjorde jag dig mycket illa nyss?«

»Ja!« svarade Jevsej.

Jaschka tänkte efter ett tag, kliade sig i hufvudet och sade:

»Nå, det gör inget — det går öfver!«

Sedan gick han sin väg, men hans ord fastnade i Jevsejs själ, och denne upprepade halfhögt, full af hopp:

»Det går öfver. . . «

En gång hade han sett, huru några vallfärderskor hade gnidit sina trötta fötter med brännällor; nu försökte äfven han gnida in sina af Jaschka sönderslagna höfter med sådana, och det förekom honom, som om nällorna förminskade smärtan mycket. Sedan dess behandlade han, när han hade fått stryk, de skrubgade ställena hvar gång grundligt med den onda, af ingen älskade örtens fjuniga blad.

Han lärde sig illa, eftersom han kom till skolan mättad af rädsla för att få stryk och åter lemnade den full af förödmjukelser. Hans räds-

la för kränkningar var uppenbar och framkallade hos alla den oemotståndliga lusten att låta Gubben smaka deras knytnäfvar.

Det visade sig, att Jevsej hade en användbar altstämma, och läraren tog honom med i kyrkokören. Nu var han mindre ofta hemma men träffade i gengäld vid sångöfningarna ofta sina skolkamrater, och de slogos icke sämre än Jaschka.

Han tyckte om den gamla träkyrkan; den hade många mörka små hörnor, hvilkas varma, behagliga stillhet drog honom till sig på något kusligt sätt. I hemlighet väntade han sig att finna något ovanligt och godt där i någon krok — någonting, där skulle omfamna honom, ömt trycka honom till sig och berätta någonting för honom så, som hans mor förr hade plägat göra. Helgonbilderna voro svärtade af sot, där under många år hade satt sig på dem, och helgonens ansikten — på samma gång godmodiga och stränga — påminde honom alla lika mycket om morbror Pjotrs skäggiga, mörka ansikte.

I kyrkans vapenhus var där en tafla, som föreställde ett helgon, där just hade fångat en djäfvil och höll på med att prygla opp honom. Helgonet var en mörk, lång, senig man med långa armar, men djävilen en eldröd, smal och spenslig yngling, där liknade en killing. Först såg Jevsej icke åt djävilen; han var till och med hågad att spotta på denne; men senare började han tycka synd om denne olycklige lille djäfvil; och när ingen var i närheten, smekte han försiktigt den ondes af fruktan och smärta förvridna getabocksnos.

Så föddes för förste gången medlidandets känsla i gossen.

Han tyckte också om kyrkan därför, att alla — till och med ökända gaphalsar och bråkmakare — förhöllo sig stilla och ödmjukt där.

Högljudt samtal förskräckte Jevsej; för upprörda ansikten och skrik sprang han och gömde sig, därför att han en gång på en marknadsdag hade upplefvat, hur bönderna, där först bara hade talat högt, sedan plötsligt hade börjat skrika åt hvarandra och stöta till hvarandra; därpå hade någon af dem fått tag i en påle, svingat den och slagit till. Där hade ljudit ett fruktansvärdt ylande och skriande, några hade sprungit därifrån och därvid puttats omkull Gubben, så att han hade stått på näsan i en vattenpöl; när han hade rest sig opp, hade han fått se, hur en jättelik bonde hade kommit emot honom viftande med armarne; i stället för ansikte syntes bara en darrande, illröd fläck. Anblicken hade varit så förfärlig, att Jevsej hade oppgifvit ett häftigt skrik; det kändes, som om han plötsligt hade störtat ner i ett mörkt hål. De hade varit tvungna att stänka vatten på honom, för att han skulle komma till sans igen.

För berusade var han också rädd; hans mor hade sagt honom, att det var en djävel, där for i en berusad människa. Lille-gubben föreställde sig denne djävel taggig som en igelkott och fuktig som en groda, röd och med gröna ögon. Han kryper in i människans buk, bedrifver där sitt ofog, och däraf blir människan tosig.

I kyrkan fanns ännu mycket godt. Förutom friden, stillheten och det milda skumrasket tyckte Jevsej särskildt mycket om sången. När han sjöng utan noter, blundade han hårdt och lät sin röst flyta ihop med den gemensamma vågen af röster så, att man icke längre kunde särskilja dem; det var så behagligt att med hela sitt väsen fly undan någonstades hän såsom i en söt slummer. I detta halfsofvande tillstånd tycktes det honom, som om han sväfvade bort ur lifvet och närmare ett annat, ett fredligare och gladare lif.

Inom honom föddes en dröm, han en gång för sin morbror uttryckte med dessa ord:

»Kan man lefva så, att man både kan gå öfverallt och se allt, utan att någon ser en sjelf?»

»Som en osynlig?» frågade smeden.

När han hade tänkt efter ett tag, svarade han:

»Det måste man nog säga, att det kan man inte.»

Sedan hela byn hade kommit att kalla Jevsej för „Gubben“, så kallade morbror Pjotr honom för „den Föräldralöse“. Smeden var i allo en ovanlig människa; äfven i berusadt tillstånd var där intet förskräckligt med honom; då tog han bara af sig mössan, gick gatan fram viftande med den och sjöng visor med ljudlig, svärmodig stämma; därvid log han och vaggade på hufvudet hit och dit, och tårarne flöto då ännu rikligare ur hans ögon än i nyktert tillstånd. Jevsej tyckte, att hans morbror var den klokaste och bäste mannen i hela byn och att man kunde tala med honom om allt. Han log ofta men grinade likväl nästan aldrig och talade städse utan brådska, sakta och allvarligt. Ibland talade han liksom för sig sjelf i smedjan utan att lägga märke till sin systerson eller som om han hade glömt dennes närvaro; och det tyckte Jevsej särskildt mycket om. I sitt tal grälade smeden alltid med någon, sade alltid emot någon:

»Förbannade pack,« brummade han halfhögt för sig sjelf utan ilska. »Ditt omättligen ulfvagap! Jag arbetar väl? Ja, jag är redan torr i ögonen, snart blir jag blind; hvad skall jag mer göra? Du förbannade, tunga lefnadsöde utan skönhet och glädje. . . «

Det lät, som om gudfaren diktade en sång, och det förekom Jevsej, som såge smeden den osynlige, han talade med.

En gång frågade han honom:

»Hvem talar du med?«

»Hvem jag talar med?« gentog smeden utan att se på honom och svarade sedan leende: »I min egen dumhet är det med mig sjelf, jag talar...«

Men sällan lyckades det Jevsej att komma så nära inpå i samtal med sin gudfar; i smedjan var där alltid någon främmad närvarande, och ofta stimmade den trinde Jaschka omkring där som en snurretopp och öfverröstade med sina gälla skrik både hammarslagen och kolens sprakande i ässjan — när Jaschka var i smedjan, vågade Jevsej icke uppsöka sin morbror.

Smedjan stod vid randen af en icke särskildt djup klyfta, hvarest Jevsej vår, sommar och höst tillbragte sin fritid inne i busksnåren. I klyftan var det fridfullt som i kyrkan. Fåglarne kvittrade, bin och humlor surrade. Gossen satt där, vaggade från sida till sida och tänkte med hårdt ihopknipna ögon på någonting; eller också ströfvade han omkring ibland buskarne, lyssnade efter smedjans larm och smög sig, så snart han kände på sig, att morbroren var ensam, opp till denne.

»Nå, Föräldralöse?« tog då smeden emot honom och kisade med de tårfuktiga ögonen.

En gång frågade Jevsej smeden:

»Brukar den onde vara i kyrkan om natten?«

Smeden tänkte efter en stund och sade sedan:

»Hvarför skulle han inte det? Han kryper in öfverallt, det är lätt för honom.«

Gossen drog opp axlarne och öfverblickade med sina stora ögon forskande de mörka hörnorna i smedjan.

»Du behöfver inte vara rädd för dem, de där djäflarne,« rådde honom morbroren.

Jevsej suckade, sedan svarade han sakta:

»Jag är heller inte rädd.«

»De gör dig ingen skada!« försäkrade smeden och gned sig med de svarte fingrarne i ögonen. Sedan frågade Jevsej vidare:

»Hur är det då med Gud?«

»Hvad skulle där vara med honom?«

»Hvarför släpper Gud in djävelen i kyrkan?«

»Hvad angår det honom? Gud är ju ingen kyrkovaktmästare...«

»Bor han inte där då?«

»Hvem? Gud? Det behöfver han inte! För honom, du Föräldralöse, är där plats öfverallt. Kyrkan, den är till för folk...«

»Och menniskorna, hvarför är de till?«

»Folk, de är väl så... liksom, öfver hufvud taget, till för allt! Utan folk går det nu en gång inte, ja, ja...«

»Är de till för Gud?«

Smeden betraktade sin systerson ifrån sidan och svarade efter en stund:

»Naturligtvis...«

Sedan aftorkade han händerna på förskinnet, såg in i ässjans eld och fortfor:

»Jag vet inte så mycket om sådant, Föräldralöse... Det skulle du fråga läraren om någon gång... eller presten.«

Jevsej aftorkade näsan med skjortärmen, sedan han hade svarat:

»Jag är rädd för dem...«

»Tala helst inte om sådana ting,« rådde honom morbror Pjotr allvarligt. »Du är ännu liten, spring omkring och lek och rör på dig, så att du blir frisk och stark. Det hör till lifvet, att man skall vara frisk och sund; om man inga krafter har och inte kan arbeta, så kan man inte heller lefva. Det är det, där är hela den stora visheten... Hvad Gud behöfver, det vet icke vi.«

Han tystnade och tänkte efter ett tag utan att taga ögonen ifrån elden; sedan fortfor han allvarligt, i korthuggna meningar:

»Hvad där är på andra sidan, det vet jag inte, och hvad här är, det begriper jag inte! „Allt har han i sin allvishet skapat“, heter det...«

Han blickade omkring sig i smedjan, och när han märkte gossen i hörnet, sade han:

»Hvad sitter du här och kurar för? Ut och lek, säger jag!«

Men när Jevsej sedan försagdt hade gått därifrån, tillade smeden efter honom:

»Om du får en gnista i ögat, så kan du bli blind på det. Och hvem kan väl ha nytta af en enögd?«

Mens moren ännu hade varit i lifvet, hade hon berättat några sagor för Jevsej. Hon plägade förtälja dem under de långa vinternätterna, då snöstormen slog emot stugans väggar, rusade fram öfver taket och kände på allt — liksom letade den efter något — och sedan till sist kröp in igenom skorstenen, hvarest den klagande ylade i flera stämmor. Moren plägade berätta sagorna med sakta, sömnig röst; hon afbröt sig ofta, hillade in sig och gentog gång på gång ett och samma ord. Då tycktes det gossen, som såge hon allt det, hon berättade om, i mörkret framför sig — om än det var otydligt, hon såg det.

Samtalen med morbror Pjotr påminde Jevsej om hans mors sagor; äfven smeden verkade se såväl Gud och djävulen som hela det förskräckliga menniskolifvet i ässjans eld, och det var nog därför, han

ständigt grät. Jevsej åhörde hans tal och lade dem lätt på minnet; de omslöt hans hjärta med en ängslig, förväntansfull bäftan och stärkte honom allt mer i hoppet om att någon gång få upplefva någonting annorlunda — någonting, där icke skulle likna lifvet i byn med fulla bönder, leda kärringar och skrikiga smågyltar — någonting, där skulle vara oppfyllt af kärlek och allvar liksom gudstjensten i kyrkan.

Smedens grannar hade en liten blind tös, där hette Tanja. Jevsej blef vän med henne, ledde henne på promenader i byn, hjälpte henne omtänksamt att taga sig ner i klyftan; och med sakta röst berättade han allt möjligt för henne, mens hans vattenblåa ögon ängsligt vidgades. Denna vänskap hade man lagt märke till i kyrkbyn, och alla tyckte om den. Emellertid kom en dag den blindas mor till morbror Pjotr och beklagade sig. Jevsej skulle med sitt tal i Tanja ha injagat en sådan stor skräck, att den lilla tösen icke längre kunde lemnas ensam; hon grät, hon hade börjat sofva illa, hon kastade sig om nätterna hit och dit i sängen, hoppade opp och skrek.

»Hvad han har inbillat henne, det är icke till att begripa, men hon stammar hela tiden något om djäflar och att himmelen är svart och full af hål, igenom hålen syns där eld, hvarest djäflarne slår kullerbyttor och förhånar menniskorna. . . Får man verkligen berätta sådant för en liten tös?»

»Kom här ett tag,« kallade morbror Pjotr på sin systerson.

När Jevsej långsamt hade kommit fram ur hörnet, lade smeden sin tunge, råk näfve på hans hjässa och frågade:

»Har du berättat allt det?»

»Ja.»

»Hvarför det?»

»Det vet jag inte. . . «

Smeden stötte utan att lyfta handen gossens hufvud bakåt, såg honom i ögonen och sade i allvarlig ton:

»Är verkligen himmelen svart?»

Jevsej mumlade tyst:

»Men om hon i alla fall inte kan se den? . . . «

»Hvem?»

»Lilla Tanja. . . «

»Jaså!« sade smeden, tänkte efter och frågade sedan: »Och elden, är den också svart? Hvarför har du hittat på det?»

Gossen slog ner blicken och teg.

»Nå, men så tala då, där är ingen, där tänker slå dig! Hvarför inbillar du henne sådant?»

»För att jag tycker synd om henne,« hviskade Jevsej.

Smeden sköt gossen mjukt ifrån sig och sade:

»Hädanefter skall du inte tala mer med henne, hör du? Aldrig. Oroa dig inte, tant Praskovja! Denna vänskapen skall vi göra slut på!«

»Han skulle ha på öronen,« rådde den blindas mor. »Tösen lefde i lugn och ro för sig sjelf, där var ingen, där störde henne, och nu får man inte röra sig väck ifrån henne. . . «

När Praskovja var gången, tog smeden Jevsej tigande i näfven, ledde honom ut på gården och frågade honom där:

»Tala nu förnuftigt: hvarför har du skrämt opp tösen?«

Morbroren talade icke högt, men hans röst lät sträng. Jevsej blef rädd och började stammande rättfärdiga sig:

»Jag har inte skrämt henne, jag har bara — hon klagade förjämt och sade: jag ser bara svart, och du, du ser allt. . . Då sade jag till henne, att allting är svart, så att hon inte skulle bli förtröden. Jag ville inte alls, att hon skulle bli rädd. . . «

Han snyftade högt, därför att han kände sig kränkt. Morbror Pjotr grinade sakta:

»Dummer! Du skulle ha tänkt på, att det ju bara är tre år sedan, hon blef blind. Hon är ju inte född blind, hon har fått det efter kopporna. Så hon kommer alltså ännu ihåg, hur allting ser ut. Så dum du är!«

»Jag är inte dum, hon trodde mig ju!« invände Jevsej och torkade sig i ögonen.

»Nå, det är i ordning. Ha du bara inte mer med henne att göra. . . Hör du det?«

»Nej, det skall jag inte. . . «

»Det gör ingenting, att du gråter. De kan godt få tro, jag har gett dig pisk.«

Smeden stötte näfven emot Jevsejs axel och tillade småleende:

»Sådana skälmar vi är, vi två. . . «

Då tryckte gossen hufvudet tätt intill hans sida och frågade med darrande röst:

»Hvarför vill alla menniskor förnedra mig hela tiden?«

»Det vet jag inte, Föräldralös!« sade morbroren, sedan han hade tänkt efter ett tag.

Kränkningarna började efter hand bereda gossen en frätande njutning; där mognade inom honom en grumlig öfvertygelse, att han icke vore som de andre, och det vore därför, man kränkte honom.

Kyrkbyn låg på en höjd. På andra sidan elfven sträckte ett ofarbart kärr ut sig. Om sommaren, efter heta dagar, höjde sig en lilafärgad, kväfvande dimma ur träskmarken, och bak den lågvuxna skogen steg en röd måne opp på himmelen. Kärret utspydde sin ruttna andedräkt

öfver kyrkbyn och skickade folket där hela moln af myggor; dessa fyllde luften med sin roflystna beskäftighet och sitt svårmodiga sjungande; och de arma, arga människorna kliade sig till blods.

Om nätterna irrade små, darrande, blåa flammor öfver kärret; det hette, att det var syndarnes själar, där icke kunde finna ro. Folk suckade bekymradt och beklagade dem; emot hvarandra voro de emellertid utan förbarmande.

Likväl kunde de också lefva i glädje och endräkt. Det hade Jevsej sjelf sett en gång.

Hos den rike bonden Vjeretennikof hade där en natt utbrutit eldsvåda i rian;¹ gossen hade sprungit ut i köksträdgården, klättrat opp i en videbuske och beskådat branden därifrån.

Det förekom honom, som om en förskräcklig, röksvart och eldnäbbad fågels mångbevingade, böjlige kropp ringlade sig fram öfver himmelen. Med det röda, gnistsprutande hufvudet lutadt emot marken tycks fågelen med sina eldige, skarpe tänder roflystet rifva ut halmen och gnaga i träet. Dess kropp af rök slingrar sig lekfullt öfver den svar-te himmelen, låter sig sedan falla ner öfver byn, kryper fram öfver stugornas tak, den stegrar sig prålande — utan att rifva loss det blossande röda hufvudet ifrån marken — lätt till väders och spärrar allt vidare opp det bistra näbbet.

Inför eldens ansikte framstodo alla människorna som små och svarta. De sprutade vatten på den, stucko in långa stänger i flammorna, sleto de brinnande sädeskärfvarne ur eldens käftar, stampade på dem, hostade, snörflade och nöso, på väg att kväfvas i den tjocka röken. De ropade och tjöto, deras röster flöto ihop med eldens hvisslande och tju-tande; de ryckte allt närmare elden, dess röda hufvud omgäfvade de med en svart, lefvande ring, som om de hade dragit ihop en snara om dess hals. Här och där slets snaran sönder, men de knöto på nytt ihop den och drogo den allt fastare och snäfvare samman; elden vältrade sig ursinnigt hit och dit, gjorde språng, dess kropp svällde, blåste opp sig, slingrade sig som en orm, försökte slita loss sitt af människorna infångade hufvud ifrån marken och fallt, sedan den hade blifvit beröfvad krafterna, utmattadt och misslynt ner på de intilliggande sädeslador-na, kröp öfver köksträdgårdarne, smälte lasig och försvagad bort.

»Hugg i!« hojtade folk för att sporra hvarandra.

»Vann!« ljödo kvinnornas röster.

¹*Ria*: torkhus för säd. Ö.a.

Kvinnorna stodo i kedja ifrån elden till elfven, skuldra vid skuldra, främlingar och släktingar, vänner och fiender; och de langade oafbrutet spannarne med vatten vidare.

»Raska på, kärringar! Kära ni, raska på!«

Det hade varit skönt och glädjerikt, detta goda, kamratliga lif vid kampen emot elden. Alla hade uppmuntrat hvarandra, de hade turats om att loforda hvarandras skicklighet och styrka; och de hade skällt vänskapligt på hvarandra. Där hade icke legat något ondt i deras skrikande; det hade verkat, som såge de här i eldsskenet blott hvarandras goda sidor, som om den ene tyckte bra om den andre. När de till sist hade besegrat elden, så hade de blifvit glada. De hade stämt opp sånger, grinat och skojat och skrutit för hvarandra med sina insatser. De äldre hade skaffat fram brännvin och druckit litet grand för att stärka sig, mens ungdomen nästan ända till morgonen hade spatserat omkring och firat på gatan — och allt hade varit skönt liksom i en dröm.

Jevsej hade icke hört ett enda argt utrop, icke sett ett enda bistert ansikte. Så länge, det hade brunnit, hade ingen gråtit af smärta och förnedring, ingen hade utstött det djuriska rytande af sådan vildsint ondska, där till och med är redo till dråp.

Följande dag sade Jevsej till morbror Pjotr:

»Så fint det var i går...«

»Nå-ja, Föräldralös, fint!... Litet till, så hade elden slickat i sig halfva kyrkbyn!«

»Jag menade folk!« förklarade gossen. »Att de var så eniga. Så borde de alltid lefva — tänk om det alltid hade brunnit!«

Smeden tänkte efter en stund och frågade förundradt:

»Det betyder alltså — du skulle vilja, att det alltid brunne?«

Sedan sade han med en sträng blick på Jevsej och truade med pekfingeren:

»Passa dig, din virrhjärna, låt inte sådana syndiga ting falla dig in! Man kan ju inte tro det — han tycker om, när det brinner!«

Kapitel II

När Jevsej hade gått ut skolan, sade smeden:

»Hvar skall vi nu göra af dig? Här är du inte till någon nytta. Jag måste snart köra och köpa nya blåsbälgar; då tar jag dig med mig till staden, Föräldralös.«

»Skall du sjelf taga mig med dit?« frågade Jevsej.

»Ja. Är du ledsen för det, att du skall lemna byn?«

»Nej. Men dig är jag ledsen för att lemna. . . «

Smeden stötte ett järn i elden, ryckte med tången kolen till rätta och sade eftertänksamt:

»Mig behöfver du inte tycka synd om. Jag är ju en stor. . . En karl som alla andra.«

»Du är bättre än alla andra!« sade Jevsej sakta.

Morbror Pjotr måtte icke ha hört hans ord; han svarade icke på det utan tog det glödgade järnet ur elden, kisade med ögonen och började smida, så att de röda gnistorna yrde. Så hejdade han sig plötsligt, lät långsamt handen med släggan sjunka och sade småleende:

»Jag borde ge dig några lärdomar med på vägen. . . «

Jevsej spetsade öronen i förväntan inför belärandet. Emellertid stack smeden på nytt järnet in i elden, torkade tårarne ifrån kinderna, och blickande in i ässjan glömde han sin systerson. Sedan kom där en bonde med en hjulring, där hade remnat. Jevsej gick ner i klyftan, satte sig där i snåren och väntade till solnedgången på, om icke morbroren skulle bli ensam i smedjan. Så skedde emellertid icke.

Dagen för afresan ifrån kyrkbyn blef sedermera oskarp i gossens minne. Han erinrade sig blott, att det var mörkt och egendomligt betryckande, när de körde ut på fältet, att vagnen rystee häftigt, och att svarta, orörliga träd höjde sig på ömse sidor om vagnen. Men ju längre de körde, desto friare och ljusare framträdde landskapet. Morbroren var hela vägen i misshumör och besvarade frågor blott ogärna, enstafvigt och otydligt.

De körde hela dagen och öfvernattade i en liten by. Under natten var där någon, där spelade länge och väl på dragspel; där var en kvinna, som grät; och ibland ropade en vredgad röst:

»Håll tyst!«

Sedan följde en oanständig svordom.

Det var ännu natt, när de fortsatte. Två hundar ledsagade dem springande vid sidan om vagnen och gläfsande i mörkret; när de lemnade byn, lät en rördrom i skogen till venster om vägen höra sitt vemodigt klagande rop.

»Gifve Gud, det betyder tur!« mumlade smeden.

Jevsej fallt i sömn och vaknade först då, när morbroren klappade honom lätt på benen med piskan.

»Titta, så skall du få se, Föräldralös, hallå!«

För gossens sömniga ögon framträdde staden som en jättelik bokhveteåker; tät och brokig sträckte den ut sig utan ände, kyrkornas gyllene kupoler däri sågo ut som gula smörblommor, och gatornas mörka rynkor liknade plogfårar.

»Åhå-å!« sade Jevsej, när han såg närmare efter.

Staden blef, efter hand som den tornade opp sig inför dem, allt färgrikare. Grön, röd, grå och gyllene skimrade den, då den återspeglade solens strålar i de otaliga fönsterrutorna och i kyrkokupolernas guld. Den tände i gossens hjärta en förväntan inför något ovanligt. Stående på knä i vagnen, höll sig Jevsej med ena handen fast vid morbrorens axel och såg oafvändt framåt, mens smeden talade till honom:

»Du skall lefva så, att du gör det, man ger dig i uppdrag, och håll dig för öfrigt undan. Akta dig för framfusigt folk; af tio framfusige kanske en slår sig fram, hvaremot nio bryter nacken af sig.«

Detta sade han tvekande, som om han betviflade, att han egentligen sade det rätta. Jevsej hörde uppmärksamt och allvarligt på i den förhoppningen, att han skulle få höra några särskilda ord, där kunde rusta honom emot det nya lifvets faror.

Smeden suckade högt och fortfor fastare, med mer öfvertygelse:

»Mig, du Föräldralös, har de en gång mörbultat på häradskontoret, ja minsann! Den gången var jag brudgum och skulle gifta mig, men de ville ge mig bank! Det gör dem detsamma, de bryr sig inte mycket om andras angelägenheter. Sedan besvärade jag mig för guvernören; då spärrade de in mig i tre och en half månad... och gaf mig prygel dessutom. Det var stryk efter noter; jag spottade till och med blod, och ända sedan den tiden har jag tårar i ögonen. En viss polis, en sådan rödhårad en, liten till växten, slog mig med något tillhygge i hufvudet.«

»Nå,« tyckte Jevsej tyst, »tala helst inte om det...«

»Hvad skall man annars säga?« utropade morbror Pjotr leende. »Något annat kan jag inte komma på att säga, Föräldralös. . . «

Jevsej hängde modlöst med hufvudet.

Enstaka smutsiga, i en tung os insvepta hus kommo dem till mötes samt drogo häst och vagn med de resande allt djupare in i sina trassliga garn. På de röda och gröna taken reste sig skorstenar liksom vårtor, hvarur blå och grå rök steg upp. Somliga skorstenar sköto rätt upp ur marken; oformligt höga och smutsiga utspydde de tjock, svart rök. Den hårdstampade marken förefallt inpyrd med fet rök, ifrån alla håll kröp tungt, oroväckande buller emot dem och pressade samman luften; järnmassorna jemrade sig och tjöto, hvisslade och gormade grälsjukt. . .

Morbroren sade:

»Detta är inte staden ännu, detta är fabrikerna.«

Nu togo de af in på en bred, med trähus kantad gata. De gamla, solidt byggda och brokigt målade husen erbjödo en fridsam, hemtam anblick. Särskildt snygga voro de hus, där hade små trädgårdar åt gatan — så rena och prydliga, liksom om de hade tagit på sig gröna förkläden.

»Nu är vi snart framme!« sade smeden, när han styrde hästen in i en smal gränd. »Var inte rädd, du Föräldralöse. . . «

Han höll in hästen framför den öppna porten till ett stort hus, hoppade ner på marken och gick in på gården. Huset var gammalt och rent vindt; under de små, grumliga fönstren stucko bjelkarne ut. På den store, skitte gården stodo där många enspannsdroskor; fyra bönder, där hade omringat en hvit häst, klappade den med handflatorna och ropade högt i munnen på hvarandra. En af dem — en rundlagd och skallig karl med stort, blekgult skägg och rosigt ansikte — bredde ut armarne, sedan han hade fått syn på morbror Pjotr, och ropade:

»A-a!«

. . . I ett trångt, mörkt rum drucko de te; den skallige gapskrattade och ropade så högt, att kärnen på bordet klirrade. Där var instängdt och luktade kraftigt af varmt bröd. Jevsej var sömnig och sneglade hela tiden in i det hörn, hvarest en bred säng med många pudor i stod bak ett skitt förhänge. Där flögo omkring en mängd stora, svarta flugor; de stötte emot pannan, kröpo öfver ansigtet och kittlade obehagligt den svettdrypande huden. Jevsej blygdes för att jaga bort dem.

»Vi skall snart ordna det för dig!« ropade den skallige åt honom och nickade gladt. »Natalja, har du skickat efter Matvejitsch?«

En yppig kvinna med svarta ögonbryn, liten mun och hög barm svarade med välklingande stämma:

»Hur många gånger skall du fråga mig det. . . «

»Nå, Petrucha, min vän, hvad säger du om Natalja? Rena honungskakan, inte sant?« ropade den skallige öronbedöfvande högt.

Morbror Pjotr grinade tyst för sig sjelf; det verkade, som om han vore rädd för att se på kvinnan. Hon sköt fram en varm rågkaka med kvarg till Jevsej och sade till honom:

»Ät mer!... I staden måste man äta mycket...«

Jevsej var mätt, och en känsla af öfvermättnad tryckte honom, men han vågade icke tacka nej utan tuggade ödmjukt i sig allt, man bjöd honom.

»Ät!« hojtade den skallige och berättade sedan för morbror Pjotr: »Det är kanske en lyckträff, skall jag säga dig. Nu är platsen ledig för din systerson. Det är bara en vecka sedan, den andre pågen blef nertrampad af en häst. Han var gången till krogen efter tevatten, och så plötsligt...«

Obemärkt och ohörbart hade ytterligare en man uppenbarat sig; han var likaledes skallig men klen och mager med mörka glasögon på den stora näsan samt en lång kvast grått hår på hakan.

»Hvad står på, folk?« frågade han med låg röst. Värden for opp ifrån stolen samt började ropa och grina högt, så att Jevsej blef rent kuslig till mods.

Mannen hade kallat värdfolket och morbror Pjotr för »folk« och därigenom liksom ifrån början afskilt sig ifrån dem. Han tog plats något afsides ifrån bordet, ryckte till på köpet ytterligare ett stycke hän ifrån smeden och lät igenom långsamma rörelser med den tunna, magra halsen sin blick irra genom rummet. På hans hufvud, något ofvanom pannan, öfver högra ögat, hade han en stor bula; de små, spetsiga öronen smögo sig tätt intill skallen, liksom ville de gömma sig i den korta fransen af grått hår. Han såg grå och liksom dammig ut. Jevsej försökte omärkligt se hans ögon bak glasögonen; men det kunde han icke, och detta oroade honom.

Den skallige värden ropade:

»Han är ju föräldralös, förstår du!«

»Det är utmärkt!« anmärkte mannen med bulan. Han satt med de små, mörka händerna stödda på sina spetsiga knän och talade blott föga; emellanåt uppfattade Jevsej några ord, där för honom framstodo såsom särskildt betydelsefulla.

Slutligen sade han:

»Saken är alltså därmed klar...«

Morbror Pjotr ryckte tungt ifrån sida till sida på sin stol.

»Där får du alltså en plats, Föräldralös... Och han där är nu din husbonde...«

Mannen med bulan mönstrade Jevsej genom sina svarta glasögon och sade:

»Jag heter Matvej Matvejitsch. . . «

Sedan vände han sig bort, tog glaset, drack ljudlöst opp teet, reste sig, bugade sig tigande och gick ut.

När Jevsej senare tillsammans med morbroren satt på gården i skuggan vid stallet, sade smeden försiktigt, som om han med sina ord trefvade öfver någonting för honom sjelf obegripligt:

»Du skall nog få det godt hos honom. . . Han är en gammal man, han har tjenat ut sitt öde, har genomlevvat alla synder och lefver nu bara för att äta sin lilla bit och spinna som en mätt katt. . . «

»Är han inte trollkarl?« frågade gossen.

»Hur så? I städerna, får man tro, är där inga trollkarlar.«

Men efter en kort stunds eftertanke tillade smeden:

»Men det kan ju göra dig det samma. Äfven trollkarlar är meniskor. En sak skall du veta: Staden, den är farlig! Den lär folk allt möjligt: där beger sig till exempel frun på vallfart, och snart tar mannen kokerskan i hennes ställe och — roar sig med henne. Den gamle skall inte visa prof på sådant. . . Jag säger ju, att du säkert skall ha det godt hos honom. Du skall lefva hos honom som om du vore gömd bak en buske; där sitter du och kikar ut.«

»Och när han dör?« frågade Jevsej oroligt.

»Det blir nog inte så snart. . . Smörj in hufvudet ordentligt med fett, så att hvirflarne inte spretar.«

Morbroren sade till Jevsej, att han skulle säga adjö till värdfolket, och förde honom sedan in i staden. Jevsej glodde på allt med sina uggleögon och tryckte sig tätt intill morbroren. Boddörrarna slogos igen med smällar, blocken knarrade; droskornas rasslande, lastvagnarnes tunga dunkande, handlarnes rop, hofvarnes skrapande och stampande — allt detta buller krokade ihop sig, hillade in sig till ett kvaft, dammigt moln. Folk gingo fort, liksom vore de rädda att komma för sent någonstädes, sprungo rätt öfver gatan under hästarnes mular. Det rastlösa jäktandet tröttade ögonen, gossen slöt dem emellanåt, snubblade då och sade till morbroren:

»Gå fortare. . . «

Han önskade sig, att han skulle komma fram någonstans till en plats, en krok, hvarest där icke var så bullrigt, icke så oroligt och varmt. Äntligen kommo de ut på ett litet torg, snäft omgifvet af gamla hus, som alla stodo tätt sammanträngda och stödde sig emot hvarandra. Midt på torget stod där en springbrunn, på marken lågo fuktiga skuggor; larvet var här dofvare och lugnare.

»Se,« sade Jevsej, »bara hus öfverallt! Inga plank är här...«

Smeden suckade och svarade:

»Läs nu på skyltarne — hvar är Raspopofs bod hanne?«

De begåfvo sig ut till torgets midt och ställde sig vid fontänen. Jevsej såg sig omkring och rörde på läpparne. Här voro många skyltar; de täckte hvartenda hus liksom brokiga laglappar på en tiggares kaftan. När gossen på en af dem fick syn på det sökta namnet, genomför honom en rysning, och han började utan att säga något till sin morbror granska skylten uppmärksamt. Den var liten, sönderfräckt af rost och hängde öfver en dörr, där ledde neråt någonstans i ett mörkt håll; framför dörren var där en fördjupning i trottoaren, hvilken på ömse sidor inhägnades af ett lågt järngaller. Det hus, hvarest boden låg inrymd, hade tre våningar och var smutsgult med afflagnad puts. Husets framsida var som ett förblindadt, listigt och ovänligt ansikte.

De stego ner för stentrappan — där voro fem trappsteg — fram till dörren. Smeden tog af sig skärmmössan och kikade försiktigt in i boden.

»Stig in!« ljöd en klar stämma.

Butiksinnehafvaren satt vid ett bord intill fönstret och drack te. På hufvudet bar han en liten skärmlös mössa af svart siden.

»Tag dig en stol, bonde, sätt dig och drick te. Hemta ett glas, påg, ifrån hyllan där...«

Innehafvaren sträckte ut handen inåt bodens mörka djup. Jevsej såg däråt men upptäckte ingenting. Då vände sig innehafvaren till honom:

»Nå, hvad nu? Är du manne ingen påg?«

»Han är inte van än!« sade morbror Pjotr sakta. Gubben viftade på nytt med handen.

»Andra hyllan till höger. Husbonden skall man förstå efter ett halft ord, sådan är regelen här.«

Smeden suckade. Jevsej hade i skumrasket trefvat sig fram till kär-len och bar nu raskt fram glaset till husets herre men snubblade öfver en trafve böcker på golvet.

»Ställ det på bordet! Men hvar är tefatet hanne?«

»Ack du!« utbrast morbror Pjotr. »Hur kan du väl glömma tefatet?...«

»Han behöfver gå länge i lära,« sade innehafvaren och gaf smeden en genomträngande blick. »Se dig nu omkring i boden, min gosse, och lägg på minnet, hvad där ligger hvar...«

Jevsej kände det, som om någon makt hade trängt in i hans kropp och befallande rörde på den hvarhelst, den ville. Han kröp ihop, drog in

hufvudet emellan axlarne, spände sin synförmåga allt hvad han orkade och började besiktiga hela boden, mens han lyssnade efter principalens ord. I boden var där svalt och skumt. Den var lång och smal som en graf och tätt fylld med bokhyllor, där böckerna stodo trångt ihoptryckta. Också på golvet lågo hela staplar med böcker, i bodens inre nådde de i en hög nästan ända opp till taket, så att de fullkomligt belamrade den bortre väggen. Förutom böckerna fann Jevsej här endast en stege, ett paraply, ett par galoscher och en vit skål med afslaget öra. Där var mycket dammigt; däraf kom sig sannolikt också den unkna lukten.

»Jag är en ensam, stillsam man, och om han är mig till lags, så skall han bli mycket lycklig hos mig. Jag har vandrat ärligt och rättskaffens igenom hela mitt lif; en oärlighet skulle jag aldrig förlåta; skulle jag märka något dylikt, så öfverlemnar jag honom till domstolen. Ty nu-förtiden dömer man äfven minderårige; de har inrättat ett fängelse för dem, den så kallade kolonin för minderårige förbrytare — för små tjuftar...«

Hans gråa, sega ord snärjde sig stramt omkring Jevsej och framkallade inom honom en ängslig längtan att snarast vara gubben till lags och behaga honom.

»Tag nu afsked af hvarandra; pågen måste sätta igång med sitt arbete!«

Morbror Pjotr suckade och reste sig.

»Nå, Föräldralös... ha det så godt! Lyd din husbonde... Han vill dig ingen olycka — och hvarför skulle han det? Så gräm dig inte...«

»Det är bra!« sade Jevsej.

»Det heter icke „bra“ utan g o d t,« rättade principalen.

»Godt!« gentog Jevsej raskt.

»Farväl då,« sade smeden, där hade lagt sin råe näfve på gossens skuldra och skakat systersonen; han aflägsnade sig hastigt, som om han plötsligt hade blifvit rädd för någonting.

Jevsej bäfvade under trycket af en kall sorg, tog ett steg åt dörren och riktade sina runda ögon frågande på husbondens gula ansikte. Gubben tvinnade med fingrarne den gråe hårkvasten på hakan, mens han granskade Jevsej oppifrån och ner, och gossen tyckte sig nu märka ett par stora och skumt svarta ögon. Under loppet af några sekunder stodo de sålunda där, mens var och en af dem väntade sig något af den andre, och gossens hjärta bäfvade darrande af någon oviss rädsla. Emellertid tog gubben en bok ifrån hyllan, pekade på pärmen och frågade:

»Hvad är det för siffror?«

»1873,« svarade Jevsej med lågt nersänkt hufvud.

»Det stämmer.«

Husbonden vidrörde Jevsejs haka med en skinntorr finger.

»Se på mig.«

Gossen sträckte på halsen och mumlade hastigt med slutna ögon:

»Snälle farbror, jag skall alltid vara lydig...« Sedan stelnade han, utan att se någonting.

»Kom här...«

Gubben satt på stolen, stöttande sig med händerna på knäna. Han tog sin lilla mössa af hufvudet och torkade flinten med näsduken. Glasögonen hade glidit ner på nästippen, och han såg öfver dem rätt in i Jevsejs ansikte. Nu hade han två par ögon — de riktiga ögonen voro små, orörliga, mörkgråa med röda ögonlock.

»Har de ofta gett dig stryk?«

»Ja, ofta!« sade Jevsej sakta.

»Hvem då?«

»Pågana...«

Innehafvaren satte glasögonen till rätta framför ögonen, tuggade på sina mörka läppar och sade:

»Pågana är slagskämpar här också. Du skall icke ha med dem att göra, hör du det?«

»Ja.«

»Akta dig för dem! De är slynglar och små tjufvar. Jag skall inte lära dig några dåligheter, skall du veta. Jag är en god människa; man måste tycka om mig. Om du tycker om mig, så skall du få det godt hos mig. Har du förstått?«

»Ja.«

Husbondens ansikte återtog det tidigare uttrycket. Han tog Jevsej i handen och ledde honom in i bodens djup, mens han sade:

»Här, ser du, är där böcker. På hvar och en af dem är där ett årtal angifvet, och hvar årgång har tolf band. Ställ dem i ordning! Hur skall du göra det?«

Jevsej tänkte efter ett tag och svarade blygt:

»Det vet jag inte...«

»Och jag tänker icke tala om det för dig. Du kan läsa och skrifva, så du måste sjelf komma på det...«

Den torra, entoniga rösten träffade gossen som pisksnärtar. Mens han höll tårarne tillbaka, började han knyta opp bokpaketerna, och hvar gång en bok small i golfvet, ryckte han till och blickade ängsligt omkring sig. Innehafvaren satt vid bordet och skref. Pennan raspade svagt. Utanför dörren skymtade de jäktade benen förbi, deras skuggor fallt in i bokhandelen, hvarest de hoppade omkring hit och dit. Ur

Jevsejs ögon trillade den ena tåren efter den andra; han blef rädd för dem, han aftorkade hastigt ansiktet med de dammiga händerna och började, fylld af dunkel rädsla, flitigt ordna böckerna. I början var det svårt, men redan efter några minuter försjönk han åter i det välbekanta tillståndet af tanketomhet — den invanda tomhet, där alltid maktfullt öfvermannade honom, när han efter slag och förödmjukelser satt ensam någonstades i en krok. Hans ögon uppfångade årtalen och månadernas namn, händerna radade mekaniskt opp böckerna i ordning; sittande på golfvet vaggade han kroppen regelbundet hit och dit och försjönk allt djupare i ett halfmedvetet verklighetsförnekandes lugna afgrund. Som vanligt i sådana ögonblick glimmade där djupt i hans inre ett grumligt hopp, tändes där en förväntan på något annat, där icke skulle likna det, som nu omgaf honom. Emellanåt uppflammade i hans medvetande de ord, där rymde så mycket:

„Det går öfver. . .“

Dessa ord värmdes hans hjärta genom löftet om något ovanligt. GosSENS händer började ofrivilligt röra sig snabbare, och tidens gång blef omärklig.

»Där ser man, nu har du begripit, hur man skall göra!«

Jevsej ryckte till — han hade icke hört gubben närma sig; han såg ner på sitt arbete och frågade:

»Är det rätt så?«

»Förvisso. Vill du ha te?«

»Nej, jag skall inte ha.«

»Du skall säga: ja tack, eller: nej tack, jag vill inte ha något,« sade principalen. »Nå, fortsatt arbeta, då. . .«

Han gick sin väg. Jevsej såg efter honom och fick i bokhandelen syn på en till åren kommen man utan mustasch och skägg, med rund hatt skjuten långt bak i nacken och käpp i handen. Han satt vid bordet och ställde opp hvita och svarta små figurer. När Jevsej hade återvändt till sitt arbete, började där höras spridda rop ifrån gästen och innehafvaren:

»Torner. . .«

»Damen schackad. . .«

Gatubullret sjönk trött ner i antikvariatet; de begges besynnerliga uttryck läto genom detta liksom grodornas kväkande i kärret. »Hvad är det, de håller på med?« tänkte gossen ängsligt och suckade stilla; han kände, att något märkvärdigt kom emot honom ifrån alla håll, men det var icke det, han skyggt väntade på. Dammet kittlade honom i näsa och ögon, det knastrade mellan tänderna. Han påminde sig morbrorsens ord om den gamle:

„Du skall bo hos honom, gömd liksom bak en buske...“

Det skymde.

»Schack och matt!« ropade gästen doft. Innehafvaren smackade med tungan och befallde med hög röst:

»Stäng boden, min gosse!«

Gubben bodde i två små rum på fjärde våningen i det hus, hvar-est boklådan var inrymd. I det första rummet, hvilket hade endast ett fönster, stodo där en stor kista och ett skåp.

»Här skall du sofva!« sade husbonden.

Det andra rummets två fönster vette åt gatan; man såg de backiga hustakens fält och den rosenröde himmelen. I ett hörn darrade en liten låga i en blå glaslampa framför helgonbilderna. I ett annat hörn stod där en säng, täckt med ett rött täcke. På väggarna hängde grälla porträtt af tsaren och några generaler. Där var trångt i rummet men rent, och det luktade som i en kyrka.

Jevsej stod i dörren och beskådade arbetsgifvarens lägenhet; den gamle stod vid sidan om honom och sade:

»Lägg tingens ordning på minnet, så att det alltid blir så, det är!«

Längs väggen stodo där en bred, svart soffa och ett rundt bord med tre stolar rundtenom; de voro likaledes svarta. Detta hörn af rummet såg dystert och olycksbådande ut.

En lång kvinna med hvit ansiktshy samt lammögon trädde in och frågade med sakta, sjungande röst:

»Skall jag ställa fram kvällsvarden?«

»Ja, tag ni fram den, Raisa Petrovna...«

»En ny påg?«

»Ja. Han heter Jevsej...«

Kvinnan aflägsnade sig.

»Stäng dörren!« sade gubben, och när Jevsej hade gjort det, fortfor den förre, sedan han hade sänkt rösten:

»Det är vår värdinna; jag hyr rummen af henne med middag och kvällsmat, har du förstått?«

»Ja...«

»Men för dig är här bara en husbonde — jag... Förstår du?«

»Ja,« svarade Jevsej.

»Det är således bara mig, du skall lyda... Gå nu ut i köket och tvätta af dig.«

Mens Jevsej tvättade sig, försökte han omärkligt granska värdinnan, där just tillredde aftonvarden och ordnade tallrikar, knifvar, bröd på en stor bricka. Hennes stora, runda ansikte med de fina ögonbrynen hade något godmodigt öfver sig. Det slätt bakåtkammade mörka håret,

de lugnt blickande ögonen och den breda näsan gaf hos gossen upphof till antagandet:

„Hon är fridsam. . . “

Sedan han hade märkt, att äfven hon iakttog honom med sina smala, röda läppar hårdt ihopknipna, blef han förvirrad och spillde vatten på golvet.

»Torka opp det!« sade hon men lät icke arg. »Lasen ligger under stolen.«

När han kom in i rummet igen, rannsade gubben honom och frågade:

»Hvad var det, hon talade med dig om?«

Men Jevsej hann icke svara honom — värdinnan kom in med brikan, ställde den på bordet och sade:

»Nå, då går jag. . . «

»Gott!« svarade principalen.

Hon höjde handen och slätade till håret vid tinningen — hon hade långa fingrar — och sedan gick hon.

De satte sig för att äta aftonvard. Husbonden åt utan brådska, smackade högt och suckade emellanåt trött. När de började äta af köttfärsen, sade han till Jevsej:

»Ser du, så god mat, här är? Jag äter alltid godt. . . «

Efter aftonvarden sade han till Jevsej att bära ut disken i köket, lärde honom att tända lampan och sade sedan:

»Gå nu och lägg dig och sof. Där är filt, puda och täcke i skåpet. De är till dig. I morgon skall jag köpa dig en god kostym. Gå nu och lägg dig!«

När Jevsej redan halfsofvande efter de tröttande upplevelserna hade lagt sig till sängs, kom husbonden igen och frågade:

»Nå, har du det godt?«

Där var hårdt på kistan, men Jevsej svarade:

»Jadå. . . «

»Öppna fönstret, om det blir för varmt.«

Det gjorde Jevsej med det samma. Fönstret vette åt grannhusets tak. Där voro skorstenar, som allesamman sågo likadana ut. Jevsej blickade opp åt stjärnorna med ett skyggt vilddjurs vemodiga ögon, hvilket man har inspärrat i bur; men stjärnorna talade icke till hans hjärta. Han sträckte ut sig på kistan, svepte täcket öfver hufvudet och blundade hårdt. Det blef kvalmigt, han stack ut hufvudet och lyssnade utan att öppna ögonen. Ur husbondens rum ljöd en torr, klar stämma:

„Den der under dens Högstes beskärm sitter, och under dens
Allsmäktigas skugga blifver. . . “¹

Jevsej begrep, att den gamle läste Psaltaren. . . Mens han uppmärksam
lyssnade till konung Davids för honom välkända men obegripliga
ord, somnade han in.

¹I svenska bibelen: Psaltaren, 91. Psalmen, 1. versen (i ryska bibelen psalm 90).
Citeradt efter „Bibelen eller den Heliga skrift“, Stockholm 1857.

Kapitel III

Ensartadt och likformigt flöt hans lif framåt. Han ville bli omtyckt af sin husbonde; han kände, han begrep, att detta var fördelaktigt för honom, men han förhöll sig afvaktande och försiktigt gentemot gubben, utan hjärtevärme. Rädslan för folk födde inom honom en önskan att vara dem till lags, en beredvillighet för hvart slags tjänst såsom sjelf-försvar emot ett möjligt angrepp. Den ständiga väntan på någon fara utvecklade i honom en skarp iakttagelseförmåga, och denna egenskap fördjupade misstron emot folk ännu mer.

Utan att förstå något iakttog han det sällsamma lifvet i huset, där var fullproppadt ifrån källare till tak med folk, där ifrån tidig morgon till sen afton myllrade däri som kräftor i en korg. Här arbetade folk mer än på landet, men de voro också, när de blefvo arga, häftigare och våldsammare. De lefde oroligt, bullersamt och jäktande; emellanåt verkade det, som om folk ville avsluta sitt arbete snabbare därför, att någon helgdag väntade dem, hvilken de ville gå till mötes såsom fria, nytvättade, fredliga menniskor och med stillsam glädje. Gossens hjärta stelnade, när frågan helt sakta knackade på:

„Skall den komma?...“

Men den helgdagen kom icke. Folk drefvo på hvarandra, grälade, slogos emellanåt, och nästan dagligen sade de något räligt om hvarandra.

Om morgnarne gick husbonden ner i antikvariatet, mens Jevsej blef i lägenheten för att ställa i ordning rummen. När han var färdig med det, tvättade han sig, gick till krogen efter kokhett tevatten och hemtade det till antikvariatet, hvarest han sedan tillsammans med sin läromästare drack morgonte. Nästan hvar gång frågade gubben honom:

»Nå, hvad nytt?...«

»Ingenting...«

»Det var litet!« brukade gubben säga.

En gång svarade emellertid Jevsej annorlunda:

»Idag sade urmakaren till körsnärens kokerska, att ni tar emot tjufgods. . . «

Han sade detta utan att han sjelf hade väntat sig det och lät strax darrande af rädsla hufvudet sjunka.

Den gamle grinade tyst för sig sjelf. Sedan sade han släpigt och likgiltigt:

»En sådan kanalje. . . «

Det ryckte i hans mörke, torre läppar.

»Du skall ha tack, för att du har talat om det för mig, tack skall du ha!«

Därefter började Jevsej uppmärksamt aflyssna samtalen och meddelade ofördröjligen allt, han oppsnappade, för sin chef med sakta röst, hvarvid han ofta såg denne rätt i ansiktet.

Efter några dagar fann han, då han städade rummet, på golvet en ihopknycklad pappersrubel; och när gubben vid teet frågade:

»Nå, hvad nytt?«

så svarade han:

»Här — jag har hittat en rubel. . . «

»Jaså, du har hittat en rubel; men jag, jag har funnit guld,« smågrinade principalen.

En annan gång plockade han vid ingången till boden opp ett tjugekopek Smynt, som han också gaf husets herre. Gubben släppte ner glasögonen på nästippen och såg, mens han med fingrarna gned pengarna, under några sekunder tigande in i gossens ansikte.

»Enligt lag,« sade han eftertänksamt, »tillhör en tredjedel af fyndet dig, alltså sex kopek. . . «

Han teg en stund, suckade sedan och sade, mens han släppte ner myntet i vestlommen:

»Du är väl ändå en obegriplig påg. . . «

De sex kopeken gaf han honom emellertid icke.

Den stillsamme, föga iögonfallande men likväl — när någon såg honom — tjensteaktige Klimkof drog knappt alls folks uppmärksamhet till sig, under det att han sjelf med sina uggleögons oskarpe blick, som ingen, han mötte, bakefter hade någon minnesbild af, ihärdigt spanade.

Den tystlåtna, fridsamma Raisa Petrovna väckte ifrån den förste dagen hans lifliga intresse. Hvar kväll tog hon på sig en mörk, frasande klädning samt en svart hatt och gick någonstädes hän; på morgonen, när han städade rummen, sof hon ännu. Han såg henne endast om kvällarna före maten och äfven då icke hvar dag; hennes lif syntes honom hemlighetsfullt, och öfver hufvud taget väckte denna tystlåtna

kvinnan med det hvita ansiktet och de stelt blickande ögonen i honom en oklar föreställning om något helt särskildt. Omärkligt intalade han sig, att hon lefde bättre och visste mer än alla andra, och så tillväxte inom honom en för honom själf obegriplig men godsint känsla gentemot denna kvinna. För hvar dag, där gick, förekom hon honom allt vackrare.

En gång vaknade han i gryningen, gick ut i köket för att dricka och hörde plötsligt, hur någon öppnade tamburdörren. Förskräckt störtade han in i sitt rum, lade sig, drog täcket öfver sig och tryckte sig så tätt som möjligt intill kistan. När han ett ögonblick senare stack ut ett öra, fick han ifrån köket höra tunga steg, prasslandet af en klädning och Raisa Petrovnas röst:

»Å-å, n-ni!...« sade hon.

Han gick opp, begaf sig försiktigt till dörren och spejade ut i köket.

Den vanligtvis så fridsamma kvinnan satt vid fönstret och tog just af hatten. Hennes ansikte syntes än hvitare än eljest, och ur ögonen flödade ymnigt med tårar. Hennes store kropp vaggade hit och dit, händerna rörde sig långsamt.

»Jag känner er nog,« sade hon med en föraktfull hufvudrörelse och ställde sig opp, stödd emot fönsterbrädet.

Sängen knarrade i husbondens rum. Jevsej for snabbt tillbaka till kistan, lade sig ner och svepte in sig.

»Man har kränkt henne!« tänkte han och gladde sig öfver hennes tårar, igenom hvilka denna stillsamma kvinna, där förde ett så hemlighetsfullt nattlif, bragtes ännu närmare.

Där kom någon förbi honom med smygande steg. Han lyfte hufvudet och for plötsligt opp liksom bränd af det till hans öra trängande gälla, arga skriket:

»Gå — gå!«

Snabbt ut ifrån köket kom principalen, nerböjd och iklädd nattdräkt, blef stående och sade med en hvissling till Jevsej:

»Sof, sof! Hvad skall du? Sof...«

På morgonen frågade sedan gubben honom i boden:

»Du blef väl mycket rädd i natt?«

»Ja...«

»Hon hade supit; det händer, att hon gör det...«

Sedan fortfor han i sträng ton:

»Kom dock ihåg det: denna kvinna är synnerligen listig. Hon tiger — men hon är led. En synderska är hon, hon spelar piano. Ett kvinnfolk, där spelar piano, kallar man pianospelerska. Vet du, hvad ett publikt hus är?«

Jevsej kände till det ifrån körsnärernas och glasmästarnes samtal på gården, men eftersom han ville veta ännu mer om sådant, svarade han:

»Det vet jag inte. . . «

Full af ifver förklarade den gamle det för honom mycket väl begrip-
ligt. Emellanåt spottade gubben, rynkade pannan och uttryckte på så
vis sin afsky emot dessa vedervärdigheter. Jevsej såg på gubben men
kunde af någon anledning icke riktigt tro på dennes afsky; däremot
satte han tilltro till allt, arbetsgifvaren berättade om det offentliga hu-
set. Men allt, den gamle sade om kvinnan, förstörde den känsla af
misstro, gossen hyste gentemot husbonden.

Förutom Raisa var det äfven glasmästarens lärling Anatolij, som
väckte Jevsejs intresse; denne var en spenslig gosse med rufsigt hår,
trubbig näsa, inpyrd med fettlukthet och alltid munter. Han hade en gäll
röst, och Jevsej tyckte om att lyssna på gossens sjungande, ljusa utrop:

»Glaaasruutor in-säätt-ees!«

Det var han, där först talade till Jevsej. Jevsej höll just på med att
sopa trappan, när han plötsligt fick höra en högljudd fråga nerifrån:

»Hej du, hvilket guvernement kommer du ifrån, då?«

»Jag är härifrån!« svarade Jevsej.

»Och jag ifrån Kostroma. Hur många år är du?«

»Tretton. . . «

»Jag också. Kommer du med?«

»Hvar då hän?«

»Till floden, för att bada. . . «

»Jag måste ner i boden. . . «

»Det är ju söndag idag. . . «

»Det gör det samma. . . «

»Nå, djävveln tage dig!«

Glasmästerlärlingen försvann, utan att Jevsej hade blifvit kränkt
af hans svärande.

Han gick hela dagen omkring i staden med glaslådan, återvändande
nästan alltid precis då, när det var tid att stänga boden; och sedan
hörde man hela kvällen ifrån gården hans uppsluppna röst, grinan-
de, hvisslande och sjungande. Alla svuro öfver honom, hade emellertid
gärna med honom att göra och grinade högt åt hans streck. Jevsej för-
undrades öfver den djärfhet, hvarmed denne trubbnäste, rufsige bäng-
el bemötte de vuxne; han upplefde en afund, när han såg, hur guld-
stickerskorna sprungit omkring på gården och försökte jaga ifatt den
gladlynte slyngelen; och slutligen drog honom en känsla af beundran
med kraft till den lille glasmästarelärlingen. När Jevsej försjönk i sina

oklara dagdrömmar om ett stillsamt och rent lif, fann han nu en plats däri äfven för denne vilde, rufsige gosse. Efter aftonvarden brukade Jevsej fråga husbonden:

»Får jag gå ut på gården?»

Gubben tillät det vanligen motvilligt.

Jevsej rusade sedan med språng nerför trappan, satte sig någonstades i skuggan och iakttog därifrån Anatolij. Gården var liten, på alla sidor omgafs den af husens höga murar; emot väggarna låg all möjlig bråte, folk brukade sitta och hvila på — handtverkarne och sömmerskorna; midt ibland dem plägade Anatolij ge sina föreställningar.

»Körsnären Svorykin går till kyrkan!« kunde han ropa ut.

Och då såg Jevsej förundradt den lille tjocke körsnären med hängande underläpp och sorgmodigt kisande ögon. Med magen framåtskjuten och hufvudet lutadt åt sidan gick Anatolij med små steg men uppenbart utan lust fram till porten; åskådarne ledsagade honom med grin och bifallsrop.

»Svorykin kommer ifrån krogen!« tillkännagaf gossen och vältrade sig fram öfver gården, hvarvid han slängde kraftlöst med armar och ben, mens han spärrade opp de slött gloende ögonen och på ett samtidigt fränstötande och löjligt sätt skefvade med läpparne. Han blef stående, slog sig för bröstet och sade med hvisslande röst:

»Her-erregud, schå belåaten jag är! Min Guud, så skö-hönt allt är här i världen, schå godt det gör din tjenare Jakof Ivanytsch, Herregud! Men... glasmästaren Kusin — det är en ogärningsman inför Gu-hud och ett fä för allt folket!... Herregud!«

Publiken grinade högt, men Jevsej grinade icke. En af förundran och afund sammansatt känsla betryckte honom; förväntan inför Anatolij's nya upptåg sammanflöt inom honom med en önskan att få se denne gosse skrämd och förödmjukad — det förtretade och ingaf honom obehag, att glasmästarelärlingen icke framställde folk såsom farliga utan endast såsom löjlige.

»Här kommer glasmästare Kusin!« ropade Anatolij.

Inför Jevsej visade sig den rödbrusige, vanligen halffulle, afmagrade mannen med rödaktigt, tveklufvet skägg och uppkaflade, smutsiga skjortärmar. Den högra handen hade han stuckit in bak sitt korta förklädes bröstlapp, med den venstra strök han långsamt sitt skägg, rörde sig kikande under lugg långsamt framåt och kraxade med sprucken, hes stämma:

»Svär du igen, din kättare? Skall jag behöfva höra länge på det, hvad? Förtappad är du, måtte olycka drabba dig ... «

»Giribuken Raspopof!« tillkännagaf Anatolij.

Förbi Jevsej skred med ljudlösa benrörelser hans husbondes böjliga, magra skepnad. Han sniffade lustigt med näsan, som om han nosade reda på någonting, nickade hastigt med hufvudet, tog sig öfver skägget med sin lilla hand och ryckte ideligen i det. Där låg något ömkansvärdt och löjligt i denna afbildning. Jevsejs förargelse växte; han visste mycket väl, att principalen icke var sådan, den lille glasmästarelärlingen framställde det.

Efter det, att Anatolij hade framställt arbetsgifvarne, tog han sig för att härma någon ur publiken. Outtröttligt lät han långt utåt sena natten sin stämma klinga liksom en liten bjellra och aflockade därigenom åskådarne några harmlösa grin. Emellanåt störtade någon, han just hade eftergjort, öfver honom för att försöka fånga honom — och så började en bullrande hetsjakt. Då suckade Jevsej afundsjukt.

När Anatolij hade lagt märke till Jevsej Klimkof, brukade han taga denne i näfven och draga honom ut till gårdens midt, där han föreställde honom:

»Här är han, mina damer och herrar! Socker med två! Girigbuken Raspopofs lille hustomte!« Mens han vred gossens magra gestalt hit och dit, berättade han uttrycksfullt allehanda komiska och märkvärdiga ting om principalen, om Raisa Petrovna och om — Jevsej sjelf.

»Släpp!« bad då gossen honom helt sakta och försökte slita loss handen ur glasmästarelärlingens kraftige näfve. Men han hörde sjelf likväl uppmärksamt på och bemödade sig om att förstå antydningarna, hvilkas smutsighet han kände på sig. Om sedan Jevsej alltför häftigt försökte slita sig loss, brukade publiken — merendels kvinnor — lojt säga till Anatolij:

»Släpp honom. . . «

Deras inblandning önskade sig Jevsej vanligen af någon anledning alls icke, ty Anatolij blef ju endast oppretad af den, började puttas och knipas och utmanade honom på slagsmål. En del af karlarne ropade:

»Nå, men så slåss då; hvem slår hvem?«

Kvinnorna motsatte sig detta:

»Låt bli det!«

På nytt fick Jevsej erfara något obehagligt till följd af deras ord.

Det slutade med det, att Anatolij föraktfullt stötte Jevsej åt sidan:

»A, din morsgris!«

En morgon efter en sådan scen mötte Jevsej en gång Anatolij på gården med en låda glas och plötsligt, utan att egentligen vilja det, sade till honom:

»Hvarför gör du dig lustig öfver mig?«

Glasmästarelärlingen gaf honom en blick och frågade:

»Hvad är där med det?«

Jevsej kunde icke svara på det.

»Vill du slåss?« frågade Anatolij på nytt. »Kom med in i skjulet!«

Han talade lugnt och sakligt.

»Nej, jag vill inte slåss,« svarade Jevsej sakta.

»Det behöfver du inte, jag klår dig i alla fall!« sade glasmästarelär-lingen och tillade öfvertygadt: »Dödsäkert, jag klår dig!«

Jevsej suckade; han förstod sig icke på denne gosse. Då han likväl ville förstå honom, frågade han en gång till med sakta röst:

»Jag säger, hvarför gör du dig lustig öfver mig?«

Anatolij måtte ha tyckt, att scenen blef pinsam; han blinkade med de käcka ögonen, smålog hånfullt och ropade till sist argt:

»Drag åt helvete! Hvad står du där för? Du kan få en på flabben med det samma. . . «

Jevsej flydde in i boden och kände nu hela dagen i hjärtat en klåda af oförtjänt förödmjukelse. Den sönderslet visserligen icke hans dragning till Anatolij, men den fick honom att lemna gården, så snart Anatolij märkte honom där. Han förvisade också glasmästarelärlingen bort ur sina drömmier. . .

Snart efter detta misslyckade försök att träda en menniska närmare, väckte honom en natt några röster ifrån principalens rum. Han lyssnade; Raisa var där. Han fick lust att öfvertyga sig om detta; han gick tyst opp, gick fram till den hårdt igendragna dörren och lade ögat till nyckelhålet.

Hans sömndruckna öga hejdade sig först vid det brinnande ljusets låga och bländades. Sedan fick han på den svarta soffan syn på kvinnans store, hvälfde kropp. Hon låg på rygg rent naken, hade breddt ut håret på bröstet och höll på att med sina långa fingrar sno ihop det till en flåta. På hennes hvite kropp darrade ljusets återsken; ren och klar, som den var, förefallt den så lätt som ett moln. Detta var mycket vackert. Hon talade om något; men han varseblef icke orden utan endast hennes sjungande, trötta, klagande stämma. Husbonden satt i nattskjorta på en stol framför soffan och hällde opp snaps i ett glas; hans hand darrade, och äfven den gråa hårvippan på hans haka darrade. Han hade tagit af sig glasögonen; hans ansikte var nu fränstötande.

»Ja, ja, ja,« sade han, »Hvad är du väl för en. . . «

Jevsej aflägsnade sig ifrån dörren, lade sig i sängen och tänkte:

„De har gift sig. . . “

Han tyckte synd om Raisa. Hvarför hade hon blifvit hustru till en man, där talade illa om henne? Det måste ju vara kallt för henne att ligga så naken på skinnsoffan. En ful tanke skymtade till för honom,

men han schasade förfäradt bort den, eftersom den skulle ha bekräftat gubbens ord om Raisa.

På kvällen följande dag kom Raisa som vanligt in med aftonvarden och sade med sin vanliga röst:

»Nu går jag. . . «

Lika torrt och nedlåtande som vanligt talade principalen med henne. Jevsej trodde nu nästan, att han bara hade drömt om den nakna kvinnan.

Helt oväntadt och utan särskild anledning dök morbror Pjotr opp på besök. Han hade blifvit grå, rynkig och mindre till växten.

»Jag håller på att bli blind, Föräldralös!« berättade han, mens han ljudligt sörplade sitt te ifrån fatet och log med sina fuktiga ögon. »Arbeta kan jag ju redan inte mer, så att jag alltså måste gå och tigga. Det går inte att komma någonstans med Jaschka mer, han ber bara att få flytta till staden. Släpper jag inte iväg honom, så rymmer han. . . Sådan är han. . . «

Allt, smeden talade om, var tungt att höra. Morbroren hade något skuldmedvetet i blicken, och det var pinsamt för Jevsej; han skämdes för morbror Pjotr inför arbetsgifvaren. När morbroren åter skulle till att begifva sig åstad, stack Jevsej i smyg till honom tre rubel i handen och följde honom gärna med ut.

Boklådan väckte genom sin graflikhet och genom anhopningen af liflösa böcker efter hand en dunkel misstro hos gossen. De sågo alla så sönderbläddrade och förtuggade ut; de spredo en unken, däfven lukt. De blefvo sällan köpta; Jevsej undrade icke vidare öfver det, men det sätt, hvarmed innehafvaren förhöll sig till kunderna och till böckerna, det väckte allt mer hans nyfikenhet.

Det brukade vara som så: gubben tog en bok i handen, bläddrade försiktigt igenom dess utnötta sidor, strök öfver pärmarne med sina mörke fingrar, nickade med det lilla hufvudet och log stillsamt; det verkade då, som om han smekte boken liksom något lefvande, som om han lekte med den liksom med en katt. När han läste, så kändes det, som om han sakta mumlande samtalade med boken — liksom morbror Pjotr med elden i ässjan; det ryckte därvid hånfullt i hans läppar, och nickande med hufvudet mumlade han:

»Så, så. . . Jaså, du? Aha, jaså på det viset? Å! hvilken fräckhet! . . . Så får det inte gå till, å nej!«

Dessa underliga utrop i tvist emot någon förundrade Jevsej och förskräckte honom; de pekade på någon hemlighetsfull klufvenhet i gubbens lif.

»Du skall icke läsa några böcker!« sade innehafvaren en dag. »En bok är något otuktigt, barn af ett förstånd, där bedrifver hor. Den berör allt möjligt, förvirrar och oroar. Förr fanns där goda, historiska böcker, berättelser af stillsamt folk om det förflutna; men nu vill hvarenda bok blotta människan, som dock borde lefva fördoldt — såväl i fråga om kropp som i fråga om själ — för att skydda sig emot nyfikenhetsdjäfveln, där beröfvar henne tron. . . Det är bara på människans ålderdom, boken inte är skadlig för henne.«

Jevsej lade dessa ord på minnet; om än de voro honom obegripliga, så bekräftade de riktigheten i hans känsla, att principalens lif var omslutet af någon hemlighet.

När gubben sålde en bok, så liksom nosade han på köparen, talade med honom annorlunda än annars — än öfverdrifvet högt och hastigt, än med intill en hviskning sänkt röst; hans mörka glasögonlinser sutto då liksom klistrade vid köparens ansikte. När han följde en student ut, hvilken hade köpt någon bok, myste han ofta efter honom; och en gång, när en fager liten man med svart mustasch i det bleka ansiktet lemnade bokhandelen, höjde han hotfullt fingeren. Oftast var det studenter, som köpte böckerna; ibland kommo äfven gamle män, där rotade länge ibland böckerna och prutade envist. Nästan dagligen kom en man med kubb på hufvudet och bred, porig näsa i det slätrakade, platta och breda ansiktet. Han hette Dorimedont Lukitsch, bar på högra handen en stor klackring af guld, och när han spelade schack med innehafvaren, snörflade han högt igenom näsan samt ryckte sig med venster hand i örat. Han hade också med sig några böcker och pappersrullar; innehafvaren tog emot dem, nickade gillande, grinade tyst för sig sjelf och gömde dem i skrifbordslådan; eller också ställde han dem i hörnet på hyllan bak sin rygg. Jevsej såg icke, att hans arbetsgifvare betalade något för dessa böcker, likväl sålde denne dem vidare.

Under en tid började en lång, blåögd student med rödaktig mustasch och mössan skjuten bak i nacken, så att en hög, vit panna blotades, komma mycket oftare än andra kända kunder. Han talade med djup stämma och köpte alltid många gamla tidskrifter.

Innehafvaren erbjöd honom en gång en bok, Dorimedont hade kommit dit med; och mens studenten tigande bläddrade igenom den, berättade den gamle hastigt någonting i hviskande ton.

»Fängslande!« utropade studenten och grinade. »Å, ni gamle frestare! Är ni inte rädd — hvad?«

Innehafvaren suckade och svarade sedan:

»Om man känner en obestridlig sanning, måste man i mån af sina svaga krafter hjälpa den framåt. . . «

De hviskade länge med hvarandra; och till sist sade studenten:

»Skrif opp adressen.«

Gubben skref opp den på ett särskildt papper, och när Dorimedont kom och frågade „Hvad nytt, Matvejitsch?“ höll innehafvaren fram lappen och sade mysande:

»Här — en ny en...«

»Ja-aså. Nikodim Archangelskij,« läste Dorimedont. »Ett fall! Det skola vi få se, hvad denne Nikodim är för en.«

Efter någon tid meddelade han principalen, när han satte sig för att spela schack:

»Denne Nikodim visade sig vara en romstinn fisk! Vi hittade allt möjligt hos honom...«

»Återlemna mig böckerna,« sade innehafvaren sakta, mens han flyttade en pjäs.

»Sjelfklart!«

Den blåögde studenten visade sig icke mer. Äfven den kortvuxne unge mannen med svart mustasch var försvunnen. Allt detta gaf näring åt gossens misstro; det tydde på något slags hemligheter och några gåtor.

Böckerna väckte inget intresse i honom; han hade visserligen försökt läsa i dem men kunde aldrig samla sina tankar i boken. Hans tankar splittrades opp i småstycken inför iakttagelsernas ymnighet, flöto ut och försvunno till sist, liksom när en fin vattenstråle en varm dag afdunstar ifrån en sten.

När han arbetade och rörde på sig, så kunde han icke tänka. Det var, som om rörelserna hade afsltit tankens spindelväfstunna tråd. Gossen fullgjorde sitt arbete utan brådska, noggrant och precist som en maskin, men utan att tillföra det någonting af sig sjelf.

Men när han var ledig och bara satt utan att röra sig, bemäktigade sig honom en behaglig känsla af att flyga fram i en genomskinlig dimma, där omslöt lifvet och mildrade allt genom att förvandla den bullrande verkligheten till en stilla halfslummer.

I denna sinnesstämning förflöto dagarne ofattbart snabbt. Hans yttre lif var enformigt, och hans hjärna blef omärkligt igenkorkad af hvardagens klibbiga damm. Ut i staden kom Klimkof sällan; han tyckte heller icke om staden.

Dess oopphörliga rörelse tröttade ögonen, och dess larm hällde hufvudet fullt med en grumlig, aftrubbande fällning; staden liknade det sagans vidunder, där spärrar opp hundra glupska käftar och ryter med hundra omätliga strupar.

När han om morgnarna städade husbondens rum och stack ut hufvudet igenom fönstret, såg han djupt där nere en smal gata och varseblef där alltid samma menniskor; han visste redan, hvad hvar och en af dem skulle göra om en timme eller följande dag, alltid. Han kände alla bodpågarna; han kunde icke med dem och var rädd för deras skalighet. Hvarenda människa förefallt fjättrad vid sitt arbete liksom en hund vid sin koja. Emellanåt skymtade något nytt förbi öga och öra, men det var svårt att uppfatta det i den täta massan af välkändt, invandt och vedervärdigt.

Han tyckte ej heller om kyrkorna i staden. Där var alltför ljus i dem, och där doftade alltför starkt af rökelse och olja. Jevsej tålde inga starka lukter; han blef örd af dem.

Ibland på någon helgdag stängde principalen boden och tog med sig Jevsej ut i staden. De gingo omkring länge och långsamt; gubben pekade för Jevsej ut de rikes och anseddes hus; han talade om deras lif. I hans berättelser förekommo många siffror, kvinnor som hade gått ifrån sina män, dödsfall och begrafningar. Han framförde alltsammans högtidligt och torrt och klandrade allt. Det var blott, när han talade om hur, när och hvaraf, någon hade dött, han blef liflig, liksom om sjukdom och död vore de viktigaste och intressantaste sakerna här i världen.

Efter en sådan promenad plägade han bjuda Jevsej te på en krog, hvarest en musikautomat spelade; där kände alla gubben och bemötte honom med en slags förskrämd högaktning. Vid musikens ylande och larmande, omgifven af ett moln unkna lukter, fallt den uttröttade Jevsej in i en halfsofvande förstelning.

Men en gång förde honom husbonden till ett hus, hvarest ett oräkneligt antal vackra ting, märkvärdiga vapen, kläder af siden och brokad voro hopsamlade. I gossens själ började plötsligt hans mors sedan länge bortglömda sagor röra på sig, och ett bevingadt hopp sköt gladt opp inom honom; han vandrade länge omkring i rummen, blinkade tankspridt, och när de återvändt hem, frågade han principalen:

»Hvems är det?...«

»Kronans, tsarens!« förklarade gubben i undervisande ton.

Gossen frågade på ett annat sätt:

»Men hvem har burit sådana kaftaner och sablar?«

»Tsarerna, bojarerna och annat kejserligt folk...«

»Är där inga sådana nu?«

»Skulle de inte finnas? Jo, de finns. Utan dem klarar man sig inte. Men de klär sig inte så nu.«

»Hvarför det?«

»Det blir billigare. Förr var Ryssland rikare, men nu utplundrar de främmade det — judarne, polackarne, tyskarne. . . «

Han talade länge därom, att ingen älskade Ryssland, att alla bestulo det och önskade det allt möjligt ondt. När han talade så mycket om det, slutade Jevsej tro honom och förstå honom. Likväl frågade han:

»Men jag, är jag också härskarens?»

»Ja visst! Här hos oss är allt härskarens. Hela jorden tillhör Gud, men hela Rus tillhör tsaren!»

Inför Jevsejs ögon kretsade i en brokig ringdans ståtliga, vackra menniskor i bländande dräkter; ett annat, sagolikt lif uppstod. Det blef inom honom, när han lade sig för att sofva; midt i detta brokiga lif såg han sig sjelf i en blå kaftan med guld och i röda saffiansstöflar samt Raisa i en med naturfärgade ädelstenar smyckad brokadklädning.

„Allt går alltså öfver!“ tänkte han.

Åter framkallade denne tanke inom honom hoppet på en annan framtid.

Ifrån andra sidan dörren ljöd principalens torra stämma:

„Förgäfves göra sig hedningarne möda, djäfvulen rufvar på ondt. . . “¹

¹Början af detta citat tycks komma ifrån Psaltaren, 2. Psalmen, första versen, hvilken i den svenska bibeln lyder: „Hvarföre vredgas Hedningarne, och folken tala så fåfängt? . . . “.

Kapitel IV

När Jevsej en kväll efter att ha stängt boden gick ut på gården tillsammans med innehafvaren, mötte dem Anatolijs genomträngande, skräckfyllda skrik:

»Jag skall inte göra så mer, snälle farbror, aldrig me-e-er...«

Jevsej ryckte till och sade ofrivilligt med stilla triumf: »Aha-a...«

Han njöt af att höra skrik af ångest och smärta, när de kommo ur bröstet på den gladlynte, af alla omtyckte gossen, och han bad husbonden:

»Får jag bli på gården?«

»Det är tid att äta kvällsvard. Men förresten, jag skall också gå med och se på, när den slyngelen får lära sig en läxa...«

Bak husets yttertrappa, vid sidan om dörren till ett tegelskjul, hade åskådarne samlats; men ur skjulet hörde man tungt, vått klatschande och Anatolijs ylande stämman:

»Snälle farbror, det är inte mitt fel! O Gud, jag skall aldrig göra så mer. Släpp mig!... För Kristi skull...«

Urmakaren Jakubof, där blossade på en cigarrett, sade:

»Det är lika godt!«

Den skelögda guldstickerskan Sina höll med den länge, gulhyade urmakaren:

»Nu kanske han blir tystare... Inte en människa på hela gården har fått ro för honom...«

Men Jevsejs arbetsgifvare frågade: »Det sägs, att han är en mästare på att härma folk?«

»Ja, om!« genmälde körsnärens kokerska. »En sådan liten djäfvelfunge, alla förhånar han!...«

Ur skjulet ljöd ett doft buller, liksom hade man släpat en med något mjukt fylld säck öfver golfvets gamla plankor — ifrån den ena sidan till den andra. Dessemellan skallade Kusins andtrutet hesa stämman och Anatolijs allt dofvare och allt glesare skrik:

»Aj... men kom och hjälp mig då... Å Gud!«

Hans ord började sammanflyta till ett gnälligt, halfkväfdt snyftblandadt stönande... Jevsej ryckte till; han kom ihåg, hur ondt det gör att få stryk. Åskådarnes samtal väckte inom honom blandade känslor; det var skrämmande att stå så midt ibland folk, där dagen före gärna och med gladt nöje hade betraktat den käcke gossens spratt och idag med nöje åsågo, hur man gaf honom pisk. Nu förekommo emellertid dessa af arbetet utmattade, misslynta människor honom begripligare; han var öfvertygad om, att ingen af dem förställde sig utan med uppriktig nyfikenhet åsågo, hur en människa blef misshandlad. Han tyckte en smula synd om Anatolij; likväl njöt han af att höra dennes stöanden. En tanke kom för honom:

„Nu skall han bli fridsammare och bli vän med mig...“

Plötsligt visade sig en af körsnärerna — gesällen Nikolaj, en liten, svartlockig karl med långa armar. Fräck och som vanligt utan att visa aktning för någon stötte han åskådarne till sidorna och gick in i skjulet; man hörde hans dånande stämma skalla två gånger:

»Släpp honom! Väck därifrån!«

Alla studsade tillbaka ifrån dörren. Ut ur skjulet for Kusin, satte sig ner på marken och grep sig med händerna om hufvudet; hans ögon voro vidt öppspärrade och han tjöt med hes röst:

»Po-oli-is!«

»Vi går, undan ifrån synden!« sade principalen. Gossen drog sig tillbaka in i kroken vid trappan och började därinifrån iakttaga det fortsatta förloppet.

Nikolaj kom ut. I hans armar låg gossens lille sönderslagne kropp kraftlöst utsträckt. Han lade ner den på marken, sträckte på sig och ropade:

»Hallå där, kärringar! Hit med vann, era as...«

Sina och kokerskan ilade bort.

Kusin, där ännu satt på marken, kastade hufvudet bakåt och frustade doft:

»Öfverfall, polis...«

Nikolaj vände sig om emot honom och sparkade honom i bröstet, så att den senare fallt på rygg; sedan började Nikolaj vråla — och man såg då hans svarta ögons hvitor blixtra:

»Slödder! Ett barn blir ihjelslaget, och för er är det en komedi! Jag skall slå in skallen på er allihopa!«

Man svarade honom ifrån alla håll med svordomar, men ingen vågade komma nära.

»Kom, så går vi!« sade principalen, där hade tagit Jevsej i handen. När de gingo, sågo de, hur Kusin nerböjd sprang ljudlöst åt porten.

När han hade blifvit ensam, kände gossen, att hans afund gentemot Anatolij hade försvunnit; och anspännande sin tröga hjärna försökte han bli klar öfver, hvad han hade sett; det hade alltså bara verkat så, som om den skojige Anatolij hade varit omtyckt af folk; i sjelfva verket var det icke så. Alla tycka om att slåss, de tycka om att se på, när andra få prygel, alla vilja gärna vara grymma. Nikolaj hade kommit Anatolij till försvar därför, att han tyckte om att slå Kusin, hvilken han brukade prygla nästan hvarenda helgdag. Modig och stark, som han är, kan han piska opp hvem som helst här i huset; i gengäld får han sjelf i sin tur prygel hos polisen. Det gjorde alltså det samma, om man var stillsam eller liflig; slagen och kränkt blef man ändå alltid.

Där förflöt flere dagar, men så gick talet på gården om, att den där glasmästerilärningen, man hade skaffat iväg till sjukhuset, hade förlorat förståndet. Nu drog sig Jevsej till minnes, hur gossens ögon hade glödt under hans föreställningar, hur häftiga hans rörelser hade varit, hur tvärt hans ansikte hade förändrats; och förskräckt tänkte han, att Anatolij kanske redan alltid hade varit förryckt. Sedan glömde han honom.

... Under regniga höstnätter kom där oppifrån taket, nedanför fönstret, ett lågt brus, där störde sömnen genom att inge hjärtat oro. En sådan natt fick han höra husbondens förargade rop:

»Ditt gemena as!...«

Raisa invände som vanligt med låg, sjungande röst:

»Jag kan inte tillåta er, Matvej Matvejitsch...«

»Nedriga fruntimmer! Och alla pengar, jag betaler dig?«

Dörren till husbondens rum var icke stängd; rösterna ljödo klart och tydligt. Ett fint regn sjöng sakta utanför fönstret en gråtmild sång. Öfver taket kröp vinden; liksom en stor, hemlös och af oväder utmatad fågel suckade den högt och strök sina fuktige vingar mjukt öfver fönsterrutorna. Gossen satte sig opp i sängen, slog armarne om knäna och lyssnade med bäfvan.

»Ge mig de tjugefem rublerna, din tjufkona!«

»Jag förnekar ju inte, att jag har dem, men Dorimedont Lukitsch har ju gett mig dem...!«

»Aha! Där ser du, ditt stycke!«

»Nej då, tillåter ni — när ni bad mig att hålla ögonen på den herren...«

Dörren stängdes, men äfven igenom väggen kunde man höra, hur gubben skrek:

»Tänk på det, ditt nedriga as, att jag har dig i min hand! Om jag kommer på, att du har spelat under täcket med Dorimedont. . . «

Kvinnans varma och smidiga röst slingrade sig rundt gubbens onda ord och utslätade dem ur Jevsejs minne.

Kvinnan hade rätt; om detta var Jevsej öfvertygad genom hennes lugn och hela hennes förhållande till honom. Han gick redan på sitt femtonde år, och hans dragning till den lugna, vackra Raisa Petrovna började förveckla sig till en oroväckande angenäm känsla. När han mötte Raisa — det hände hvar gång blott några minuter — såg han henne alltid i ansiktet med hemlig, blyg glädje; talade hon då vänligt till honom, så framkallade detta en häftig sinnesrörelse af tacksamhet i hans bröst, och han kände sig ännu starkare dragen till henne. . .

Redan på landet hade han känt till den grofva sanningen om förhållandet emellan man och kvinna; staden målade öfver denna sanning med ett lager smuts, men ingenting af det fastnade på gossen. Ängslig som han var, vågade han icke tro på det, där sades om kvinnor; och allt detta tal utöfvade ingen lockelse på honom utan väckte i honom enbart betryckande motvilja. Sittande i sängen återkallade Jevsej nu i minnet Raisas hjärtegodas leenden och vänliga ord. Hänförd af detta hade han icke hunnit lägga sig, när plötsligt dörren till principalens rum öppnades och Raisa stod framför honom — halfklädd, med upplöst hår, med ena handen tryckt emot bröstet. Han blef rädd och stelnade till, men leende truade kvinnan med fingeren åt honom och gick in till sig.

När han på morgonen sopade köksgolfvet, fick han se Raisa i dörren till hennes rum och sträckte opp sig för henne med kvasten i händerna.

»Vill du dricka kaffe tillsammans med mig?« frågade hon.

På samma gång glad och förvirrad svarade Jevsej:

»Jag har inte tvättat mig än, — jag kommer snart!«

Några minuter senare satt han tillsammans med henne vid bordet i hennes rum utan att se någonting annat omkring sig än det hvita ansiktet med de fina ögonbrynen och de snälla, fuktigt leende ögonen.

»Tycker du om mig?« frågade hon.

»Ja!« svarade gossen.

»Hvarför det?«

»Ni är så snäll och vacker. . . «

Han svarade detta såsom i en dröm. Det förekom honom besynnerligt att höra hennes frågor, ty hennes ögon måste väl ändå ha kunnat inse allt, hvad som försiggick i hans själ.

»Och. . . älskar du Matvej Matvejitsch?« frågade Raisa långsamt och med låg röst.

»Nej!« svarade Jevsej enkelt.

»Inte det? Men han älskar dig; det har han sjelf sagt till mig...«

»Nej!« virrade gossen på hufvudet och upprepade.

Hon höjde på ögonbrynen; sedan flyttade hon sig litet närmare honom, mens hon frågade:

»Tror du mig inte?«

»Er tror jag på, men husbonden litar jag inte på, inte alls...«

»Hvarför det? Hvarför det?« frågade hon hastigt och med sakta röst två gånger, mens hon flyttade sig ännu närmare honom. Den varma strålen i hennes blick trängde ända in i hjärtat på gossen och väckte där några små tankar; han framlade dem nu hastigt för kvinnan:

»Jag är rädd för honom. Jag är rädd för alla, utom för er...«

»Hvarför det?«

»Man kränker ju er också... Jag såg, hur ni grät... Den gången grät ni inte därför, att ni var drucken — det förstår jag. Det är mycket, jag begriper — det är bara alltihop tillsammans, jag inte kan begripa. Hvar för sig ser jag allt in i minsta lilla rynka och jag ser och begriper också mycket, som inte alls passar ihop med det andra, men hvarför är allt på det viset? Det hänger ju inte ihop. Där är detta lifvet och så ett till!«

»Hvad är det, du talar om?« frågade Raisa förundradt.

De betraktade hvarandra några sekunder under tystnad. Gossens hjärta slog skyndsamt; hans kinder täcktes med en besvärad rodnad.

»Nå, gå nu!« sade Raisa sakta och reste sig. »Gå — annars skall han fråga, hvarför du blir borta så länge. Säg honom inte, att du har varit hos mig, förstår du det?«

»Ja.«

Mättad af hennes sjungande stämmas vänlige klang och genomvärmd af hennes deltagande blick lemnade Jevsej rummet; hela dagen genljöd denna kvinnas ord i minnet och värmde hans hjärta med stilla glädje.

Denne dagen var besynnerligt långdragen. Öfver hustaken och torget hängde där ett orörligt, grått moln; den trötte dagen förefallt ha hillat in sig i dess fuktiga massa och likaledes blifvit stående. Framemot kvällen kommo några kunder till bokhandelen — den ene var mager, något krokryggad och försedd med en stilig, halft grånad mustasch; den andre hade ett rödaktigt skägg och bar glasögon. Begge rotade länge och uppmärksamt ibland böckerna; den magre hvisslade hela tiden sakta för sig sjelf, hvarvid hans mustasch rörde på sig, mens den rödskäggade talade med innehafvaren. Jevsej ställde tillbaka de genomsedda böckerna i ordning med ryggarne oppåt och lyssnade samtidigt på gubben Raspopofs ord.

Han visste redan i förväg allt, hvad principalen skulle säga och hur denne skulle säga det; och eftersom han hade tråkigt i väntan på, att det skulle bli kväll, gaf han nu akt på, om gubben verkligen också skulle säga så.

»Köper ni in till något bibliotek?» frågade gubben vänligt.

»Ja, till läraresällskapets bibliotek,« svarade den rödhårade och frågade i sin tur: »Hvarför frågar ni?»

„Nu skall han prisa honom!“ tänkte Jevsej om sin husbonde och misstog sig icke.

»Ni väljer med stor sakkunskap. Det är angenämt att se böckerna riktigt värdesatta...«

»Angenämt?»

„Nu skall han till att le“, tänkte Jevsej.

»Förvisso!« smålog gubben älskvärdt. »Man vänjer sig så vid denna vara, så att man till och med börjar hålla af den! Det är ju inte heller fråga om några vedklabbar utan ett andens verk. När man då ser, att också kunden högaktar boken — så är det angenämt. Öfverhufvud är vår kund ibland en underlig kuf; han kommer och frågar: „har ni inte någon intressant bok?“ Det gör honom detsamma, hvad han läser; han söker en förlustelse — en nått liten leksak men ingen nytta. En annan gång kan det också hända, att någon plötsligt frågar efter förbjudna böcker...«

»Efter hvad då för några — förbjudna?» frågade den rödhårade och kisade med sina små ögon.

»Tryckta i utlandet eller hemligt i Ryssland...«

»Men förekommer äfven sådana böcker till försäljning?»

„Nu skall han tala riktigt sakta!“ kom Jevsej ihåg principalens tillvägagångssätt.

Innehafvaren gaf den rödhårade en blick igenom glasögonen och sade nästan hviskande:

»Hvarför inte? Ibland köper man ett helt bibliotek; nå, och så är där alla slags böcker med — alla slags.«

»Har ni sådana böcker här just nu?»

»Det skall väl gå att hitta några...«

»Nå, visa dem då!« bad den rödhårade.

»Jag måste dock be er bevara detta som en hemlighet... ni vet, jag gör det inte för vinnings skull, utan mer af aktning... man vill ju stå till tjänst...«

Mannen med den krokiga ryggen opphörde med att hvissla, satte glasögonen till rätta och betraktade gubben uppmärksam.

Idag tedde sig principalen särskildt motbjudande för Jevsej; redan hade han hela dagen iakttagit honom med dyster vrede; när nu den gamle hade gått in i ett hörn af boklådan och där framvisade böcker, sade Jevsej plötsligt hviskande till krokryggade kunden:

»Köp inte de böckerna där. . . «

Han sade det och ryckte till i häftig förskräckelse. Två ljusa, kisande ögon kikade frågande fram igenom glasögonen:

»Hvarför inte?«

Icke strax och med stor ansträngning svarade Jevsej:

»Det vet jag inte. . . «

Kunden sköt på nytt glasögonen till rätta, drog sig undan ifrån Jevsej och började hvissla ljudligare, mens han sneglade åt gubben. Sedan höjde han hufvudet, sträckte på sig, liksom växte, strök sin grå mustasch, gick utan brådska fram till sin kamrat, tog boken ur dennes händer, kastade en blick på den och slängde den på bordet. Jevsej följde honom med blicken och inväntade, att något förskräckligt skulle drabba honom. Den krokryggade vidrörde dock endast vännens arm samt sade lugnt och enkelt: »Nå, då går vi. . . «

»Men böckerna då?« utropade den rödhårade.

»Vi går. . . «

Den rödhårade såg först på honom och sedan på innehafvaren, blinkade flere gånger med sina små ögon och började gå åt den dörr, där ledde ut till gatan.

»Men vill ni ingenting köpa?« frågade Raspopof.

Jevsej förstod på rösten, att gubben var förvånad.

»Nej, det vill jag inte!« genmälde kunden och gaf innehafvarens ansikte en genomträngande blick. Den senare drog ihop sig, ryggade tillbaka och började fäktande med armarne plötsligt tala med en onaturligt hög röst, som Jevsej icke kände igen:

»Som ni vill! Men ursäkta mig, detta förstår jag inte alls. . . «

»Hvad är det, ni inte förstår?« frågade den krokryggade med ett småleende.

»Här har ni rotat omkring i två timmar, prutat på böckernas pris, och så nu plötsligt — hvarför?« utbrast gubben opphetsadt.

»Kanske därför, att jag har känt igen ert vidriga tryne. Har inte ni dragit er sista suck än?«

Den krokryggade uttalade sina ord långsamt, icke högt men tydligt, och lemnade sedan utan brådska bokhandelen med tunga, ekande steg.

Under någon minut såg gubben efter honom; sedan ryckte han sig ur fläcken, sprang trippande fram till Jevsej, grep honom om axelen och hviskade hastigt till honom:

»Följ efter honom, tag reda på, hvar han bor, gå! Omärkligt, förstår du, skynda dig!«

Jevsej skulle ha fallit omkull, om icke gubben hade hållit honom på benen. Gubbens ord knastrade torrt i hans bröst liksom ärtorna i en skallra...

»Hvad darrar du så för, ditt träbeläte?«

När Jevsej kände, att husbondens hand släppte hans axel, började han springa åt dörren...

»Stanna!...«

Han hejdades af ropet och blef stående.

»Det är inte lönt — du klarar i alla fall inte af det!... Ack-ack...«

Jevsej for tillbaka till hörnet; för förste gången hade han sett den gamle så arg och begrep, att där i denne vrede äfven dolde sig en god del fruktan — en känsla, där var honom blott alltför välbekant. Om än han sjelf var rent förstörd af skräck, så gladde han sig likväl öfver principalens oro.

Den dammige lille gubben rusade hit och dit i boden liksom en råtta i fällan. Han sprang till dörren, stack ut hufvudet på gatan, sträckte på halsen, återvände på nytt in i bokhandelen, kände på sig sjelf med fladdriga, kraftlösa händer, mumlade och hväste, hvarvid han ryste så häftigt på hufvudet, att glasögonen hoppade opp och ner i ansiktet:

»Ja-a, din skurk, ja-a, din skurk, ännu är jag i lifvet!«

Sedan skrek han åt Jevsej:

»Stäng boden!«

Han begaf sig till sitt rum, korsade sig och lät sig falla tungt på den svarta soffan. Hans eljest städse släta ansikte var nu rent rynkigt och skrumpnadt, kostymen hängde i veck på hans uppbragte kropp.

»Säg till värdinnan, att hon ger mig ett glas pepparsnaps — ett stort spetsglas...«

När Jevsej hade hemtat brännvinet, satte sig principalen opp, tömde glaset i ett drag och såg länge med vidöppen mun Jevsej i ansiktet; sedan frågade han:

»Begriper du, att han förolämpade mig?«

»Ja,« sade Jevsej.

Gubben lyfte ena handen, truade tigande med fingeren och sade med sprucken stämma:

»Jag känner honom nog...«

Han tog af sig sin lilla svarta mössa, gned med händerna den kala hjässan, lät blicken flyga igenom rummet, lät sedan händerna på nytt fara öfver hufvudet och lade sig därefter på soffan.

Raisa bar in kvällsvarden och frågade, mens hon ställde tallrikarne på bordet:

»Är ni trött?«

»Jag är inte riktigt frisk, jag har feber. Ge mig ett glas pepparsnaps till. Sätt er här hos oss, det är för tidigt för er att gå ännu. . . «

Han talade hastigt och befallande. När Raisa hade satt sig, sköt gubben opp glasögonen i pannan och skärskådade henne misstänksamt.

Vid kvällsvarden sade han plötsligt med lyftad sked:

»Jag har ingen matlust. . . «

Sedan teg han länge med hufvudet lutadt öfver tallriken.

Jevsej bemödade sig envist om att förstå, hvad som egentligen hade försiggått i bokhandelen. Det verkade, som om han oförmodadt hade tändt en tändsticka; af dess lilla låga hade plötsligt någonting blossat opp och nästan förbränt honom sjelf med ond eld.

Folk äro omspunna och förbundna med något slags osynliga trådar — vidrör man af en händelse en af trådarne, så rycker menniskan till och blir rasande.

Den gamle, som såg på Jevsej, frågade plötsligt sakta och misstänksamt: »Hvad är det, du tänker på?«

Jevsej reste sig förvirradt opp:

»Jag tänker inte. . . «

»Gå nu! Du har ätit kvällsvard, gå då!«

Då han önskade förarga husbonden, började Jevsej afsiktligen utan brådska duka af bordet. Då skrek gubben gällt åt honom:

»Gå, säger jag dig! Dummer!«

Jevsej gick ut och satte sig på kistan; dörren ställde han på glänt, ty han ville lyssna efter, hvad husbonden skulle säga.

»Hvad sitter du där för?«

Han vände sig om. Den gamle hade stuckit ut hufvudet och såg på honom.

»Lägg dig och sof!«

Dörren stängdes ordentligt. Jevsej klädde af sig och lade sig.

Gubbens torra ord prasslade som höstlöf bak dörren. Emellanåt blef han vred och ropade högt — det störde Jevsej, när han försökte tänka, och lät honom icke somna.

På morgonen kallade Raisa åter in honom i sitt rum, och när han hade satt sig ner, frågade hon leende:

»Hvad var det, där hände hos er i boden i går?«

Jevsej berättade utförligt alltsammans för henne; hon grinade gladt och belåtet; men plötsligt knep hon ihop ögonen och frågade sakta:

»Begriper du nu, hvad det är för en, han är?»

»Nej...«

»Detektiv!« hviskade hon, och hennes ögon vidgade sig ängsligt.

Jevsej teg. Då reste hon sig, gick fram till honom och sade, mens hon smekte hans hufvud, eftertänksamt och vänligt:

»Hvad är du för en — ingenting begriper du. Hvad var det, du berättade för mig? Hvad för ett annat lif?»

Frågan lifvade honom; han ville mycket gärna tala om detta. Mens han såg henne i ansiktet med sina närsynta ögons outgrundlige blick, började han berätta:

»Där är ett annat lif också. Hvarifrån kommer annars sagorna? Och inte bara sagorna...«

Kvinnan rufsade grinande till hans hår med sina varma fingrar.

»Din lille dummer...«

Sedan sade hon allvarligt, ja till och med strängt:

»De griper en och för en dit, de vill, och de skall göra med en, hvad de vill — så är det alltid här i lifvet!«

Jevsej nickade och höll tigande med Raisa. Hon gaf till en suck, såg igenom fönstret ut på gatan, och när hon åter vände sig till Jevsej, fick han förundradt se ett helt annat ansikte — det hade rodnat, ögonen voro mindre och mörkare. Med trög, ihålig röst sade kvinnan:

»Om du hade varit... klokare och vaknare, så hade jag kanske sagt något. Men du är ju sådan, att det inte lönar sig att säga dig något. Din husbonde däremot — honom borde man strypa... Du kan ju tala om det för honom, jag säger... du avslöjar ju allt för honom...«

Jevsej reste sig från stolen, djupt kränkt, och frammumlade:

»Om er skall jag aldrig säga något. Jag älskar er mycket, och om än ni skulle strypa honom, så skulle det göra mig detsamma. Så mycket älskar jag er...«

Han började trögt gå åt dörren, men kvinnans armar omslöt honom liksom varma, hvita vingar och drogo honom tillbaka.

»Har jag kränkt dig?» hörde han henne säga. »Nå, förlåt... Om du visste, hvilken djävel han är. Jag hatar honom... Å, du...«

Hon tryckte gossen fast emot sin barm och kysste honom två gånger.

»Jaså, du älskar mig?»

»Ja,« hviskade Jevsej och kände det, som om han snurrade rundt i en varm hvirfvel af oanad fröjd.

Skrattande smekte hon honom och sade:

»Å, du — din lille påg!...«

Mens han gick nerför trappan, log han för sig sjelf. Han var rent örd, hans kropp var oppfylld af söt matthet, han trädde tyst och försiktigt

nerför trappstegen, som om han hade varit rädd för att spilla ut sitt hjärtas heta lycksalighet.

»Hvar har du varit så länge?« förhörde honom principalen.

Pojken såg på honom men varseblef likväl endast någon otydlig, formlös fläck framför sig.

»Jag har ondt i hufvudet!« svarade han långsamt.

»Det har jag också. Hvad kommer det sig? Är Raisa oppe?«

»Ja. . . «

»Har hon talat med dig?«

»Ja-a. . . «

»Om hvad då?« frågade husbonden hastigt.

Likt en pisksnärt slog frågan Jevsej i ansiktet; men han återfick fattningen och svarade:

»Hon sade, att jag hade sopat köket illa. . . «

Jevsej hörde, hur gubben sakta och nedslaget sade:

»Det är ett farligt fruntimmer! Ja, ja. . . Hon frågar ut en, får en att säga henne saker, man inte borde. . . «

Kapitel V

Dagarne ilade fram i ett hastigt, stimmigt virrvarr, liksom hade någon glädje väntat dem någon gång där framme; men hvar ny dag blef allt oroligare.

Gubben hade blifvit butter och förtegen, han såg sig omkring med en underlig blick, och när han sedan plötsligt brusade opp, skrek han och gormade och ylade opphetsadt som en sjuk hund. . .

Han beklagade sig öfver dålig helsa; illamående plågade honom; vid middagen luktade han misstänksamt på matvarorna, bröt med darrande händer brödet i små smulor och höll hvar gång teet och brännvinet granskande opp emot ljuset. Om kvällarne skällde han allt oftare på Raisa och hotade taga lifvet af henne. Hon svarade städse lugnt och mjukt på hans utfall; inom Jevsej växte kärleken till henne, och på samma gång opphopades ett efterhängset hat emot arbetsgifvaren.

»Tror du, jag inte begriper, hvad du har tänkt ut, ditt nedriga fruntimmer?« skrek den gamle ömkligt och vredgadt. »Hvaraf kommer sig min sjukdom? Hvad är det, du förgiftar mig med?«

»Men hvad säger ni, hvad är det, ni säger!« klang kvinnans lugna stämma. »Er sjukdom kommer sig just bara af åldern!«

»Du ljuger, du ljuger!«

»Och af rädsla också. . . «

»Tig med dig, du förbannade!«

»Det är tid för er att tänka på döden. . . «

»Aha — det är alltså det, du vill? Du bedrar dig! Du har intet att hoppas på. Ditt fall är känt för andra än mig. Jag har berättat om dig för Dorimedont, — jada! Hvad?«

Och så tjöt han gråtmildt och ljudligt igen.

»Jag vet, att han är din älskare! . . . Han har förledt dig att förgifva mig. Tror du, du skall få det lindrigare i hans händer? Där bedrar du dig. . . däraf blir intet!«

I nattens mörka timme efter ett liknande uppträde kom Raisa halft afklädd, hvit och yppig med ett ljus i handen ut ifrån gubbens rum; hon gick såsom i sömne med vacklande gång och hasade osäkert med de nakna fötterna öfver golfvat; ögonen voro halfslutna, den utsträckta högerhandens fingrar rörde sig krampaktigt och grepo i luften. Ljusets låga fladdrade emot hennes bröst; den röda, osande lilla tungan vidrörde nästan linnet, belyste de trötta, öppna läpparna och glänste på tänderna.

När hon gick förbi Jevsej utan att lägga märke till honom, sträckte han sig ofrivilligt efter henne, gick fram till köksdörren, kikade ut i köket och stelnade af förfäran; kvinnan hade ställt ljuset på bordet, höll en stor köksknif i handen och pröfvade eggens skärpa med fingeren. Sedan höjde hon hufvudet, kände med fingrarna på sin yppiga hals intill örat och syntes söka någonting på den med de långa fingrarna; med en tung suck lade hon försiktigt knifven på bordet och lät armarne sjunka ner längs kroppen. . .

Jevsej grep efter dörrposten; hon ryckte till och vände sig om vid bullret samt hviskade vredgadt:

»Hvad vill du? . . .«

Jevsej svarade med tunga andedrag:

»Han dör ju snart i alla fall. Hvarför vill ni då göra det?«

»Hysch!« afbröt hon honom och gick sedan, efter att ha vidrört Jevsej liksom ville hon stödja sig på honom, åter in i gubbens rum.

Snart kunde Raspopof icke längre gå upp ur sängen, hans röst blef allt svagare och han rosslade; ansiktet svartnade, den kraftlösa halsen kunde icke längre hålla hufvudet oppe, och den gråe hårbuschen på hakan sträfvade på något underligt sätt uppåt. Doktoren kom; och hvar gång, Raisa gaf den sjuke medicin, rosslade han:

»Där är väl gift i, hvad?«

»Om ni inte vill taga det, så slår jag ut det!« sade kvinnan med låg röst.

»Nej, nej, låt bli. . . I morgon tillkallar jag polisen och frågar, hvad det är, du förgiftar mig med. . .«

Jevsej stod vid dörren, satte än ögat, än örat till springan i den och var nästan till tårar rörd af Raisas tålmod; i hans bröst växte där en känsla af medlidande, där icke kunde hejdas, med henne och en lidelsefull önskan, att gubben skulle dö.

Sängen knarrade, och en sked lät ett glas plinga till i en svag, skälfvande klang.

»Rör nu om, ditt as, rör nu om!« mumlade husbonden.

»Bär mig öfver till soffan!« befallde han en gång.

Raisa tog honom i armarne och bar öfver honom, lätt som ett barn. Hans gule skalle låg på hennes rosige axel, mens de mörka, skinntorra benen dinglade slappt och hillade in sig i hennes hvite underkjolar.

»O Herre Gud. . . jemrade sig gubben högt och vältrade sig hit och dit på den breda soffan. »Å min Gud, hvarför har du öfverlemnadt din tjenare i händerna på missdådare? Äro då mina synder värre än deras synder, du Allsmäktige?«

Han tappade andan, började rossla och fortfor sedan med pipande röst:

»Väck med dig! En har du redan förgifvit — jag har räddat dig ifrån tukthuset, och nu vill du förgifta mig, — a-ha! Du ljuger. . . «

Raisa drog sig långsamt undan. Jevsej såg principalens lille, magre kropp; dennes mage svällde opp och fallt åter ihop, det ryckte i benen, läpparne i det gråa ansiktet förvredos krampaktigt till en grimasch, han omvexlande öppnade dem och slöt dem, girigt kippande efter luft, och han slickade dem med den tunna tungan, så att hans mörka munhåla blottades för insyn. Kinder och panna glänste, fuktiga af svett, de små ögonen tycktes nu stora och djupa och förföljde oaflåtligt Raisa.

»Ingen har jag!. . . Ingen närstående på jorden. . . Ingen enda sann vän — men hvarför? Å Herre Gud!«

Gubbens röst gnydde och slog öfver.

»Du, lösaktiga. . . Svär framför helgonbilden, att du inte skall förgifta mig. . . «

Raisa vände sig åt hörnet och korsade sig flere gånger.

»Jag tror dig inte, jag tror det inte!« mumlade han och grep hårdt med händerna i bröstet, i nattskjortan, i soffans ryggstöd.

»Drick, så blir det bättre,« plötsligt nästan skrek Raisa.

»Bättre?. . . « gentog gubben. »Min kära, du är ju den enda, jag har, du! Jag efterlemnar dig allt!. . . Min kära, Raja. . . «

Han räckte ut sin knotiga hand efter henne och vinkade henne till sig, i det han rörde på de svartnade fingrarne.

»Å, jag är trött på dig, du förbannade!« ropade Raisa med kväfd röst. Hon slet ut pudan underifrån gubbens hufvud, slängde den i ansiktet på honom, vältrade sig med bröstet öfver den och mumlade:

»Drag djävulen i våld! Gå. . . gå. . . «

Jevsej hörde ett rosslande och några dofva slag; han begrep, att Raisa tryckte ner gubben och kväfde denne, som nu bara sprallade med benen emot soffan; han kände hvarken medlidande med gubben eller fruktan utan önskade, att allt skulle gå riktigt fort, och höll därför händerna för ögon och öron.

Smärtan af stöten i sidan ifrån dörren till husbondens rum fick honom att hastigt ställa sig opp — framför honom stod Raisa och strök det opplösta håret till rätta, hvilket hängde ner öfver axlarne.

»Nå, såg du?« frågade hon barskt.

»Ja, det gjorde jag!«, nickade Jevsej och ryckte närmare Raisa.

»Nå, anmäl mig för polisen, då. . . «

Hon vände sig om, gick in i rummet och lemnade därvid dörren öppen; men Jevsej ställde sig i dörren, försökte att icke se på soffan och frågade med en hviskning:

»Är han riktigt död? . . . «

»Ja!« svarade kvinnan tydligt.

Då vred Jevsej på hufvudet, såg med likgiltiga ögon på principalens lille kropp, som liksom var klistrad vid den svarta soffan, såg först på honom och sedan på Raisa och drog en lättnadens suck.

I hörnet intill sängen slog vägguret obeslutsamt och svagt en gång, två gånger; kvinnan ryckte begge gångerna till, kom sedan fram, hejdade med en osäker handrörelse pendelens svängande och satte sig på sängen. Med armbågarne stödda emot knäna tryckte hon händerna emot hufvudet; hennes hår hade löst opp sig igen, omhöljde hennes armar och täckte för ansiktet liksom en tät, mörk gardin.

Nätt och jemnt vidrörande golvet med de nakna fötternas tår, liksom fruktade han att störa den stränga tystnaden, gick Jevsej fram till Raisa, betraktande hennes nakna skuldra, och sade sakta:

»Det var lika godt. . . «

»Öppna fönstret!« befälde Raisa strängt. »Vänta litet. Är du rädd?«

»Nej!«

»Hur kan det komma sig? Du är ju annars så rädd af dig.«

»Tillsammans med er är jag inte rädd. . . «

»Öppna fönstret, då!«

Nattkylan vällde in i rummet, flög rundt det i cirkel och försökte blåsa ut lampans låga. Skuggorna dansade på väggarna. Kvinnan kastade med en hufvudrörelse håret bakåt öfver axlarne, rätade på sig, såg på Jevsej med väldiga ögon och sade förundradt:

»Hvarför måste jag gå under så? Hela mitt lif ur afgrund, i afgrund. . . Den ena djupare än den andra. . . «

Jevsej ställde sig åter vid sidan om henne; och begge tego länge. Sedan omslöt hon honom med sin mjuka arm om lifvet, tryckte honom till sig och frågade sakta:

»Hör du, skall du säga något om detta?«

»Nej!« svarade han med slutna ögon.

»Icke för någon? Aldrig?« sade kvinnan eftertänksamt.

»Aldrig!« gentog han sakta men bestämdt.

Hon reste sig, kastade en blick omkring sig och anmärkte sakligt:

»Kläd på dig, det är kallt! Vi måste städa litet i rummet... Gå nu, kläd på dig!«

När han återvände, såg han, att principalens lik ifrån hufvudet till fötterna var skyldt med ett täcke, hvaremot Raisa ännu stod där som hon var, halfklädd, med bara axlar; det rörde honom. Utan brådska städade de nu rummet, och Jevsej kände, att dessa under tigande i det trånga rummet förrättade nattliga göromål fast sammanlänkade honom vid denna kvinna, som äfven hon kände rädslan. Han ansträngde sig att förbli i hennes närhet och undvek att se på husbondens lik.

Det ljusnade.

»Gå nu, lägg dig och sof,« befallde kvinnan. »Jag skall snart väcka dig.« Hon kände med handen på hans bädd och sade: »Å, så hårdt för dig... «

När han hade gått och lagt sig, satte hon sig hos honom och sade sakta, mens hon strök hans hufvud med sin mjuka handflata:

»När de fråga dig, så vet du intet... du sof och såg ingenting... «

Lugnt och begripligt lärde hon honom det, han måste berätta, och hennes smekningar väckte inom honom minnet af hans mor. Han kände sig väl till mods och han log.

»Dorimedont är också detektiv... « uppfattade han hennes söfvande stämma. »Var riktigt försiktig... Om han frågar ut dig och får ur dig någonting, så säger jag, att du vet allt och har hjälpet mig med allt; då sätter de dig också i fängelse.«

Hon log nu också och gentog:

»I fängelse och sedan — på tukthuset... Har du förstått det?«

»Ja!« svarade Jevsej sakta och lyckligt, mens han såg henne i ansiktet med ögon, där höllo på att falla ihop.

»Somnar du? Nå, sof då... « hörde han i halfslummer hennes röst, lycklig och tacksam. »Du glömmer väl inte allt, hvad jag har sagt dig?... En sådan klen liten gynnare du är... sof nu!«

Han somnade.

Men snart var där en sträng röst, där väckte honom:

»Min gosse, opp och stå!... Hör du, påg!«

Han for hastigt opp med hela kroppen och armarne framsträckta. Vid hans säng stod Dorimedont med en käpp i näfven.

»Hur kan du bara sofva, hvad? Din arbetsgifvare är död, och så sofver du? På sin välgörares dödsdag måste man gråta och inte sofva... Kläd på dig!«

Detektivens platta, finniga ansikte var strängt, hans ord ryckte befallande opp Jevsej och styrde honom liksom tömmarne en beskedlig häst.

»Kila iväg till polisen! Här är en lapp!«

Jevsej klädde säfligt på sig, rusade ut på gatan och sprang trottoaren fram med våldsamt oppspärrade ögon och stötande emot dem, han passerade.

„Man måste begravva honom så snabbt som möjligt!“ for det igenom hufvudet på honom. „Dorimedont skall skrämma henne, och så berättar hon allt för honom. Sedan hamnar jag också i fängelse. . .“

När han kom hem igen, satt där redan en svartskäggad polistjensman och någon gråhårad gamling i lång rock; Dorimedont sade i kommandoton till polistjensmannen:

»Hör ni, hvad doktoren säger, Ivan Ivanovitsch? Kräfta! . . . Aha, där är pågen, — se här, min gosse, hemta oss ett halft dussin flaskor med bier, men låt det gå fort!«

I köket kokte Raisa kaffe och lagade äggröra. Hon hade kaflat opp ärmarna, hennes hvite armar foro raskt och flinkt hit och dit.

»När du kommer tillbaka, får du kaffe!« lofvade hon Jevsej leende.

Hela dagen ända till aftonen sprang han omkring, villade bort sig i oredan och hade icke tid att iakttaga, hvad som försiggick i huset; likväl kände han, att allt förlöpte väl för Raisa. Denne dagen var hon vackrare än någonsin, och alla betraktade henne med välbehag.

Men när Jevsej på kvällen nästan sjuk af trötthet låg i sängen med en obehaglig, klibbig smak i munnen, hörde han, hur Dorimedont strängt och befallande talade till Raisa:

»Man får inte släppa honom ur sikte — förstår du? Han är — dum.«

Sedan kom han och Raisa in i Jevsejs rum; detektiven räckte fram handen och sade snörflande:

»Opp och stå! Säg mig nu — hur skall du nu lefva?«

»Det vet jag inte. . . «

»Vet inte du det? Hvem skall då veta det?«

Detektivens ögon voro igensvullna, hans kinder och näsa voro mörkröda; han andades häftigt och bullrande och liknade en öfverhettad ugn.

»Du skall bo hos oss — hos mig,« förklarade Raisa ömt.

»Ja, du skall bo hos oss, och jag skall skaffa dig en god plats.«

Jevsej teg.

»Nå, hvad säger du till det?«

»Ingenting. . . « sade Jevsej efter en stunds tvekan.

»Du skall tacka, din dumbom!« förklarade Dorimedont nedlåtande.

Jevsej kände det, som om de små gråa ögonen fastnaglade honom vid någonting obestridligt.

»Vi skall vara ännu bättre än släktingar för dig,« sade Dorimedont, mens han gick ut och efterlemnade en tung os af bier, svett och flott.

Jevsej öppnade fönstret och lyssnade en stund på stadens läten, hvilken var i färd med att försjunka i sömn.

Sedan lade han sig igen och stirrade med ängsliga ögon in i mörkret, där nu skåpens och kistornas svarta skuggor rörde sig långsamt; de knappt urskiljbara väggarna vacklade, och allt detta tryckte ner honom med en öfvervinnelig fruktan, stötte in honom i någon kvalmig krok, det icke gick att undkomma ur.

I Raisas rum brölade detektiven:

»Det är ingen fa-ara... Det går öfver... A-a, du vänjer dig!«

Jevsej borrade in hufvudet i pudan men någon minut senare for han andlös opp — inför honom foro principalens skinntorra, mörka ben förbi; där lyste dennes små, röda, sjukliga ögon.

Jevsej gnällde till, for med armarne framsträckta ur sängen, stötte dem emot dörren till Raisas rum och kved sakta:

»Jag är rädd...«

Två stora, hvita kroppar rörde sig igenom rummet; en af dem röt förskräckt och argt åt honom:

»Försvinn!«

Jevsej fallt ner på knä, sprallade på golvet vid de begges fötter liksom en oppskrämd ödla och gnydde tyst:

»Jag är rädd...«

...Sedan voro några dagar oppfyllda med allt ståhej omkring begrafningen och Raisas flyttning till Dorimedonts lägenhet. Utan att tänka flaxade Jevsej hit och dit som en liten fågel i ett moln af dunkel fruktan. Det var bara då och då emellanåt, som den räddhågsne tanken blinkade till liksom ett djupblått irrbloss inom honom:

„Hvad skall där nu blifva af mig?“

Och denne tanken brände hans hjärta med svärmod, framkallade en önskan att fly någonstädes hän, gömma sig — men öfverallt mötte han Dorimedonts vaksamma ögon, hörde hans dofva stämma:

»Rappa på, min gosse!«

Denna befallning genljöd någonstädes i Jevsejs inre, den stötte honom ifrån sida till sida; hela långa dagar sprang han omkring; först om aftonen sjönk han sedan uttröttad och tom invärtes in i en tung, svart sömn full med förskräckliga drömmar.

Kapitel VI

Ur detta lif vaknade han opp i en skum krok af ett stort rum med lågt i tak, vid ett bord med en smutsig, grön vaxduk. Framför honom låg där en tjock, fullskrifven bok och några blad blankt, omsorgsfullt linjeradt papper; i hans hand darrade en stålpenna; han begrep icke, hvad som skulle göras med allt detta, och såg sig hjälplöst omkring.

I rummet stodo många bord; vid dem sutto olika menniskor två och två eller fyra och fyra; trött och retligt slängde de till hvarandra korta ord, skrefvo hastigt och rökte mycket. Den frätande, blåa röken sväfvade opp åt fönstrens vädringsluckor och mötte där det öronbedöfvande buller, där efterhängset och oafbrutet inträngde ifrån gatan. En mängd flugor kretsade ofvanom hufvudena, de kröpo liknöjdt öfver kungörelserna på väggarna och öfver borden, slog emot fönsterrutorna och voro i sin tillvaros verksamhetsifver lika de menniskor, där oppfyllde denne kvafve, skitte bur. Vid dörren stodo där polissoldater; folk af alla slag kommo in, bugade sig, logo underdånigt och suckade djupt. Deras fjäskande, ömkliga skvaller afbröts af tjänstemännens barska skällande.

Jevsej bespejade tjänstemännen med sträckt hals, då han önskade ibland dem få finna någon, där kunde hjälpa honom. Sjelfbevarelse-driften hade vaknat inom honom och samlade ihop alla undertryckta känslor, alla sönderrifna tankar till en enda sträfvän — snarast anpassa sig till denne plats och dessa menniskor för att kunna göra sig obemärkt ibland dem.

Alla tjänstemän, unga såväl som gamla, hade någonting gemensamt — något ihopknyckladt och afnött hade de öfver sig, de blefvo alla lätt oppretade, de ropade och skreko med blottade tänder och fäkande med armarne. Många af dem voro till åren komna och skalliga, en del voro rödhårade och två voro grå; en af desse två — en långhårad, lång karl med stor mustasch — såg ut som en prest, man hade rakat af helskägget; den andre hade ett rött ansikte, ett enormt skägg och kal hjässa.

Just denne var det, där hade satt Jevsej i hörnet, lagt boken framför honom och knackande med fingrarna på boken befallt honom att skriva af någonting ur den.

Nu stod just framför denne gubbe en helt svartklädd, äldre kvinna och jemrade sig ömkligt:

»Nådige herre...«

»Ni stör mig!« utropade gubben utan att se på henne.

Några menniskor anförde besvär, öfverlemnade inlagor eller rättfärdigade sig, talande i underdånig och gråtmild ton; de andre, där sutto midt emot dem, skreko argt och hånfullt i trött leda åt dem. Där prasslade papper, där raspade pennor, och genom allt detta larm sippade en ung flickas stilla gråt.

»Alexej!« kallade den gråskäggade gubben högt, »För ut denna kvinna...«

Hans ögon stannade vid Klimkof; han gick raskt fram till denne och frågade förvånadt:

»Hvad är där med dig, hvad? Hvarför skrifer du inte?«

Jevsej teg och hängde med hufvudet.

»Jaha, där har man belönat oss med ytterligare ett dumhufvud!« sade gubben, ryckte på axlarna och kallade, när han gick sin väg: »Hör ni, Sarubin...«

En skintorr, spinkig, halfvuxen ungdom med svarta lockar på det nätta lilla hufvudet, låg panna och irrande små ögon satte sig vid sidan om Jevsej och stötte honom i sidan med armbågen, mens han halfhögt frågade:

»Hvad är det fråga om?«

»Jag förstår inte...« sade Klimkof förskräckt.

Någonstans inuti den halfvuxne afgafs — liksom ur hans mage — ett doft, kort »Öh!«.

»Jag skall lära opp dig, och för det skall du ge mig en halfrubel, så snart du får lön! Öfverenskommet?«

»Öfverenskommet...«

Svarthufvudet visade, hvad som skulle afskrivas ur boken, och lät på nytt ur sitt inre undslippa ett »Öh!«.

Sedan försvann han, kvickt slinkande emellan borden; han böjde sig under gåendet, drog in armbågarne till sidorna, tryckte händerna emot bröstet, vred på det rufsiga lilla hufvudet hit och dit och blänkte med sina smala små ögon. Jevsej, där hade följt honom med blicken, doppade andäktigt stålpenan i bläckhornet, började skriva och försjönk snart i den invanda, angenäma känslan af att glömma sin omvärld, stelnade i sitt meningslösa arbete och förlorade sin fruktan i detsamma.

Han vande sig fort vid sin nye plats. Mekaniskt utförde han alla åligganden, var ständigt beredd att stå hvar och en till tjänst för att snabbare blifva af med honom, underordnade sig underdånigt alla och gömde sig skickligt bak sitt arbete för kollegornas kalla nyfikenhet och råa utfall. Förtegen och anspråkslös skapade han sig i sitt hörn en obemärkt tillvaro och framlefde utan att begripa de dagars mening, hvilka brokigt och bullersamt drogo förbi hans runda, bottenlösa ögon.

Han hörde klagan, stönanden, förskräckta utrop, polisofficerarnes barska röster, kanslisternas upprörda knorrande och ondsinta hån. Ofta slog man folk i ansiktet, tog dem vid nacken och slängde ut dem igenom dörren; icke sällan flöt där blod; emellanåt kommo poliserna in med folk, som voro bundna med rep, fruktansvärdt mörbultade och röto förfärligt. Tjuftarne logo emot alla liksom emot gamla goda bekanta, de prostituerade logo också inställsamt och slätade samtliga till sina klädningar med likadan handrörelse. De, där icke hade några pass, tego surmulet eller nerslaget och kikade under lugg; de under uppsikt stående politiskt misstänkte kommo stolt in, bråkade, skrek, sade hvarken goddag eller adjö och förhöllo sig gentemot alla med lugnt förakt eller tydlig fientlighet. På kansliet talade man mycket om dem, nästan alltid hånfullt, emellanåt äfven skadegladdt, om än Jevsej i hånet och skadefröjden kunde känna ett förtäckt intresse och en viss respektfull fruktan inför menniskor, som upprätthöllo ett oberoende.

Mer än alla andra väckte de hemlige politiske detektiverna — förtegne och barske män med obestämbara anletsdrag — tjänstemännens intresse. Med tydlig afund var det, man talade om, att de förtjenade stora penningar; och man berättade med förfäran, att för desse män vore allting känt, allt uppenbart; deras makt öfver folks lif vore gränslös, de kunde försätta hvilken menniska som helst i en sådan belägenhet, att hur hon än bure sig åt, så skulle hon ovillkorligen hamna i fängelse.

Hos Klimkof hopades omärkligt erfarenheterna; hans klena, oviga förstånd förmådde förvisso icke sammanfoga dem till ett ordnad helt; men underställda sin egen tyngdkraft ordnade de sig så småningom af sig sjelf, skärpte hans nyfikenhet och ingaf Jevsej i det tysta ibland tankar, där förskräckte honom.

Rundtenom var där ingen, där hade något medlidande med någon, och ej heller Jevsej tyckte synd om menniskorna; det förekom honom, som om de alla förställde sig, äfven då de gräto eller stönade, sedan de hade fått prygel. I enhvars ögon såg han något fördoldt, något misstroget; och mer än en gång uppfångade hans öra en svagt frammumlad hotelse:

»Vänta bara — där skall bli fest på vår gata också en vacker dag. . . !«

När han satt där hemma i storarummet om kvällarne — nästan alltid ensam — och drog sig till minnes dagens intryck, förekom honom alltsammans öfverflödigt och överkligt; allt var honom obegripligt. Det verkade visserligen, som om alla visste, att man måste lefva stilla och godhjärtadt, men att af någon anledning ingen ville yppa hemligheten om det andra lifvet för folk; alla misstrodde hvarandra, ljögo och fingo andra att ljuga. Den allmänna förbittringen öfver detta lif var uppenbar; alla klagade öfver hur besvärligt, det var; hvar och en såg i den andre en farlig fiende; och hos hvar och en kämpade missnöjet med lifvet emot misstron till människorna.

Emellanåt öfvermannades Jevsej af en tung, försvagande leda; fingrarnas blefvo slappa, han lade pennan åt sidan och stirrade länge in i det nerrökta rummets halfdunkel med hufvudet emot bordet utan att röra sig, liksom ansträngde han sig att finna något i sin själs djup.

Hans chef, den slätrakade gubben, skrek åt honom:

»Klimkof! Har du somnat?«

Jevsej grep pennan och suckade för sig sjelf:

„Det går öfver. . .“

Men han kunde icke begripa, huruvida han ännu trodde på det eller ej, eller om han bara försökte trösta sig sjelf. . .

Hemma var det ännu tråkigare och bedröfligare än på polisförvaltningens kansli.

Om morgnarna hällde Raisa — halft påklädd, med mosigt ansikte och grumliga ögon — tigande opp hans kaffe. I hennes rum hostade och harklade sig Dorimedont; hans slöa stämma hade nu börjat ljuda ännu högre och mer befallande än tidigare. Vid middagen och aftonvarden smackade han ljudligt och slickade sig om läpparne, hvarvid han räckte den stora, tjocka tungan långt ut; han grymtade och synade matvarorna lystet, innan han började äta af dem. Hans röda, finliga kinder glänste, och de små, gråa ögonens blickar kröpo liksom två kalla skalbaggar öfver Jevsejs ansikte, så att det kittlade obehagligt i skinnet.

»Jag känner till hela lifvet, broder!« sade han, »hvad människan skall betala för ett pund godt och ett pund ondt! Till dig är lyckan kommen på en gång — jag har skaffat dig en plats och skall skjuta dig vidare så högt det är möjligt. . . «

Mens han talade, vaggade han sin klumpige kropp, stolen under honom knarrade och gnisslade klagande. Jevsej kände, att denne man kunde tvinga honom att göra hvadhelst, han ville.

Emellanåt berättade detektiven någonting sjelfbelåtet och skrytsamt:

»Idag tackade Filipp Filippovitsch mig igen. Han räckte mig till och med handen. . . «

En gång berättade han vid kvällsvarden, ryckande sig i örat:

»Där sitter jag på en viss restaurang och ser, hur en man äter en kotlett, mens han hela tiden ser sig omkring och ofta ser på klockan. Nu skall du veta, Jevsej, att en ärlig, fridsam människa inte hela tiden ser sig om, folk intresserar honom icke, och han vet också, hvad klockan är. Det är bara agenter i skyddspolisen och förbrytare, som iakttar folk. Jag lade förstås märke till denne herre. Så kommer tåget ifrån villaförorterna in, och nu dyker ytterligare en herre opp på restaurangen; han är svarthårad och bär skägg, tydligen en jude, och i knapphålet bär han två blommor, en röd och en hvit. Ett tecken! Jag ser, hur de helsar — med ögonen. Aha, tänker jag! . . . Den svarte beställde något att äta, drack opp en flaska sodavatten och gick vidare, och den andre, den förste, följde efter honom utan brådska. . . Och jag efter dem. . . «

Han blåste opp kinderna och andades ur munnen och rätt i ansiktet på Jevsej med kraft ut sin andedräkt, som var mättad med lukten af kött och bier. Jevsej vacklade till på stolen; men detektiven gaf till ett gapskratt, rapade högt och fortfor med den tjocke fingeren höjd:

»I en månad och tjugetre dagar hade jag varit efter dem — jodå! Till sist anmäler jag: „Har upptäckt ett spår till några misstänkta personer.“ Vi åkte dit. „Hvem är ni?“ Den ljuse, där hade ätit kotlett, sade: „Det angår er inte.“ Juden nämnde sitt riktiga namn. Tillsammans med dem grep vi äfven en kvinna — det var redan tredje gången, hon kom i våra händer. Sedan åkte vi till andra ställen också, samlade opp folk som svampar i skogen, men de var allihop bara slodder, vi redan kände till. Jag var redan på väg att bli mycket förargad, men i går nämnde den ljuse plötsligt sitt namn; det visade sig, att han är en mycket betydelsefull herre, där har rymt ifrån Sibirien — jo, minsann! Till nyår får jag en belöning!«

Raisa såg, mens hon hörde på, någonstädes hän öfver hufvudet på detektiven och tuggade långsamt på en bröds kalk, hvaraf hon afbet små, små bitar.

»Fånga dem, ni, fånga dem — och likväl tar de inte slut!« sade hon trögt.

Detektiven log och menade viktigt:

»Du förstår dig inte på politik, därför pratar du sådant strunt, kära du! Vi vill ju inte alls utrota dessa människor slutgiltigt — för oss är det ju de, där liksom är gnistorna och skall visa oss, hvar sjelfva elden

skall bryta ut. Det brukar Filipp Filippovitsch säga, som sjelf är en före detta politisk och dessutom — judisk,¹ tja... Det är ett mycket inveckladt spel... »

Jevsejs blick irrade uttråkad genom det trånga, kvadratiske rummet; på väggarna med de gule tapeterna hängde öfverallt bilder af kejsaren, några generaler och nakna kvinnor; de påminde om sår och bölder på en sjuklings hud. Möblerna tryckte sig tätt emot väggarna, liksom ville de gå åt sidan för folk; där luktade af snaps och fet, varm mat. Lampan brann under en grön skärm och kastade liflösa skuggor på ansiktena...

Detektiven räckte ut handen öfver bordet och luggade Jevsej: »När jag talar, skall du höra på... »

Det var ofta, han slog Klimkof, och om än slagen icke gjorde ondt, så voro de särskildt kränkande; han slog liksom icke i ansiktet utan i själen. Han tyckte särskildt om att slå Jevsej i hufvudet med fingereringen — då krökte han fingeren och knackade honom på skallen med den tunge ringen, så att där hördes en underlig, knäppande knackning. Hvar gång, Jevsej fick ett slag, brukade Raisa röra på ögonbrynen och säga föraktfullt:

»Men Dorimedont Lukitsch då, låt bli det där... »

»Nå-nå! Han skall väl inte komma undan så lätt? Man måste ju lära honom!... »

Raisa hade magrat, blåa skuggor hade dykt opp under ögonen, och hennes blick hade blifvit ännu stelare och mattare. På de kvällar, då detektiven icke var hemma, skickade hon Jevsej efter brännvin, söp det ur små spetsglas, började sedan med entonig röst berätta något tilltrassladt och obegripligt men afbröt det ofta med en suck.

Hennes store kropp flöt då ut, hon knäppte efter hand opp den ene knappen efter den andre, löste opp banden och sträckte halft afklädd ut sig i fåtöljen liksom en oppjäst deg.

»Långtråkigt har jag,« brukade hon då säga och ryste på hufvudet, »så långtråkigt! Vore du stiligare eller åtminstone äldre, så hade du kunnat förströ mig. Å, så onödig du är... »

Jevsej sänkte tigande hufvudet; en förnedringens brännande köld öfversvämmade hans hjärta.

¹I den ryska texten säger Dorimedont här, att hans chef är „еврей“ („hebré“, benämning på jude), medan den tidigare omtalade juden, hvilken stod under polisöfvervakning, af honom kallades „жид“ („zjid“, nedsättande benämning på jude). Därför „judisk“ här men „jude“ tidigare i texten för att på något vis utmärka denna skillnad. Se äfven noten på s. 125. Ö.a.

»A, du din schatte, du bara hänger med hufvudet!« hörde han hennes svårmodiga klagan. »Andra påga i din ålder älskar redan flickor sedan länge, de lefver lifvet. . . «

Ibland, när hon hade supit brännvin, drog hon honom till sig, ruskade om honom och väckte i honom en sammansatt känsla af fruktan, skam och skarp men icke djärf nyfikenhet. Då blundade han hårdt och öfverlemnade sig åt hennes skamlösa och grofva händer — tigande, viljelös, ett blodfattigt, klent barn, nertryckt af den försvagande förningen om någonting förskräckligt.

»Gå nu, lägg dig och sof! O, min Gud!« utbrast hon och stötte honom föraktfullt ifrån sig. Han gick ut i tamburen, hvarest hans sofplats var; och så blef han inom sig alltmer främmad för henne och förlorade så småningom den obestämda, varma känslan för henne. Mens han förnedrad och försatt i en plågsam, obehaglig opphetsning låg i sin säng, hörde han, hur Raisa med sin djupa, kuttrande stämma sjöng en eftertänksam visa, alltid densamma, och — hur flaskan slog emot spetsglaset. . .

Men en gång, en mörk natt, när höstregnet klagande piskade med tunna strålar emot fönstret intill Jevsejs säng, lyckades det Raisa att uppväcka den känsla, hon eftertraktade, i den halfvuxne pågen.

»Så skall det gå,« sade hon rusigt grinande. »Nu är du min älskare! Ser du nu, så skönt det är — hvad?«

Han stod framför sängen med darrande ben och en skälfning i bröstet, han höll på att kväfvas och såg på hennes ofantlige, mjuke kropp med det breda ansiktet, där flöt isär i ett leende. Han skämdes redan icke längre, men hans hjärta var oppfyllt af sorgen öfver en förlust, och han hade af någon anledning velat gråta. Han teg och kände, fylld af sorg, att denna kvinna var honom främmad, att han icke behöfde henne, att hon var honom motbudande, att allt vänligt och godt, där hade legat bevaradt för henne i hans hjärta, på en gång hade blifvit oppslukadt af hennes lystne kropp och försvunnit ur honom så spårlost liksom en försenad regndroppe i en grumlig vattenpöl.

»Du och jag skall spela den svinpelsen Dorimedont ett spratt — kom här!«

Han vågade icke vägra utan kom närmare. Men nu förmådde kvinnan icke längre besegra den fiendskap, där hade vaknat inom honom. Hon ryckte honom länge hit och dit och grinade hånfullt åt honom; sedan stötte hon hans benige kropp omildt ifrån sig, svor åt honom och gick sin väg.

När Jevsej hade blifvit ensam, tänkte han utan hopp:

„Nu skall hon störta mig i fördärfvet. Hon skall inte förlåta mig detta. Jag är förlorad. . .“

Han såg åt fönstret — där i mörkret utanför glasrutan skälfde och ryckte någonting formlöst och förskrämdt, som gråtande och gnyende piskade emot rutorna, ref i väggarna och hoppade omkring på taket.

Helt sakta smög sig frestande en försiktig tanke på honom:

„Om jag nu talar om, att hon har kvalt gubben?“

Jevsej blef förskräckt inför denna fråga och kunde på länge icke stöta den bort ifrån sig.

„Hon skall hur som helst störta mig i fördärfvet!“ svarade han sig sjelf; men frågan stod likväl orubbligt kvar inför honom och lockade honom någonstädes hän.

Följande morgon förekom det honom dock, som om Raisa hade glömt nattens sorgliga våldtäkt. Trögt och likgiltigt gaf hon honom kaffe och bröd, var efter vanligheten halft sjuk af bakruset och anspelade icke med ett ord, icke med en blick på det förändrade förhållandet till honom.

Lugnad gick han till arbetet, började ifrån denne dagen arbeta öfver om kvällarne och alltid gå mycket långsamt hemåt för att komma senare hem. Det var svårt för honom att vara ensam med kvinnan; han var rädd för att tala med henne, ty han måste ju förvänta sig, att hon skulle påminna om den natten, då hon hade tillintetgjort den ömma men för honom så dyrbara känsla, han hade haft för henne.

Kvar i kansliet om kvällarne blef tillsammans med honom oftare än de öfrige Jakof Sarubin och Jevsejs chef — den Kapiton Ivanovitsch med grå mustasch, som bakom ryggen af alla kallades vid sitt öknamn „Flöjten“.

Hans slätrakade ansikte var täckt med ett tätt nät af fina, röda ådror; på afstånd såg det rodnadt ut, men på nära håll såg det ut att vara sönderpiskadt med ett fint spö. Nedanför de gråa ögonbrynen och de trött sänkta ögonlocken blixtrade de glädjelösa ögonen argt; han talade vresigt och rökte oafbrutet tjocka, gula cigarretter. Öfver hans stora, hvita hufvud sväfvade ständigt ett moln af blåaktig rök, hvilket utmärkte honom ibland andra menniskor.

»Så aktningsvärd han är!« sade Jevsej en gång till Sarubin.

»Han är halftosig!« invände den mörkhårade Jakof. »Han har suttit på tosingahus i nästan ett helt år.«

Jevsej såg, att Flöjten emellanåt tog opp en liten svart bok ur lommen på sin långa, gråe kavaj, höll opp den nära ansiktet och muttrade någonting tyst för sig sjelf, hvarvid hans mustasch rörde på sig.

»Är det en bönebok, han har där?«

»Det vet jag inte. . . «

Det ryckte krampaktigt i Sarubins bruna ansikte, hans små ögon flammade opp, han böjde sig fram emot Jevsej och hviskade opphetsadt:

»Brukar du gå till flickor?»

»Nej. . . «

»Ö! Kom med mig — hvad? Det behöfver inte kosta något, man behöfver bara tjugefem kopek till ett par flaskor bier. I fall vi säger, att vi kommer ifrån polisförvaltningen, så släpper de in oss gratis och ger oss flickorna gratis. De är rädda för oss polistjenstemän!»

Med ännu lägre röst men med mer glöd och lystnad fortfor han:

»Sådana flickor där är! Tjocka och varma som dunbolster. En flicka — det är det allra skönaste, å Gud! . . . Somliga smeker en liksom ens köttsliga mor!»

»Har du någon mor, då?»

»Ja, men jag bor hos en tant. Min mor är en satkärring. Hon bor hos en slaktare för uppehållets skull. Jag går inte till henne, det tillåter slaktaren inte. . . En gång gick jag dit; då gaf han mig en spark där bak, så hä-är, ö!»

Det ryckte i Sarubins små musöron, och han förvred sina smala ögon på ett underligt sätt opp under pannan. Krampaktigt ryckte han med fingrarne i de svarta fjunen på öfverläppen och darrade af opphetsning.

»Hvarför är du så tystlåten? Man måste vara djärfvare, annars lastar de på en arbete. Jag var också rädd i början; då toppred mig alla. Kom, skall vi vara vänner för hela lifvet?»

Jevsej tyckte icke om honom; hans sprallighet väckte farhågor inom honom, men Klimkof sade:

»Kör till.»

»Här har du näfven! Så är det aftaladt. Då går vi till flickorna i morgon.»

»Jag kommer inte med. . . «

De hade icke märkt, att Flöjten hade kommit fram till dem; vresigt frågade han:

»Nå, hvem klår hvem?»

»Här brottas vi väl inte!» sade Sarubin buttert och respektlöst.

»Där ljuger du!» sade Flöjten. »Du, Klimkof, låt honom inte få öfvertaget, hör du det?»

»Ja!» sade Jevsej och reste sig för honom.

En känsla af aktningsfull nyfikenhet drog honom till denne man. Och en dag — det kom för honom sjelf som vanligt helt oväntadt — bemannade han sig och talade till Flöjten:

»Kapiton Ivanovitsch. . . «

»Hvad är där?«

»Jag skulle vilja fråga er något: Hur kommer det sig, att folk lefver så illa?«

Gubben höjde på de tunga ögonlocken, såg Klimkof i ansiktet och frågade i sin tur:

»Hvad angår det dig?«

Jevsej blef hån; gubbens fråga reste sig inför honom i sin enkelhets fulla kraft.

»Aha!« sade gubben med låg röst; sedan rynkade han pannan, tog opp den lilla svarta boken ur lomman och sade, knackande med fingern på denna:

»Evangeliet! Har du läst det?«

»Ja.«

»Och begripit?«

»Nej!« svarade Jevsej blygt.

»Läs mer i det. . . « Hans mustasch rörde på sig, när han gömde boken i lomman. »En bok för barn är det, för de renhjärtade. . . «

Han brummade vänligt, och Jevsej hade lust att fråga honom ytterligare något men kunde icke riktigt framställa frågorna; gubben tände sig en cigarrett, svepte in sig i rökmoln och hade af allt att döma glömt den, han hade talat med. Klimkof aflägsnade sig försiktigt; hans dragning till Flöjten hade tilltagit ännu mer, och han tänkte:

„Det vore godt att sitta litet närmare honom. . . “

Det var därefter hans dröm. Men Jakof Sarubin drömde om annat:

»Vet du hvad, Klimkof?« hviskade han en dag opphetsadt till denne.

»Vi skall se till, så att vi kommer till de politiske detektiverna. Där kan du och jag lefva lifvet — ö!«

Jevsej teg; de politiske detektiverna skrämde honom genom sina stränge blickar och det hemlighetsmakeri, där omgaf deras dunkla verksamhet.

Kapitel VII

Dorimedont dök sent om natten opp i sönderrifna kläder, utan hatt och käpp, med ansiktet sönderslaget och våt af blod. Hans väldige kropp skälfde, och tårarne flödade öfver det oppsvullna ansiktet; han svalde och sade doft:

»Jag måste väck härifrån... till någon annan stad...«

Raisa aftorkade tigande hans ansikte med en i brännvin och vatten fuktad handduk; han ryckte därvid till och stönade:

»Nä-ätt-a-re... Sådana odjur, som de har pryglat mig! Med käppar, aj!«

Det var med tillfredsställelse, som Jevsej, där just var i färd med att afdraga detektiven stöflarne, åhörde hans stönande, såg tårarne och blodet.

»Jag skall anhålla om förflyttning till någon annan stad. Här slår de ihjel mig...«

»Jag — följer inte med!« sade kvinnan ovanligt bestämdt.

»Tig, oroa inte en sjukling!« utbrast detektiven gråtmildt.

Följande morgon drog Jevsej af Raisas stenansikte och detektivens arga retlighet den slutsatsen, att de begge ännu icke hade försonats med hvarandra. Vid aftonvarden började de grälet på nytt; detektiven skällde och svor, hans svullna, blåa ansikte var förskräckligt att skåda, högra handen hängde i ett förband, med den venstra fäktade han hotfullt omkring. Raisa följde blek men behärskad, med utstående runda ögon hans röda hands rörelser och uttalade egensinnigt, enstafvigt och städse med nästan samma ord:

»Jag kommer inte med.«

»Hvarför inte?«

»Jag vill inte...«

»Jo, du kommer med!«

»Nej, jag kommer inte med...«

»Det skall vi få se! Hvem tror du, du är? Har du glömt det?«

»Det gör helt och hållet det samma. . . «

Efter kvällsvarden virade detektiven en schal om hufvudet och gick sin väg någonstädes hän; men Raisa skickade Jevsej efter brännvin; när han hade hemtat henne en butelj med taffelbrännvin och en annan med något slags mörk likör, blandade hon en tekopp full ur begge flaskorna, sörplade i sig alltsammans, stod länge med slutna ögon och gned halsen med handflatan. Sedan frågade hon Jevsej, efter att ha nickat åt flaskan:

»Vill du ha? Drick, det gör ju det samma, du kommer att supa! . . . «

Jevsej betraktade hennes slappa läppar och omtöcknade ögon; och när han drog sig till minnes, hur hon ännu för kort tid sedan hade varit, kände han ett otröstligt medlidande med henne.

»Ack,« sade hon eftertänksamt, »Om det ändå vore möjligt att lefva sin tid med rent samvete. . . «

Det ryckte krampaktigt i hennes läppar; hon höllde på nytt opp brännvin till sig och bjöd honom:

»Drick!«

Han ryste afvisande på hufvudet.

»Din ynkrygg. Att du har ett riktigt dåligt lif, det begriper jag, men hvarför du öfver hufvud taget lefver — det begriper jag inte. Hvarför?«

»Tja, det bara är så!« svarade Jevsej dystert. »Hvad skall jag taga mig till?«

Hon gaf honom en blick och sade sedan vänligt:

»Jag tror, du skall hänga dig själf. . . «

Jevsej gaf till en suck af förnärmelse och lutade sig hårdare bakåt i stolen.

Hon gick med tröga, ohörbara steg af och an i rummet, stannade till framför spegelen och betraktade länge, utan att blinka sitt eget ansikte. Hon kände med händerna på den fyllige, hvite halsen; en rysning för öfver axlarne, händerna sjönko tungt ner, och sedan började hon åter med vaggande höfter vandra omkring i rummet. Utan att öppna munnen började hon på att sjunga någonting — det lät som en människas stönanden, hvilken lider af tandvärk.

På bordet brann lampan under sin gröne skärm, framför fönstret lyste månens runda skifva ifrån den tomme himmelen — äfven den förefallt grön — den stod orörlig liksom skuggorna i rummet och utlofvade något obehagligt. . .

»Jag går och lägger mig!« sade Jevsej och reste sig ifrån stolen. Hon svarade icke och såg heller icke på honom. Då gick han till dörren och gentog ännu tystare:

»Jag går och lägger mig. . . «

»Hvem håller dig kvar? Gå då...«

Jevsej begrep, att hon mådde illa, och han kände ett behof af att säga något. Han blef stående vid dörren och frågade:

»Behöfver ni ingenting?«

Hon såg honom i ansiktet med grumliga ögon och svarade sakta:

»Drag du djävulen i våld...«

På natten slet detektiven helt rått Klimkof ur sömnen:

»Hvar är Raisa hänne? Vet du inte? Dummer!«

Han begaf sig in i rummet, stack sedan ut hufvudet igenom dörrhålet och frågade strängt:

»Hvad har hon gjort?«

»Ingenting...«

»Har hon druckit brännvin?«

»Ja...«

»Den suggan...«

Detektiven ryckte sig i örat och försvann.

Lampan klirrade till. Detektiven svor, därpå började han stryka eld på den ena tändstickan efter den andra; de flammade opp, förjagade mörkret och slocknade igen. Till sist trängde en blek ljusstråle ut ur rummet och fram till Jevsejs säng; den flämtade tvekande, liksom sökte den något i den smala tamburen...

Dorimedont kom tillbaka igen. Ena ögat var igensvullnad, det andra, ljust och oroligt, kastade en snabb blick öfver väggarna och stannade på Jevsejs ansikte:

»Sade hon ingenting, Raisa?«

»Ingenting...«

Jevsej satte sig opp i sängen.

»Blif liggande, blif liggande!« sade Dorimedont och satte sig vid Jevsejs fötter. »Hade du varit litet äldre,« hviskade han ovanligt vänligt, »så skulle jag skaffa dig plats vid skyddspolisens politiska afdelning. Det är en mycket god tjänst! Lönen är inte hög, men för framgångar får man belöning... Hör du, Raisa är väl ett grant kvinnfolk?«

»Ja, hon är vacker,« höll Jevsej med honom.

Detektiven grinade egendomligt för sig sjelf, drog hufvudförbandet till rätta med vensterhanden och trefvade sig på örat.

»En riktig kvinna — henne blir man aldrig mätt på! Förförelsens och syndens ärkemoder. Hvar är hon gången hän?«

»Det vet inte jag,« svarade Jevsej sakta; han började bli rädd.

»Men någon älskare har hon inte... Vänta litet med kvinnfolken, Jevsej! Det händer, att de står en dyrt!«

Klumpig och tung, omvirad med lasar vaggade han hit och dit framför ögonen på Jevsej; och han förefallt i hvilket ögonblick som helst kunna sönderfalla i sina beståndsdelar. Hans dofva stämma lät orolig; med venstra handen kände han sig på hufvudet och bröstet.

»Jag har varit alltför mycket i lag med dem,« sade han och glodde misstänksamt in i rummets mörka krokar. »Det skaffar en mycken oro — och ändå är inget skönare. Somliga säger, att det är bättre med kortspel, men de kan inte heller lefva utan kvinnor. Jakten skyddar en inte heller ifrån kvinnorna — ingenting bevarar en för dem!«

På morgonen fick Klimkof se, att detektiven låg på soffan och sof med kläderna på; lampan hade icke slocknat; rummet var fullt med sot och fotogenos. Dorimedont snarkade, hans store mun var vidt oppspär-rad, den friske armen hängde ner på golvet; han var motbjudande och ömkansvärd att skåda.

Det dagades, och genom fönstret kikade ett stycke blek himmel in; i rummet vaknade flugorna, de surrade omkring och aftecknade sig emot fönstrets gråa bakgrundsljus. Förutom fotogenlukten var där också en annan, tät och oroande lukt, där fyllde hela lägenheten.

Jevsej släckte lampan, tvättade sig af någon oförklarlig anledning mycket hastigt, klädde sig och begaf sig till tjensten.

Där kallade omkring middagstid Sarubin plötsligt på honom med hög röst:

»Klimkof, Raisa Fialkovskaja — är inte hon älskarinna till Lukin, din värd?«

»Hur så?« frågade Jevsej hastigt.

»Hon har tagit lifvet af sig!«

Jevsej for opp, träffad i ryggen af ett förskräckelsens skarpa hugg.

»De har just hittat henne oppe på loftet — kom, så går vi och tar en titt...«

»Jag kommer inte med!« sade Jevsej och lät sig sjunka ner på sin stol.

Sarubin rusade åstad och underrättade på utvägen kanslisterna:

»Det sade jag ju — Lukins älskarinna!«

Ordet „älskarinna“ utskrek han särskildt högt; han riktigt smakade på det. Jevsej såg storögd efter honom, och då framträdde, gungande inför honom i luften, Raisas hufvud, hvarifrån det tunga, praktfulla håret flöt neråt i bäckar.

»Hvarför går du inte och äter middag?« frågade Flöjten honom.

Där var nästan ingen kvar i kansliet. Jevsej svarade med en suck:

»Min värdinna har tagit lifvet af sig.«

»Aha, ja! Nå, kom med på krogen, då...«

Flöjten började gå; Jevsej for opp och grep honom i ärmen.

»Tag mig med. . . «

»Hvar då hän?»

»Tag mig till er på riktigt. . . «

Flöjten böjde sig ner emot honom:

»Hvad skall det betyda — på riktigt?»

»Till er lägenhet, för att bo hos er — för alltid. . . «

»Först går vi och äter middag!»

På krogen hvisslade en kanariefågel hela tiden sin genomträngande sång. Gubben åt stekt potatis under tystnad, men Jevsej kunde icke äta någonting utan såg honom afvaktande, frågande i ansiktet.

»Så du skulle alltså vilja bo hos mig? Nå, gärna för mig. . . «

När Jevsej uppfattade dessa ord, fick han plötsligt en känsla af, att de afskärmade honom ifrån hans dittillsvarande förskräckliga lif. Han bemannade sig och full af tacksamhet sade han:

»Jag skall putsa stöflarne till er. . . «

Flöjten sträckte fram ett långt ben med en lasig stöfvel underifrån bordet, betraktade det och sade:

»Det behöfs inte. Var hon en god kvinna, din värdinna?»

Den gamles ögon gaf honom en vänlig blick; det var, som om de bådo: „Säg sanningen. . . “

»Det vet inte jag. . . « svarade Jevsej, lät hufvudet sjunka och märkte nu för förste gången, att han alltför ofta upprepade dessa ord.

»Så,« sade Flöjten, »så!»

»Jag vet ingenting alls!» började Jevsej; han kände ett kränkande missnöje med sig sjelf; men plötsligt bemannade han sig. »Jag ser det ena och det andra, men hvad det är till för — det kan jag inte förstå. Det måste ändå finnas ett annat lif. . . «

»Ett annat?» gentog Flöjten och kisade.

»Ja. Så här kan man ju inte. . . «

Flöjten grinade till helt tyst, knackade sedan med knifven i bordet och ropade åt kyparen:

»En flaska bier! — Alltså, det går inte? Intressant.»

Flöjten började tigande dricka af bieren.

När de kommo tillbaka till förvaltningen, var Dorimedont där och mötte Jevsej. Hans förband hade gått opp, ena ögat var blodsprängdt; han kom raskt fram till Jevsej och frågade honom hemlighetsfullt:

»Om Raisa. . . har du redan hört det? . . . Det var till följd af dryckenskapen. . . å Gud!»

»Jag går inte dit!» sade Jevsej. »Jag skall bo hos Kapiton Ivanovitsch. . . «

Dorimedont blef plötsligt orolig, såg sig omkring och hviskade:

»Pass på — han är inte riktigt som han skall i hufvudet; man behåller honom här af medlidande. Han är till och med en farlig människa — var försiktig med honom!«

Jevsej hade väntat sig, att detektiven skulle skälla på honom; därför blef han mycket förvånad öfver dennes hviskande och lyssnade uppmärksamt.

»Jag lemnar denne staden, — farväl! . . . Jag skall för din skull tala med min chef; när han behöfver en ny man, skall man komma ihåg dig, oroa dig inte!«

Han hviskade länge och brådslande; hans ögon irrade hela tiden misstänksamt hit och dit; och när någon dörr öppnades, for detektiven opp ifrån stolen, som om han tänkte fly därifrån. Han luktade af något slags salva; han verkade ha magrat, sjunkit ihop och förlorat sin viktighet.

»Farväl!« sade han och lade handen på Jevsejs axel. »Lef försiktigt! Lita inte på folk, allra minst fruntimren. Lär dig att uppskatta penningars värde. „Köp med silfver, samla på guld, förakta icke koppar, försvara dig med järn“, så lyder ett kosackordspråk. Jag är ju kosack, ja!«

Det var betryckande och tråkigt för Jevsej att åhöra honom; han trodde icke ett ord af, hvad detektiven sade, och som vanligt var han rädd för denne. När Dorimedont var gången, kände Klimkof sig lättad och tog ifrigt itu med sitt arbete, hvori han sökte gömma sig undan minnena af Raisa och alla tankar.

Inom honom hade någonting vändt sig och rört på sig denne dagen; han kände sig som på aftonen före ett annat lif; ifrån sidan sneglade han åt Flöjten, där satt böjd öfver sitt bord i ett grått rökmoln. Ofrivilligt tänkte han:

„Så plötsligt, allt detta har händt! Så har hon nu tagit lifvet af sig. . . “

På kvällen gick han tillsammans med Flöjten gatan fram och såg, att nästan alla människor lade märke till gubben; emellanåt blefvo de till och med stående och såg efter honom.

Flöjten gick icke fort men med långa steg; under gåendet vaggade hans kropp och lutade sig framåt; hufvudet nickade som på en trana. Han böjde sig, lade händerna på ryggen, hans rockskört gick i sär och dinglade liksom brutna vingar ner på begge sidor.

Den uppmärksamhet, folk bevisade gubben, opphöjde honom ännu mer i Klimkofs ögon.

»Hvad heter du?«

»Jevsej...«

»Ioann¹ — det är ett godt namn!« sade den gamle och satte med sin långa hand den buckliga hatten till rätta. »Jag har haft en son, där hette Ioann...«

»Hvar är han, då?«

»Det rör dig inte,« svarade gubben lugnt. Efter ett par steg tillade han i samma ton: »När man säger: har haft, så betyder det: finns inte mer! Han är icke mer till...«

Han sköt fram underläppen, krafsade på den med lillfingern och sade sakta:

»Vi skall få se hvem, där slår hvem...«

Sedan vände han halsen åt sidan, lade hufvudet på sned och sade, mens han såg in i Jevsejs ögon, eftertryckligt och med lyftad pekfinger:

»I dag kommer där en god vän till mig; jag har en god vän — en endaste. Hvad vi talar om, hvad vi sysslar med — det rör dig inte. Hvad du vet — det vet inte jag, och hvad du sysslar med — det vill jag inte veta. Så skall du också bevara det. Det är nödvändigt...«

Jevsej nickade tigande.

»Följ det öfver hufvud taget — tillämpa det gentemot alla människor. Ingen skall veta något om dig — och du skall inte veta något om de andre. Vägen till menskligt fördärf är vetandet, som djävulen har utsatt. Lyckan är ovetenhet. Det är ju inlysande.«

Jevsej hörde uppmärksamt på och betraktade hans ansikte; när gubben märkte detta, knarrade han:

»Du har något menskligt i dig, märker jag...«

Sedan tillade han:

»Något menskligt har äfven hundarne i sig...«

Längs en smal trätrappa klättrade de opp till ett kvaft loft, hvar-est där var mörkt och luktade damm. Flöjten gaf Jevsej tändstickor, befallde honom att lysa sig, vek sig nästan dubbel och egnade en lång stund åt att försöka öppna dörren, där hade ett öfverdrag af vaxduk med refvor i och lasig filt. Jevsej lyste, hvarvid tändstickorna svedde skinnet för honom på fingrarne.

Gubben bebodde ett långt, smalt, hvitmåladt rum, hvars innertak liknade ett likkistelock. Midt emot dörren lyste ett bredt fönster matt, i hörnet till venster om ingången stod där en liten spis, längs venstra väggen sträckte sig en säng; midt emot den bredde en nerliggen brun soffa ut sig. Där luktade starkt af kamfer och torkade örter i rummet.

Den gamle öppnade fönstret och suckade ljudligt.

¹*Ioann*: äldre form af Ivan (Johan). Ö.a.

»Det är godt, när luften är frisk!« sade han. »Du skall sofva på sof-fan. Hur var det nu du hette? Alexej?«

»Jevsej. . . «

Han tog lampan ifrån bordet, höll opp den och pekade på väggen.

»Det är min son — Ioann. . . «

I en tunn, hvit ram, där knappt ens märktes på väggen, hängde ett med tunna blyertsstreck utfördt porträtt — ett ungt ansikte med hög panna, spetsig näsa och trotsigt sammanpressade läppar.

Lampan i gubbens hand darrade, lampskärmen stötte emot glaset och fyllde rummet med en svag, klagande klang.

»Ioann!« upprepade den gamle, mens han ställde lampan på bordet.

»En människas namn betyder mycket. . . «

Han stack ut hufvudet igenom fönstret, drog ljudligt in den kalla luften och befallde Jevsej, utan att vända sig om emot honom, att ställa fram samovaren.

En puckelryggad man kom in, tog tigande af sig halmhatten, fläk-tade sig i ansiktet med den och sade med djupt ur bröstet välklingande röst:

»Det är kvaft, om än det redan är höst. . . «

»Aha, är du kommen!« sade Flöjten. Stående vid fönstret började de sakta tala med hvarandra. Jevsej begrep, att de talade om honom, men han kunde icke uttyda något. De satte sig vid bordet och Flöjten slog opp te. Jevsej iakttog gästen i smyg — äfven denne var slätrakad, hans ansikte blåaktigt med en ofantlig mun och smala läppar. Under den höga, släta pannan lågo mörka ögon djupt i hålorna, det ända till hjäs-san fullkomligt kala hufvudet var stort och kantigt. Han trummade hela tiden helt svagt med sina långa fingrar emot bordet.

»Nå, läs!« sade Flöjten.

Den puckelryggade tog ur kavajlomman opp en bunt papper och vecklade ut dem.

»Titlarne utelemnar jag. . . «

Han harklade sig och började läsa med halfslutna ögon:

»„Vi undertecknade, folk, dem ingen känner och som redan äro till åren komna, kasta oss nu underdånigst till Edra fötter med en bekym-rad klagan, som utur våra af lifvet förkrossade hjärtans djup, hvilka likväl ännu bevara den heliga tron på Eder Majestäts barmhärtighet och vishet. . . “ Är det bra så?«

»Fortsätt!« sade Flöjten.

»„För oss är Ni sannerligen det ryska folkets fader, vishetens källa och den enda kraft på jorden, där är i stånd att. . . “«

»Hellre „mäktig“ än „i stånd“,« anmärkte Flöjten.

»Vänta!... „i stånd att återställa och förstärka rättvisan i Ryssland...“ — här behöfver tilläggas ytterligare något ord för jämvikten i uppbyggnaden, men jag vet inte hvad för något...«

»Försiktigare med orden!« sade Flöjten strängt men lågmäldt. »Betränt, att de har en särskild betydelse för hvar menniska...«

Den puckelryggade gaf honom en blick och satte sina glasögon till rätta.

»Ja... „Det stora Ryssland faller sönder, otillbörliga ting tilldraga sig och förskräckliga ting fullbordas där, folk gå under, de betryckas af fattigdomens och armodets bedröfvelse, deras hjärtan förvridas af afund, den tålmodiga och saktmodiga ryska menniskan förgås, genom den vildsinta girigheten kommer ett obarmhärtigt släkte af vargmeniskor till världen. Tron är tillintetgjord; utanför dess helgade fäste göra folken nu uppror, och från alla håll störta sig sedefördärfvade menniskor öfver de värnlösa, fjättra dem med sin djäfvulska bakslughet och locka dem med sig på brottets bana tvärtemot alla Dina lagar, o vårt lifs härskare...“«

»Det låter, som om det vände sig till en biskop,« mumlade Flöjten. »Det behöfver uttryckas annorlunda... Man måste säga det rätt ut...: „En allmän harm öfver lifvet växer ibland folk och därför måste Du, som af Gud är kallad...“«

Den puckelryggade virrade ogillande på hufvudet.

»Vi kan peka på det, men vi har ingen rätt att råda honom...«

»Hvem är vår fiende, och hvilket är hans namn? Ateist, socialist, revolutionär — ett trefaldigt namn. Familjens förstörare, där beröfvar oss våra barn, Antikrists förkunnare...«

»Vi två tror ju inte på Antikrist...« sade den puckelryggade sakta.

»Sak samma! Vi talar i namn af de många — de tror på Antikrist... Vi måste visa på roten till det onda. Hvar ser vi den? I predikandet af förstörelse...«

»Det vet han sjelf...«

»Hvem säger honom sanningen? Hans barn har man aldrig gisslat med dårskapens snara... Hvaruppå bygger då deras predikande? Uppå den allmänne fattigdomen och förbittringen däremot. Vi måste säga honom rent ut: „Du är folkets fader, och Du är rik, afstå då till folket utaf den rikedom, Du har samlat — därmed skall Du afhugga roten till det onda, och alla skall räddas genom Din hand...“«

Den puckelryggade drog ut munnen till en bred, tunn springa och sade:

»För det kommer vi på tukthus.«

Han såg först på Jevsej och sedan på husets herre.

Klimkof hade uppmärksamt åhört såväl uppläsningen som samtalet liksom på en saga. Han kände, att alla dessa ord inträngde i hans hufvud och för alltid klistrade sig fast i minnet. Med halföppen mun såg han storögd än på den ene, än på den andre; icke ens då, när den puckelryggades mörke blick trefvade öfver hans ansikte, blinkade han, förtrollad af det, där försiggick.

»Det är dock,« sade den puckelryggade, »olägligt...«

»Hur är det fatt, Klimkof?« frågade Flöjten mulet.

Jevsej var rent uttorkad i strupen; han kunde först efter en stund svara:

»Jag hör på...«

Plötsligt begrep han af deras miner, att de icke litade på honom utan fruktade honom. Han reste sig ifrån stolen, började tala och hillade därvid in sig i sina egna ord:

»Jag — jag skall inte tala om det för någon!... Låt mig bara höra på. Jag har ju redan sagt er, Kapiton Ivanovitsch, att allt måste inrättas annorlunda...«

»Ser du?« sade Flöjten argt och pekade på Jevsej. »Se där — hvad är detta? En pojkspoling — men han säger också: där behöfs ett annat lif. Därur är det, de hemtar sin kraft!...«

»Nå ja...« medgaf den puckelryggade.

Jevsej blef rent förskrämd. Flöjten började tala med stränga ögonbrynsrörelser och böjde sig ner öfver honom:

»Bara så du vet det: vi två är i färd med att skriva ett bref till tsaren och be honom att vidtaga de strängaste åtgärder emot dem, där står under polisöfvervakning på grund af politisk opålitlighet, förstår du det?«

»Jag förstår,« svarade Klimkof.

»Dessa menniskor,« började den puckelryggade långsamt och eftertryckligt, »är agenter för utländska stater, hufvudsakligen för England; de får en enorm lön för att uppvigla det ryska folket och försvaga vår stat. Engelsmännen behöfver göra detta, för att vi inte skall taga Indien ifrån dem...«

De turades begge två om att tala till Jevsej — slutade den ene, så började den andre; han lyssnade, ansträngde sig att lägga deras invecklade utläggningar på minnet och blef liksom berusad af detta för hjärnan ovana arbete. Det tycktes honom, som om han nu strax skulle begripa något väldigt stort, där skulle belysa hela lifvet, alla menniskor och all deras olycka. Medvetandet om, att två kloke män talade med honom såsom med en vuxen, var utesägligt angenämt; och en känsla af tacksamhet och beundran för desse män grep honom kraftigt, hvilka

voro fattiga och illa klädda men ändå så angeläget dryftade inrättandet af ett annat lif. Men snart blef han så tung i hufvudet, liksom hade det gjutits fullt med bly; känslan af ett besvärande tryck ifrån det, där oppfyllde hans bröst, öfverväldigade honom, och han slöt ofrivilligt ögonen.

»Gå och lägg dig!« sade Flöjten.

Klimkof reste sig undergifvet, klädde försiktigt af sig och lade sig på soffan.

Höstnatten blåste sin varma, välluktande fuktighet igenom fönstret in i rummet; på den svarte himmelen blinkade tusenvis af klara stjärnor, där flögo bort allt högre och högre; lampans låga skälfde till, som om äfven den försökte slita sig oppåt. Lutade emot hvarandra samtalande de begge männen sakta med viktiga röster. Allt rundt omkring var hemlighetsfullt; det var kusligt och samtidigt behagligt att känna, hur allt opphöjdes någonstans hän till något nytt och godt.

Kapitel VIII

Redan efter några dagars lif tillsammans med Kapiton Ivanovitsch kände Klimkof inom sig något betydelsefullt. Tidigare, när han hade tilltalat de polissoldater, där tjänstgjorde i kansliet, hade han bara talat sakta och underdånigt med dem; men nu kallade han med sträng röst gubben Butenko till sig och sade argt:

»Nu har jag flugor i mitt bläckhorn igen!«

Den grånade, med kors och medaljer behängde soldaten förklarade liknöjdt och mångordigt:

»Här har vi allt som allt trettiofyra bläckhorn men tusenvis af flugor, där är törstiga och kryper ner i bläcket. Hvad skulle de eljest göra?«

På afträdet ställde sig Klimkof framför spegeln och betraktade uppmärksamt sitt gråbleka, kantiga ansikte med den spetsiga lilla näsan och de tunne läpparne, sökte på öfverläppen efter antydningar till mustasch och såg in i sina vattniga, osäkert blickande ögon.

„Jag måste gå och klippa mig!“ afgjorde han, när han inte lyckades få de ljuse, tunne hårhvirflarne på hufvudet att ligga. „Och sedan måste jag bära stjärkragar, annars ser min hals så smal ut.“

På kvällen klippte han sig, köpte två kragar och kände sig nu ännu mer som en man.

Flöjten förhöll sig uppmärksamt och godmodigt emot honom, men ofta blixtrade ett hånfullt leende till i hans ögon, hvilket framkallade förlägenhet och blygsel hos Klimkof. När sedan den puckelryggade kom, blef gubbens ansikte bekymradt, hans röst lät sträng, och på nästan alla vännens utläggningar svarade han bara med osammanhängande ord.

»Icke det. Icke så. Ditt förstånd är som en dålig bössa — det strör omkring tankar åt alla håll; men man måste skjuta så, att hela laddningen samladt träffar målet, i en hög.«

Den puckelryggade virrade på sitt tunga hufvud och svarade:

»En god sak blir inte färdig så fort...«

»Tiden går — fienden tillväxer...«

En dag sade den puckelryggade: »För öfrigt — jag har lagt märke till en karl, inte långt ifrån min bostad. Det är en lång man med litet, spetsigt pipskägg och kisande ögon, hvilken går fort. Jag frågade gårdskarlen, hvar manne mannen vore anställd. Han är kommen för att söka plats. Jag skref strax till skyddspolisen — se!...«

Flöjten afbröt hans tal, klyfvande luften med en yfvigt svepande handrörelse.

»Det är oviktigt!« sade han. »När där blir fukt i ett hus, så kommer gråsuggor att bo där. Dem blir man inte af med utan att torka ut sjelfva huset... — Jag är soldat,« fortfor han och knackade sig med fingeren för bröstet, »jag har fört befäl öfver ett kompani och förstår mig på lefnadsordningen. Alla måste noga lära sig reglementet, lagarne — det skapar endräkt. Hvad hindrar en ifrån att känna till lagarne? Fattigdomen. Dumheten, den kommer sig af sjelfva fattigdomen. Hvarför bekämpar han inte armodet? Däri ligger roten till den mensklige dårskapen och fiendskapen emot honom, sjelfhärskaren...«

Lystet slök Jevsej gubbens ord och trodde honom; att roten till all menniskolifvets olycka vore armodet. Det var helt klart. Ur det kom afund, ondska, grymhet, ur det kom girigheten och den för alla menniskor gemensamma lifsångesten, fruktan för hvarandra. Flöjtens plan var enkel och vis: tsaren är rik, folket är fattigt, tsaren skulle således öfverlåta sina rikedomar på folket, sedan skulle alla bli mätta och snälla!

Klimkofs förhållande till folk ändrade sig: han förblef väl lika tillmötesgående som tidigare men han började nu se ner på alla med den menniskas ögon, hvilken har begripit lifvets hemlighet och var i stånd att visa vägen till fred och ro...

Då han förnam oundgängligheten af att glänsa med sitt vetande, så framlade han full af stolthet en dag, när han åt middag tillsammans med Jakof Sarubin på krogen, allt detta, han hade hört af gubben och hans puckelryggade vän.

Sarubins smala små ögon blixtrade till, han vände sig hit och dit, rufsade till håret, drog begge händerna igenom det och utropade halfhögt:

»Det är sant, å Gud! Faktiskt, för djävvelen! Han har tusentals miljoner, och här kreperar vi! Hvem har lärt dig det?«

»Ingen!« svarade Jevsej bestämdt. »Jag har sjelf tänkt ut det.«

»Nej, säg som det är! Hvar har du hört det?«

»Det säger jag ju — jag har sjelf kommit fram till det...«

Jakof betraktade honom roadt.

»Om så är — då har du inget dåligt hufvud. Men du ljuger!«

Jevsej kände sig förolämpad.

»Mig gör det detsamma — tro det inte, om du inte vill.«

Jakof fallt helt utan anledning i grin och gnuggade händerna hårdt.

Två dagar därefter kom polischefens biträde fram till Jevsej vid bordet, och tillsammans med honom en gråögd herre med rundt, slätsnaggadt hufvud och uttråkad, gult ansikte.

»Du, Klimkof, nu kommer du med till skyddsafdelningen!« sade polismannen med låg röst och olycksbådande.

Jevsej reste sig ifrån stolen, men hans ben började darra, och han satte sig igen. Den snaggade drog ut skrifbordslådan och rafsade ihop alla papper.

Försvagad och utan att begripa någonting kom Klimkof till sans i ett halfmörkt rum, vid ett med grönt kläde öfverdraget bord. I hans bröst gick förskräckelsen i vågor upp och ner, golfvet gungade ostadigt under hans fötter, väggarna i det af grönaktigt skumrask fyllda rummet kretsade liksom sväfvande omkring honom. Öfver bordet höjde sig någons af ett tjockt, svart skägg inramadt, blekt ansikte, hvarur ett par djupblåa glasögon blänkte. Jevsej stirrade oafvändt rätt in i dessa glas, i ett djupblått, bottenlöst mörker, där drog honom till sig och förefallt suga blodet ur ådrorna på honom. Han aflade berättelse om Fljoten och dennes puckelryggade vän, utförligt, sammanhängande, noggrant liksom flådde han af en tunn hinna som ett skinn ifrån hjärtat.

En hög, öronskärande stämma afbröt honom:

»Därmed vore således Hans Majestät Kejsaren skuld till allt, menar dessa åsnor?«

Mannen i blåa glasögon räckte utan brådska ut handen, lyfte telefonluren och frågade spefullt:

»Bjelkin, är det ni? Ja... Ombesörj bara, min bäste, att två bofvar blir uppspårade och arresterade redan i afton: poliskanslisten Kapiton Reusof och tjänstemannen vid drätselkammaren Anton Drjagin... Nå ja, naturligtvis... «

Jevsej var tvungen att hålla sig fast i bordskanten.

»Så där ja!« sade mannen med det svarta skägget, lutade sig tillbaka emot fätöljens ryggstöd, slätade med begge händerna sitt skägg, lekte litet med sin blyertspenna, slängde den sedan på bordet och stack händerna i byxelommorna. Plågsamt länge teg han, sedan frågade han strängt med skarp betoning på hvartenda ord:

»Hvad skall jag nu göra med dig?«

»Förlåt mig!« bad Jevsej med en hviskning.

»Klimkof?« sade den svarte utan att svara. »Jag tycker mig ha hört efternamnet. . . «

»Förlåt mig. . . « gentog Jevsej.

»Känner du dig mycket skyldig?«

»Ja, mycket. . . «

»Det är bra. Och hvare består din skuld?«

Klimkof teg. Den svarte satt där så lugnt och bekvämt, att det förefallt, som om han öfver hufvud taget aldrig skulle släppa ut Jevsej ur detta rum.

»Vet du inte?« frågade han och förmanade honom: »Tänk nu efter ett tag. . . «

Då drog Klimkof bröstet fullt med luft och började berätta om Raisa, och om hur hon hade kvalt gubben.

»Lukin?« sade mannen i de blåa glasögonen efter en likgiltig gäspning. »Aha, då är det därför, ditt efternamn är mig bekant!«

Han reste sig, gick fram till Jevsej, lyfte med fingeren dennes haka, såg honom några sekunder i ansiktet och ringde sedan på klockan.

I dörren uppenbarade sig med tunga steg en stor, koppärrig yngling; han hade väldiga klasar till näfvar, han spretade med sina röde fingrar, rörde skräckinjagande på dem och såg på Jevsej.

»För ut honom!«

Klimkof ville gå ner på knä; han hade redan börjat böja dem, men ynglingen grep honom under armarne och släpade honom med sig någonstans nerför en stentrappa.

»Nå, din gynnare, blef du rädd?« sade han, mens han föste in Jevsej igenom en liten dörr. »Du är bara skinn och ben men försöker göra uppror?«

Hans ord förkrossade Jevsej slutgiltigt.

När han bak dörren hade hört järnlåsets tunga slamrande, satte han sig på golvet, slog armarne om knäna och hängde med hufvudet. Tystnaden vältrade sig tungt öfver honom; han trodde, att han skulle dö strax. Han for upp ifrån golvet och kilade liksom en mus tyst omkring i rummet, fäktande med armarne. Han klämde på den med ett groft täcke bäddade britsen, sprang fram till dörren, kände på den, upptäckte på väggen midt emot dörren ett litet, kvadratisk fönster och störtade dit. Fönstret befann sig under markhöjd i en fördjupning, där var tillstängd opptill medelst ett tjockt järngaller; igenom detta fallt tjocka snöflingor och gled nerför den smutsiga fönsterrutan. Klimkof återvände ljudlöst till dörren, lutade sig emot den med pannan och hviskade förtvifladt:

»Förlåt. . . släpp ut mig. . . «

Sedan lät han sig åter sjunka ner på golvet; hans medvetande slocknade, öfversköljt med en våg af förtviflan.

... Dödande genom sitt frätande på svagheten drogo sig dagarne och nätterna långsamt fram liksom gråa och svarta band; de krälade fram igenom den stumma tystnaden och voro fulla med olycksbådande för-
aningar; ingenting sade någonting om, när de skulle sluta sitt plågsamma, långsamma lopp. I Jevsejs själ hade allt blifvit förstummadt och förstenadt; han kunde icke längre tänka, och när han gick omkring, ansträngde han sig att icke låta sina steg höras.

På den tionde dagen ställde man honom slutligen åter inför mannen med de blåa glasögonen och en annan, där förde honom dit.

»Det är inte så behagligt där, eller hur, Klimkof?« frågade den svar-
te och smackade med sin tjocka, röda underläpp. Hans gälla röst kluc-
kade underligt, som om denne man grinade invärtes. I de mörkblåa
glasögonlinserna återspeglades det elektriska ljuset; dess befallande
strålar fallt in i Jevsejs tomma bröst och fyllde honom med trälens
beredvillighet att göra hvadhelst, där behöfdes, för att snarast lägga
desse sege dagar bak om sig, hvilka sögo in honom i mörker och hotade
honom med vansinne.

»Släpp mig fri!« bad han sakta.

»Ja, det skall jag göra. Och hvad mer är: jag tar dig i tjenst, och
nu skall du sjelf sätta folk där, hvarifrån du är kommen — där och i
ytterligare andra trifsamma smårum.«

Han grinade till och smackade med läpparne.

»Den aflidne Lukin har lagt sig ut för dig, och till åminnelse om hans
hedervärda tjenstgöring skall jag ge dig en plats. Du erhåller tjugefem
rubel i månaden, så länge... «

Jevsej bugade sig tigande.

»Pjotr Petrovitsch skall vara din chef och lärare, du måste fullgöra
allt, han befäller dig... Förstått?! — Skall han bo hos er?«

»Ja!« sade den gråögde mannen öfverraskande högt.

»Godt.«

Den svarte vände sig nu åter till Jevsej och sade honom med mildare
röst något tröstande, uppmuntrande; Jevsej försökte svälja hans ord;
utan att blinka iakttog han de röde läpparnes tunga rörelser under
mustaschen...

»Kom ihåg: Nu skall du skydda sjelfhärskarens helgade person ifrån
anslag emot hans lif och gudomliga makt. Förstått?!«

»Jag tackar underdånigast!« sade Jevsej sakta.

Pjotr Petrovitsch ryckte opp huvudet.

»Jag skall förklara allt för honom... nu är det tid för mig att gå... «

»Gå ni! Du kan också utgå, Klimkof... Förrätta din tjänst väl, så skall du bli nöjd. Men — glöm dock icke, att du har medverkat till mordet på antikvariatsbokhandlaren Raspopof, det har du själf bekänt, och jag har skrivit opp ditt erkännande — förstår du det?«

Filipp Filippovitsch nickade, hvarvid hans orörliga, liksom i trä snidade skägg försköts, och han räckte fram sin hvita, fylliga hand med guldringar på de korte fingrarne. Jevsej blundade och raglade bakåt.

»Hvad är du för en ynkrygg, min gosse!« utropade Filipp Filippovitsch med sin tunna stämma och grinade, så att det klirrade liksom af glas. »Nu behöfver du inte längre vara rädd för någon eller något, nu är du en tsarens tjänare och kan vara lugn. Nu har du fast mark under fötterna — förstått?«

När Jevsej steg ut på gatan, stannade andningen opp för honom; han vacklade till och var nära att falla omkull. Pjotr slog opp rockkragen, såg sig omkring, vinkade till sig en droska och sade med låg röst:

»Kom, så åker vi hem till mig...«

Jevsej gaf honom en blick ifrån sidan och hade så när skrikit till; på Pjotrs slätrakade ansikte hade där plötsligt vuxit ut en liten, ljus mustasch.

»Nå, hvad gapar du för?« frågade Pjotr buttert och missnöjdt, sedan han hade märkt Klimkofs förvåning. Jevsej lät hufvudet sjunka och tvärtemot sin önskan bemödade han sig om att icke se sitt ödes nye herre i ansiktet.

Denne hade hela tiden tigande suttit och räknat ut någonting på fingrarne, hvarvid han hade böjt den ene fingeren efter den andre; han rynkade olycksbådande ögonbrynen, bet sig i läpparne och ropade då och då förargadt åt kusken:

»Nå, fortare...«

Där fallt snöblandadt regn och var kallt. Det förekom Jevsej, som om ekipaget hela tiden med hög fart rullade utför ett brant berg och ner i en mörk, smutsig afgrund. De stannade framför ett stort trevåningshus. Ibland de tre raderna med blindade, mörka fönster glimmade några rutor, där voro inifrån opplysta med ett gult sken. Ifrån taket rann vattnet i snyftande bäckar.

»Gå opp!« befälde Pjotr. Han var redan utan mustasch igen.

De gingo oppför trappan och vandrade länge genom en lång korridor förbi hvita dörrar. Jevsej tänkte först, att det var ett fängelse, men sedan lugnade honom den tunga os af stekt lök och skokräm, där icke lät sig bringas i samklang med föreställningen om ett fängelse.

Pjotr öppnade hastigt en af de hvita dörrarna, lyste opp rummet med skenet ifrån två elektriska lampor, blickade spändt in i alla krockar

och vinklar och började, mens han tog af sig ytterkläderna, tala torrt och snabbt.

»När man frågar dig, hvem du är, så svara, att du är min kusin ifrån Tsarskoje Selo och är kommen för att söka plats. Pass på, så att du inte försäger dig!«

Hans ansikte var bekymradt, hans ögon voro icke glada, han talade utan riktigt sammanhang, mens hans tunne läppar hela tiden skälfdes och förvredos. Han ringde, öppnade dörren, stack ut hufvudet i korridoren och ropade:

»Samovaren!«

Jevsej stod i ett hörn af rummet, såg sig modfälldt omkring och väntade håglöst på någonting, hvad det nu kunde vara.

»Tag af dig ytterkläderna och sätt dig! Du skall bo i rummet vid sidan om,« sade detektiven och fällde i all hast opp ett spelbord. Sedan tog han ur lommen opp en anteckningsbok samt en kortlek och fortfor, sedan han hade delat ut korten till fyra, utan att se på Klimkof:

»Du förstår naturligtvis, att vår tjänst är hemlig. Vi måste gömma oss, annars slår man ihjel oss, såsom de nu har slagit ihjel Lukin.«

»Har de slagit ihjel honom?« frågade Jevsej sakta.

»Nå, ja,« sade Pjotr utan deltagande.

Han torkade sig i pannan och granskade de utdelade korten.

»Ettusentvåhundrafortonde gifven... jag har hjärter ess och sjua, klöfver dam...«

Han skref någonting i sin anteckningsbok och utan att höja hufvudet fortfor han sedan med två olika röster sitt tal. Han talade otydligt och bekymradt, när han räknade korten, men likväl sakligt, tydligt och raskt, när han undervisade Jevsej:

»De revolutionäre är Guds och tsarens fiender. Ruter tio och tre, spader knekt. De är köpta af tyskarne för att ödelägga Ryssland... Vi ryssar har börjat tillverka allting sjelf, men tyskarne... Kung, femma, nia — fan anamma! Det slog in för sextonde gången!...«

Han blef plötsligt muntrare, hans ögon blixtrade, och hans ansikte fick något mjukt och belåtet öfver sig.

»Hvad var det, jag talade om?« frågade han Jevsej och gaf honom en blick.

»Om tyskarne...«

»Tyskarne, de är rofgiriga. De är fiender till det ryska folket, de vill underkufva oss, de vill, att vi skall köpa allting hos dem, allehanda varor, och i gengäld ge dem vårt spannmål — tyskarne har ingen brödsäd... Ruter dam — godt! Hjärter tvåa, klöfver tio... Tia?«

Med kisande ögon blickade han opp i taket, suckade och blandade korten.

»Öfver hufvud taget, alla utlänningar, där afundas Ryssland dess rikedomar och dess makt. . . Tvåhundrafemtonde gifven. . . De försöker få till stånd uppror hos oss, störta tsaren och. . . tre ess. . . hm? . . . Och öfverallt sätta in sitt eget herravälde, sina regenter öfver oss för att plundra oss och ruinera oss. . . Och det vill du väl inte, hvad?«

»Nej, det vill jag inte!« sade Jevsej, som ingenting förstod och likgiltigt följde Pjotrs snabba fingerrörelser.

»Det är där ingen, där vill!« sade Pjotr eftertänksamt och delade på nytt ut korten, mens han bekymradt strök sig öfver ena kinden. »Därför måste du bekämpa revolutionärerna — utlänningarnes agenter — och därigenom försvara Rysslands frihet, sjelfhärskarens makt och lif — det är alltsammans. Hur man skall göra det — det skall du få se sedan. . . Söla bara inte utan lär dig att verkställa det, man befäller dig. . . Sådana som vi måste ha ögon i nacken. . . annars får man taga emot slag både framifrån och bakifrån. . . Spader ess, ruter sju, spader tio. . . «

Det knackade på dörren.

»Öppna!« befallde Pjotr.

En yngling med ljusa lockar kom in med samovaren på en bricka.

»Ivan, han där är min kusin,« sade Pjotr. »Han skall bo här, ställ rummet härintill i ordning!«

»Herr Tschischof är kommen,« sade Ivan sakta.

»Drucken?«

»En smula. . . Han ville komma in.«

»Brygg te, Jevsej!« sade detektiven, sedan tjenaren hade aflägsnat sig. »Häll opp och drick. . . Hur mycket fick du i lön på polisförvaltningen?«

»Nio rubel.«

»Du har väl inga pengar?«

»Nej. . . «

»Det måste du skaffa dig och låta sy dig en kostym; man får inte gå i samma för länge. . . Du måste sjelf lägga märke till alla, men ingen får lägga märke till dig. . . «

Han började på nytt mumla för sig sjelf, mens han räknade korten; Jevsej ansträngde sig, mens han ljudlöst hällde opp teet, att bearbeta dagens märkliga intryck, men förmådde det icke, då han kände sig sjuk. Han småfrös, händerna darrade, och han hade helst velat lägga sig i en krok, blunda och ligga där länge, utan att röra sig. I hans hufvud upprepades andras ord utan sammanhang:

„Hvari består din skuld?“ fortfor Filipp Filippovitsch att fråga med gäll röst.

Någon bankade hårdt på korridordörren. Pjotr såg upp:

»Är det du, Sascha?«

Ifrån andra sidan dörren ljöd svaret argt:

»Så öppna då!«

När Jevsej öppnade dörren, stod där framför honom, svajande på långa ben, en lång karl med svart mustasch. Dess ändar hängde ner på hakan, och håren måtte ha varit sträfvä, ty hvart och ett spretade åt sitt eget håll. Han tog af sig mössan och blottade sin kala hjässa, slängde den förra på sängen och gned sig kraftigt i ansiktet med handflatorna.

»Mössan är våt, och den kastar du på min säng!« anmärkte Pjotr.

»Djävulen tage din säng!« snörflade gästen.

»Jevsej, häng upp öfverrocken. . . «

Gästen satte sig på en stol, sträckte ut de långa benen och frågade, sedan han hade tändt en cigarrett: »Hvem är då denne Jevsej?«

»Min kusin.«

»Vi är alla kusiner sedan menniskorna gick i adamskostym och evadräkt. Är här något brännevin?«

Pjotr befallde Klimkof att beställa en flaska snaps och något tilltugg. Jevsej gjorde det och satte sig sedan vid bordet så, att gästen icke kunde se hans ansikte för samovaren.

»Hvad nytt, din falskspelare?« frågade gästen och nickade åt korten.

Pjotr reste sig plötsligt ifrån stolen och sade liffullt:

»Jag har funnit hemligheten, funnit den!«

»Funnit den?« frågade gästen, vaggade med hufvudet hit och dit samt sade långsamt och utdraget: »Ditt dumhufvud!«

Pjotr grep sin anteckningsbok och fortsatte, opphetsadt hviskande och med lyftad pekfinger:

»Vänta bara, Sascha! . . . Det har redan slagit in för sextonde gången, förstår du? Men då har jag allt som allt bara spelat tolfhundraforton omgångar. Nu upprepar sig korten allt oftare. Man måste spela tvåtusensjuhundrafyra omgångar. . . förstår du? . . . Femtiotvå gånger femtiotvå. Sedan måste man göra det tretton gånger — efter antalet kort i hvar färg; det gör trettiofemtusenettthundrafemtiofyra. Och det upprepar man fyra gånger igen — efter antalet färger; det gör hundrafyrtiotusensexhundraåtta gånger.«

»Ä-ä, ditt fähufvud!« snörflade gästen, skakande på hufvudet, och hans läppar förvredos hånfullt.

»Hvarför, Sascha, hvarför, förklara det!« utbrast Pjotr med låg röst. »Då skall jag ju kunna alla kombinationer, där är möjliga i spelet, betänk det! Jag ser igenom mina kort« — han höll opp sin lilla bok emot ansiktet och började hastigt läsa: »spader ess, ruter sju, klöfver tio — då har de motstycken — det ena: hjärter kung, ruter fem och nio; det andra: hjärter ess och sju och klöfver dam; och det tredje: ruter dam, hjärter två och klöfver tio!«

Hans händer skälfde, svetten glänste på tinningarne, och hans ansikte fick ett godsinnadt och vänligt uttryck. Klimkof såg, kikande fram bak samovaren, Saschas stora, grumliga ögon med fina, röda ådror i det hvita, en kraftig, oppsvullen näsa och på pannans gula hud ett nät af finnar, där drog som ett band ifrån den ena tinningen till den andra. En skarp, obehaglig os utgick ifrån honom. Med anteckningsboken tryckt emot bröstet och med lifliga handrörelser hviskade Pjotr hänryckt:

»Då skall jag ju spela utan att det slår fel. Hundratusental, millioner skall le emot mig! Och likväl är det intet falskspel! Jag — vet! Jag vet, och — det är hela saken! Allt lagligt!... «

Han slog sig så häftigt med knytnäfven för bröstet, att han fick hosta; sedan satte han sig åter på stolen och började grina tyst för sig sjelf.

»Hvarför kommer de inte med brännevinet?« frågade Sascha vresigt, när han slängde cigarrettstumpen på golfvet.

»Jevsej, gå och säg ifrån... « sade Pjotr hastigt, men då knackade det redan på dörren.

»Dricker du igen?« frågade Pjotr leende.

Sascha räckte ut handen efter buteljen.

»Nej, jag dricker inte än, men jag skall snart börja dricka.«

»Men det är ju skadligt vid din sjukdom... «

»Brännvin är skadligt äfven för de friske — brännvinet och fantasterierna. Du, till exempel, skall snart bli idiot... «

»Det skall jag inte, oroa dig inte... «

»Jag förstår mig på matematik och jag ser, att du är en träskalle.«

»Hvar och en har sin egen matematik!« genmälde Pjotr missnöjdt.

»Tig!« sade Sascha, tömde långsamt sitt spetsglas, luktade på en bit bröd och hällde opp ännu ett glas.

»Idag har jag,« började han med sänkt hufvud och de böjde armarne stödda på knäna, »talat med generalen en gång till. Jag gaf honom ett förslag. „Ge mig medel“, sade jag, „så skall jag välja ut folk, öppna en litterär klubb och fiska opp de störste skurkarne till er — samtliga... « Han blåste opp kinderna, sköt ut sin tjocke isterbuk och förklarade för mig, det nötet: „Jag vet bäst sjelf“, sade han, „hvad man skall göra och hur“. Han vet allt! Men att hans älskarinna har dansat naken för herr

von Rutzen, det vet han inte, och att hans dotter har begått fosterfördrifning — det vet han heller inte. . . «

Han tömde sitt glas på nytt och hällde opp mer.

»Allihop är pack, och lefva — det kan man inte. Moses lät nerslakta tjugetretusen syfilitiker. På den tiden fanns där inte så mycket folk ännu, lägg märke till det! Om jag hade makt till det — så skulle jag förinta millioner. . . «

»Dig sjelf som den förste?« frågade Pjotr leende.

Utan att svara snörflade Sascha liksom i feberyra vidare:

»Alla desse liberaler, generaler, revolutionärer, lösaktiga fruntimmer. Ett stort bål — och så bränna dem! Vattna jorden med blod, gödsla den med aska, då skulle man få en skörd. De mätte bönderna skulle välja sig en mått öfverhet. . . Menniskan är ett djur och behöfver bördiga betesmarker, fruktbara fält. Städerna borde man förstöra. . . Och allt öfverflödigt, — allt, där hindrar mig ifrån att lefva så enkelt som getabockarne och tupparne, — allt — djävvelen tage det!«

Hans klibbiga, illaluktande ord sögo sig liksom fast vid Jevsejs hjärta och klistrade igen det — vedervärdigt och farligt var det att höra på dem.

„Plötsligt kallar man på mig och frågar: Hvad har han sagt? . . . Kan-ske talar han med afsikt så, för min skull — och sedan — griper de mig igen. . . “

Han fick en rystelse; han ryckte hit och dit på sin stol och frågade Pjotr sakta:

»Får jag gå?«

»Hvar då hän?«

»Att lägga mig och sofva. . . «

»Gå du bara. . . «

»Drag iväg till alla djäflar!« ropade Sascha efter Jevsej till afsked.

Kapitel IX

Utan att tända i sitt rum klädde Klimkof ljudlöst af sig, trefvade sig i mörke fram till sängen, lade sig och svepte in sig hårdt i det fuktiga, kalla lakanet. Han ville ingenting se, ingenting höra och hade helst rullat ihop sig till ett litet, omärkligt nystan. I minnet genljödo Saschas snörflade ord. Jevsej tyckte sig känna dennes lukt och se det röda bandet på pannans gula hud. Någonstans ifrån trängde faktiskt opphetsade ord fram till honom igenom väggen:

»Jag är sjelf bonde! Jag vet, hvad som behöfs. . . «

Ofrivilligt lyssnade Jevsej spändt; ängsligt efterforskade han i minnet, hvem denne lede man påminde honom om.

Det var mörkt och kallt. Utanför fönstrets glastrutor pilade matta ljusreflexer hit och dit, försvunno och döko opp på nytt. Ett lätt brusande lät höra sig, vinden piskade regnet och tunga droppar knackade på fönstret.

„Om man ändå kunde gå i kloster!“ tänkte Klimkof vemodigt.

Och plötsligt tänkte han på Gud, hvars namn han, sedan han hade flyttat till staden, blott sällan hade hört, och som han nästan aldrig hade tänkt på. I hans af fruktan och kränkningar ständigt fulla själ hade där dittills icke varit plats för hopp om himmelens nåd; men nu, när det oförmodadt dök opp, mättade det hans bröst med värme och utsläckte därur den tunga, trubbiga förtviflan. Han for opp ifrån sängen, fallt ner på knä, tryckte händerna emot bröstet, vände sig utan ord åt en af rummets mörka krokar, slöt ögonen, lyssnade på sitt hjärtas bankande och väntade. Emellertid var han alltför trött, det var kallt, denna kyla genomträngde hans hud med hundratals fina nålar och framkallade i kroppen en rystelse. Klimkof lade sig på nytt i sängen. När han vaknade, fick han se, att där icke var någon helgonbild i det hörn, hvaråt han hade riktat sin stumma bön. Två taflor hängde väl där, men på den ena kysste en jägare med grön fjäder i hatten en tjock piga, mens den and-

ra föreställde en ljushårad kvinna med blottad barm och en blomma i handen.

Han suckade, klädde på sig, granskade likgiltigt sin bostad, satte sig vid fönstret och började kika ut på gatan. Trottoarerna, körbanan, husen — allt var skitt. Skakande på hufvudena lunkade hästarne makligt åstad, på agebrädorna sutto de genomvåte kuskarne och rystes i sin tur hit och dit. Folk rusade som vanligt hastigt åstad någonstädes hän; nerstänkta med smuts och genomvåta syntes de mindre farliga än eljest.

Jevsej var hungrig, men då han icke visste, huruvida han hade rätt att beställa te och bröd, så satt han orörlig som en sten, tills han plötsligt fick höra en knackning i väggen.

Han begaf sig till Pjotrs rum och blef stående vid dörren. Detekti-ven, där låg i sängen, frågade honom:

»Har du druckit te? Beställ något. . . «

Han svängde de nakna benen ner ur sängen, rörde på tårna och betraktade dem.

»Låt oss dricka te och sedan gå ut tillsammans. . . « gäspade han. »Jag skall ge dig en karl, du skall skugga. Hvar han går hän, där går du också hän, förstår du? Skrif opp tiden, när han går in i något hus, och hur länge, han blir där. Tag reda på, hvem han har besökt. I fall han lemnar huset eller sammanträffar med någon annan på vägen, så lägg den andres yttre på minnet. Och sedan. . . men du fattar nog inte allt tillhoppa på en gång, för resten.«

Han mönstrade Klimkof, hvisslade sakta för sig sjelf och fortfor trögt, mens han vände sig på sidan:

»En sak till, Sascha pratade en del strunt här i går. . . Få inte för dig att berätta något af det, hör du! Han är en sjuk man och en drinkare, men han är en kraft! Honom kommer du inte åt att skada, men han kan mosa dig sönder och samman — lägg det på minnet. Han har sjelf varit student, broder, och han känner till allt om deras förehafvanden — han har till och med suttit i fängelse! Men nu får han hundra rubel i månaden!«

Pjotrs sömndruckna, vissna ansikte mulnade. Han klädde sig och sade med uttråkad och vresig röst:

»Vår tjänst är intet nöje. . . Ja, om man så där utan vidare finge taga strupgrepp på folk, så — naturligtvis! Men då måste man först ränna efter hvarenda en hundratals verst eller mer. . . «

Föregående dag hade Pjotr, trots alla dagens sinnesrörelser, framstått för Klimkof som en intressant, skicklig människa; men nu talade

han släpigt, rörde sig olustigt och allt fallt honom ur händerna. Detta gjorde Klimkof djärfvare, så att han frågade:

»Måste man gå omkring på gatorna hela dagen?»

»Ibland spatserar man omkring på natten också — i trettio graders kyla. Det är en mycket räligh djävel, där har uttänkt vår tjänst. . . «

»Och när man har fångat in dem allihop?» frågade Jevsej igen.

»Hvilka?»

»Tja, desse här. . . desse här fienderna.«

»Säg revolutionärer eller politiske. . . Allihopa skall väl du och jag knappast lyckas infånga. De måtte alltid födas såsom tvillingpar. . . «

Vid teet slog Pjotr opp sin lilla bok, såg i den, blef plötsligt upplifvad, for opp ifrån stolen, delade hastigt ut korten och började räkna:

»Ettusentvåhundrasextonde gifven. . . Jag har spader tre, hjärter sju, ruter ess. . . «

När han lemnade huset, hade han klädt på sig en svart öfverrock och en fårskinnsmössa samt tagit en portfölj i handen, så att han hade gjort sig lik en tjänsteman, och sade strängt:

»Gå inte vid sidan om mig på gatan, samtala inte med mig iheller. Jag skall gå in i ett hus; men du beger dig till gårdskarlsbostaden och säger där, att du måste vänta på Timofejev. Jag kommer snart. . . «

Då Jevsej var rädd, att han skulle kunna bli af med Pjotr i mängden af förbipasserande, gick han tätt bak om denne och utan att släppa hans gestalt ur sikte; men plötsligt var Pjotr försvunnen. Klimkof blef utom sig; han rusade raskt vidare och blef slutligen stående, lutad emot en lyktstolpe. Framför honom reste sig ett stort hus med galler för bottenvåningens fönster och mörker innanför rutorna. Igenom den smale inkörsporten såg man en ödslig, skum, med stora block stenlagd gård. Klimkof vågade icke gå in där utan spejade åt alla håll, i det han oroligt trampade på än den ene, än den andre foten.

Ut ifrån gården kom där med bråda steg en man i långrock utan ärmor, med mössan nertryckt i pannan och ett litet rödt skägg. Han blinkade åt Jevsej med ett grått öga och sade med låg röst:

»Hvarför gick du inte till gårdskarlen?»

»Jag hade blifvit af med er!» bekände Jevsej.

»Blifvit af med? Ser du, för det skulle du egentligen ha på öronen. . . Hör på: tre hus härifrån ligger semstvförvaltningen; snart skall där komma ut en man därifrån; han heter Dmitrij Iljitsch Kurnosof — kom ihåg det! Kom, så skall jag visa dig honom. . . «

Några minuter senare pilade Klimkof som en liten hund kvickt längs trottoaren bak om en man med sliten rock och bucklig, svart hatt. Mannen var stor och kraftig, han gick fort, tog långa steg med käppen

och stötte den hårdt emot asfalten. Under hatten hängde det svarta, gråsprängda håret ner öfver nacke och öron.

Jevsej kände sällan medlidande med några människor, men nu gjorde han det plötsligt. Svettande af opphetsning sprang han raskt, med trippande steg öfver på andra sidan gatan, löpte i förväg, korsade gatan igen och mötte mannen framifrån. Framför sig såg han ett skäggigt ansikte med tjocka ögonbryn, ett förströdt leende och blåa ögon. Mannen sjöng något för sig sjelf eller också talade han med sig sjelf, ty hans läppar rörde sig.

Klimkof blef stående, torkade sitt svetta ansikte med handflatorna, böjde på ryggen och började följa efter mannen; han såg ner i marken och det var blott sällan, han höjde blicken.

„Han är inte ung“, tänkte han. „En fattig, det syns. . . Allt kommer sig af armodet. . .“

Han drog sig till minnes Flöjten och ryckte till.

„Han skall nog ge mig igen. . .“

Han började tycka synd om Flöjten.

Gatubullret kröp påträngande in i öronen på honom, den slaskige och kalle gatusmutsen klafsade och stänkte. Klimkof kände sig uttråkad och ensam; han tänkte på Raisa. Det drog honom bort ifrån gatan.

Den man, han öfvervakade, blef stående vid yttertrappan till ett hus, tryckte med fingeren på knappen till dörrklockan, tog af hatten, fläktade ansiktet med den och tryckte den tillbaka på hufvudet. Jevsej stod fem steg ifrån honom vid kantstenen, såg honom ömkligt i ansiktet och kände sig pressad att säga någonting till honom. Mannen hade lagt märke till honom, rynkade pannan och vände sig bort. Förvirrad lät Jevsej hufvudet sjunka.

»Ifrån skyddspolisen?« varseblef han en låg, hes röst. Han, som frågade, var en lång, rödhårad karl med skitt förkläde och sopekvast i näfven.

»Ja,« svarade Jevsej sakta, men i samma sekund tänkte han: „Jag skulle inte ha gifvit mig till känna. . .“

»En ny igen,« anmärkte gårdskarlen. »Ni är väl alltjemt ute efter Kurnosof?«

»Ja. . .«

»Jaha. Säg då till de öfverordnade, att han fick besök i morse, ifrån järnvägsstationen, med resväskor — tre koffertar. Hos polisen har de inte skrivit in sig än — de har ju ett dygn på sig. En sådan där liten, fager en, med en liten mustasch. . .«

Gårdskarlen tystnade, sopade några tag med kvasten öfver trottoaren och stänkte därvid ner Jevsejs stöflar och byxor; sedan slutade han och anmärkte:

»Här ser man dig. De är heller inga dumbommar, de lägger strax märke till er. Du skulle hellre ställa dig i porten, hvad. . . «

Jevsej gick lydigt åt porten. . . Plötsligt fick han på andra sidan gatan syn på Jakof Sarubin. Med spatserkäpp i näfven, i ny rock och handskar gick Jakof trottoaren fram med sin svarte knall käckt på sned, log och lät ögonen spela liksom en gatflicka, där är öfvertygad om sin egen skönhet. . .

»God dag!« sade han, när han vände sig om. »Jag är kommen för att aflösa dig. . . Gå till Somofs krog på Lebjaschagatan. Fråga där efter Nikolaj Pavlof. . . «

»Är du då också vid skyddspolisen?« frågade Jevsej.

»Tio dagar före dig gick jag in. . . hur så?«

Jevsej såg in i hans strålande, lilla svarta ansikte.

»Var det du, där berättade om mig?«

»Och var det du, där förrådde Flöjten?«

Sedan han hade tänkt efter ett tag, svarade Jevsej mulet:

»Inte förrän efter dig. Jag berättade det ju bara för dig. . . «

»Och Flöjten ju bara för dig — ö!«

Jakof gaf till ett grin och klappade Jevsej på axelen.

»Kom, skynda dig, din kokta höna!«

Och svängande med käppen gick han vid sidan om honom framåt.

»Detta är en god tjänst, det förstår jag! Man kan lefva som en herremän — gå på promenad, se sig om. Se bara hvilken nätt kostym, hvad?«

Han sade snart adjö till Jevsej och gick raskt tillbaka; Klimkof skickade en fientlig blick efter honom och försjönk i eftertankar. Han höll Jakof för en tom människa, där stod djupt under honom, och det förargade honom att se denne så sprättigt klädd och så belåten.

„Det var han, där angaf mig. Om jag berättade det om Flöjten, så gjorde jag det af rädsla. Men han — hvarför?«

Hotande Jakof ropade han i andanom:

„Vänta bara! Vi skall nog få se, hvem som skrattar sist. . . «

När han frågade efter Nikolaj Ivanovitsch Pavlof på krogen, visade man honom en trappa upp. Han gick upp och blef stående framför en dörr, hvarbakom han hörde Pjotrs röst:

»Där är femtiotvå kort i leken. . . I staden, i mitt distrikt, är där tusenvis af människor, och af dem känner jag några hundra. Jag vet,

hvem där bor hos hvem och hvem där tjenar hvar. Ändå vexlar meniskorna ständigt, hvaremot korten alltid blir desamma. . . »

Förutom Pjotr och Sascha var där ytterligare en tredje man i rummet. Han var lång och smärt; han stod vid fönstret, läste i en tidning och rörde sig icke, när Jevsej kom in.

»Hvad är det för ett enfaldigt nylle!« sade Sascha, mens han stirrade på Jevsej med arg blick. »Det måste man göra om — hör ni det, Maklakof?«

Den läsande vände på hufvudet, synade Jevsej med stora, ljusa ögon och sade:

»Ja, det blir nödvändigt. . . «

Opphetsad, med rufsigt hår satt Pjotr och frågade Jevsej, hvad denne hade sett, och petade tänderna med en gåspenna. På bordet stod lämningarne efter middagen; lukten af fett och surkål steg Jevsej retande opp i näsborrarna och framkallade en skarp hungerkänsla. Nu stod han inför Pjotr och anmälde i likgiltig ton, hvad gårdskarlen hade meddelat honom. Ifrån redogörelsens allra första ord hade Maklakof lagt händerna med tidningen på ryggen och uppmärksamt hört på med sänkt hufvud, hvarvid han rörde på sin ljuse mustasch. Äfven hans hufvudhår var märkvärdigt hvitt, nästan silfrigt, med en lätt gulaktig ton. Det rena, allvarliga ansiktet med den rynkade pannan, de lugna ögonen, de sjelfsäkra rörelserna hos den kraftiga, af en god, oklanderligt välsittande kostym omslutne kroppen, den kraftiga basrösten — allt det skilde Maklakof på ett fördelaktigt sätt ifrån Sascha och Pjotr.

»Bar gårdskarlen sjelf in koffertarna?« frågade han Jevsej.

»Det sade han inte.«

»Då var det alltså inte han, där bar in dem; annars hade han sagt, om de var tunga eller lätta. De bar dem alltså sjelf!« anmärkte Maklakof och lade till: »Sannolikt var det litteratur. Senaste numret.«

»Man måste säga till om, att en husundersökning ofördröjligen företages!« sade Sascha och svor sedan oanständigt, hvarvid han truede med knytnäfven. »Jag behöfver ett tryckeri. Skaffa mig bara typer, mannar — så inrättar jag sjelf ett tryckeri. Jag skall snart finna några åsnor, jag skall skaffa dem allt, hvad de behöfver — och sedan så kniper vi dem, och — så får vi pengar. . . «

»Den planen är inte illa!« utropade Pjotr.

Maklakof såg på Jevsej och frågade honom:

»Har ni ätit middag?«

»Nej. . . «

Med en nickning visade Pjotr på bordet och kommenderade:

»Ät fort!«

»Hvarför bjuda honom på lämningarne?» frågade Maklakof lugnt, gick fram till dörren, öppnade den och ropade: »Hallå där, en middag. . . «

»Men försök du,« snörflade Sascha åt Pjotr, »öfvertala den idioten Afanasof, att han ger oss det tryckeriet, där blef beslagtaget i fjor.«

Men Maklakof såg på de två och vred tigande på sin mustasch. Middagen serverades, och tillsammans med tjenaren kom en rundlagd, koppärrig, anspråkslös man in i rummet. Han log välvilligt emot alla och sade:

»I afton äger en bankett för revolutionärer rum i Tschistof-salen. Tre af oss går dit som servitörer, däribland också ni, Petruscha.«

»Jag nu igen!« utbrast Pjotr; hans ansikte blef fläckigt, åldrades och såg nu ondsinnadt ut. »Spela lakej för tredje gången på två månader! Det är för mycket! . . . Det vill jag inte!«

»Det skall ni inte säga till mig!«

»Solovjof! Hvarför förordnar de alltid mig som lakej?«

»Du liknar en!« sade Sascha och hångrinade.

»Tre man är förordnade!« upprepade Solovjof suckande. »Skall vi inte dricka ett glas bier?«

»Där ser ni, Maklakof,« började Sascha, »hos oss vill ingen arbeta allvarligt och med hänförelse, men hos dem utvecklar sig sakerna: banketter, kongresser, ett regn af litteratur, öppen propaganda i fabriker. . . «

Maklakof teg och såg icke på honom.

Den rundlagde Solovjof började sakta och vänligt leende:

»I dag fångade jag en ung tös med böcker på järnvägsstationen. Jag hade redan i somras lagt märke till henne vid sommarstugan, men jag tänkte, gå du bara, min lilla tös! . . . När jag nu idag går af och an i stationshallen utan att ha något särskildt för mig, så ser jag henne plötsligt komma med en liten resväska. Jag gick fram till henne och anmodade henne höfligt att komma med, bara för ett par ord. Jag ser, hur hon rycker till, blir blek och gömmer resväskan bak ryggen. A, tänker jag, lilla söta dumbom, nu har du gått i fällan! Nå, vi tog henne strax med oss till tjensterummet, öppnade kofferten — och se där: senaste numret af „Befrielse“ och allsköns annat skadligt otyg! Jag tog med flickan till skyddspolisen; hvad skulle man göra? Nå ja — rudor fångar man inte så lätt, men man kan äta lake också. När vi åkte därifrån tillsammans, så vände hon bort det lilla ansiktet, de näpna kinderna glödde, och i de söta ögonen blänkte tårarne. Men hon teg. Jag frågar: „Sitter ni bekvämt, fröken?“ Men hon bara tiger. . . «

Solovjof grinade till helt sakta och mjukt; på hans koppärriga ansikte spredo sig de sprittande rynkorna liksom ljusstrålar.

»Hvem var det?» frågade Maklakof.

»Doktor Mjelichofs dotter.«

»A-ha!« sade Sascha utdraget. »Honom känner jag. . . «

»En anständig människa, har ordnar — Vladimir- och Anna-orden,« sade Solovjof.

»Jag känner honom!« upprepade Sascha. »En charlatan som alla andra. Försökte kurera mig. . . «

»Er är det ju bara Gud allena, där kan kurera nu,« sade Solovjof med ett vänligt leende. »Med er helsa går det snabbt emot slutet.«

»Åt helvete med er!« ropade Sascha. »Hvad väntar ni på nu, Maklakof?«

»Han äter ju ännu. . . «

»Hör du, svälj fortare!« skrek Sascha åt Klimkof.

Jevsej hade, mens han åt, uppmärksamt åhört samtalen, i smyg iakttagit folk och med tillfredsställelse konstaterat, att de alla — förutom Sascha — hvarken voro sämre eller förskräckligare än andra. En önskan att ställa sig in hos dessa människor bemäktigade sig honom — han ville bli nyttig för dem. Han lade ifrån sig knif och gaffel, torkade hastigt läpparne med den smutsiga servetten och sade:

»Jag är färdig.«

Dörren slogs opp, och in i rummet störtade en nerböjd, orolig och tillrufsad man.

»Hysch, tystare!«

Han stack ut hufvudet i korridoren och lyssnade; sedan stängde han dörren omsorgsfullt och frågade:

»Kan man inte låsa den? Hvar är nyckelen?«

Han såg sig omkring i rummet, suckade och sade:

»Gudi lof!«

»A du, din träbock!« snörflade Sascha föraktfullt. »Hvad står på, skulle de prygla dig igen?«

Mannen for emot honom och muttrade andfådt, mens han fäktade med armarne, torkade svetten ur ansiktet och började mumla halfhögt:

»Jajamen, det skulle de förstås! De försökte slå ihjel mig med en hammare. Två man. De följde efter mig ända ifrån fängelset. Jag hade haft ett aftaladt möte där, och när jag kommer ut, så står de redan vid porten, två man. Den ene höll en hammare i lomman. . . «

»Det var kanske en revolver?« frågade Solovjof och sträckte på halsen.

»En hammare!«

»Såg du den?« förhörde sig Sascha med ett hånfullt leende.

»A, det vet jag ju! De hade bestämt sig för en hammare. Utan buller — på en g-gång.«

Han rättade till slipsen, knäppte knapparne, letade efter någonting i lommorna och strök sitt svettvåta, lockiga hår slätt; hans händer foro hastigt hit och dit; det verkade, som om armarne när som helst skulle slita sig loss ifrån hans kropp. Det knotiga, gråa ansiktet var öfvertäckt af svett, de mörka ögonen irrade oroligt åt alla håll; än knepos de ihop, än spärrades de opp och stelnade plötsligt till, orörliga i ett uttryck af oförställd fasa, vid Jevsejs ansikte. Mannen ryggade tillbaka åt dörren och frågade hest:

»Hvem är det?«

Maklakof kom fram till honom och grep hans hand:

»Lugna er, Jelisar. Det är en af de våra.«

»Känner ni honom?«

»Ditt få!« ropade Sascha förargadt. »Du behöfver söka läkare. . . «

»Har man redan någon gång försökt fösa in er under en hästspår-vagn? Inte det? Var då så god att vänta med era förolämpningar. . . «

»Hör nu här, Maklakof. . . « började Sascha, men mannen fortfor ursinnigt opphetsadt:

»Har ni redan någon gång blifvit mörbultad af främmade menniskor om natten? Aha! Fattar ni — af okända, främmade menniskor! Sådana okända är där i hundratusenvis här i staden. . . De är öfverallt, men jag — jag är helt ena.«

Blidkande lät Solovjofs mjuka stämma höra sig, men den drunknade i ett nytt utbrott med ord ifrån den genompryglade mannen. Han hade kommit in med en skräckens hvirfvelvind. Klimkof blef på en gång rent örd, han drunknade i mannens oroliga, hviskande tal; den sönder-slagne kroppens rörelser och de ängsligt sprallande armarne bländade honom; och han väntade sig, att något oerhördt, svart i hvilket ögonblick som helst skulle komma invältrande igenom dörren, fylla hela rummet och klämma ihjel dem allesamman.

»Det är tid att gå!« sade Maklakof, där hade vidrört hans axel.

När han sedan ute på gatan satt vid sidan om Maklakof i droskan, sade Jevsej sakta och buttert:

»Jag duger inte till denna saken. . . «

»Hur så?« frågade Maklakof.

»Jag är för räddhågad. . . «

»Det går öfver!«

»Ingenting går öfver!« genmälde Jevsej hastigt.

»Jo, allt!« motsade honom Maklakof lugnt.

På gatan var det slaskigt, kallt och mörkt. Lyktornas återsken låg utbreddt på smutsen, så att folk och hästar utsläckte det, när de trampade på de gyllene fläckarne.

Mens Jevsej tanketomt stirrade rätt framför sig, kände han, att Maklakof granskade hans ansikte.

»Ni skall vänja er!« tog Maklakof till orda. »Men om ni har en annan tjänst — så gå då helst nu strax! Har ni det?«

»Nej...«

Spionen flyttade sig litet på sin plats men sade likväl intet. Hans ögon voro halfslutna, han andades in igenom näsan, och de tunna håren i hans mustasch darrade.

Igenom luften seglade klockornas djupa klanger, mjuka och varma. Ett tungt molntäcke låg öfver staden liksom ett tjockt, mörkt sängförhänge. Kopparens tankfulle sång steg icke upp i höjden utan släpade sig sorgmodigt fram öfver husens tak.

»I morgon är det söndag!« sade Maklakof med låg röst. »Brukar ni gå i kyrkan?«

»Nej!« svarade Jevsej.

»Hvarför inte?«

»Det vet jag inte. Det är så...«

»Men jag går gärna dit. Jag tycker om ottesången. Kyrkosångarne sjunger, och solen skiner in igenom fönstren. Det är skönt.«

Maklakofs enkla ord uppmuntrade Jevsej; han fick lust att tala om sig sjelf.

»Det är härligt att sjunga!« började han. »Som liten påg sjöng jag i kyrkan, hemma i kyrkbyn. Man sjunger och glömmer helt, var man är. Det är, liksom vore man alls inte där...«

»Så är vi framme!« sade Maklakof.

Jevsej suckade och såg sorgset på den långsträckte stationsbyggnaden, där så plötsligt reste sig inför honom och liksom spärrade vägen för honom.

De gingo ut på perrongen, hvarest där redan hade samlats mycket folk, och blefvo där stående lutade emot väggen. Maklakof hade till hälften slutit ögonen med ögonfransarne, liksom hade han somnat. Gendarmernas sporrar klirrade, och en slank, svartögd kvinna med solbrynt ansikte lät höra ett ungdomligt, välklingande skratt.

»Lägg henne på minnet, hon som grinar där, och gubben vid sidan om henne!« hviskade Maklakof till sin ledsagare. »Hon heter Sarra Lurje, är barnmorska och bor på Sadovajagatan nr.7. Hon har suttit i fängelse och varit i förvisning. En mycket slipad kvinna! Gubben är också en före detta förvisad, journalist...«

Plötsligt, som om någonting hade skrämt honom, drog han med en rask handrörelse ner mössan i pannan och fortfor med ännu lägre röst:

»Den länge där, i den svarte rocken och den lurfviga mössan, den rödhårade — ser ni honom?»

Jevsej nickade.

»Det är författaren Mironof. . . Fyra gånger har han suttit i fängelse i olika städer. . . «

Den svarte järnlarfven med ett horn på hufvudet och trenne ögon af eld ankom just, dånande med sin väldige kropps metall, gaf till ett tjut, krälade snabbt in på stationen, stannade, hväste ondskefullt och fyllde luften med sin täta, hvita andedräkt. En het, svettig lukt slog emot Klimkofs ansikte, och framför hans ögon skymtade folk förbi såsom jäktande, svarta små figurer.

Det var förste gången, Jevsej såg denna järnmassa på så nära håll; den förekom honom lefvande och begåfvad med förnimmelselförmåga; men mens den oemotståndligt drog hans uppmärksamhet till sig, så väckte den samtidigt inom honom en fientlig och kuslig föraning. Ur minnet såg han framför sig, hur eldögonen blänkte bländande och hotfullt — runda, strålande — hur de stora, röda hjulen vredo sig, och hur den blänkande dragstången af stål höjde och sänkte sig liksom en väldig knif. . .

Plötsligt gaf Maklakof till ett svagt rop.

»Hvad är där?» frågade Jevsej.

»Ingenting!» svarade detektiven förargadt. Hans kinder hade rodnat, och han bet sig i läpparne. Hans blick lät Jevsej förmoda, att han iakttog författaren, där tvinnande sin mustasch makligt gick perrongen fram vid sidan om en äldre, undersätsig man i oppknäppt öfverrock och sommarhatt på det stora hufvudet. Den äldre grinade högt, höjde sitt skäggiga, röda ansikte och utropade:

»Åkte och åkte. . . «

Författaren lyfte på mössan och helsade på någon — hans hufvud var slätsnaggadt, han hade hög panna, utstående kindknotor, bred näsa och smala ögon. Detta ansikte förekom Klimkof groft och obehagligt; en stor röd mustasch tillade honom något soldataktigt, hårdt.

»Låt oss gå!» sade Maklakof. »De åker förmodligen tillsammans. Vi måste vara ytterst försiktiga; för han, som just kom, är en erfaren man. . . «

På gatan hejdade han en droska igen och befallde kusen:

»Följ efter den vagnen!»

Han satt länge och teg, krokryggad, och lät sig skakas om i hela kroppen. Sedan mumlade han sakta:

»I fjor sommar var jag hos honom på husundersökning. . . «

»Hos författaren?« frågade Jevsej.

»Ja. Kör vidare, kusk!« befallde Maklakof hastigt, när han hade märkt, att ekipaget framför hade stannat.

Någon minut senare hoppade han ur droskan, stack till kusken några mynt och sade till Jevsej: »Vänta litet!« och så försvann han in i det fuktiga mörkret. Man hörde hans röst:

»Ursäkta — är detta Jakovlefs hus?«

Någon svarade honom med dof röst:

»Nej, Pertsefs.«

Lutad emot planket räknade Jevsej Maklakofs nu långsammare steg och tänkte:

„Så enkelt det är att öfvervaka folk. . . “

Spionen kom tillbaka och sade misslynt:

»Här har vi ingenting att göra. I morgon bitti tar ni på er andra kläder och så skall ni bevaka detta huset.«

Han gick nu gatan framåt, och hans hastiga tal hamrade Jevsej i öronen liksom en trumhvirfvel.

»Lägg er på minnet folks ansikten, klädedräkten och sättet att gå för dem, där kommer och går i denne bostaden. Folk som fullkomligt liknar hvarandra finns icke, hvar och en har något eget; ni måste lära er att strax uppfatta dessa egenheter hos människan — ögonens särdrag, röstens, det sätt, någon håller händerna, mens han går, hur han tar af sig mössan för att helsa. Denna tjänst kräfver framför allt ett godt minne. . . «

Jevsej hade en känsla af, att detektiven talade till honom med återhållen fientlighet.

»Ni har ett ansikte, man alltför lätt lägger märke till, särskildt ögonen; det duger inte, ni får inte gå omkring utan förklädnad, utan någon syssla. Till kroppsbyggnaden och äfven för öfrigt så skulle ni kunna ge er ut för att vara nasare. Ni måste skaffa er en låda med varor — knappnålar, synålar, kantband, andra tygband och allehanda småsaker. Jag skall säga till om, att man ger er en varulåda — sedan kan ni gå omkring till köken och bekanta er med tjänstefolket. . . «

Han tystnade, tog af sig skägget, gömde det i lomman, satte mössan till rätta och började gå långsammare.

»Tjänstefolket är alltid redo att skaffa sina herrskap obehag; man kan lätt pumpa dem på hemligheter. I synnerhet kvinnfolken — kokerskorna, barnpigorna, hembiträderna. De sladdrar gärna. Men — nu är jag rent genomfrusen!« afbröt han plötsligt med förändrad röst be-lärandet. »Låt oss gå in på någon krog!«

»Jag har inga pengar...«

»Lappri!«

På krogen beställde han i en herremans stränga ton:

»En stor konjak och två bier! Vill ni också ha en konjak?«

»Nej, jag dricker inte,« svarade Jevsej konfunderadt.

»Det är bra!«

Polisspionen såg Klimkof uppmärksamt i ansiktet, strök sin mustasch till rätta, slöt ögonen någon minut och sträckte på hela kroppen, så att det knakade till i lederna. När han hade druckit opp konjaken, tog han på nytt halfhögt till orda:

»Det är också bra, att ni är så förtegen... Hvad är det, ni tänker på, hvad?«

Jevsej sänkte hufvudet och svarade:

»På mig sjelf...«

»Och närmare bestämdt?«

Maklakofs ögon lyste mjukt, och Jevsej svarade uppriktigt:

»Jag tror, det kanske vore bättre för mig att gå i kloster...«

»Tror ni på Gud?«

Jevsej tänkte efter och sade sedan, som hade han velat ursäktas sig:

»Ja, jag tror! Men jag skulle inte göra det för Guds skull utan för min egen. Hvad är väl jag inför Gud?«

»Nå, kom igen, låt oss dricka opp...«

Klimkof drack tappert opp det kalla, beska ölet — det gaf honom en rystelse. Sedan slickade han sig om läpparne och frågade: »Får ni ofta stryk?«

»Hvem? Jag?« utropade polisspionen på samma gång förvånadt och förnärmat.

»Inte ni sjelf, utan öfver hufvud taget — spionerna?«

»Man skall säga *a g e n t e r* och *icke* „spioner“,« rättade Maklakof honom småleende. »Mig har de ännu inte gett stryk.«

Han försänktes i tankar; hans axlar sjönko, hans rygg kroknade, och en skugga gled öfver det hvita ansiktet.

»Vår tjänst är ett hundlif; folk ser temligen snedt på oss!« sade han sakta och böjde sig plötsligt, leende med hela ansiktet, fram emot Jevsej. »På fem år har jag bara en enda gång upplefvat, att någon har bemött mig menskligt. Det var hos Mironof. Jag kom till honom i distriktsinspektörs uniform tillsammans med några gendarmer; jag kände mig dålig, hade feber, kunde knappt hålla mig på benen. Han tog emot oss artigt, verkade bara en smula hån och grinade för sig sjelf, som om han dref med oss. En storvuxen karl med långa armar och mustasch liksom morrhåren på en katt. Där går han tillsammans med oss

ifrån det ena rummet till det andra, säger „ni“ till alla, och när han stöter till någon, så ursäktar han sig. För oss alla var det något pinsamt att vara i hans närhet, såväl för öfversten och allmänne åklagaren som för oss småfåglar. Alla kände till denne man, hans porträtt trycktes i tidningarna, till och med i utlandet var han känd — och så kom vi till honom om natten... det var liksom skamligt! Jag märker, hur han ser på mig — sedan kom han fram till mig och sade: „Skulle ni inte hellre sätta er ner? Ni är inte frisk, det syns, så sätt er då!“ Med de orden fick han mig nästan att trilla baklänges. Jag satte mig ner. Jag tänkte: „Låt mig vara i fred!“ Men han sade: „Vill ni inte taga ett pulver?“ Alla tiger; ingen vågar se på honom eller på mig.«

Maklakof grinade till tyst för sig sjelf.

»Han gaf mig kinin i ett oblat, och jag tuggade sönder det. I munnen hade jag en outhärdligt besk smak, i själen — ett uppror. Jag känner det, som om jag skall falla omkull, om jag skulle resa mig opp. Då blandade sig öfversten i och befallde, att man skulle taga med mig till polisvaktkontoret; ja, därmed var för resten också husundersökningen afslutad. Allmänne åklagaren sade till honom: „Jag måste arrestera er...“, „Om det är nödvändigt, så arrestera mig!“ sade han. „Enhvar gör just det, han kan...!“ Rent ut så enkelt sade han det — med ett leende!...«

Jevsej tyckte om berättelsen; han upplefde den som en smekning; den tände inom honom en önskan att behaga Maklakof.

„Han är en god människa“, bekräftade han sin uppfattning om detektiven.

Denne suckade emellertid djupt, beställde sig ännu ett glas konjak och tömde det långsamt; plötsligt sjönk han ihop och fick ett magert utseende, hans kinder kommo att se håliga ut och han lät hufvudet sjunka emot bordet.

Jevsej fick lust att säga något, men alla möjliga ord irrade i vanvetlig fart omkring i hufvudet på honom; han kunde icke sammanställa dem till klart och tydligt tal. Till sist — efter många ansträngningar — fann Jevsej något att fråga om:

»Är han också i våra fienders tjänst?«

»Hvem?« frågade detektiven, i det han knappt höjde på hufvudet.

»Han, författaren...«

»Hos hvilka då — våra fiender?«

Jevsej blef hån. Med läpparne föraktfullt förvridna glodde detektiven rätt framför sig; i hans röst kunde man uppfatta ett hån. Utan att invänta svaret reste han sig, slängde ett silfvermynt på bordet, sade »Skrif opp det!« till någon, tog på sig mössan och började utan att säga

ett ord till Klimkof gå åt dörren. Jevsej följde honom på tåspetsarne men vågade icke taga på sig mössan.

»I morgon vid niotiden är ni på plats, klockan tolf blir ni aflöst!« sade Maklakof ute på gatan till honom, stack händerna i lommorna på rocken och försvann.

„Han sade inte ens adjö!“ tänkte Jevsej bittert, mens han gick igenom de folktomma gatorna.

Han mådde illa, mörker omgaf honom på alla sidor, det var kallt, ur munnen trängde ölets klibbiga, beska smak ner i bröstet, hjärtat bankade oregelbundet, men i hans hufvud yrde tröga tankar liksom tunga höstsnöflingor omkring:

„Då har jag afverkat en dags tjänst nu. . . Om ändå bara någon skulle börja tycka om mig!“

Kapitel X

På natten drömde Jevsej, att hans kusin Jaschka satt öfver bröstet på honom, höll strupgrepp på honom och försökte strypa honom... Han vaknade och varseblef ifrån Pjotrs rum dennes arga, torra stämma:

»Jag skiter i det ryska riket och alla dessa dumheter...«

En kvinna grinade till, och en fin röst sade:

»Sch, vråla inte!...«

»Jag har inte tid att reda ut, hvem som har rätten på sin sida och hvem som är skyldig — jag är intet dumhufvud. Jag är ung och behöfver lefva. Den skurken håller föreläsningar för mig om sjelfhärskardömet där, och då måste jag tillsammans med allskonns pack flänga omkring som lakej i fyra timmar; jag är öm i fötterna och har ondt i ryggen utaf allt bugandet. Om sjelfhärskardömet är er så kärt, då får ni inte vara så fästade vid pengarne; för en spottstyfver säljer jag inte min stolthet till sjelfhärskardömet. Djävveln tage er!«

Men efter några timmar satt Jevsej på kantstenen midt emot Perstefs hus. Han hade länge gått af och an på gatan framför huset, hade räknat dess fönster, stegat opp dess längd, studerat husets af ålder grånade fasad i alla dess enskildheter, hade sedan till sist blifvit trött och satt sig på kantstenen. Emellertid fick han icke tillfälle att hvila ut, ty författaren kom nu med rocken kastad öfver axlarne, utan galoscher men med mössan snedt på hufvudet ut ur huset och begaf sig öfver gatan rätt emot honom.

„Nu skall han ge mig på flabben“, tänkte Jevsej, mens han såg in i det stränga ansiktet och de rynkade, röda ögonbrynen. Han försökte resa sig opp och gå därifrån men förmådde det icke, förlamad af skräck.

»Hvad sitter ni här för?« ljöd en vredgad stämma.

»Därför...«

»Packa er iväg!«

»Jag får inte...«

»Här är ett bref — gå och öfverlemna det till den, där har skickat hit er.«

De stora, blåa ögonen blixtrade befallande, Jevsej ägde icke styrka att vägra denne blick lydnad. Han vände ansiktet åt sidan och mumlade:

»J-jag har inte tillåtelse att taga emot något af er. Inte tala med er iheller...«

Författaren log svårmodigt och stack kuvertet i Jevsejs hand.

Klimkof gick sin väg hållande brevet med högra handen i brösthöjd såsom något lifsfarligt, där hotade bringa honom någon oerhörd olycka. Det värkte liksom af köld i hans fingrar, och i hans hufvud hamrade envist den ängslige tanken:

„Hvad skall där nu bli af mig?“

Men plötsligt fick han se, att kuvertet icke var igenklistradt; det förbluffade honom; han blef stående, såg sig omkring, drog snabbt ut brefvet och läste:

„Tag väck detta träbeläte ifrån mig. Mironof.“

Jevsej andades lättadt ut.

„Det måste jag nu ge Maklakof“, tänkte han. „Och så skäller han ut mig...“

Hans förskräckelse försvann, men likväl tryckte honom den tanken, att han ännu en gång hade misslyckats med att vara den detektiv till lags, hvilken han tyckte så bra om.

Han fick fatt i Maklakof vid middagen i sällskap med en liten skelögd karl klädd i svart.

»Får jag föreställa er! Klimkof — Krasavin.«

Jevsej stack näfven i lomman efter brefvet och sade hånt:

»Det gick så, att...«

Maklakof höll opp handen emot honom.

»Berätta det senare!...«

Hans ansikte var trött, ögonen grumliga, och det hvita, raka håret var tillrufsadt.

„Han söp sig tydligen full i gårkväll!“ tänkte Jevsej.

»Nej, Timofej Vasiljevitsch,« började den skelögde kyligt och eftertryckligt. »Ni har bestämdt fel. Hvar sak har sina behagliga sidor, när man är den hängifven...«

Maklakof såg på honom och svepte i ett enda drag ett stort spetsglas med brännvin.

»De andre är folk, och vi är också folk, men det betyder ingenting.«

Den skelögde lade märke till, att Jevsejs omkringirrande ögon iaktogo honom, och tog på sig sina hornbågade glasögon. Han rörde sig

mjukt och smidigt som en svart katt; hans tänder voro små och spetsiga, näsan rak och spetsig. När han talade, rörde sig hans ljusröda öron. De krokige fingrarna knådade hela tiden flitigt kulor af brödmalle, dem han lade i en ring längs kanten på sin tallrik.

»En medhjelpare?» frågade han och nickade åt Jevsej.

»Ja. . . «

Krasavin nickade och talade sedan flitigt vidare, mens han tvinnade sin fina, mörke mustasch:

»Man kan naturligtvis inte trampa sitt lefnadsöde på svansen, Timofej Vasiljevitsch, efter Herren Guds lag växer barnen opp, och de gamle dör — men allt detta angår bara inte oss — vi har fått oss vår uppgift förordnad — man har anvisat oss: fånga in de menniskorna, där stör ordningen och öfverträder lagen, intet mer! En besvärlig syssla, som kräfver mycket förstånd, om man skall jemföra med något. . . i stil med jakt. . . «

Maklakof reste sig ifrån bordet, gick in i en krok och vinkade Jevsej till sig: »Nå, hvad är där?»

Jevsej öfverlemnade honom kuvertet. Detektiven genomläste brefvet, gaf Jevsej en förundrad blick, läste det en gång till och frågade sakta:

»Hvar kommer detta ifrån?»

Jevsej svarade med en förlägen hviskning:

»Han gaf mig det sjelf. Han kom ut på gatan. . . «

I väntan på en utskällning eller ett slag hade han dragit in hufvudet emellan axlarna; men han fick nu höra ett stilla grin och höjde försiktigt på hufvudet igen. Detektiven såg med ett bredt leende på kuvertet; hans ögon lysto muntert.

»Ack, ni underlige kuf!» sade han. »Men håll tyst om det!»

»Får man lyckönska er till ett framgångsrikt uppdrag?» frågade Krasavin.

»Ja, det får ni!» sade Maklakof. »Och japanerna har ändå gett oss en ordentlig blåsning, Gavril!» ropade han gladt och gnuggade händerna.

»Din glädje kan jag i detta fallet inte alls dela!» sade Krasavin och viftade med öronen. »Om än det var mycket lärorikt för oss, såsom många uttrycker sig, så är dock ryskt blod utgjutet och en brist på styrka ådagalagd.»

»Men hvem bär skulden?»

»Japanen. Hvad är det, han behöfver? Hvert rike bör lefva inom sitt eget område. . . «

De började tvista, men Jevsej, där gladde sig öfver Maklakofs förhållningssätt, hörde icke på dem. Han mönstrade detektivens ansikte och tänkte för sig sjelf, att det måste vara godt att bo tillsammans med

denne i stället för med Pjotr, där svor åt öfverheten och i gengäld kunde bli arresterad, såsom man hade arresterat Flöjten.

Krasavin gick sin väg. Maklakof tog fram brevet, läste det en gång till, såg på Jevsej och gaf till ett grin.

»Alltså, ni säger inte ett ord om detta — inte till någon! Var det han sjelf, där kom ut?»

»Ja. Han kom ut och sade: „Packa dig iväg!“ « Jevsej log skuldmedvetet.

Detektiven såg kisande ut igenom fönstret och sade långsamt:

»Ni måste egna er åt handel, såsom jag redan har sagt. Idag är ni ledig, jag har inga fler uppdrag till er. Adjö!»

Han räckte honom näfven. Jevsej tryckte den tacksamt och gick lycklig därifrån.

Kapitel XI

Efter några veckor började han känna sig varmare i kläderna.

Hvar morgon dök han opp varmt och bekvämt klädd med en låda full af kortvaror på bröstet — på en af de krogar, hvarest spionerna plägade träffas, på polisstationen eller också i en kollegas lägenhet; där gaf man honom enkla, lättfattliga uppgifter: „gå till det eller det huset, bekanta dig med tjänstefolket och pumpa dem på upplysningar om, hur herrskapet lefver!“

Så gick han då och ansträngde sig ifrån första början att besticka tjänstefolket igenom låga priser på varorna eller små gåfvor; och sedan frågade han försiktigt ut dem om allt det, han var befalld att taga reda på. Tycktes det honom, att de insamlade upplysningarna voro otillräckliga, så ifyllde han sjelf ur eget hufvud så, att han tänkte ut det saknade i öfverensstämmelse med den plan, som den känslsamme och fete gamle Solovjof hade uppritat för honom.

»Dessa menniskor, där är intressanta för oss,« hade denne då sagt med sliskig, sjelfbelåten röst, »har allesamman likadana vanor — de tror inte på Gud, går inte i kyrkan, klär sig illa men är artiga i umgänget. De läser många böcker, sitter oppe länge om nätterna, har ofta gäster men dricker knappt något brännvin och spelar inte kort. De talar om främmade stater och ordningar, om socialism för arbetarne, om frihet för folk. De talar också om fattigt folk och de säger, att man måste få det att göra uppror emot vår sjelfhärskare, slå hela regeringen sönder och samman, bemäktiga sig de högre embetena och medelst socialismen införa lifegenskapen på nytt — då skall de sjelf få sin fulla frihet.«

När han var så långt kommen, brukade spionens varma stämma stocka sig; då hostade han till och suckade känslamt:

»Friheten! Nå ja, den tycker naturligtvis hvar och en om, alla och enhvar vill ha den. Men ge mig den, så skall jag kanske bli den störste skurken på jordklotet, så är det! Till och med ett barn kan man

omöjligt ge full frihet; de helige fäderna var Gudi behagliga, men de dukade dock under för köttets frestelser och syndade med allra största besked. Icke genom friheten utan igenom fruktan hålles folks lif ihop — underkastelsen under lagen är outhärlig för människorna. Men de revolutionäre förnekar lagen. De fördelar sig på två partier: Det ena vill med bomber och andra dylika medel strax förrinta ministrarne och öfrigt tsartroget folk. De andra säger: det har sin tid, först måste vi göra allmänt uppror, sedan kan vi afrätta allesamman på en gång.»

Solovjof riktade eftertänksamt blicken oppåt, teg en stund och fortfor sedan:

»För oss är det svårt att bli klok på deras politik; kanske... förstår de sjelf verkligen något af det, men för oss är det alltsammans skadliga drömmier — vi fullgör tsarens vilja, Guds smorde, hvilken det i sin tur åligger att svara för oss inför Gud; vi måste däremot göra det, man befäller oss. För att nu vinna de revolutionäres förtroende, så måste man beklaga sig: öfver lifvet, som säges vara så tungt för de fattige, eller öfver polisen, där påstås förtrycka och trakassera alla människor, och öfver det, att inga lagar finns — enligt hvad de säger — emot detta. Om än dessa människor är inriktade på missgärningar, så är de likväl godtrogna; således låter de alltid lura sig. Hos deras tjenstefolk måste du gå särskildt slugt till väga, de är inte heller dumma. Låt dem köpa dina varor billigare, när det behöfs, för att de skall vänja sig vid dig och börja uppskatta dig; men akta dig för att väcka misstankar genom att låta det gå så långt, att de frågar sig: „Hvad nu, hvad står på? Han säljer allt så billigt och är samtidigt så nyfiken i sina frågor.“ Det bästa är, om du skaffar dig en väninna ibland dem — någon sådan där yppig, eldig liten sak; det skall göra dig godt i alla afseenden. Hon skall äfven sy dig en skjorta ibland, låta dig öfvernatta hos henne, och allt, du vill veta, skall hon utspeja och nosa opp, den lena, söta lilla musen. Det är långt, man kan sträcka ut armen med hjälp af en kvinna!«

Denne rundlagde, koppärrige karl med de knubbige läpparne och ludna händerna talade oftare än alla andra om kvinnfolk. Han dämpade sin mjuka stämma till en hviskning; hans hals blef fuktig af svett; benen rörde sig oroligt; de frans- och ögonbrynslösa, mörka ögonen blefvo oljigt simmiga. Jevsej tyckte, att Solovjof alltid luktade af varmt, fett och fördärfvadt kött.

Mens Jevsej ännu hade tjenstgjort hos den vanliga polisen, hade man där berättat om spionerna såsom om folk, där visste allt och hade allt i sina händer; öfverallt hade de vänner och medhjelpare; de skulle kunna fånga alla farliga människor på en gång men gjorde det icke, eftersom de icke ville beröfva sig sjelf sin tjenst för framtiden. När de

tillträdde tjensten i skyddspolisen, måste hvar och en af dem aflägga ed på att ingen skona — hvarken mor, far eller bror — och icke tala med hvarandra ett ord om den hemliga sak, de hade svurit att tjena hela lifvet.

Jevsej hade förväntat sig att få se några sträfva figurer; han hade trott, att de skulle vara fåordiga, deras tal obegripligt för vanligt folk, och att hvar och en af dem skulle förfoga öfver en trollkarls underbara skarpsyn, som kunde läsa en människas tankar.

När han nu iakttog dem, såg han klart och tydligt, att dessa människor icke buro på något ovanligt; och för honom voro de hvarken sämre eller farligare än andra. Det tycktes honom till och med, som om de lefde vänskapligare än det annars vore vanligt ibland folk, öppenhjärtigt berättade om sina fel och misslyckanden, ofta grinade åt sig sjelf; och att de alla lika ifrigt, mer eller mindre argt, svuro öfver sina öfverordnade.

Man kände, att de alla voro nära knutna till hvarandra, och man märkte deras omsorg om hvarandra. Förekom det emellanåt, att någon blef försenad eller icke dök opp till en sammankomst, så voro alla uppriktigt oroade; de skickade då Jevsej, Sarubin eller någon annan ur den mångtaliga gruppen af „medhjelpare“ ut för att leta efter den saknade på andra mötesplatser. Frånvaron af penninggirighet hos flertalet var iögonfallande liksom deras beredvillighet att dela med en kamrat, som hade förlorat i kortspel eller eljest låtit sina rubler gå opp i rök. Alla älskade de hasardspel, kortkonster fängslade dem liksom barn, och de afundades falskspelarne deras skicklighet.

Fulla af afund underrättade de hvarandra om sina öfverordnades dryckeslag, skildrade utförligt kända skörlefnadskvinnors kroppsbyggnad och dryftade lidelsefullt könsförbindelsernas mångfaldiga tillvägagångssätt. De flesta voro ogifta, nästan alla voro ännu unga, och fruntimret var för hvar och en af dem någonting i stil med brännvinet — det lugnade och vaggade till sömns, man kunde återhemta sig med hjälp af det efter oron under tjänstens hundlif. Nästan alla hade oanständiga fotografier i lomman, dem de visade opp för hvarandra och granskade, hvarvid man yttrade nedrigheter, som hos Jevsej väckte skarp, berusande nyfikenhet men ibland äfven misstro och äckel. Han visste, att somliga af dem lägrade andra män, att väldigt många voro smittade med hemliga sjukdomar samt att de alla drucko omåttligt och blandade snaps med bier eller bier med konjak, då de alltid eftersträfvade att berusa sig så snabbt som möjligt.

Det var bara några få, där i sin tjänst nedlade en jägares täflingsifver, skröto med sin skicklighet och utmålade sig sjelf som hjeltar; flertalet fullgjorde sin tjänst med uttråkad rutin enbart.

I sina samtal om de menniskor, de hade att spåra opp som ville-bråd, var det nästan aldrig det ur Saschas tal skummande, liksom ur en kokande källa framvällande, ursinniga hat, där förde ordet. Där var en viss Mjelnikof, där skilde ut sig — en kraftig, luden karl med tjock, bullrande basröst; han hade ett märkligt sätt att gå med framåtböjd nacke, hans mörka ögon förefallt alltid spändt invänta någonting; han talade föga, men det tycktes Jevsej, som om denne man oopphörligen tänkte på någonting förskräckligt. Krasavin lade man märke till igenom hans kalla ondska, och Solovjof igenom det vällustiga välbehag, hvarmed han talade om slagsmål, blod och kvinnfolk.

Bland ungdomen jäktade Jakof Sarubin omkring. Han var alltid bekymrad, hade alltid någonting att fråga alla om, och när han åhörde samtalen om de revolutionäre, rynkade han bistert ögonbrynen och skref något i en liten anteckningsbok. Han ansträngde sig att vara alla viktiga detektiver till lags, men det var tydligt, att ingen tyckte om honom, och hans anteckningsbok betraktade man misstänksamt.

Om revolutionären talade de fleste likgiltigt, liksom om någon, man har tröttnat på: ibland hånfullt, såsom om en märkelig kuf, men emellanåt nog så förtretadt, liksom handlade det om ett barn, där gör ofog och förtjenar straff. För Jevsej kom det att förefalla, som om alla revolutionärer blott vore tomma i hufvudet, några, man icke behöfde taga allvarligt, hvilka sjelf icke visste, hvad de ville, utan endast införde oro och oordning i lifvet.

En gång frågade Jevsej Pjotr:

»Ni har ju sagt, att revolutionärerna är mutade af tyskarne, men nu säger man något helt annat...«

»Hvad då, annat?« frågade Pjotr förargadt.

»Att revolutionärerna är fattiga och dumma... men om tyskarne säger man ingenting mer.«

»Djävvelen anamma! Kan det inte göra dig det samma? Gör det, de befäller dig — din färg är ruter, så spela då ruter...«

Ifrån Sascha försökte Klimkof hålla sig så långt väck som möjligt — jodoformlukten och den snörflande, arga rösten stötte bort honom, och den sjukes olycksbådande ansikte skrämde honom.

»De kanaljerna!« skällde Sascha öfver de öfverordnade. »Man ger dem millioner — till oss kastar de några ynka spottstyfrar, men för kvinnfolken och vissa unga herrar, där påstås arbeta i de fine kretsarne, ger de ut hundratusenden. Men revolution är det icke de fine

kretsarne, icke herrskapen, där gör — det måste man veta, era idioter — utan revolutionen växer där nere, i jorden, i folket. Ge ni mig fem millioner — och på en månad skall jag hemta opp revolutionen på gatan till er, slita fram den ur de mörke krokarna och ut i ljuset. . . »

Han smidde ständigt fruktansvärda planer på allt skadligt folks allmänna utrotande. Hans ansikte färgades då blygrått, de röda ögonen blefvo underligt matta och spottet stänkte ur munnen på honom.

Det var uppenbart, att alla äcklades af honom men samtidigt fruktade honom. Den ende, som undvek mellanhafvanden med honom och till och med hvarken vid helsning eller afsked tog honom i hand, var Maklakof.

Sascha, där skällde alla de andre kamraterna för dumskallar och gjorde sig lustig öfver hvar och en af dem, medgaf helt uppenbart Maklakof en särställning, talade alltid mycket allvarligt med honom — synbarligen hellre än med de öfrige — och skällde icke på honom ens bak hans rygg.

När Maklakof en gång åter gick sin väg som vanligt utan att säga adjö till honom, sade Sascha:

»Han äcklas inför mig, ädlingen! Det har han — djävulen tage honom — rätt till! Hans förfäder bodde i rum med högt i tak, andades ren luft, åt helsosam föda och bar rena underkläder. Och han med. Jag är däremot bonde, jag är född och oppfödd som ett djur, i smuts, med löss, på svart bröd med agnar i. Hans blod är bättre än mitt, säkert. Såväl blod som hjärna.«

Han tystnade och tillade sedan vresigt men likväl utan hån i rösten:

»De talar om folks jemlikhet, desse idioter. De är bedragare, desse herrskapsskurkar. De predikar jemlikhet därför, att de är ett kraftlöst pack och sjelf inte klarar af någonting. „Du är precis en sådan meniska som jag; så gör då, så att jag kan lefva bättre“ — det är jemlikhetens teori!«

Mjelnikof, där utförde spioneritjenster ibland arbetarne, instämde buttert:

»Ja, de är bedragare allihop. . . »

Mens han nickade bekräftande med det tillrufsade svarta hufvudet, knöt han de ludne näfvarne hårdt.

»Man måste slå ihjel dem, liksom bönderna slår ihjel hästtjufvar!« tjöt Sascha till.

»Slå ihjel — det vore för tjockt, men på öronen då och då, det skulle man ge en sådan herre!« sade detektiven Tschaschin — en lockig, vek, spetsnäst liten karl och framstående biljardspelare. »Tag till exempel följande nedriga fall: För en vecka sedan spelar jag med en herre på

Kononofs gästgifveri; och när jag ser närmare på honom — är personen liksom bekant; nå, alla hönor har fjädrar! Han ser också skarpt på mig — glo bara, af det bleknar jag inte. Tre rubel och sex flaskor bier hade jag redan plockat honom på, vi håller just på att dricka, när han plötsligt reser sig opp och säger: „Jag känner igen er! Ni är detektiv! När jag låg vid universitetet“, säger han, „fick jag tack vare er vänlighet uthärda fyra månader i fängelse, ni“, säger han, „är en skurk!“ Först blef jag rädd, men jag bemannade mig snart: „Ni satt inte alls inne på grund af min vänlighet utan till följd af er egen politik; det angår inte mig längre, men att jag däremot dag och natt i nästan ett års tid i alla sorters väder fick ränna efter er och måste ligga tretton dagar på sjukhus — det är då ett, som är säkert!“ Det var lätt för honom att uttala sig, den svinpelsen! Han har ätit sig till kinder så trinda som en prests, bär guldlocka och slipsnål af guld med en sten i. . . «

Akim Grochotof, en bildskön karl med en skådespelares rörliga ansikte, menade:

»Jag känner också till sådana. I ungdomen vill de ställa allt på hufvudet, men när de oppnår allvarlig ålder, promenerar de stillsamt tillsammans med sin fru och är för lefvebrödets skull till och med beredda att arbeta hos oss i skyddspolisen. Det är en naturlag! . . . «

»Men där är äfven en del ibland dem, där inte kan något annat än att ställa till med revolutioner — de är de allra farligaste!« sade Mjelnikof.

»J-ja!« utbrast Krasavin, liksom hade han aflossat ett skott, och hans skelande ögon vidgades lystet.

En gång frågade Pjotr, där hade förlorat i kortspel, trött och förargadt:

»När skall detta långtradiga någon gång taga slut?«

Solovjof såg på honom och tuggade på sina tjocka läppar.

»Den saken har man inte anvisat oss att afgöra,« sade han. »Vår uppgift är mycket enkel: har man fått fast en farlig typ, öfverheten har gjort en uppmärksam på, eller om man sjelf efter eget förstånd har uppspårat en, och om man har gjort alla efterforskningar och iakttagelser enligt föreskrifterna, lemnat in sin rapport till de öfverordnade, så kan de sedan göra med den, hvad de vill. För mig skulle de gärna få flå af dem skinnet lifs lefvande — politiken angår inte oss. . . En gång hade vi en agent, Grischa Sokovnin hette han, där började diskutera allt möjligt — och han dog till sist i lungsot på fängelsesjukhuset. . .

Oftast utvecklade sig samtalen så.

Vjekof, en frisör, där alltid gick brokigt och moderiktigt klädd — en anspråkslös, stillsam man, berättade:

»I går arresterade man tre personer. . . «

»Tänk, en sådan nyhet!« svarade någon likgiltigt. Vjekof ville emellertid ovillkorligen berätta för kamraterna allt, han visste; i hans små ögon tändes en gnista af stilla envishet, och hans röst fick en frågande ton:

»På Nikitskajagatan håller herrar revolutionärer tydligen på att kläcka ut någonting igen — de är mycket ifrigt sysselsatta där. . . «

»Dumbommar! Där är alla gårdskarlarne opplärda. . . «

»En gårdskarl kan man dock muta,« anmärkte Vjekof försiktigt.

»Dig också. Man kan muta alla människor, det är bara en fråga om priset. . . «

»Har ni redan hört, bröder, att Sekatschof vann sjuhundra rubel i går!«

»Han fuskar.«

»J-ja — men han är inte någon falskspelare, utan en ung gud. . . «

Vjekof såg sig förvirradt leende omkring och rättade sedan tigande och omsorgsfullt till sin kostym.

»Där har kommit ut en ny proklamation!« förkunnade han en annan gång.

»Däraf är där många! Det kan väl inte fan hålla reda på, om en sådan är gammal eller ny! . . . «

»Men där är mycket ondt i dem.«

»Har du läst den?«

»Nej. Filipp Filippovitsch berättade det. „Det är en ny“, sade han och förargade sig.«

»Cheferna förargar sig alltid — det är en naturlag!« anmärkte Grochotof suckande.

»Hvilka läser väl dessa proklamationer!«

»Nå, man läser dem! Till och med mycket. . . «

»Hvad är där med det? Jag har ju också läst en del och har inte blifvit mörkhårad af dem utan har behållit mitt röda hår. Huvudsaken är inte proklamationerna, utan bomberna. . . «

»En proklamation exploderar inte. . . «

Men de talade icke gärna om bomber; och nästan hvar gång, någon berörde detta samtalsämne, vinnlade sig alla ansträngdt om att föra in samtalet på andra ämnen.

»I Kasan har guldföremål för fyrtiotusen rubel blifvit stulna!«

Någon förfrågade sig lifligt:

»Har de gripit tjufvarne?«

»Man skall få dem fast!« spådde en annan buttert.

»Nå, till dess kan de lefva lifvets glada dagar. . . «

Sedan sänkte sig afunden liksom en dimma öfver dem alla; de försjönko i drömmier om vidlyftiga dryckeslag, kortspel med hög insats och dyra kvinnfolk.

Mjelnikof intresserade sig mer än de andre för krigets gång och frågade ofta ut Maklakof, där uppmärksamt läste i tidningarna, om det:

»Ger de oss alltjemt stryk?»

»Ja.»

»Hvad är då orsaken?» utbrast Mjelnikof oförstående och spärrade opp ögonen. »Är där då för litet folk?»

»Förståndet räcker inte till!» afgaf Maklakof torrt sitt utlåtande.

»Arbetarne är missnöjda. De begriper inte. De säger, att generalerna är mutade. . . »

»Säkert!» blandade sig Krasavin i. »De är ju inte alls ryssar.» Han lät ett par oanständiga svordomar följa. »Hvad är vårt blod värdt för dem?»

»Blod är billigt!» sade Solovjof och log underligt.

I allmänhet talade de ogärna om kriget; de tycktes vara besvärade inför hvarandra, liksom fruktade hvar och en af dem att råka säga något farligt ord. Under nederlagens dagar drucko de alla mer brännvin än vanligt, och när de sedan hade supit sig fulla, så grälade de om struntsaker. Var Sascha närvarande vid sådana samtal, så brusade han hvar gång opp och skällde:

»Era missfoster! Ni begriper ingenting alls!»

Som svar fick han då af somliga ett urskuldande leende, mens andra tego med mörka blickar. Emellanåt var där någon, där sakta sade:

»För fyrtio rubel i månaden begriper man inte mycket. . . »

»Man borde utrota er!» skrek då Sascha gällt.

Många blefvo sjuka af att gå i ständig fruktan för att bli slagna och för döden; och för somliga, såsom Jelisar Titof, blef det tvunget att vårdas för denna fruktan på dårhuset.

»I går spelade jag på klubben,» berättade Pjotr en gång konfunderadt, »Plötsligt känner jag ett tryck i nacken och en kyla i ryggen. Jag ser mig om — i hörnet står där en lång karl och mäter mig med blicken. Jag kunde inte fortsätta spela! Jag reser mig opp ifrån bordet och får se, hur också mannen i hörnet rör på sig. Jag sprang längs baktrappan, ner på gården, ut på gatan. Sedan kunde jag inte mer. Det kändes, som komme han gående efter mig. Jag kallade till mig en droska, åkte iväg, satte mig vänd på sidan och såg bakåt. Plötsligt har han dykt opp någonstans ifrån, han korsar gatan, rätt framför hästen — kanske var det inte alls han, men i ett sådant ögonblick tänker man inte längre efter — som jag skre-ek! Han blef stående, jag hoppade ur droskan och

sprang iväg. Kusken efter mig. Men jag sprang, som om hin onde vore efter mig.«

»Så kan det gå till!« sade Grochotof leende. »Jag fick också en gång gömma mig på en gård, och det var ännu värre. Så kröp jag opp på taket och satt där ända till gryningen bak en skorsten. Menniskan måste frukta människan — det är en naturlag. . . «

En dag kom Krasavin blek och svett med stelt stirrande ögon; han tryckte händerna mot tinningarne och meddelade tyst och surmulet:

»Nu har de varit efter mig. . . «

»Hvilka då?«

»De förföljde mig. . . alla. . . «

Solovjof försökte lugna honom:

»Där är ju mycket folk, där ränner efter en, Gavriluschka. . . «

»Jag märkte på stegen, att det var mig, det gällde!«

Under mer än två veckors tid såg Jevsej icke till Krasavin.

Spionerna förhöllo sig godmodigt emot Jevsej, och om de emellanåt grinade åt honom, så förolämpade dessa skratt icke Jevsej. När han förargade sig öfver sina egna fel, tröstade de honom:

»Du vänjer dig! Det går öfver!«

Han förstod icke riktigt, när spionerna egentligen förrättade sin tjänst; det förekom honom, som om de tillbragte större delen af dagen på krogarne och öfverläto efterforskandet på sådant mindre betydelsefullt folk såsom han sjelf.

Han visste, att bak alla dem, han kände, stodo ytterligare andra spioner: oförvägne män utan fruktan, hvilka rörde sig midt ibland revolutionärerna och som man kallade för provokatörer; de arbetade också mer än alla andra, de gingo i spetsen för hela arbetet. De voro få, och de öfverordnade värderade sådant folk högt; men gatuspionerna tyckte enhälligt illa om dem för deras viktighets skull; likväl afundades man dem.

En dag pekade Grochotof ut en af desse män på gatan för Jevsej.

»Titta, Klimkof!«

Längs trottoaren kom en lång, kraftig och ljushårad karl gående. Håret hade han kammat bakåt, och det fallt sirligt ner under hatten till axlarne; hans ansikte var stort, hade något ädelt öfver sig och var försedt med en frodig mustasch. Väklädd som han var, efterlemnade han ett intryck af viktig, mätt herreman.

»Där ser du en!« sade Grochotof stolt. »Stilig, inte sant? Ja-a då, det är vårt garde! Tolf bombmän har han angett; han tillverkade sjelf bomber tillsammans med dem — de tänkte spränga en minister i luften

— lärde dem, hur det går till, och sedan angaf han dem. Skickligt, hvad?»

»Ja-a!« sade Jevsej och förundrade sig öfver mannens så solida intryck.

»Så ser de ut, våra riktiga!« sade Grochotof. »Han skulle kunna duga som minister — han har både figuren och ansiktet! Och hvad är vi? Den hungrige herrns tiggarkö. . . «

Redo att vara alla och enhvar till lags i utbyte emot ett godt ord och en vänlig blick, sprang Klimkof underdånigt omkring i staden, öfvervakade, utfrågade och gjorde anmälningar; hade han gjort det till belåtenhet, så gladde han sig uppriktigt. Han arbetade mycket, blef mycket trött och hade ingen tid till grubblerier.

Den allvarsamme Maklakof förekom Jevsej bättre och renare än allt det folk, han dittills hade sett. Han längtade ofta efter att fråga honom om något, berätta någonting om sig sjelf för honom — denne unge spion hade ett så fängslande ansikte.

Ibland frågade han honom något:

»Timofej Vasiljevitsch, hur mycket lön får då revolutionärerna i månaden?»

En lätt skugga gick öfver Maklakofs ljusa ögon.

»Nu pratar du galenskaper!« sade han med låg röst men förargadt.

Kapitel XII

Dagarne gingo fort, jäktande och enformigt; det förekom Jevsej, som om de skulle gå på det viset långt in i det tillkommande, fyllda med det redan invanda springandet och det välbekanta talet.

Men midt i vintern omskakades plötsligt allting; allt började vackla, folk spärrade förfäradt opp ögonen, fäktade yfvigt med armarne, började ursinnigt tvista med hvarandra, svära och skälla på hvarandra, de trampade liksom rundt på en och samma fläck, liksom hade de blifvit svårt skadade och förblindade genom ett slag.

Detta hade börjat med det, att Klimkof en afton, när han hade kommit till skyddspolisafdelningen med ett brådskande meddelande om sina efterforskningar, där mötte någonting ovanligt och obegripligt: tjenstemännen, agenterna, skrifvarne och detektiverna hade liksom helt nya ansikten, de voro på något underligt sätt icke längre sig sjelf lika; de förundrade sig öfver något, det verkade nästan, som om de gladde sig; de samtalade än mycket sakta och hemlighetsfullt, än högljudt och förargadt. De sprungo omkring utan mål och mening ifrån det ena rummet till det andra, aflyssnade hvarandras samtal, kisade misstänksamt med oroade ögon, ryste på hufvudena, suckade, hejdade sig plötsligt och började sedan åter gräla alla på en gång. Det verkade, som om en skräckens och tviflets hvirfvel flöge i vida cirklar igenom rummet, som om den fejade ihop folk liksom sopelse i små högar i alla hörnor, liksom lekte den med deras vanmakt. Klimkof stod i en krok, såg på denna förvirring med tom blick och lyssnade spändt.

Med hufvudet framsträckt på den kraftige nacken griper Mjelnikof folk i axlarne med sin ludne näfve.

»Hvarför gör folket detta?« mullrar hans djupa, dofva stämma.

»Öfver hundratusen, har det sagts...«

»Dödade i hundravis! Sårade!« utropar Solovjof.

Någonstans ifrån ljuder Saschas motbjudande, öronskärande röst:

»De skulle ha haffat presten. Först af alla, idioter!«

Kastande sin skelande blick åt alla håll kommer Krasavin in; han har lagt händerna på ryggen och biter sig i läpparne. Den tystlåtna Vjekof har kommit fram till Jevsej och ställt sig samt sagt med låg röst, fingerande knapparna i sin vest:

»Så långt är vi alltså komna — å Herre du min Gud! Ett blodbad, hvad?»

»Hvad är det, där har händt?» frågade Jevsej lika sakta. Vjekof såg sig försiktigt omkring, grep Klimkof i ärmen och meddelade honom med halfhög röst:

»I går begaf sig folket i Petersburg med en prest och några kyrkofanor till kejsaren — förstår ni — men man släppte inte fram dem; man hade ställt ut trupper, och det blef till ett blodbad. . . «

Den fagre, ståtliga herr Leontief kom brådstörtadt in förbi dem, gaf Vjekof en blick igenom glasen på sin pincenez och frågade:

»Hvar är Filipp Filippovitsch?»

Vjekof ryckte till och sprang iväg efter honom. Jevsej slöt ögonen och försökte nu i mörkret förstå innebörden af det sagda. Han kunde lätt föreställa sig en folkmassa, dragande i procession med kors igenom gatorna, men han begrep blott icke, hvarför trupperna hade skjutit, och trodde ej heller på det. Folks opphetsning grep äfven honom; han kände sig illa till mods och oroad, hade gärna sällat sig till de andre, men då han ej kunde bestämma sig för att gå fram till någon af de bekante spionerna, rörde han sig allt djupare in hörnet.

Agenterna slunko förbi honom; alla verkade liksom han söka sig en ombonad krok för att där samla tankarne.

Maklakof hade stuckit näfvarne i lommorna och kikade under lugg på alla. Mjelnikof kom fram till honom.

»Är det till följd af kriget?»

»Det vet jag inte. . . «

»Hvad begärde de då?»

»En konstitution!» svarade Maklakof.

Den buttre spionen ryste på hufvudet.

»Det tror jag inte på. . . «

Likt en björn vände sig Mjelnikof om och brummade på vägen ut:

»Ingen begriper någonting. . . «

Jevsej smög sig fram till Maklakof; denne gaf honom en blick.

»Hvad nytt?»

»En rapport. . . «

Maklakof vinkade afvärjande.

»Hvad skall jag med rapporter idag!»

»Timofej Vasiljevitsch, hvad betyder det — en konstitution?»

»En annan lefnadsordning,« svarade spionen med låg röst.

Svettdrypande och rent röd i hufvudet kom Solovjof springande emot honom.

»Har ni inte hört, om det blir kommendering till Petersburg? Det tror jag nog, där måste bli — vid en sådan tilldragelse! Det är ju uppror, hvad? Riktigt uppror! Så mycket blod, där har flutit! Hvad är det fråga om?«

I Jevsejs hufvud snurrade långsamt, ständigt upprepande sig, Maklakofs ord:

„En annan lefnadsordning. . .“

De hade rört hans hjärta och framkallat en skarp önskan i honom att intränga i deras innebörd. Men allt snurrade rundt i cirklar inom honom, susade skugglikt hit och dit, och Mjelnikofs vreda stämman genljöd:

»Man måste veta, hvad för folk. Var det arbetsfolk, så är det en sak, en annan, om det helt enkelt var invånarne. Det måste man särskilja. . .«

Men Krasavin sade noga afmätt:

»Äfven om det är folket, där börjar ett uppror emot sjelfhärskaren, så är det då inte längre något folk, utan bara upprorsmän. . .«

»Vänta. . . om det nu är fråga om ett bedrägeri? . . .«

»Hör du, din djäfv!« hviskade Sarubin, som kom springande fram till Jevsej, »jag har en sak på gång! . . . Kom, så går vi, så skall jag berätta!«

Klimkof tog tigande några steg efter honom men blef sedan stående.

»Hvar skall du hän?« frågade han.

»Till ölstugan. Vet du hvad: där är en ung tös, Margarita heter hon, och hon känner en modist, och i lägenheten hos denna modisten läser studenter och annat sådant folk om lördagarne högt ur några små böcker. . .«

»Jag kommer inte med!« sade Jevsej.

»A dö-ö!«

Bandet af märkliga intryck förvirrade snabbt hjärtat och hindrade förståelse för det, där försiggick. Omärkligt begaf sig Klimkof hemåt, bärande med sig en ängslig föraning om någon nära förestående olycka. Den lurade redan på honom någonstädes; den sträckte ut sina oemotståndliga armar emot honom och fyllde hans hjärta med ny fasa. Klimkof ansträngde sig att gå i skuggan längs planken; han kom ännu ihåg de oroliga ansiktena framför sig, de opphetsade rösterna och de sammanhangslösa samtalen om död, om blod, om breda grafvar, hvarest man slängde ner liken i tiotal åt gången, som afskräde.

Hemma ställde han sig vid fönstret och betraktade länge lyktans gula sken, hvars klara ljusstrimma folk hastigt stegade igenom för att på nytt dyka in i mörkret. Också i Jevsejs hjärna tändes där helt matt en blek, svag strimma af ett försagdt ljus, igenom hvilket de försiktige, gråe tankarne långsamt och klumpigt kröpo, hjälplöst klamrande sig fast vid hvarandra liksom en rad blinde, där leda hvarandra.

Dagarne förflöto liksom i en feberyra, fyllda af rysliga redogörelser om det rasande utrotandet af menniskor. Det förekom Jevsej, som om desse dagar framkröpe liksom svarta, ögonlösa vidunder, oppsvullna af det myckna blod, de hade druckit; ur vidt oppspärrade käftar förpesta de luften med en kvalmig, frän os. Folk fly och falla omkull, de skrika och gråta, de blanda sina tårar med sitt blod; men de blinda vidundren tillintetgöra dem, klämma ihjel gammal och ung, kvinnor och barn. Deras härskarinna — fruktan, kraftfull som en bred älfs forsande ström — stöter dem fram emot lifvets utrotande.

Allt detta hade händt i fjärran, i en för Jevsej okänd stad; men han visste, att rädslan lefde öfverallt; han kände den ständigt rundt omkring sig.

Ingen begrep tilldragelsen, ingen kunde förklara den; såsom en väldig gåta stod den inför folk och förskräckte dem. Spionerna drefvo ifrån morgon till kväll omkring till sina mötesplatser, läste tidningar, trängdes på skyddspolisens kansli, beklagade sig och tvistade med hvarandra, drucko brännvin och väntade otåligt på någonting, hvad som helst.

»Kan någon förklara för oss, hvad som är sant?« frågade Mjelnikof.

Efter några dagar församlades de på kvällen i skyddspolisafdelningen, och Sascha sade skarpt:

»Nu får det vara nog med att prata dumheter! Detta är en japansk plan — japanerna gaf presten Gapon aderton millioner, för att han skulle uppvigla folket till uppror, begrips? På vägen till palatset söp de folk fulla — revolutionärerna lät slå sönder några brännevinsbodar — begrips?«

Han nagelför alla med sina röda ögon, liksom sökte han ibland åhörarne efter någon, där icke höll med honom.

»De trodde, att sjelfhärskaren, där älskar folket, skulle komma ut, och då var det bestämdt, att han skulle mördas. Är det klart?«

»Glasklart!« utropade Jakof Sarubin och började anteckna något i sin lilla bok.

»Ditt träbeläte!« for Sascha strängt ut emot honom. »Jag frågar inte dig. Begriper du det nu, Mjelnikof?«

Mjelnikof satt i ett hörn, höll händerna om hufvudet och vaggade af och an, liksom lede han af tandvärk. Utan att ändra ställning svarade han:

»Bedrägeri!« Hans röst slog doft till golvet, liksom fallt där någonting tungt och mjukt.

»Nå ja, bedrägeri!« gentog Sascha och talade sedan snabbt och sammanhängande vidare. Då och då vidrörde han försiktigt pannan, såg sig på fingrarna och aftorkade dem på knäet. Det förekom Jevsej, som om till och med hans ord voro inpyrda med mögellukt; väl begrep han allt, hvad spionen sade; men han kände, att detta tal icke utplånade, icke förmådde utplåna dödshögtidens mörke dagar ur hans hjärna. Alla tego och nickade emellanåt men sällan; inga sågo på hvarandra, där var tyst, stilla och håglöst; Saschas ord flöto länge omkring i rummet ofvanom folks gestalter utan att göra intryck på någon.

»Men om man visste, att folket blef bedraget — hvarför då skjuta ihjel dem?« frågade Mjelnikof oförmodadt.

»Dumhufvud!« utropade Sascha. »Om någon säger till dig, att jag är din frus älskare, och du super dig full och går lös på mig med knifven — hvad skall jag göra då? Låta mig bli dödad, om än det är dig, man har lugit för, och jag är oskyldig. . . «

Mjelnikof reste sig plötsligt, sträckte på sig och röt till:

»Skäll inte, din hund!«

Jevsej vacklade till vid dessa ord, och den vid sidan om honom sittande veke, klene Vjekof hviskade ängsligt:

»Å Herre Gud! Håll fast honom. . . «

Sascha visade tänderna, stack näfven i lomman och ryggade tillbaka. De andre — de voro en hel mängd — blefvo sittande tysta och orörliga, mens de väntade och behöllo blickarne riktade emot Saschas hand. Mjelnikof viftade med mössan och gick utan brådska åt dörren.

»Jag är inte rädd för din pistol. . . «

Han smällde igen dörren efter sig; Vjekof reste sig, låste den och sade, mens han återvände till sin plats:

»En sådan farlig man. . . «

»Och följaktligen,« fortfor Sascha, sedan han hade dragit opp revolveren ur lomman och granskade den pröfvande, »måste hvar och en vara i tjänst i morgon bitti, förstått? Tänk på, att där nu blir mer att göra för alla — för det första skall en del af oss afresa till Petersburg, och för det andra gäller det särskildt just nu att hålla ögon och öron öppna. Folk skall börja köra allt möjligt sladder om orsakerna till denna historian, de små revolutionärerna blir mindre försiktiga, förstått?«

Den bildsköne Grochotof utstötte en högljudd suck och sade:

»Om det stämmer — det med japanerna och de store pengarne, då förklarar det förstås allt!«

»Utan förklaring kan man knappt förstå det!« sade någon.

»Detta upproret intresserar ju alla mycket. . . «

Rösterna klingade slapt och ansträngdt.

»Nå, nu vet ni alltså, hur saken ligger till och hur man måste tala med dumhufvudena,« sade Sascha barskt. »I fall någon åsna börjar svamla — tag honom då i kragen, hvissla på en poliskonstapel — och så iväg med honom till polisvaktkontoret! Där har man redan gifna anvisningar om, hvad som skall göras med detta folk. Hallå, Vjekof — eller någon — tag och ring, så att man kommer med sodavatten till mig!«

Jakof Sarubin störtade iväg till ringklockan.

»Jaha-a,« sade Grochotof eftertänksamt och utdraget. »Och likväl är de en kraft! Få hundratusen människor på fötter. . . «

»Dumheten väger lätt; att få den på fötter är inte så svårt!« afbröt honom Sascha. »Där var just något, där kunde få dem på fötter — där fanns pengar! Ge mig sådana pengar, så skall jag visa er, hur man skall göra historia!« Sascha utstötte ett svall af oanständiga svordomar, reste sig opp ifrån soffan, sträckte fram den magra, gula handen med revolveren, kisade och skrek lystet gnällande, mens han siktade opp i taket: »Jag skulle minsann visa dem. . . «

Allt detta förekom nu Jevsej kraftlöst och onödigt, liksom enstaka glesa regndroppar, där falla på en eldsvådas lågor; intet af allt detta kunde fördrifva hans fruktan, det kunde icke hejda tillväxandet i det tysta af föranningen om en stor olycka.

Under desse dagar utbildades, utan att han sjelf märkte det, inom honom ett nytt förhållande till folk — han såg, att somliga kunde församlas i tiotusenvis på gatorna för att gå och utbedja sig hjälp af den rike, mäktige tsaren, och att andra människor kunde förintä dem för detta. Han erinrade sig allt, Flöjten hade sagt om folkets armod och tsarens rikedom; och han var öfvertygad om, att såväl den ene som den andre sortens människor handlade så af fruktan — den ene sorten var det tiggarlifvet, där skrämde; den andre sorten var rädd för att bli fattig. Men alla dessa människor förundrade honom igenom sitt förtviflade mod och framkallade inom honom en dittills för honom sjelf okänd förnimmelse.

När han nu vandrade omkring på gatan med sin låda på magen, gick han liksom förr försiktigt åt sidan för mötande fotgängare, i det han ifrån trottoaren steg ner på körbanan eller tryckte sig intill husväggarna; men han hade börjat se folk i ansiktena mycket uppmärk-

sammare och med en känsla, där liknade högaktning för dem. Folks ansikten hade plötsligt förändrats, de hade blifvit betydelsefullare och mer olika hvarandra; alla började villigare och oftare samtala med hvarandra, stegade snabbare och sjelfmedvetnare åstad gatan fram.

Kapitel XIII

Jevsej var ofta i ett visst hus, hvarest en doktor och en journalist bodde, dem han hade att hålla under uppsikt. Hos doktoren tjänade amman Mascha — en yppig, rundlagd kvinna med glada, blåa ögon. Hon var mycket älskvärd, talade hastigt och drog ut somliga ord, liksom hade hon sjungit dem. Hon var prydligt klädd i vit eller blå sarafan, bar glaspärlor om den bara halsen och hade med sin yppiga barm något mätt och sundt öfver sig; Jevsej tyckte om henne.

Ungefär fem dagar efter det, att Sascha hade förklarat revoltens orsaker för spionerna, fick Jevsej åter se amman. Mascha satt på sängen i kokerskans rum, hennes ansikte var svullet och underläppen löjligen förskjuten.

»Goddag,« sade hon argt. »Vi behöfver ingenting — gå! Vi behöfver ingenting...«

»Har herrskapet kränkt dig?« frågade Jevsej.

Han kände på sig, att det icke var det, där var fråga om, men höll det för sin tjensteplikt att ställa denna fråga. Han krystade fram en tvungen suck och lade till:

»Hela lifvet måste man slita för dem...«

Den magra, argsinta kokerskan utbrast plötsligt:

»De har slagit ihjel svågern för henne!... Och systemen pryglade de med piskor; hon är inlagd på sjukhus...«

»I Petersburg?« förfrågade sig Klimkof sakta.

»Nå, ja...«

Mascha drog bröstet fullt med luft och lät höra ett utdraget stönan-
de.

»Herregud! Bokbindare var han; en stillsam man, drack inte iheller — men förtjänade fyrtio rubel i månaden! Och Tanja, min syster, henne slog de rent fördärfvad, fastän hon är hafvande. Min mans kamrat... sköt de sönder ena benet för... Allihop slog de ihjel eller gjorde till krymplingar, de förtappade, måtte de ingen sömn, ingen hvila få!

Hon jemrade sig länge och förbittradt; tillrufsad och ömklig slängde hon sig sedan på sängen, borrarde ner hufvudet i pudan, stönade doft och vred sig i ryckningar.

»Hennes onkel har skickat henne ett bref,« sade kokerskan, där sprang fram och tillbaka emellan spisen och bordet. »Tänk, hvad han skref! Hela vår gata läser detta brefvet; ingen kan fatta det! Där kom folket med helgonbilder — där var också prester med, allt på kristet vis. . . De gick till tsaren och skulle be honom: „O, härskare, vår fader, befria oss ifrån befallningsmännen, det är oss omöjligt att lefva med en sådan mängd öfverordnade; pålagorna räcka ju inte till för deras lön, de påbörda oss ett gränslöst tvång; hvad de önska, det taga de ock.“ Det gick alltsammans helt öppet och ärligt till, hela polisen visste om det, och ingen hindrade dem. . . Så har de dragit iväg, där tågar de — plötsligt börjar man skjuta på dem! Man omringade dem ifrån alla håll, de sköt på dem, högg in på dem med och trampade ner dem med hästhofvar. I två dagar höll de på och misshandlade till döds — tänk dig det!«

Hennes obehagliga röst sjönk tillbaka till en hviskning; man hörde nu endast hur fettet fräste på spisen, vattnet ilsket sjöd, när det kokte opp i pannan, elden tjöt doft och Mascha stönade. Jevsej kände sig tvungen att svara något på kokerskans skarpa frågor; han ville trösta Mascha; han hostade till försiktigt och sade utan att se på någon:

»De säger, att det är japanerna, där har ställt till detta. . . «

»Jaså-å!« utropade kokerskan ironiskt. »Ja-såå, japanerna, hur då! De japanerna känner vi till. Herrn har förklarat för oss, hvad det är för folk, jodå! Säg litet till min bror om de där japanerna; han vet också, hvad de heter! Skurkar är det — och inga japaner. . . «

Af Mjelnikofs berättelser visste Jevsej, att en bror till kokerskan, Matvej Simin, arbetade i en möbelfabrik och läste förbjudna böcker. Plötsligt fick Jevsej lust att säga, att Simins opålitlighet var känd af polisen.

Men i samma ögonblick for Mascha opp ifrån sängen, ordnade håret och utropade:

»De kan inte rättfärdiga sig — därför har de tänkt ut japanerna! . . . «

»Ett sådant pa-a-ack!« sade kokerskan utdraget. »I går på torget så var där också en sådan, där predikade om japanerna. . . Där var en gamling, där hörde på honom och sedan också sjelf började. . . — men om generalerna och ministrarne; han skrädde då inte med orden! Folket låter sig inte bedraga, å nej!«

Klimkof såg ner på golfvet och teg. Lusten att tala om för kokerskan, att hennes bror stod under uppsikt, hade försvunnit. Ofrivilligt

kom han att tänka på, att hvar och en af de dödade hade anhöriga, som nu heller icke kunde begripa det och skulle fråga sig: „Hvad skulle det tjena till?“ De skulle gråta, men i deras hjärtan skulle hatet emot mördarne och emot dem växa, hvilka ansträngde sig att försöka rättfärdiga brottet. Han suckade och sade:

»Det var förskräckligt, det, de gjorde. . . «

För sig sjelf tänkte han:

„Men jag måste ju ändå också försvara öfverheten. . . “

Mascha sparkade opp dörren till köket och gick ut. Jevsej var nu ensam med kokerskan. Hon sneglade åt dörren och brummade:

»Det arma kvinnfolket tar lifvet af sig; till och med mjölken blir förärfvad, i tre dagar har hon inte kunnat amma! Vet du hvad, köpman, på torsdag i nästa vecka fyller hon år — och då skall jag för resten fira min namnsdag; så tag du och helsa på oss då och skänk henne åtminstone några vackra glaspärlor. På något sätt måste man ju trösta!«

»Jag kommer!«

Klimkof gick sin väg och öfvervägde i tankarne allt det, de begge kvinnorna hade talat om. Kokerskans tal — det var en smula för högljudt och käckt; man märkte strax, att hon icke talade ur sitt eget hjärta utan någon annans; Maschas sorg berörde honom icke. Han begrep dock, att detta tal både var ovanligt och omenskligt djärft. Jevsej hade sin egen förklaring på tilldragelsen: fruktan hade drifvit folk emot hvarandra, och sedan hade de beväpnade, där hade blifvit galna, förintat de obeväpnade och dåraktige. Men denna förklaring lugnade icke själen; han såg och hörde, att folk liksom började försöka befria sig ur fruktans fångenskap, att de ihärdigt sökte efter de skyldige, funno och dömde dem. Öfverallt dök där opp mängder af hemliga flygblad, hvari revolutionärerna beskrefvo de blodige dagarne i Petersburg, skarpt smädade tsaren och försökte öfvertyga folket att icke lita på regeringen. Jevsej genomläste några af dessa små blad; deras språk visade sig vara honom obegripligt; men han anade i dem något farligt, där oemotståndligt trängde in i hjärtat och mättade det med ny oro. Han bestämde sig för att icke läsa dem mer.

Där hade utgått sträng befallning om, att det tryckeri, hvarest dessa blad trycktes, skulle uppspåras, och folk, som spredo dem, skulle infångas; Sascha svor och slog till och med Vjekof i ansiktet på grund af någonting, man icke visste så noga hvad. Filipp Filippovitsch började inbjuda agenterna till sin bostad om kvällarne och samtalade med dem. Han satt då vanligtvis vid ett bord midt i rummet, hade lagt händerna på bordet och lät sina länge fingrar fara omkring öfver det, hvarvid han omvexlande vidrörde blyertspennorna, stålpennorna och papperet;

på hans fingrar glittrade några kulörta stenar, och under det svarta skägget kikade en stor, gul medalj fram; han rörde den korta halsen långsamt fram och tillbaka; och glasögonens bottenlösa, djupblåa glas sögo sig i tur och ordning fast vid ansiktena på de män, där sutto oppsträckta och tigande längs väggarna. Han reste sig nästan aldrig opp ifrån sin fåtölj; han rörde blott på fingrarne och halsen; det feta ansiktet såg ut som tecknad, skägget liksom påklistradt. Så länge Filipp Filippovitsch teg, gjorde han — hvit och frodig som han var — ett viktigt intryck; men så snart han upphof sin tunna, gnälliga stämma, där påminde om en järnsågs sång, när filen skärper den, framstod allt på honom — den svarta rocken och ordnarne, ädelstenarne och skägget — såsom främmade och öfverflödiga. Ibland tänkte Jevsej, att där framför honom sutte en konstfärdigt tillverkad docka, hvarutinnan en liten, förskrumpnad halffigur till människa — liksom en liten djävel — hade gömt sig, och som om denne lille djävel förskräckt måste hoppa ut ur den och fly igenom fönstret, i fall man skrek högt åt dockan.

Men han var rädd för Filipp Filippovitsch och satte sig — för att icke draga på sig de blåa glasögonens uppslukande blick — så långt väck ifrån denne som möjligt, hvarest han också hela tiden ansträngde sig att icke röra på sig.

»Mina herrar!« dallrade den tunna stämman igenom luften, »Ni måste lägga mina ord på minnet. Hvar och en af oss måste lägga ner hela sitt förstånd, hela sin själ i kampen emot den hemlige, baksluge fienden. I kampen för eder moder Rysslands lif är alla medel tillåtna. Revolutionärerna skyr inga medel, de drar sig inte heller för mord. Kom ihåg, hur många af era kamrater, där har stupat för deras händer! Jag säger inte till er, att ni skall döda — det är förstås ingen konst att bringa en människa om lifvet; det kan hvilket dumhufvud som helst. Lagen står på er sida; ni går i strid emot de laglöse — att skona dem är brottsligt; man måste utrota dem såsom ogräs. Ni måste sjelf öfvertänka, hur ni på säkraste och bästa sätt skall kväfva den nu uppspirande revolutionen. . . . Detta kräver tsaren och fosterlandet. . . «

Sedan han hade tystnat, betraktade han sina ringar.

»Ni har alltför ringa energi, alltför liten kärlek till saken. Till exempel: ni har låtit den gamle revolutionären Sajdakof undkomma; det är mig bekant, att han har bott här i staden under tre och en half månad. För det andra har ni ännu inte lyckats finna tryckeriet. . . «

Någon sade förnärmat:

»Utan provokatörer är det svårt. . . «

»Jag ber er att inte afbryta! Jag vet sjelf, hvad som är svårt och hvad som är lätt! Hittills har ni vidare inte lyckats skaffa allvarligt belast-

ande material om en hel rad personer, där är kända för sitt upproriska sinnelag; ni kan icke ge mig några underlag, där gör det möjligt för mig att låta arresteras dem... »

»Gör det utan underlag då!« sade Pjotr och grinade.

»Hvad menas med dessa skämt? Jag talar allvar. Om vi arresterar dem utan grund, måste vi ju ändå släppa ut dem igen. Och för er personliga del, Pjotr Petrovitsch, skall jag anmärka, att ni redan för länge sedan har lofvat mig någonting — kommer ni ihåg det?... Likaså äfven ni, Krasavin, har talat om, att ni har lyckats bekanta er med en man, där kunde leda er till terroristerna; nå, hur står det till med den saken?... »

»Karlen var en bedragare! Men vänta ni bara, jag skall nog göra min sak!... » svarade Krasavin lugnt.

»Det betvivlar jag icke; men jag ber er alla begripa, att vi måste arbeta energiskare. Man måste skynda sig!«

Han brukade tala länge — ibland en hel timme — utan uppehåll: lugnt, i ett och samma röstläge, det var bara ordet „måste“, han uttalade på ett särskildt vis, liksom i två takter: först utropade han klingande: „må“ — och avslutade sedan med hväsande stämman: „sste“, hvarvid han lät sin glasblicks blåa strålar afsöka alla de närvarande. Detta ord tog strupgrepp på Jevsej och kväfde honom.

Men efter ett sådant samtal talade spionerna med varandra:

»En döpt jude...¹ låt mig slippa den, du... »

»Till nyår fick han ju sexhundra rubel i löneförhöjning... »

Ibland var det den fagre, elegant klädde herr Leontief, där talade med spionerna i stället för Filipp. Han satte sig icke ner, utan han promenerade med näfvarne i byxelommorna omkring i rummet och lemnade därvid höfligt afstånd till alla. Hans släta ansikte var kallt och föraktfullt, han rörde blott ogärna på de smale läpparne, gjorde alltid en dyster min, och hans ögon syntes knappt. Ifrån Petersburg kom sedan en herr Jasnogurskij resande, en bredaxlad, kortvuxen, skallig karl med en orden på bröstet. Han hade en enorm mun, ett visset ansikte och tunga ögon, där sågo ut som två små stenar, samt långa armar. Under talandet smackade han högljudt med läpparne och strödde frikostigt slippriga svordomar omkring sig; och särskildt en mening hade satt sig fast hos Jevsej.

¹Jude: här står i ryska texten жид och inte еврей. Jfr. tidigare not om Dorimedonts bruk af orden жид och еврей i samband med Filipp Filippovitsch och andra på s. 58. Ö.a.

»De säger folket: „Du kan skapa dig ett annat, lättare lif!“ Där ljuger de, mina barn! Lifvet är det vår härskare kejsaren, där gestaltar, och vår heliga kyrka — det kan folk icke ändra någonting med, ingenting alls!...«

Alla desse talade blott om ett och det samma — att man måste vara tjenstvilligare och skickligare, eftersom revolutionärerna blefve allt starkare. Ibland berättade också någon om tsarerna, hur kloka och goda de hade varit, hur utlänningarne fruktade och hatade dem, eftersom de ryske tsarerna alltid hade befriat olika folk ur främmande fångenskap — såsom de hade befriat bulgarerna och serberna ifrån den turkiske sultanens herravälde, Chivas och Bucharas invånare samt turkmenerna ur händerna på den persiske schahen, mandschurerna från den kinesiske kejsaren. Men tyskarne, engelsmännen och japanerna voro missnöjda med detta; de skulle vilja taga de af Ryssland befriade folken in under sitt herravälde; men de visste, att tsaren icke skulle tillåta dem detta — därför hatade de tsaren och, då de önskade honom hvarjehanda ondt, eftersträfvade de att utlösa en revolution i Ryssland.

Jevsej åhörde dessa tal och väntade på, att man skulle tala om det ryska folket och förklara, hvarför alla människor voro så hatiska och grymma och älskade att plåga hvarandra så, hvarför de förde ett sådant oroligt, otrifligt lif samt hvarför där öfverallt härskade sådan fattigdom och fruktan, öfverallt sådana förbittrade stönanden? Men däröfver var där ingen, där talade.

Efter ett af dessa föredrag sade Vjekof en gång till Jevsej, mens han gick gatan fram tillsammans med denne:

»De blir alltså allt starkare, hörde du det?... Omöjligt att begripa — hvad är det fråga om? Dessa hemlighetsfulla människor lefver ju inte öppet, men plötsligt börjar de oroa allt och alla, så att säga bringa hela lifvet att vackla. Det är svårt att få ihop det — hvarifrån har de fått styrkan?»

Mjelnikof, där nu var ännu buttrare och förtegnare, mer afmagrad och ovärdad, slog sig en gång med knytnäfven på knäet och röt:

»Jag skulle vilja veta — hvar är sanningen?»

»Hvad är det fråga om?» frågade Maklakof argt.

»Hvad det är fråga om? Nå, jag förstår det som så: den ena öfverheten har blifvit svag, nämligen vår öfverhet. I stället höjer sig nu en ny öfverhet öfver folket. Ingenting mer!...«

»Nämligen struntprat!» grinade Maklakof.

Mjelnikof såg på honom och suckade:

»Ljug inte, Timofej Vasiljevitsch... Du ljuger... du är en klok man, men du ljuger.«

Men samtalen om revolutionärerna satte sig fast i Klimkofs hufvud och alstrade där ett tunt skikt af ny mylla för hans tankars tillväxt: desse tankar oroadе honom och ryckte honom sakta med sig någonstädes hän...

Kapitel XIV

När Jevsej gick på besök hos Mascha, kom han plötsligt att tänka på detta: „Där skall jag lära känna snickaren idag... Revolutionären...”

Klimkof var den förste, där kom; han skänkte Mascha några blåa glaspärlor och Anfisa en hornkam; nöjda med skänkerna öfverbjödo de hvarandra i att undfägnat honom med te och likör. Med den fylliga, hvita halsen behagfullt böjd såg Mascha på honom med ett godhjärtadt leende, och hennes vänliga ögon smekte ömt hans hjärta. Anfisa hällde upp te och frågade:

»Nå, vår frikostige herr köpman, när skall vi måne festa på ditt bröllop?»

Jevsej blef hån men ansträngde sig att icke visa det och sade förtroligt:

»Jag skall inte så snart besluta om att gifta mig, det är en kinkig sak...»

»Kinkig? Å, så blygsam du är... Hör du, Marja? Det är svårt att gifta sig, säger han...»

Mascha svarade på kokerskans högljudda skratt med ett leende och sneglade på Klimkof.

»Han kanske har sitt eget begrepp om svårighet...»

»Ja, mitt eget!...» sade Jevsej och höjde hufvudet. »Jag, ser ni, beträffande det att hitta en människa, det är svårt — en, man kan lefva själ emot själ med utan att vara rädda för hvarandra. Att ha förtroende för en människa...»

Mascha satte sig vid sidan om honom; Jevsej sneglade på hennes hals, hennes bröst; och han suckade...

»Om jag nu skulle säga dem, hvar jag tjenstgör?...»

Förskräckt af denna önskan undertryckte han den med en snabb kraftansträngning, höjde rösten och fortsatte hastigt:

»Om man inte begriper sig på lifvet, då bör man hellre förbli ensam...»

»Det är mycket svårt att vara ensam,« sade Mascha och hällde opp ett glas likör till honom. »Var så god!«

Jevsej kände en längtan att tala mycket och öppet; han såg, att de gärna lyssnade på honom; och denna omständighet — tillsammans med två glas brännvin — oppeggade honom till detta. Men nu kom Lisa, journalistens jungfru, likaså mycket opphetsad; hon tog strax Anfissas och Maschas uppmärksamhet i anspråk. Hon skelade med venstra ögat, var liflig, vackert friserad, smakfullt klädd, såg bra ut och en smula fräck.

»Mina träbeläten till herrskap har bjudit in gäster till sig i dag och vill inte släppa iväg mig!« sade hon, mens hon tog plats. „Om inte, då“, sade jag, „som det behagar er. . .“

»Är där många gäster?« frågade Jevsej uttråkadt, i det han drog sig till minnes sina plikter.

»Vä-äldigt många! Men hvad är det för gäster? Ingen har ens gett tio kopek. Inte ens till nyår fick jag ihop mer än två rubel och trettio kopek i drickspengar. . . «

»Då är de alltså inte rika?« frågade Jevsej.

»Tja, hvad är det för rikedom? Utaf dem är där ingen, där har ett par ordentliga galoscher ens. . . «

»Hvad är det då för några — tjenstemän?«

»Det är olika. Någon af dem skrifver i en tidning, en annan är bara student. Å, en sådan snygg liten karl, där är med — med svarta ögonbryn, en liten mustasch, vita tänder, jemna, och så skojig han är — så munter. Han är helt nyligen kommen ifrån Sibirien och berättar hela tiden om jakten. . . «

Jevsej gaf Lisa en blick och lät hufvudet sjunka; han skulle ha velat säga henne:

„Sluta! . . .“

I stället frågade han sakta:

»Hade han varit i förvisning?«

»Hvem vet! Mitt herrskap, de har ju också varit förvisade.«

»Hvem förvisar de icke nu!« utbrast kokerskan. »Jag har tjenat hos Popof, ingenjören; en rik man, hade eget hus, hästar, skulle gifta sig — då kom plötsligt gendarmerna om natten och grep honom. . . Och sedan förvisade man honom till Sibirien. . . «

»Jag klandrar inte mitt herrskap!« afbröt Lisa. »Inte alls. De är goda menniskor, de skäller inte och de är icke giriga. . . Och de vet allt, de talar om allt möjligt. . . «

Jevsej såg hjälplöst på Maschas rosiga ansikte och tänkte:

„Om hon ville tiga, den tosan. . .“

»Vårt herrskap förstår sig också på allt!« förkunnade Mascha stolt.
»Då, när upproret var i Petersburg,« började Lisa lifligt, »så diskuterades där nätterna igenom hos oss. . . «

»Vårt herrskap var ju också hos er då,« fyllde amman i.

»Ja visst, ja! Där var väldigt mycket folk där, och de talade, och författade klagoskrifter, och en brast till och med i gråt, å Gud!«

»Det var, så man kunde gråta!« suckade kokerskan.

»Han tog sig om hufvudet och började snyfta — olyckliga Ryssland, sade han. Man fick ge honom vatten. Till och med jag tyckte så synd om honom, så att jag också började gråta. . . «

Mascha såg sig förskräckt omkring.

»Herregud, när jag tänker på min syster. . . «

Hon reste sig opp och begaf sig in i kokerskans rum. Kvinnorna sågo deltagande efter henne, men Klimkof suckade lättadt; helt emot sin vilja frågade han Lisa uttråkadt och ansträngdt:

»Till hvem riktade de sin klagoskrift, då?«

»Det vet jag väl inte,« svarade Lisa.

»Och Marja är utgången för att gråta!« anmärkte kokerskan.

Dörren öppnades, och kokerskans bror kom hostande in.

»Det är kallt ute!« sade han, mens han lindade af den röda halsduken ifrån halsen.

»Nå, kom då och skynda dig att dricka litet. . . «

»Det passar bra! God dag då och hjärtliga lyckönskningar.«

Han var slank och rörde sig otvunget, utan brådska; hans röst hade något värdigt öfver sig, hvilket icke stod i samklang med det lilla ljusa skägget och den kantige skallen. Hans ansikte var litet, magert och försynt; ögonen voro stora och bruna.

„Revolutionären!“ påminde sig Jevsej och räckte tigande snickaren handen. Sedan förklarade han: »Det är tid för mig att gå nu.«

»Hvar då hän?« utropade Anfisa och grep honom i armen. »Hör du, köpman, bryt inte opp sällskapet, . . . «

Simin gaf Jevsej en blick och sade eftertänksamt:

»I går tog de emot ännu en beställning i vår fabrik: salong, arbetsrum, sofrum. Det är militären, där beställer allt det; de har skojar ihop pengarne och nu vill de lefva i nya stilen. . . «

„Där har vi det!“ utbrast Jevsej förargadt i tankarne. „Han sätter i gång med det samma, å Herre Gud!“

Utan att föreställa sig hvilka följder, hans fråga kunde leda till, frågade han snickaren:

»Är där revolutionärer i er fabrik?«

Liksom stungen af ett bi tvärvände Simin sig emot honom och såg honom rätt in i ögonen. Kokerskan rynkade pannan samt sade med låg röst och missbelåtet:

»De lär ju vara öfverallt nu. . . «

»Gör de det af klokhet eller dumhet?« frågade Lisa.

Jevsej uthärdade icke snickarens allvarliga och pröfvande blick; han sänkte långsamt hufvudet. Simin förfrågade sig höfligt men strängt:

»Hvarför intresserar det er?«

»Det intresserar mig inte alls!« svarade Jevsej slappt.

»Hvarför frågar ni då?«

»Jag bara gjorde det!« sade Jevsej och lade efter några sekunder till:
»Af artighet. . . «

Snickaren log.

Det förekom Jevsej, som om tre ögonpar misstroget och strängt granskade honom. Han kände sig illa till mods och något bittert brände i strupen. Mascha kom med ett skuldmedvetet leende tillbaka ut, såg på alla, och leendet försvann ifrån hennes ansikte.

»Hvad är där med er, då?«

„Det beror på spriten!“ for det igenom Jevsejs hufvud. Han reste sig, vacklade till och tog till orda:

»Jag frågade bara därför, för att jag länge har velat säga er syster någonting om er. . . «

Simin reste sig likaledes; hans ansikte hade blifvit rynkigt och gulnadt; och han frågade lugnt:

»Säga — hvad — om mig?«

Jevsej hörde Mascha sakta hviska:

»Hvad är där med dem, då?«

»Jag vet,« sade Jevsej — och det förekom honom, som om han plötsligt ginge till väders opp ifrån golvet, sväfvade där lätt som en fjäder och såg allt, lade märke till allt med förvånande tydlighet, »jag vet, att man iakttar er, en agent ifrån skyddsafdelningen öfvervakar er. . . «

Kokerskan gungade till på sin stol; hon utropade förundradt och förskräckt:

»Ma-atvej?«

»Låt mig!« sade Simin och höjde lugnande handen framför hennes ansikte.

Sedan sade han mycket bestämdt och strängt till Jevsej:

»Alltså, unge man — ni måste gå hem! Och jag med. Kläd nu på er. . . «

Jevsej log. Han kände sig alltjemt tom och lätt, och denna känsla var mycket angenäm. Han kunde bakefter icke längre riktigt komma

ihåg, hur han hade kommit ut; men han glömde inte, att alla hade tigit och ingen hade sagt honom — adjö. . .

Ute på gatan stötte Simin till honom skuldra mot skuldra och sade med låg röst men klart och tydligt:

»Jag ber er att inte gå till min syster mer. . . «

»Har jag förolämpat er, då?» frågade Jevsej.

»Hvad är ni för en?»

»Jag är försäljare. . . «

»Hur vet ni, att de öfvervakar mig?»

»En bekant har sagt det. . . «

»En spion?»

»Ja. . . «

»Så ni är också spion?»

»Nej,« sade Jevsej.

Men efter en blick i Simins ansikte, blekt och magert, erinrade han sig den dofve, lugne klangen i dennes röst och rättade sig sjelf helt utan ansträngning:

»Ja, jag också. . . «

De gingo ett par steg tigande vid sidan om hvarandra.

»Nå, gå nu med er!» sade Simin, som plötsligt blef stående. Hans röst var låg, och han ryste egendomligt på hufvudet.

»Gå nu. . . «

Jevsej lutade sig med ryggen emot planket och blinkade åt snickaren. Simin i sin tur fixerade honom med blicken och rörde samtidigt högra handen hit och dit.

»Men jag har ju sagt er sanningen, att man öfvervakar er. . . « sade Jevsej oförstående.

»Nå?»

»Och nu är ni arg. . . «

Snickaren böjde sig ner emot honom och öfveröste honom med en flodvåg af hväsande ord.

»Djäfveln tage er — det vet jag väl äfven utan er, att man öfvervakar mig? Affärerna går väl dåligt, hvad? Du tänkte väl muta mig och förråda folk bakom min rygg? A du, din skurk!. . . Eller ville du ge ditt samvete en allmosa? Drag åt helvete, gå! Annars skall jag ge dig på flabben!»

Jevsej drog sig bort ifrån planket och gick sin väg.

»Fä-ähund!» hörde han bak om sig det föraktfulla ropet.

Klimkof vände sig om och okvädade för förste gången i lifvet en människa med sin stämmas fulla kraft:

»Du är sjelf en fähund! En hyndas son. . . «

Snickaren svarade icke; hans steg hördes icke längre. En droskkusk körde förbi någonstans; under slädens medar knarrade snön och gnisslade gatstenarne.

„Han är gången tillbaka dit igen“, tänkte Klimkof, mens han långsamt skred trottoaren fram.

Han spottade, och sedan sjöng han sakta för sig sjelf:

»Ack, du min lilla täppa, min lilla täppa. . . «

Vid en gatulykta blef han åter stående, då han kände, att han måste trösta sig sjelf:

„Här går jag och får sjunga. . . Om en poliskonstapel får höra mig och säger: ›Hvad skrålar du om?‹ — så visar jag honom strax min legitimation. . . Ursäkta mig, säger han då. Men när snickaren ger sig till att sjunga, då tar man honom med till polisvaktkontoret. Han får inte störa friden. . . “

Klimkof log och blickade in i mörkret:

„Ja, broder, så är det — du får inte sjunga. . . “

Men det lugnade honom icke; hans hjärta var fullt med sorg, ett bittert, tvålaktigt spott klibbade igen munnen och dref fram tårar ur ögonen.

»Ack, du min lilla tä-äppa, min lilla tä-äppa,
Du min gröna lilla tä-äppa,«

stämde han opp för full hals och med hårdt blundande ögon. Men icke heller det hjälp; skarpa, frätande tårar pressade sig ut igenom ögonlocken och kylde hans kinders hud.

»Kuu-uusk!« kallade Klimkof med djup stämman, i det han likväl bemannade sig. Men när han hade satt sig i släden, blef han slapp, liksom hade plötsligt alla strama senor i hans kropp brustit; hans hufvud sjönk ner, han vajade i släden hit och dit och mumlade:

»De kränkte mig illa — mycket illa! . . . Jag tackar! Ack, goda människor, klokt folk. . . «

Denna sjelfömkan var angenäm och fyllde hans hjärta med en berusande sötma, Jevsej ofta hade erfarit i sin barndom — den uppställde honom såsom martyr gentemot andra menniskor och gjorde honom viktigare inför honom sjelf.

Kapitel XV

Nästa morgon blickade Jevsej liggande i sängen dystert opp i taket, erinrade sig åter det inträffade och tänkte modstulet: „Nej, man skall inte öfvervaka andra, utan sig sjelf. . .“ Tanken förekom honom underlig.

„Men är jag då sjelf en missdådare?“

Han började slött kläda på sig och tvingade sig att tänka på dagens uppgift — han skulle gå till fabriksförstaden.

Solen sken, ifrån taken plaskade vattnet pladderaktigt ner och tvättade bort den smutsige snön; folk skred raskt och muntert åstad med långa steg. Igenom den varma luften sväfvade klockornas hemtreflige, långt utdragne klang, hvilka ringde in den stora fastan; i breda band af mjuka toner höjde de sig och flögo bort ur staden i ett blekt blånande fjärran. . .

„Nu skulle man gå ut och gå någonstans — öfver fälten, ut i det fria. . .“ tänkte Jevsej, mens han vek af in på den lilla fabriksförstadens trånga gator. Rundt omkring höjde sig rödaktiga, nersmorda murar, himmelen öfver dem var nersölad med rök, luften mättad med lukten af varmt fett. Allting rundtenom var glädjelöst; det tröttade ögonen att se på arbetets nersotade stenburar.

Klimkof gick in på en krog, satte sig vid ett litet fönsterbord, beställde te och började aflyssna gästernas samtal. De voro icke särskildt talrika, samtliga voro arbetare, de åto och drucko, kastade slött till hvarandra några korthuggna ord, och blott någonstans ifrån ur något hörn flög en ungdomlig, häftig röst fram till Jevsejs öra:

»Men tänk efter — hvarifrån kommer rikedom?»

Jevsej vände sig förargadt bort. Han fick icke sällan åhöra sådant tal om rikedom och med uttråkad förvåning hörde han däri städse blott afund och girighet. Han visste, att det var just sådant tal, som ansågs skadligt.

»Arbetar, det gör du billigt, men när du köper varor, då är det dyrt, inte sant? All rikedom sammanhopas utaf de pengarne, man inte betalar oss för vårt arbete. Tag, till exempel. . . «

„Alla är de så hagalna!“ tänkte Jevsej.

Han mättade sig med detta klander emot folk såsom en angenäm bitterhet; han såg och hörde ingenting längre. Plötsligt fick han höra en munter röst:

»Klimkof, hvad nu?«

Han kastade hastigt opp hufvudet; framför honom stod en lockig yngling — hvem var då det?

»Känner du inte igen mig? Kommer du inte ihåg Jakof? Vi är ju kusiner. . . «

Ynglingen skrattade och satte sig vid bordet. Hans skratt inneslöt Jevsej liksom i ett varmt moln af minnen om kyrkan, den fridfulla klyftan, eldsvådan och smedens tal. Tigande och förläget leende tryckte han försiktigt kusinens hand:

»Jag kände inte igen. . . «

»Det förstås!« utropade Jakof. »Men jag dig — strax! Du är dig lik. . . hvad gör du då?«

Klimkof försökte svara försiktigt; först måste han komma underfund med, på hvilket sätt detta sammanträffande kunde vara farligt för honom. Men Jakof talade för två, berättade om byn så hastigt, liksom vore han tvungen att snabbt bli färdig med det. På två minuter hade han meddelat, att faren hade blifvit blind, att moren hade blifvit sjuklig samt att han sjelf sedan tre år tillbaka bodde i staden och arbetade på en fabrik.

»Så är det alltså med hela lifvet.«

Jakof var något för påfallande tjockt och liksom skrytsamt nersmutsad med sot, talade högljudt, och om än hans kläder voro lasiga, tycktes han likväl vara väl bemedlad. Klimkof såg belåtet på honom och erinrade sig utan vrede, hur denne kraftige yngling en gång i tiden hade pryglat opp honom; men han frågade sig samtidigt ängsligt:

„Är han en revolutionär?“

»Nå, hu'nt är lifvet för dig?« frågade Jakof.

»Och dig?«

»Å, det är hårdt att arbeta, men lätt att lefva! Man har bara så mycket arbete, så man inte har någon tid alls öfver till att lefva. . . Hela dagen, hela lifvet måste man offra för företagaren, för sig sjelf har man bara några minuter! Till att läsa en bok har man alls inte tid; man skulle gärna vilja gå på teateren, men när skall man då sofva? Läser du böcker?«

»Jag? Nej. . . «

»Nå ja, du har väl ingen tid! Men det tar jag mig tid till i alla fall. Där är sådana böcker — så att när man läser dem, så glömmer man allt, som om en kär älskarinna hade omfamnat en, faktiskt. . . Hur har du det med töserna, då? Har du tur med dem?«

»Inte illa!« sade Jevsej.

»Mig — älska de. Töserna här också — å du! Går du på teateren ibland?«

»Ja, jag har varit där. . . «

»Jag älskar det! Jag tar till mig allt, som om jag skulle dö i morgon! Den zoologiska trädgården här — den är också härlig!«

Under smutsskiktet rodnade Jakofs kinder af opphetsning, hans ögon flammade, han smackade med läpparne, liksom söge han in någonting lifvande och oppfriskande. Inom Jevsej började afunden emot den sunde, lefnadshungrige kropp röra på sig. Ett påträngande minne dök nu opp inom honom, hur Jakof hade pryglat hans kropp med sina kraftige knytnäfvar. Men det muntra talet klang utan att förstummas; jublande ord och utrop flögo fram omkring Jevsej liksom kvitterande svalor. Han åhörde det med ett ofrivilligt leende och kände en inre klufvenhet; å ena sidan ville han gärna höra på, å andra sidan var det honom obehagligt och nästan pinsamt. Han vred hufvudet hit och dit och fick plötsligt syn på Grochotofs ansikte utanför fönstret. På spionens venstra skuldra och arm hängde några lasiga byxor, skitta skjortor och kavajer. Han blinkade i smyg åt Klimkof och ropade i sur ton:

»Begagnade kläder! Köp och försäljning!. . . «

»Det är tid för mig!« sade Jevsej och for opp på fötter.

»Är du ledig på söndag? Kom då hem till mig. . . Eller jag kommer hellre hem till dig. Hvar bor du?«

Jevsej teg; han var icke hågad på att säga, hvar han bodde.

»Hvad är där med dig? Bor du kanske tillsammans med någon fröken? Det gör inget! Föreställ mig för henne — och så är det bra; hvad är det att skämmas för? Hvad?«

»Ja, du vet, jag bor inte ensam. . . «

»Nå, hvad är där med det. . . «

»Det är bara det, att jag bor inte tillsammans med en fröken utan hos en gammal gubbe.«

Jakof gaf till ett gapskratt.

»A, du var mig en konstig kropp! Det vete djävelen, hvad du skall säga! Nå, en gammal gubbe behöfver vi inte ha med, naturligtvis. Jag

för min del bor ihop med två kamrater; så det blir också olägligt att gå hem till mig. Då får vi alltså aftala, hvar vi skall träffas. . . »

De kom öfverens och lemnade krogen; och när Jakof vid afskedet hade tryckt Klimkofs hand vänskapligt och kraftigt, gick Jevsej snabbt därifrån, som om han fruktade, att kusinen skulle vända tillbaka och återtaga denna hårda handtryckning. Han gick och öfvervägde nedstämdt:

„Här är det bästa stället att få napp; här, säger man, finns allra flest revolutionärer — Jakof kommer att vara till hinders. . . “

En grå skugga af ondsint retlighet drog igenom hans själ.

»Gamla kläder till försäljning!« mässade Grochotof bak om honom och hviskade: »Låtsas vilja köpa en skjorta af mig, Klimkof!«

Jevsej vände sig om och tog någon lase i näfven; han granskade den tigande, mens spionen högljudt prisade sin vara men hviskade till honom:

»Pass på — du har träffat midt i prick! Den lockige — jag har redan länge haft ett öga på honom — är en socialist! Håll dig till honom; tillsammans med honom kan man få många andra på kroken.« Sedan slet han skjortan ur näfven på Jevsej och ropade förnärmat: »Fem kopek? För en sådan sak? Drifver du med mig, min gosse lille, det är ju en förolämpning! Gå din väg, gå!« Och utropande sina varor skred han med långa steg åstad öfver gatan.

„Ser man på, nu skall jag sjelf stå under uppsikt!“ tänkte Jevsej och gaf Grochotof en blick på ryggen.

När en ännu föga erfaren spion hade bekantat sig med några arbetare, ålåg det honom att ofördröjligen anmäla detta för sin arbetsledare. Denne tilldelade honom sedan endera en i spaningsarbete mer erfaren arbetskamrat eller blandade sig sjelf med arbetarne, och då plögade man afundsjukt säga:

»Den har slagit sig till en ställning — nu är han provokatör!«

En sådan roll ansågs farlig, men ledningen brukade utbetala penningbelöningar för förrådande af en hel grupp menniskor på en gång, och därför lurade spionerna icke blott lystet på ett sådant gynnsamt tillfälle utan sprungo samtidigt benen af sig för att öfverträffa hvarandra; de fördärfvade icke sällan hela saken för sig sjelf, när de satte fälleben för hvarandra. Det förekom mer än en gång, att, när en spion redan hade sugit sig fast vid en arbetarcirkel, desse plötsligt på några hemlighetsfulla vägar fingo reda på hans yrke och pryglade opp honom, ifall det icke lyckades honom att smita undan i tid. Det kallade man för att „slita itu snaran“.

För Klimkof var det svårt att sätta tro till, att Jakof vore socialist; men samtidigt ville han gärna tro på det. Den afund, kusinen hade oppväckt inom honom, pånyttföddes nu såsom förargelse gentemot Jakof däröfver, att denne plötsligt hade dykt opp på hans väg. Äfven dennes slag drog han sig till minnes.

På aftonen meddelade han Pjotr om sin bekantskap.

»Nå, hvad är där med det, då?» frågade Pjotr argt. »Du vet väl inte, hvad du nu skall göra? Djävvelen anamma, hvarför skall man stå ut med att lära er?»

Sedan sprang han rufsig, mager och med mörka skuggor under ögonen plötsligt iväg någonstades.

„Han har tydligen förlorat i kortspel igen!“ tänkte Jevsej uttråkad.

Näste dag fick Sascha reda på Jevsejs framgång, frågade ut honom ingående om, hvad saken gällde, tänkte efter litet och började sedan ruttet grinande undervisa honom:

»Vänta ett tag och berätta du sedan försiktigt för dem, att du har fått plats som kontorist på ett tryckeri — hör du? Då skall de fråga dig, om du inte kan skaffa dem typer till att trycka med. Då säger du: „Ja, det kan jag!“, men förstå att säga det helt enkelt, så att de tror, det gör dig detsamma, om du skaffar dem eller ej. Fråga därför icke, hvad de behöfver dem till. Bete dig som det dumhufvud, du är. Om du fördärfvar saken, så går det dig illa. Efter hvar sammankomst anmäler du till mig, hvad du har fått höra. . . «

Jevsej kände sig gentemot Sascha som en liten hund i koppel; han såg in i spionens med finnar beströdda, gula ansikte och väntade tanketomt på, att Sascha ändtligen skulle släppa iväg honom ur molnet af vidriga dunster, där gjorde honom illamående.

Han begaf sig till sammanträffandet med Jakof tom som ett rör invärtes; men när han fick se kusinen med cigarrett emellan tänderna och mössan på sned — då log han vänskapligt emot honom:

»Hu'nt är det?» ropade Jakof gladt.

»Jag har fått arbete,« svarade Jevsej; i samma ögonblick kom han att tänka:

„Det sade jag för snart. . .“

»Hvar då?»

»På ett tryckeri, som kontorist. . . «

Jakof lät höra en ljudlig hvissling.

»På ett tryckeri?... Alltså — vill du komma med? Jag har trefligt sällskap — två unga töser: den ena är modist, den andra är uppspölerska. En ung mekaniker och gitarrist. Sedan ytterligare två andra — också godt folk. . . «

Han talade fort, och hans ögon logo gladt emot alla, de sågo. Han blef gång på gång stående framför butikernas fönster och synade deras skyltningar med blicken hos en människa, där tycker om allt och är intresserad af allt. Han pekade ut några vapen för Jevsej och ropade hänfördt:

»De revolverarne, där, se bara, som leksaker...«

Jevsej underkastade sig hans sinnesstämning, betraktade sakerna med oskarp blick och log förundradt, liksom såge han för förste gången denna sköna, lockande ymnighet af grällt färgade tyger, brokiga böcker, detta bländande virrvarr af färgers och metallers glans. Han åhörde gärna och roadt Jakofs stämna och dennes snabba, glädjemättade ordsvall, där så lätt inträngde i hans själs mörka ödslighet.

»Du är ju en munter gynnare!« sade han gillande.

»Ja, mycket! Dansa har jag lärt mig hos kosackerna — hos oss i fabriken ligger där tjuge kosacker. Vårt folk skulle nämligen göra uppror, har du hört talas om det? I tidningarna har de ju skrivit om oss...«

»Hvarför ville de göra uppror, då?« frågade Jevsej, slagen af den sjelfklarhet, hvarmed Jakof talade om upproret.

»Hur så „hvarför“? De kränker oss arbetare... Hvad skulle vi annars göra, då?...«

»Och kosackerna?«

»Ingen fara! I början trodde de, att de var vår öfverhet, men sedan så sade de: „Kamrater, ge oss utaf flygbladen...“«

Jakof afbröt sig plötligt, såg Jevsej i ansiktet, rynkade ögonbrynen och gick en stund tigande fram. Flygbladen påminde Jevsej om hans plikt; han rynkade plågad pannan, och då han önskade afvärja något ifrån sig och broren, sade han sakta:

»Jag har läst i dessa flygbladen...«

»Nå?« frågade Jakof och slog af på takten.

»Det är mig obegripligt...«

»Läs dem en gång till, då!«

»Jag vill inte...«

»Inte intressant?«

»Nej...«

En stund gingo de tigande fram. Jakof hvisslade eftertänksamt för sig sjelf men afsökte då och då kusinens ansikte med en flyktig blick.

»Jo, dessa flygbladen är en kär angelägenhet; alla arbetets fångar måste läsa dem!« började Jakof med sakta, innerlig röst. »Vi är fångar, broder, de har fastsmidt oss vid arbetet för hela lifvet, gjort oss till kapitalisternas trälar — är det icke så? Och dessa flygbladen befriar vårt menckliga förstånd...«

Klimkof tog ut stegen; han ville icke höra på Jakofs ordström; inför honom skymtade till och med en önskan att säga till broren:

„Var snäll och tala inte med mig om det...“

Men Jakof afbröt nu sjelf sitt tal:

»Där är den, Zoologiskan...«

De drucko en flaska bier i buffén och åhörde militärorkestrernas musik. Jakof stötte till Jevsej i sidan med armbågen och frågade honom:

»Fint, hvad?«

När orkestern hade slutat spela, suckade Jakof och anmärkte:

»Det var ur „Faust“, de spelade; det är en opera. Jag har sett den tre gånger på teateren — den är skön, mycket! Handlingen är dum, men musiken är bra! Kom, så skall vi se på aporna...«

På väg till aporna berättade han intresseväckande för Jevsej historien om Faust och djävulen; han försökte till och med sjunga litet, men det lyckades honom icke, så att han fallt i grin åt det.

Musiken, berättelsen om teateren, grinandet, den helgdagsklädda folkmassans pladder och den solöfversköljde vårhimmelen berusade Klimkof. Han betraktade Jakof och tänkte förundradt:

„Så djärf han är! Och allt vet han! Likväl är han ju jemnårig med mig!“

Efter hand förekom det nu Klimkof, som om broren i snabb följd öppnade en hel rad små dörrar för honom, ur hvilka ljus och muntert larm utströmmade, och det blef för hvar dörr allt starkare. Han lät sin blick vandra rundtomkring och sög i sig de nya intrycken; då och då vidgades hans ögon ängsligt — när han i folkmassan trodde sig ha fått syn på en tjenstekamrats bekanta ansikte. De stodo framför apburen; Jakof menade med ett godmodigt leende i ögonen:

»Se där — är de inte alldeles som menniskor? — Inte sant? Ögonen, ansiktena — så kloka, de ser ut — hvad?...«

Han tystnade plötsligt, lyssnade ett ögonblick och sade:

»Stopp ett tag, där är de våra!« Han försvann men kom efter någon minut tillbaka tillsammans med en fröken och en ung man, där bar långrock utan ärmar.

»Ni skulle ju inte komma med, sade ni? Era skojare! Detta är alltså min kusin Jevsej Klimkof; om honom har jag redan berättat för er. Och detta är Olja — Olga Konstantinovna — och han heter Alexej Stepanovitsch Makarof.«

Klimkof stod där med sänkt hufvud, tryckte hånt tigande begges händer men tänkte:

„Han sätter mig i klämme, — det är bäst, jag beger mig åstad...“

Men han var icke hågad att gå sin väg; och så spejade han ängsligt rundtenom sig, ifall där icke skulle vara någon af spionkamraterna inom synhåll. Det var där ingen.

»Han är inte så obesvärad,« sade Jakof till den unga fröknen. »Han passar inte alls särskildt bra ihop med mig, gamle syndare.«

»För vår skull behöfver ni inte vara blyg, vi är enkelt folk,« sade Olga. Hon var hufvudet högre än Jevsej, och det högt uppsatta, ljusa håret fick henne att se ännu längre ut. I det bleka, ovala ansiktet log ett gråblått ögonpar lugnt.

Mannen i långrock hade ett godmodigt ansikte och vänliga ögon; han rörde sig långsamt; den vaggande gången i hans uppenbarligen kraftige kropp hade något visst sorglöst öfver sig.

»Skall vi irra omkring här länge som förstockade syndare?« frågade han med mjuk basröst.

»Vi går väl och sätter oss någonstans, hvad. . . «

Olga lade hufvudet på sned och såg Klimkof i ansiktet.

»Har ni varit här förr?«

»Det är förste gången. . . «

Han gick vid sidan om henne och ansträngde sig att lyfta på fötterna mer än vanligt, så att det blef mycket obekvämt för honom. De satte sig vid ett litet bord och beställde bier. Jakof skämtade om någonting, mens Makarof hvisslade helt lågt för sig sjelf och iakttog allmänheten med kisande ögon.

»Har ni några kamrater?« frågade Olga.

»Nej, jag har ingen. . . «

»Jag märkte strax, att ni verkade ensam!« sade hon leende.

»Se där, en detektiv!« utropade Makarof sakta. Jevsej for opp men satte sig snabbt igen och kastade en kort blick åt Olga, då han önskade utröna, huruvida hon hade lagt märke till hans ofrivilliga rörelse af förskräckelse. Han kunde emellertid icke afgöra detta. Tigande och uppmärksamt mönstrade hon Mjelnikofs mörka gestalt; liksom måste han långsamt bana sig väg, gick detektiven längs med borden, såg med böjd nacke ner i marken och lät armarne hänga uteder kroppen, som om de vore vridna ur led.

»Han går som en Judas, liksom sökte han en asp att hänga sig i!« sade Jakof sakta.

»Han måtte vara drucken!« anmärkte Makarof.

„Nej, han är alltid sådan“, hade Jevsej så när undslupit sig; oroligt ryckte han hit och dit på sin stol.

Mjelnikof vältrade sig liksom en svart sten in i folkmassan och den gömde honom i sin brokiga villervalla.

»Lade ni märke till, hur han gick?» frågade Olga.

Jevsej såg opp; han såg uppmärksamt och förväntansfullt på henne...

»Jag tror, ensamheten kan drifva en svag människa till hvad som helst...«

»Ja,« hviskade Klimkof, där nu begrep något; han gaf tacksamt flickans ansikte en blick och upprepade högre: »Ja!«

»Jag kände honom för så där en fyra år sedan!« berättade Makarof. Hans ansikte förefallt liksom ha blifvit smalare och magrare, kindknottorna aftecknade sig, ögonen vidgades och stirrade mörkt och fast i fjärran. »Han angaf den gången en viss student, där gaf oss böcker att läsa, och arbetaren Tichonof. Studenten blef förvisad, men Tichonof satt ungefär ett år i fängelse och dog i tyfus...«

»Är ni då rädd för spioner?» frågade Olga plötsligt Klimkof.

»Hur så?» genmälde han doft.

»Ni ryckte till, när ni fick se honom...«

Jevsej gned sig energiskt på halsen och svarade utan att se på henne:

»Det var bara så — att jag också känner honom...«

»Aha-a!« sade Makarof utdraget och grinade.

»Tystlåten!« utropade Jakof och blinkade. Klimkof begrep icke deras utrop och deras vänliga blickar utan blef vid sitt tigande af fruktan, att han mot sin vilja kunde råka säga något ord, där skulle rasera detta ögonblicks oroande men angenäma, halft drömlika tillstånd.

Stillsamt och ömt närmade sig den friske vårkvällen, som mildrade alla ljud och färger; himmelen började glöda i aftonrodnad, tankfullt och sakta sjöngo messingstrumpeterna...

»Nå, alltså — skall vi bli här eller skall vi gå hem?» sade Makarof.

De bestämde sig för att gå hem. På vägen frågade Olga Klimkof:

»Har ni suttit i fängelse, då?»

»Ja,« svarade han men tillade efter någon sekund: »Inte så länge...«

De togo en spårvagn, och sedan befann sig Jevsej plötsligt i ett litet rum med blåa tapeter. Där var trångt och tryckande; men stämningen var dels lifvad, dels svårmodig. Makarof spelade gitarr och sjöng några sånger, Jevsej aldrig hade hört; Jakof talade mycket djärft om allt i världen, gjorde sig lustig öfver de rike, svor åt öfverheten och började sedan dansa, så att hela rummet fylldes med hans stampande, jubel och hvisslingar. Gitarren plinkade, och Makarof eggade Jakof med skämt och rop:

»Ja, den, där förstår att ha roligt, honom fruktar sorgen!«

Olga såg lugnt på alltsammans och frågade emellanåt Klimkof leende:

»Tycker ni om det?«

Berusad af en stilla, honom dittills okänd glädje log Klimkof också till svar. Han glömde sig sjelf — och det var endast ibland, som han under några sekunder förnam obehagliga styng inom sig; men innan förnimmelserna hade förmått omvandla sig till tankar, försvunno de, och han kom icke ihåg mer.

Först hemma hos sig sjelf påminde sig Jevsej, att han var förpliktad att förråda dessa glada menniskor och öfverlemna dem i gendarmernas händer; han kom att tänka på det; och gripnen af ett kallt vemod blef han håglöst stående midt i rummet. Det blef svårt att andas; med uttorkad tunga slickade han sig om läpparne, kastade sedan hastigt af sig kläderna, så att han stod i bara underkläderna, gick fram till fönstret och satte sig. Där förflöt flere minuter i förstelning; sedan tänkte han:

„Jag skall säga dem det. För Olga skall jag tala om det. . .“

Men strax kom han att tänka på snickarens arga, föraktfulla tillrop:

„Fåhund. . .“

Klimkof virrade på hufvudet.

„Jag skall skrifva till henne: ‚Akta er. . .‘ Och så skall jag skrifva om mig sjelf också. . .“

Denne tanke muntrade opp honom, men i näste sekund tänkte han sig för:

„Vid en husundersökning skall de hitta mitt bref och känna igen handstilen — då är jag förlorad. . .“

Nästan ända till gryningen satt han vid fönstret; det förekom honom, som om hans kropp skrupnade och drog ihop sig invärtes liksom en gummiboll, luften går ur. I hans inre sög grämseln oafårligt på hjärtat, utifrån betryckte honom ett mörker fullt af några lurpassande personer; och midt ibland dem, som ett rött klot, sväfvade Saschas olycksbådande ansikte. Klimkof drog ihop sig och krökte sig. Slutligen reste han sig försiktigt, gick till sängs och gömde sig ljudlöst under täcket.

Kapitel XVI

Men lifvet galopperade plötsligt liksom en stalltrött häst åstad under märkliga krumsprång utan att underordna sig de människors vilja, hvilka nu försökte styra det lika så vettlöst och grymt, som de tidigare hade styrt det. I skyddspolisafdelningen talade man hvar kväll oroadt om nya tecken på en allmän upprorsanda i folket, om ett böndernas hemliga förbund, hvilka voro beslutna att fråntaga godsägarne jorden, om arbetarförsamlingar, hvarest man öppet började tadla regeringen, och om revolutionärernas för hvar dag synbart växande styrka. Filipp Filippovitsch gnällde utan att förstummas med sin gälla röst på skyddspolisens agenter, så att de nästan fingo sår i öronen; och han öfveröste dem alla med förebråelser för deras överksamhet. Jasnogurskij smackade bedröfvat med läpparne och bönfallt med handen tryckt emot bröstet:

»Mannar, betänk dock: den, där tjenar tsaren, han är icke förlorad.«

Men när Krasavin buttert frågade honom: „Hvad skall man göra, då?“ fäktade han med armarne och fläkte opp sin afgrund till mun men kunde på en lång stund icke säga något utan skrek:

»Fånga dem!«

Jevsej hörde den elegante Leontief tala till Sascha torrt hostande:

»Uppenbarligen räcker våra kampmedel emot regeringsfientliga stämplingar inte till under desse dagar af allmän förryckthet... «

»Nå, min herre, med spott släcker man ingen eld!« hväste Sascha; och hans ansikte förvreds till ett elakt leende.

Alla beklagade sig, förargade sig, ropade och skreko; Sascha släpade sina långa ben efter sig igenom rummet och gjorde sig hånfullt lustig öfver de andre:

»Hvad nu? Blir revolutionärerna er öfvermäktiga?«

Dag och natt jagade spionerna omkring, lemnade hvar kväll in långa rapporter om sina iakttagelser och talade dystert med hvarandra:

»Skall det nu verkligen behöfva vara på detta viset??«

»Man skall nog räta ut lockarne ur håret på oss!« sade Pjotr och ryckte sig i fingrarne, så att det knakade i dem.

»Om än vi blir vid lif, så skall vi utmönstras ur rullorna,« sade Solovjof modfällt. »Om vi åtminstone finge pension — men skall de ge oss någon?...«

»En snara om halsen, men ingen pension!« sade Mjelnikof dystert.

Män, där ännu för en kort tid sedan i Jevsejs ögon varit skräckinjagande och framstått för honom såsom ööfvervinneligt starka, hvirflade nu omkring på stadens gator liksom torra fjorårslöf.

Med förundran varseblef han några andra menniskor: enkla och förtroendefulla gingo de djärft någonstädes hän och öfvervunno gladt alla hinder i sin väg. Han jemförde dem med spionerna, där med trött lunk i hemlighet smögo sig fram längs gator och hus för att spåra opp de där andre och undanstoppa dem i något fängelse; och han såg klart och tydligt, att spionerna icke trodde på sin egen sak.

Han tyckte om Olga, hennes lifliga, starka medkänsla, som hon hade för folk; han tyckte om den bullersamme, något skrytsamme, snackesalige Jakof och den sorglöse Alexej, som var ständigt redo att skänka den förste bäste, där bad om det, sin siste skärf och sin sista skjorta.

Mens han iakttog den makts sönderfall, den han hade tjenat underdånigt ända intill desse dagar, började Jevsej söka efter en utväg, där skulle möjliggöra för honom att kringgå förräderiets ofrånkomlighet. Han öfvervägde därvid sålunda:

„Om jag skall fortsätta att umgås med dem, kan jag inte undgå att ange dem“, tänkte han. „Öfverlåter jag dem på en annan spion, så blir det än värre. Jag måste tala om det för dem. Nu blir de allt starkare — det är alltså bättre för mig, om jag håller med dem...“

Han kände sig allt starkare dragen till dessa för honom nya menniskor och besökte därför Jakof allt oftare; allt ihärdigare sökte han sammanträffanden med Olga; och efter hvar sammankomst med dem anmälde han sedan med låg röst och utförligt för Sascha, hvad de hade talat om, hvad de tänkte göra. Det var honom angenämt att tala om dem; han upprepade deras tal med hemligt välbehag.

»A, din schatte,« snörflade Sascha, förargadt och hånfullt blixtrande emot Klimkof med sina grumliga ögon. »Du måste sjelf stöta dem framåt. Har du sagt till dem, att du kan skaffa dem typer? Det är dig, jag frågar, din idiot!«

»Nej, det har jag inte sagt än...«

»Nå, hvad sölar du för då? Föreslå dem det redan i morgon dag!«

Det var lätt för Klimkof att verkställa Saschas order, ty Jakof och Olga hade redan frågat honom, om han icke kunde skaffa en uppsättning typer; men han hade svarat undvikande.

Näste dag, när han gick till Olga på kvällen, bar han i bröstet på den mörka tomhet, där alltid bemäktigade sig honom i nervanspänningens ögonblick. Beslutet att fullgöra uppgiften var ålagdt honom af en främmand vilja; han behöfde således icke sjelf göra sig någon tanke-möda därmed. Detta beslut bredde ut sig i hans inre, det växte af sig sjelf inom honom och förträngde all fruktan, alla hämningar och alla sympatier.

Men när Olgas högresta gestalt stod framför honom i det lilla, otillräckligt upplysta rummet, och han bak om henne på väggen såg hennes stora skugga, där ljudlöst rörde sig honom till mötes, då blef Klimkof försagd och hån, så att han tigande blef stående i dörren.

»Hur är det fatt? Är ni inte riktigt frisk?« sade Olga, när hon tryckte hans hand.

Hon skrufvade opp lampan, så att den lyste klarare, och fortfor, mens hon hällde opp te:

»Ni ser riktigt dålig ut. . . «

Klimkof ville få saken afklarad så fort som möjligt:

»Alltså, ni har sagt, att ni behöfver typer.«

»Ja, det har jag sagt! Jag vet, att ni skall ge oss dem.«

Hon sade dessa ord helt enkelt, och liksom slog till Jevsej med dem. Förundrad lutade han sig tillbaka på stolens ryggstöd och frågade doft:

»Hur vet ni det? . . . «

»Då sade ni hvarken ja eller nej — följaktligen, tänkte jag, skall han säkert ge oss. . . «

Jevsej förstod henne icke, och mens han ansträngde sig att undvika hennes ögons blickar, frågade han på nytt:

»Hur så?«

»Antagligen därför, att jag håller er för en allvarlig människa och har förtroende för er. . . «

»Ni får inte lita på mig!« sade Jevsej.

»Hvad är det, ni säger? Man måste kunna hysa tillit!«

»Och om ni misstar er?«

Hon ryckte på axlarne.

»Att inte ha förtroende för en människa betyder att i förväg hålla henne för falsk, för dålig. Får man då göra det?«

»Jag kan ge er typerna,« suckade Jevsej. Uppdraget var slutfördt. Han satt med hufvudet sänkt och händerna fasttryckta emellan knäna och åhörde flickans ord.

Olga hade stöttat armbågarne emot bordet och meddelade honom med halfhög röst, när och hur han skulle komma med det utlovade. Nu, när han hade fullgjort sin tjensteplikt, steg ett kväfvande illamående opp ur hans hjärtas djup; och plågsamt vaknade den emot honom sjelf fientliga känsla, där allt djupare klöf honom midt i tu.

»Lägger ni märke till, hur snabbt folk lär känna hvarandra nu för tiden?« frågade flickan sakta. »Alla söker vänner, finner dem, alla blir tillitsfullare och djärfvare.«

Hennes ord liksom logo. Då han icke kunde bestämma sig för att se Olga i ansiktet, följde Klimkof blott hennes skugga på väggen, hvarest han ritade in de blåa ögonen, den lille munnen med de bleke läpparne och det något trötta men mjuka och snälla ansiktet.

»Skall jag nu säga henne, att alltsammans bara är ett knep för att tillintetgöra henne?« frågade han sig sjelf.

Och han svarade:

»Hon skall jag väck mig. Skälla på mig och jaga bort mig.«

»Känner ni inte Simin, snickaren?« frågade han plötsligt.

»Nej. Hvad är där med honom?«

Jevsej suckade tungt:

»Han är också en god menniska.«

»Hade hon känt snickaren...«, tänkte Klimkof långsamt, »så hade jag fått henne att fråga honom om mig. Då hade kanske...«

Det förekom honom, som hölle stolen på att gifva efter under honom, och som om illamåendet snart skulle stiga honom opp i strupen. Han hostade och betraktade ingående rummet, det lilla och torftiga. Igenom fönstret kikade månen in; den var så rund som Jakofs ansikte; lampskenet syntes honom störande och öfverflödigt.

»Jag skall släcka lampan, jag skall gå ner på knä för henne, omfamna benen och säga allt. Skall hon då ge mig en spark?...«

Men detta hejdade honom icke. Han reste sig tungt ifrån stolen och sträckte ut handen åt lampan, men armen sjönk slappt ner, benen skälfde till och svek honom, så att han vacklade.

»Hvad är där med er?« frågade Olga.

Klimkof ville svara, men fick bara fram ett sakta kvidande; han ställde sig på knä och började med darrande händer gripa efter hennes klädning. Olga höll emot med en varm handflata på hans panna, grep med andra handen tag i hans skuldra, gömde benen under stolen och tillsade honom strängt:

»Nej, nej! Å, så afskyvärdt det är!... Jag kan inte... Men så stå opp, då!...«

Hennes kropps värme väckte inom honom ett sinnligt begär, och hennes händers afvärjande stötar tog han emot såsom opphetsande smekningar...

„Hon är inget helgon!“ for det igenom hans medvetande, och han fattade ännu fastare om den unga flickans knän.

»Jag säger er — res er opp!« utropade hon — redan icke längre uppmanande utan befallande.

Han reste sig utan att ha förmått säga ett ord.

»Ni begriper väl,« mumlade han och slog ut med armarne.

»Ja, ja, jag begriper... Min Gud! Att detta alltid skall dyka opp på ens väg!« utbrast hon, såg på honom och sade strängt: »Jag är så ked på detta!«

Hon ställde sig vid fönstret; mellan henne och Jevsej stod bordet. En kall villrådighet omslöt Klimkofs hjärta, och en kränkande skamkänsla brände sakta inom honom.

»Var snäll och kom inte hem till mig mer...«

Jevsej tog mössan, slängde rocken öfver axlarne och gick nerböjd därifrån.

Några minuter senare satt han på en bänk framför porten till någons hus och mumlade med konstlad anspänning:

„Slödder...“

Han drog sig till minnes alla ord, hvarmed man kan besmutsa en kvinna, och öfvertäckte med dem Olgas välbyggda, högresta gestalt; han önskade besudla henne helt, befläcka henne från hjässan till fotbjället. Men hans skällsord fastnade icke på henne; och ehuru Jevsej ihärdigt försökte väcka ilska inom sig, så kände han blott förolämpning.

Han blickade länge emot den runda, ensamma månskifvan — den förefallt röra sig ryckvis på himmelen, liksom språngartadt, som en stor, ljus boll; han trodde sig höra det svaga ljudet af dess rörelse, liksom hjärtats slag. Han älskade det icke, detta bleka, svärmodiga klot, där verkade kunna iakttagas med kylig envishet i hans lifs alla svåra stunder. Det var sent, men staden sof ännu icke; ifrån alla håll kommo mångfaldiga ljud.

„Förr var nätterna lugnare“, tänkte Klimkof, reste sig och gick vidare utan att sticka armarne i rockens ärmor och med mössan skjuten bak i nacken.

„Nå, godt — vänta bara!“ tänkte han. „Jag skall ange dem allihop och sedan be om att bli förflyttad till någon annan stad...“

I tre omgångar hemtade han till Makarof flere paketer med typer till tryckeriet, erfor af honom om den lägenhet, hvarest tryckeriet skul-

le inrättas, och bevärdigades i gengäld af Sascha några offentliga lof-ord:

»Duktigt gjort! Du skall få en belöning...«

Jevsej förhöll sig likgiltigt till hans beröm, men när Sascha var gången, fallt honom Maklakofs skarpa, starkt afmagrade ansikte i ögonen. Spionen satt i en soffa i ett mörkt hörn, såg därifrån på Jevsej och tvinnade sin mustasch. I hans blick låg någonting, där berörde Jevsej, så att han vände sig bort.

»Klimkof, kom här ett tag!« kallade spionen. Klimkof gick hän och satte sig vid sidan om honom.

»Är det sant, att du förråder din bror?« frågade Maklakof med låg röst.

»Kusin...«

»Tycker du inte synd om honom?«

»Nej...«

Han kom att tänka på de ord, de öfverordnade så ofta hade uttalat; och Jevsej upprepade dem nu sakta:

»Med oss är det som med soldaterna; vi vet hvarken af far, mor eller bröder; vi känner blott till tsarens och fäderneslandets fiender...«

»Nå, naturligtvis!« sade Maklakof leende. På rösten och leendet märkte Jevsej, att spionen gjorde sig lustig öfver honom. Han kände sig kränkt.

»Kanske tycker jag synd om honom i alla fall,« sade han. »Men eftersom jag måste tjena ärligt och troget...«

»Det förnekar jag ju inte, din kuf!«

Sedan tände sig Maklakof en cigarrett och frågade Jevsej:

»Hvarför sitter du här?«

»Jag har inget annat att göra...«

Maklakof slog sig på knäna och sade:

»Du var mig en olycksalig menniska!«

Jevsej reste sig:

»Timofej Vasiljevitsch...«

»Hvad nu?«

»Säg mig...«

»Hvad skall jag säga dig?«

»Det vet jag inte...«

»Nå, det gör inte jag iheller.«

Klimkof mumlade i en hviskning:

»Jag tycker synd om min bror!... Och så är där äfven en ung tös med där... De är allesamman — bättre än vi, vid Gud!«

Spionen reste sig likaledes och sträckte på sig; mens han gick åt dörren, sade han kyligt:

»Drag åt helvete med dig. . . «

Kapitel XVII

Den natt kom, då det var bestämdt, att Olga, Jakof och alla de skulle arresteras, där voro förbundna med dem i tryckerifallet. Jevsej visste, att tryckeriet var beläget i trädgården, i en sidobyggnad — där bodde en storvuxen, rödskäggad karl vid namn Kostja tillsammans med sin koppärriga, tjocka fru; Olga tjänade piga hos dem. Kostjas hufvud var slätsnaggadt, och hans fru hade ett grått ansikte med irrande ögon; begge förekommo Jevsej icke vara riktigt vid sina sinnens fulla bruk; de liknade för Jevsej sådant folk, som länge ha legat på sjukhus.

»Så hemska de ser ut!« hade han anmärkt, när Jakof en kväll hade visat honom dessa människor i Makarofs lägenhet.

Jakof, där gärna skröt med sina bekantskaper, ryste stolt på det lockiga hufvudet och förklarade viktigt:

»Det beror på deras hårda lif! De arbetar i källare, om nätterna, i fukt och dålig luft. De får hvila sig i fängelserna; sådant kan väl vända hvem som helst ut och in.«

Klimkof önskade få kasta en blick på Olga en siste gång; han fick reda på, igenom hvilka gator, man skulle föra arrestanterna till fängelset, och gick dem till mötes; samtidigt försökte han intala sig, att allt detta icke rörde honom; och om den unga tösen tänkte han:

„Hon har säkert blifvit förskräckt. Hon skall gråta...“

På gatan höll han sig som vanligt i skuggan, försökte flere gånger hvissla sorglöst men kunde likväl icke fördrifva minnet af Olga; han såg hennes lugna ansikte, hennes troskyldiga ögon, hörde hennes något opprifna röst och erinrade sig orden:

„Ni gör orätt, Klimkof, i att tala så illa om folk. Har ni då intet att förebrå er sjelf?“

Då han hade åhört henne, hade han alltid känt, att Olga hade talat rätt. Äfven nu hade han ingen anledning att tvifla därpå; men nu bar han inom sig en naken önskan att få se henne förskräckt, ömklig och i tårar.

Ur fjärran började nu höras muller af vagnshjul och hästkors smällar emot stenläggningen. Klimkof tryckte in sig emot en port och väntade. En täckt vagn körde förbi honom; han såg utan deltagande på den och fick se två surmulna ansikten, kuskens gråa skägg och vid sidan om honom poliskommissariens store mustasch.

„Det är allt!“ tänkte han. „Jag får alltså ändå inte se henne...“

Men ifrån gatans ände kom på nytt ett ekipage skramlande; det rullade snabbt åstad, man hörde pisksnärta på hästens kropp och djurets trötta frustande. Det förekom honom, som om dessa ljud hängde orörliga i luften och alltid skulle komma att hänga så.

Olga satt insvept i ett tygstycke vid sidan om en ung gendarm i den lätta droskan; på agebrädan vid sidan om kusken satt där en poliskonstapel. Hennes välbekanta, bleka, goda ansikte skymtade hastigt förbi; Jevsej fattade snabbt, hvem han såg, att Olga var fullkomligt lugn och icke det ringaste förskräckt. Af någon anledning gladde han sig plötsligt öfver detta och sade i tankarne, liksom gällde det att vederlägga ett obehagligt påstående:

„Hon skall inte börja gråta!“

Med slutna ögon stod han så ytterligare en stund, fick sedan höra steg och sporrars klirrande; han begrep, att man förde de arresterade männen förbi, slet sig loss ifrån sin plats, ansträngande sig att icke klampa med fötterna, sprang hastigt gatan fram, vek om hörnet samt nådde trött och svett hemmet.

Om aftonen näste dag sade Filipp Filippovitsch, i det han begöt Klimkof med sina blåe ljusstrålar, högtidligt och med ännu tunnare röst än vanligt:

»Jag lyckönskar dig till din gode framgång, Klimkof, och önskar dig, att det må bli den förste länken i en lång kedja af framgångar!«

Klimkof stod än på det ena benet, än på det andra och vred tyst sina händer, liksom försökte han befria sig ur några osynliga bojor.

I rummet voro flere spioner närvarande; de åhörde tigande sågens ljud och betraktade Jevsej; han kände deras blickar på sitt skinn, och detta var besvärande.

När den öfverordnade hade avslutat sitt anförande, bad Jevsej honom sakta om förflyttning till någon annan stad.

»Prat, broder!« sade Filipp Filippovitsch torrt. »Det är vanhedrande att vara feg. Hvad skall detta betyda? Den förste framgångsrike insatsen — och du vill redan fly? Jag vet nog sjelf, när det är tid att förflytta dig... Utgå!«

Det var Sascha, där gaf honom belöningen.

»Hör du, din halffigur!« kallade han honom till sig. »Här har du, tag den...«

Vidrörande Jevsejs hand med sin fuktiga, gula hand stack han till honom en penningssedel och gick sin väg. Jakof Sarubin kom farande:

»Hur mycket?«

»Tjugefem rubel,« svarade Klimkof och vecklade med motspänstiga fingrar opp sedelen.

»Hur många var där?«

»Sju...«

Sarubin såg opp i taket och mumlade:

»Tre gånger sju är tjugeett, fyra genom sju... Alltså omkring tre och en half rubel per skalle!«

Han lät höra en låg hvissling, blickade omkring sig och förkunnade sedan med en hviskning:

»Sascha gaf de hundrafemtio, och för utläggen i denna saken har han lagt fram en räkning på sextiotre rubel. De bedrar oss dumhufvuden! Nå, nu får du bjuda för att fira...«

»Kom, så går vi,« sade Klimkof, mens han sneglade på pengarne i näfven och ännu icke kunde bestämma sig för att stoppa dem i lommen.

De begåfvo sig åstad, och på vägen menade Sarubin sakkunnigt:

»Ditt folk verkar där inte ha varit så mycket med...«

»Hur så?« frågade Jevsej kränkt. »Det var där visst det...«

»De betalade rätt litet för dem, alltför litet! Jag känner ju till reglerna, mig bedrar man inte, nej! Krasavin har infångat en viss revolutionär och här hos oss fått hundra rubel; hundra till skickade man ifrån Petersburg! Solovjof gaf de sjuttiofem rubel för en illegal dam. Ser du? Och Maklakof? Antag, att han infångar några advokater, professorer och skriftställare; de har sitt särskilda pris...«

Han talade outtröttligt, och Klimkof var nöjd med hans pladdrande; ty det hindrade honom sjelf ifrån att tänka.

De gingo in på ett offentligt hus. Sarubin frågade med en stamgästs bullrande röst den långa, magra och krokiga värdinnan:

»Är Lida frisk? Och Kapa? Ser du, Jevsej, bekanta dig med Kapa — det är en flicka, det! Ett vilddjur! Hon skall lära dig saker, du utan henne inte får erfara på hundra år. Ge oss lemonad och konjak. För det yppersta af allt, Jevsej, måste man hålla konjak med lemonad — det är i stil med champagne, det får en strax opp att stegra sig på bakbenen!«

»Det gör mig det samma,« svarade Klimkof.

Det var ett dyrt hus; i fönstren hängde praktfulla gardiner, möblemanget förekom Jevsej ovanligt, de vackert klädda flickorna tycktes honom stolta och oåtkomliga; och allt detta förvirrade honom. Han

tryckte sig stilla i sitt hörn och gick åt sidan för flickorna, som låtsades icke lägga märke till honom; de gingo förbi honom och vidrörde hans ben med sina kjolar. Trögt flöt en af sina massor nedtyngd halfnaken kropp förbi, och de målade ögonen rullade i sina hålor.

»Studenter?« frågade en rödhårad flicka sin väninna, en tjock brunett med hög, naken barm och ett blått band om halsen. Den andra hviskade henne någonting i örat, och den rödhårade gjorde en grimasch åt Jevsej; han vände sig bort ifrån henne och sade missbelåtet till Sarubin:

»De vet, hvilka vi är. . . «

»Ja, om! Sjelfklart! Därför tar de också bara halfva inträdet och slår af tjugefem procent på notan.«

Jevsej tömde två glas af den skummande, välsmakande drycken, och om än det icke gjorde honom gladare, så blef honom dock omgifningen likgiltigare.

Två flickor satte sig hos dem vid bordet: den långa, ståtliga Lidija och den väldiga, tunga Kapitolina. Lidijas hufvud var i förhållande till hennes kropp påfallande litet, pannan smal, hakan spetsig och starkt framskjutande, munnen rund med små fisktänder, ögonen mörka och listiga, mens Kapitolina såg ut att vara ihopsatt utaf flera klot i olika storlek. Äfven hennes utskjutande ögon voro klotaktiga och grumliga liksom på en blind.

Den svarthårade, liksom en fluga aldrig till ro kommande Sarubin vände hufvudet hit och dit, sprallade med benen, for med de smala, mörka händerna öfver bordet; han luktade på, grep om och fingrerade allt. Jevsej kände plötsligt, att Sarubin framkallade en tung, trubbig upprördhet inom honom.

„Skurk!“ tänkte han. „För mina pengar har han hemtat ett sådant missfoster till mig och valt ut en snygg en till sig sjelf!“

Han hällde opp en konjak till sig, svalde den i ett drag, så att det brände i svalget, spärrade opp munnen och förvände blicken.

»Käckt?« utropade Jakof.

Flickorna grinade till, och för ett ögonblick var Jevsej bedöfvad och förblindad, liksom hade han somnat.

»Detta, Jevsej, är Lida, min trogna väninna — en klok, förständig flicka,« väckte honom Jakof, i det han ryckte honom i ärmen. »När jag väl har lyckats tjena mig opp till öfverhetens uppmärksamhet, så tar jag henne härifrån, gifter mig med henne och öppnar en liten handelsrörelse tillsammans med henne. Inte sant, Lidotschka?«

»Den, där lefver, får se,« svarade flickan och sneglade smäktande på honom med sina oljiga ögon.

»Hvarför är du så tystlåten, min lille vän?« frågade Kapitolina med basröst och klappade Jevsej på axelen med sin tunga hand.

»Hon är d u med alla,« anmärkte Jakof.

»Det gör mig detsamma!« sade Jevsej utan att se på flickan och flyttade sig bort ifrån henne. »Säg bara till henne, att hon inte behagar mig och skall gå sin väg. . . «

Under några sekunder tego alla.

»Djävvelen tage er!« sade Kapitolina lugnt med fast stämma och lyfte långsamt, stödjande sig med handen emot bordet, sin tunge kropp ifrån stolen.

Det retade Jevsej, att hon icke blef arg på honom. Han såg efter henne och sade:

»Hon ser ju ut som en elefant. . . «

»Å, så ohyfladt!« utbrast Lidiya beklagande.

»Ja, Jevsej, det var oartigt, broder!« instämde Jakof öfvertygadt. »Kapitolina Nikolajevna är en mycket anmärkningsvärd flicka; alla kännare sätter pris på henne.«

»Men mig gör det detsamma,« sade Jevsej, »Jag vill ha bier!«

»Hallå där, bier!« ropade Sarubin. »Kapotschka, var så vänlig och ordna några bier till oss!«

Den tjocka flickan vände sig bort och gick sin väg med fötterna hassande emot golvet; men Sarubin lutade sig åt Jevsej och började i inställsam, undervisande ton:

»Ser du, Jevsej, visst är detta en bordell och så vidare. Men flickorna är lika mycket menniskor som du och jag — hvarför skall man då kränka dem med onödig grofhet?«

»Låt mig vara i fred!« sade Klimkof.

Han önskade sig, att det skulle vara helt stilla rundtenom, att flickorna skulle sluta sväfva omkring i luften liksom uttråkade molntussar om våren, och att den rakade pianisten med en drunknads blåaktiga ansikte icke längre skulle hamra med fingrarne på flygelens gule tänder, där sågo ut som käftarne på ett för full hals gällt grinande vidunder. Han önskade, att alla skulle sätta sig tigande på sina stolar och förbli sittande orörliga, att gardinerna vid fönstren icke skulle röra sig så underligt, liksom om en osynlig, fientlig hand ifrån gatan hade ryckt i dem. Och så skulle Olga stå i dörren, hvitklädd; då skulle han resa sig, gå tvärs igenom rummet med stora steg och slå hvar och en i ansiktet — så skulle Olga få se, hur motbjudande de alla voro för honom!

Efterhängset sjönko Sarubins förebrående ord in i hans öron:

»Vi är ju hitkomna för att roa oss, och du ställer strax till med skandal...«

Vacklande såg Jevsej med sina omtöcknade ögon honom i ansiktet och sade plötsligt sig sjelf med kylig klarhet:

„På grund af denne son af en hynda. Det är hans fel, att jag har hamnat i snaran. Alltsammans hans fel!“

Han tog en flaska bier i näfven, slog opp ett glas, tömde det och reste sig sedan utan att ställa flaskan ifrån sig.

»Det är mina pengar och inte dina, din usling!« sade han.

»Hvad gör det, då? Vi är ju kamrater...«

Sarubins svarta, kortklippta, borstlika hufvud kastades tillbaka; Jevsej fick se de skarpa, glänsande ögonen i det brunbrända ansiktet med de blottade tänderna.

»Sätt dig,« sade Sarubin.

Klimkof svingade flaskan och slog — siktande på ögonen — till honom i ansiktet. Oljigt glänsande sköt det röda blodet fram och väckte i Klimkof en ursinnig glädje. Han svingade flaskan på nytt och spillde därmed bier öfver sig sjelf. Alla ropade och skreko och sprungo om hvarandra, någons naglar borrade sig in i Klimkofs kinder, man grep honom vid armar och ben, lyfte honom ifrån golvet och släpade bort honom; någon spottade honom i ansiktet med varmt, klabbigt spott, tryckte åt om hans hals och drog honom i håret.

Först på polisvaktkontoret slog han — rent lasig, sönderrifven och genomvåt — opp ögonen; han kom strax ihåg det inträffade och tänkte, till en början utan förskräckelse:

„Hvad skall där nu ske?“

En polistjensteman, Jevsej kände, rådde honom att tvätta sig i ansiktet och åka hem.

»Skall de ställa mig inför rätta?« frågade Klimkof.

»Det vet jag inte,« sade polistjenstemannen med en suck och tillade full af afund: »Knappast! Man skall nog lägga sig ut för er...«

Efter några dagar kallade Filipp Filippovitsch till sig Jevsej samt skrek länge och genomträngande åt honom:

»Du, din idiot, du skall föregå med godt exempel inför folk och inte ställa till med skandaler! Om jag får höra något liknande om dig en gång till, så sätter jag dig under arrest på en månad. Uppfattat?«

Klimkof blef förskräckt, kurade ihop sig och försökte lefva stilla och tystlåtet, obemärkt, och arbeta sig så trött som möjligt för att icke behöfva tänka på någonting annat.

När han mötte Jakof Sarubin, fick han under dennes högra öga syn på ett litet, rödt ärr; detta nya drag i den unge detektivens rörliga

ansikte tilltalade honom, och medvetandet om, att han inom sig hade funnit kraften och djärfheten att slå till en människa, opphöjde honom sjelf i hans egna ögon.

»Hvarför slog du mig?« frågade Jakof.

»Det bara blef så!« sade Jevsej. »Jag var full. . . «

»A du, din djäfvell! Det vet du ju, hvad ansiktet betyder för vårt yrke! Hur kan man ställa till det så?«

Sarubin kräufde af Jevsej att bjudas på en god middag.

Kapitel XVIII

Ibland spionerna kom där ett rykte i omlopp, att äfven några ministrar hade visat sig vara mutade af tsarens och Rysslands fiender. De hade sammansvurit sig för att fråntaga tsaren makten och utbyta den bestående, goda ryska lefnadsordningen emot en annan, ifrån utländska stater lånad, hvilken vore skadlig för det ryska folket. Nu hade de utfärdat ett manifest, igenom hvilket — enligt uppgift i öfverensstämmelse med tsarens vilja och med hans medgivande — där för folket kungjordes, att det snart skulle gifvas frihet att öfverallt församla sig i hopar hvarhelst det ville, tala om sådant, som intresserade det, i tidningarna skrifva och trycka allt, som det behöfde — och att det till och med skulle gifvas frihet att icke tro på Gud.

Filipp Filippovitsch samtalade i hemlighet i flere timmar med Krasavin, Sascha, Solovjof och andra erfarna agenter; efter dessa samtal gingo de alla mulna och bekymrade omkring och besvarade sina kamraters frågor endast korthugget och oredigt.

En gång trängde genom den på glänt stående dörren till det rum, hvarest Filipp Filippovitsch satt, Saschas arga röst, som slog öfver af opphetsning, ut i kansliet:

»Inte om konstitutionen, inte om politik skall man tala med dem, utan därom, att den nya ordningen tillintetgör dem, att de fridsamme skall i stillhet krepera af hunger och vildhjärnorna ruttna i fängelserna. Hvad är det för några, där tjenstgör hos oss? Missfoster, urartade, sinnessjuka, dumma djur.«

»Nu pratar ni ju Gud vet hvad för smörja!« skrek Filipp Filippovitsch högt.

Äfven Jasnogurskijs sorgsna stämma lät sig höras:

»Hvad är det då för en liten plan, ni har? Er afsikt, min bäste, förstår jag inte...«

I kansliet sutto Pjotr, Grochotof, Jevsej och därtill två nya spioner: den ene var rödhårad och kroknäst med stora fräknar i ansiktet samt

bar guldbågade glasögon; den andre var slätrakad, flintskallig och röd-kindad med bred näsa och ett purpurrött födelsemärke på halsen intill venstra örat. Mens de uppmärksamt åhörde Saschas tal, sneglade de då och då tigande på hvarandra. Pjotr reste sig flere gånger opp, gick fram till dörren, hostade slutligen till högt intill densamma — hvarefter dörren strax drogs igen af en osynlig hand. Den flintskallige spionen trefvade med sina tjocke fingrar försiktigt på näsan och frågade sakta:

»Hvilka är det då, han kallar missfoster?«

Först var där ingen, där svarade honom, men sedan sade Grochotof med en oppgifven suck:

»Det kallar han alla. . . «

»En slug best!« utropade Pjotr och log drömmande. »Alltigenom rutten, men se där, han samlar allt mer kraft. Där ser man, hvad bildningen betyder! . . . «

Den skallige granskade alla med sina närsynta ögon, eftertänksamt förhörde han sig vidare:

»Skulle han därmed tala om oss?«

»Politiken är full af spetsfundigheter; där gäller det att inte vara för nogräknad,« sade Grochotof.

»Hade jag erhållit någon bildning, så skulle jag nog spela ut en eller annan trumf,« förkunnade Pjotr.

Den rödhårade vägde nonchalant ifrån sida till sida på stolen, gäspade ofta och spärrade därvid opp munnen på vid gafvel.

Ur arbetsrummet kom Sascha ut; hans ansikte var rött och han var rufsig i håret; han blef stående vid dörren, lät blicken fara öfver alla och frågade hånfullt:

»Har ni tjuflyssnat?«

Den ene efter den andre kommo nu detektiverna in; de voro svetta och dammiga; trött och missmodigt slängde de till hvarandra allehanda anmärkningar. Äfven Maklakof dök opp; han var arg och mulen, hans blick hade något skarpt och sårande i sig. Krasavin gick med kisande ögon hastigt in i det andra rummet och slog igen dörren efter sig med en smäll.

Sascha sade till Pjotr:

»Där skall bli ett ombyte af platser — nu är det vi, som skall vara ett hemligt sällskap, och de andre skall få rollen som uppenbara idioter; så skall det bli! Hallå där!« ropade han, »ingen går ut nu!«

Alla lugnade ner sig och tystnade. Ut ur arbetsrummet kom Jasnogurskij; det såg ut, som om hans utstående, köttiga öron hade lagt sig tätt intill nacken, och hela han hade något glatt öfver sig — som en

tvålbit. Han spatserade af och an i hopen af spioner, tryckte allas händer, nickade krypande vänligt, drog sig sedan plötsligt tillbaka i någon krok och började därifrån tala med gråtmild stämma:

»I tsarens gode tjenare! Till Eder vänder sig mitt tal, där kommer ur ett med bekymmer fylldt hjärta, till Eder, I mannar utan fruktan, I tadelfrie män, I Eder faders, tsarens, trogna barn, den rättroende kyrkans, Eder moders. . . «

»En sådan jemmerlåt! . . . «
hviskade någon i Jevsejs närhet; för Klimkof lät det emellertid, som om Jasnogurskij helt enkelt hade svurit groft.

»I kännen redan fiendernas nyaste list, deras nya, fördärfliga plan, I hafven läst minister Bulygins kungörelse, enligt hvilken vår tsar skulle önska afsäga sig den af Herren Gud honom förlänade makten öfver Ryssland och det ryska folket. Allt detta, dyre kamrater och bröder, är ett djäfvlskt spel af folk, där ha sålt sina själar till utländska kapitalister; det är ett nytt försök att störta det heliga Rus i fördärfvet. Hvad vilja de uppnå med den af dem utlofvade Riksduman, hvad önska de uppnå med konstitutionen och den frihet, som de sjelf förkunna?»

Spionerna ryckte närmare hvarandra.

»I Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, låtom oss granska djäflarnes illistige ränker i sanningens ljus, låtom oss pröfva dem med vårt enkla, ryska förstånd, så skola vi se, hur de sönderfalla till stoft inför våra ögon. Sen I — man vill beröfva tsaren hans gudomliga kraft och friheten att styra landet enligt Högre anvisningar, man vill utskrifva val, på det att folket skall skicka sina företrädare till tsaren, och sedan skola desse utfärda lagar och därigenom inskränka tsarens makt. De hoppas, att vårt obildade och druckna folk skall låta sig besticka med brännvin och penningar för att sända sådana män till tsarens gemaker, dem desse förrädare — liberalerna och revolutionärerna — skola anvisa det, och de skola för folket utpeka judar, polackare, armenier, tyskar och andra utbördingar,¹ Rysslands fiender.«

Klimkof lade märke till, att Sascha, där stod bak Jasnogurskij, hånlog som en djävel; och då han icke ville, att den sjuke spionen skulle lägga märke till honom, sänkte han hufvudet.

»Detta röfwareband af mutkolfvar till bedragare skola omringa vår tsars lysande tron, de skola afskräma hans visa ögon ifrån fosterlandets öde, de skola utlemna Ryssland till utbördingarne och utlänningarne. Judarne skola i Ryssland upprätta sitt eget rike, polackarne sitt,

¹Med utbörding (инородец, af annan folkstam, främmand) menar Jasnogurskij en icke-ryss i Ryssland, t.ex. jude eller polack. Ö.a.

likaså armenierna, georgierna, letterna och dylika tiggare, dem Rus hittills har tagit under sin starka hands beskydd, skola bygga sina riken; sedan, när vi stå allena åter, vi ryssar helt allena... då... då — alltså... «

Sascha, där stod vid sidan om Jasnogurskij, började hviska honom något i örat. Gubben viftade ilsket bort det och tog till orda än högljudare:

»Sedan skola plötsligt tyskarne och engelsmännen kasta sig öfver oss och gripa tag i oss med sina roflystna klor... Nedrifvandet af Rus väntar oss, mina käre vänner — vakten Eder!«

De sista orden af sitt tal skrek han ut; sedan tystnade han någon minut, höjde händerna ofvanom hufvudet och började på nytt:

»Men vår tsar har trogne tjenare; de vaka öfver hans makt och ära omutligt som gårdvarar, och de ha nu grundat ett sällskap för kamp emot revolutionärernas nedriga förehafvanden, emot konstitutionen och andra för oss sant ryska menniskor fördärfliga skändligheter. I detta sällskap ingå grefvar och furstar, där äro berömda genom sina förtjenstfulla gärningar för tsaren och för Ryssland, guvernörer, som äro tsaren och arfvet ifrån den heliga gamla tiden hängifna, och kanske till och med sjelfvaste stor... «

Sascha hejdade Jasnogurskij på nytt; gubben lyssnade på honom, blef röd i ansiktet, fäktade med armarne och skrek plötsligt:

»Säg mig nu — hvad är detta för någonting? Hvad har ni för rätt därtill?... Jag vill inte... «

Märkvärdigt för han opp, stötte den omkringstående hopen af spioner åt sidorna och gick sin väg. Nu trädde Sascha i hans ställe. Stor och krokryggad stod han där, sträckte fram hufvudet, mönstrade tigande dem alla med sina röda ögon och gned händerna.

»Nå, begrep ni något?« ljöd hans fråga skarpt.

»Ja... ja, vi har förstått,« svarade några röster sakta och ovänligt.

»Det vill jag tro!« ropade Sascha hånfullt och började förbluffande tydligt, med ondska och kraft, att tala:

»Hör nu på — och de slugare ibland er kan få förklara mina ord för dumhufvudena. Revolutionärerna, liberalerna och öfver hufvud taget våra ryske herremän har segrat — förstått? Regeringen har beslutat ge vika för deras kraf; den skall ge dem en konstitution, en statsförfattning. Hvad innebär en konstitution för er? Svältdöden, eftersom ni är latmaskar och lättingar och inte duger till arbete; för många af er till och med fängelse, eftersom många af er har förtjenat det; för somliga sjukhuset — dårhuset, ty ibland er är där en hel hög halfgalna och sinnessjuka. Den nya lefnadsordningen skall, om den införes,

ofördröjligen krossa er alla. Polisdepartementet tillintetgöres, skyddsafdelningarna stängs, och er kastar man ut på gatan. Är ni på det klara med det?» Alla tego och var liksom förstenade. Klimkof tänkte:

„Då skulle jag begifva mig bort någonstans. . .“

»Jag tror, det är nog så klart?» sade Sascha, sedan han hade tigit en stund, och for på nytt öfver alla med en enda blick. Den röde kransen i hans panna förefallt nu äfven ha flutit ut öfver hela ansiktet, och hans ansikte fick en anlöpning i blåaktigt blygrått.

»Denna nya lefnadsordning är ofördelaktig för er; alltså måste man bekämpa den — inte sant? Men för hvem är det, för hvems intressen skall ni kämpa? Jo, för er sjelf personligen och för era egna intressen, för er rätt att lefva så, som ni hittills har lefvat. Är det klart? Hvad kan ni nu göra?»

I det kvalmiga rummet uppstod plötsligt ett doft buller, liksom om någons jättelika, sjuka bröst suckade och stånkade. Somliga af detekti- verna gingo surmulna och tigande sin väg med sänkta hufvuden; någon brummade upprördt.

»I stället för att tala om allt möjligt, borde de hellre höja lönen. . .«

»De försöker bara skrämmas. . . alltid försöker de skrämmas! . . .«

I hörnet intill Sascha hade ett tiotal man församlats; Jevsej närma- de sig dem stillsamt och åhörde Pjotrs hänfödda röst:

»Så måste man tala — två gånger två är fyra — och spela ut idel ess! . . .«

»Nej, jag är inte nöjd,« sade Solovjof i sliskig och nyfiken ton. »Hvad skall det betyda — tänk efter? Visst kan hvar och en tänka öfver saken på sitt sätt — men anvisa du mig, hvad som skall göras!«

Krasavin skrek groft och skarpt:

»Det har de ju redan anvisat!«

»Det begriper jag inte!« tillkännagaf Maklakof lugnt.

»Ni?« utbrast Sascha. »Där ljuger ni; ni har begripit det!«

»Nej.«

»Och jag säger — att ni har begripit det! Men ni är feg, ni är adlig — å, jag känner er!«

»Må så vara,« sade Maklakof. »Men vet manne ni, hvad ni vill?«

Han frågade så kallt och uttrycksfullt, så att Jevsej ryckte till tvärt och tänkte:

„Nu skall Saschka slå till honom. . .“

Men denne endast frågade sakta och gnyende i sin tur:

»Jag? Om jag vet, hvad jag vill?«

»Ja. . .«

»Det skall jag säga er!« ropade Sascha hotfullt och höjde rösten. »Jag kreperar snart, jag behöfver inte frukta någon, jag står utanför lifvet — jag lefver af hat emot det förnäma folk, ni i tankarne knäböjer för. Gör ni inte det, hvad? Ni ljuger! Ni är en träl, en slafsjäl, en lakej, så adlig ni är; men jag är bonde, en oppväckt bonde, och visst har jag legat vid universitetet, men jag har inte låtit mig besticka. . . «

Jevsej trängde sig fram och ställde sig vid sidan om de stridande, ansträngande sig att se begges ansikten.

»Jag känner min fiende — det är ni, ni herremän! Äfven som spioner är ni herrskap, ni är motbjudande för alla, ni är öfverallt hatade, helt oafsedt om ni är män eller kvinnor, författare eller detektiver. Och jag vet ett medel emot er — emot herremannaväldet — jag känner till det, jag inser, hvad man måste göra med er, hvarmed man kan utrota er. . . «

»Det är just det, som intresserar mig och inte er hysteri,« sade Maklakof, där hade stuckit näfvarne i byxelommorna.

»Jaså, det intresserar er? Godt — jag skall säga det. . . «

Sascha ville uppenbarligen sätta sig; han vajade som en pendel hit och dit, lät blicken fara omkring sig och talade samtidigt utan uppehåll vidare så snabbt, att han helt tappade andan.

»Hvem är det, där inrättar lifvet? Herrskapet! Hvem har fördärfvat detta kära väsen — menniskan, gjort henne till ett skitt fä, till ett sjukt djur? Ni, herrefolket! Allt, allt detta — hela lifvet — måste omvändas emot er; alltså — alla lifvets varbölder måste öppnas för att dränka er i en ström af skändlighet och spyor ur de menniskor, ni har förgiftat — och förbannade vare ni! Er dödsdoms och undergångs tid är kommen; allt, som har blifvit stympadt af er skall resa sig emot er och kväfva er, krossa er! Har ni förstått? Ja, så skall det bli. I somliga städer har man redan undersökt på herrarne, hur fast deras hufvuden sitter. Är det er bekant? Nå?«

Han vacklade bakåt, stöttade sig med ryggen emot väggen, räckte fram händerna och nästan kväfdes i grin. Maklakof såg på dem, där stodo vid sidan om honom, och frågade sjelf hångrinande, med hög röst:

»Har ni förstått, hvad han talar om?«

»Tala kan man och säga hvad som helst!« svarade Solovjof men tillade dock hastigt: »Inom vårt eget sällskap! Men det intressantaste nu vore att få säkert reda på, om där i Petersburg verkligen har bildats ett sådant hemligt sällskap och till hvilken ända?«

»Det måste vi få veta!« sade Krasavin uppfordrande.

»Det är ju faktiskt så, bröder, att revolutionen flyttar till en ny lägenhet!« utropade Pjotr roadt och lifligt.

»Om där i detta sällskap verkligen ingår furstar,« sade Solovjof eftertänksamt och drömskt, »så måste vår ställning förbättras. . . «

»Du har ju ändå dina tjugetusen på banken, din gamle djäfvell!«

»Kanske är det till och med trettiotusen. Räkna efter en gång till!« sade Solovjof förnärmat och drog sig åt sidan.

Sascha hostade doft och hest, Maklakof såg buttert på honom.

»Hvad glör ni på mig för?« skrek Sascha.

Maklakof vände sig om och gick därifrån utan att svara honom; Jevsej följde honom utan att tänka på det.

»Förstod ni någonting?« frågade Maklakof Jevsej.

»Jag tycker inte om det. . . «

»Jaså? Hvarför inte?«

»Han blir alltid så led och rälighet, och ledhet är där ändå så mycket af äfven utan honom. . . «

»Det stämmer,« nickade Maklakof. »Ledhet har vi nog af. . . «

»Man kan heller inget begripa,« fortfor Jevsej och såg sig försiktigt omkring, »alla talar de olika. . . «

Spionen dammade eftertänksamt af sin hatt med näsduken och måtte icke ha hört de farliga orden.

»Nå, adjö då!« sade han.

Jevsej hade gärna följt honom, men spionen tog på hatten och gick ut, tvinnande sin mustasch, utan att ge Jevsej en blick.

I staden växte där emellertid oopphörligt något sällsamt, liksom en dröm. Folk hade helt förlorat sin fruktan; på de ännu för icke så länge sedan platt uttryckslösa och undergifna ansiktena framstod nu klart och skarpt ett bekymradt uttryck. De påminde alla om timmermän, som vidtaga åtgärder för att rifva ett gammalt hus och sakkunnigt rådgöra med hvarandra om, hvarmed det vore bekvämast att påbörja arbetet.

Nästan dagligen höllo fabriksarbetarne i ytterområdena öppet möten, vid hvilka revolutionärer, där voro kända af såväl den vanlige polisen som *Ochranan*,² skarpt klandrade den rådande lefnadsordningen; ministerens manifest om Riksdumans inkallande vore enligt dem endast ett försök af regeringen att lugna det till följd af sina olyckor upprörda folket, för att senare — som vanligt — bedraga det; de manade åhörarne att icke sätta tro till någon utan blott lita till sitt eget förstånd.

²*Ochranan*: skyddspolisen, hemliga statspolisen, säkerhetspolisen. Ö.a.

En gång, när en upprorsman ropade: »Endast folket är lifvets sanne, laglige herre! Honom tillhör hela jorden och hela friheten!« då svarade honom en jublande röst: „Det är sant, broder, det är rätt!“

Jevsej vände sig om, öronbedöfvad af detta vrålande — bak om honom stod Mjelnikof; hans ögon glödde, han var svart och tillrufsad, han viftade med händerna — liksom en korp med vingarne — och ropade oopphörligt:

»Det är rätt — det är rätt!«

Klimkof ryckte honom förundradt i kavajskörtet och hviskade stillsamt:

»Hvad tar ni er till? Det är en socialist, som talar där; en under uppsikt. . . «

Mjelnikof blinkade med ögonen och frågade:

»Han?«

Utan att invänta svar ropade han på nytt:

»Hurra! Det är rätt. . . «

Sedan sade han riktigt förargadt till Jevsej:

»Packa dig iväg. . . Det gör rakt det samma, hvem det är, där säger sanningen. . . «

Jevsej åhörde dessa nya tal med ett räddhågadt leende, såg sig hjälplöst omkring och sökte omkring sig i hopen efter en människa, han kunde tala uppriktigt med; men när han då stötte på ett godsinnadt, förtroendeingifvande ansikte, suckade han och tänkte:

„Om jag talar till honom, så märker han strax, att jag är detektiv. . .“

Han hörde, hur revolutionärerna i sina anföranden ofta talade om nödvändigheten af att inrätta ett annat lif på jorden; dessa tal väckte hans barndomsdrömmar till lif. Men ensam på det vacklande underlaget af hans med fula intryck besmutsade och med fruktan förgiftade själ tillväxte tron blott svagt; den var som ett barn med engelska sjukan — med krumma ben och stora ögon, som ständigt skåda i fjärran.

Jevsej trodde väl på orden men litade icke på människorna. Såsom ängslig åskådare skred han framåt på stranden längs strömmen utan att hysa någon önskan att kasta sig ut i dess oppfriskande böljor.

Spionerna smögo trögt omkring; de hade blifvit främmade för hvarandra och tego surmulet; hvar och en såg misstänksamt kamraten i ögonen, liksom väntade de sig någon fara för sig sjelf.

»Hör man intet mer beträffande det petersburgska fursteförbundet?« frågade Krasavin nästan dagligen.

En dag förkunnade Pjotr gladt:

»Mannar, Sascha har blifvit kallad till Petersburg! Han skall nog få rätt på spelet där, skall ni få se!«

Vjachirjef, den kroknäste och rödhårade spionen, anmärkte flyktigt:

»Man har tillåtit Ryska Folkets Förbund att bilda friskaror för att döda revolutionärer. Där skall jag gå med. Jag är en god pistolskytt. . . «

»Med pistol är det bekvämt att skjuta,« anmärkte någon. »Man bara knallar på — och sedan springer man sin väg. . . «

„Så enkelt de talar om allt!“ tänkte Jevsej; han kom ofrivilligt att erinra sig andra samtal, med Olga och Makarof, men stötte sedan förargadt allt detta ifrån sig. . .

Sascha återvände till synes friskare ifrån Petersburg; i hans grumliga ögon blixtrade gröna gnistor, rösten hade blifvit djupare; hela kroppen förefallt rakare och spänstigare.

»Hvad skall vi göra?« frågade Pjotr honom.

»Det skall du snart få reda på!« svarade Sascha med blottade tänder.

Kapitel XIX

Hösten var kommen; den var som vanligt fylld med stillhet och svårmod; men folk hade icke lagt märke till dess ankomst. Hade de redan varit djärfva och larmande i går, så gingo de idag ännu djärfvare ut på gatorna.

Sedan inträdde där några sagolikt storslagna, underbara dagar — folk slutade arbeta, och det invanda lifvet, där igenom ett grymt, planlöst spel så länge hade underkufvat dem, opphörde på en gång och stelnade liksom klämdt i en mäktig omfamning. Arbetarne förvägrade staden — sin härskare — bröd, eld och vatten; sedan några nätter låg han nu i mörker, hungrig, törstande, vresig och kränkt. I dessa mörka, kränkande nätter drog det arbetande folket fram igenom gatorna med sånger och en barnslig glädje i ögonen; folk sågo för förste gången klart sin egen kraft och blefvo sjelf förvånade öfver dess betydelse; de begrepo, hvilken makt de hade öfver lifvet, och jublade gladt vid anblicken af de förblindade husen, de orörlige, döde maskinerna, den rådville polisen, affärernas och krogarnes stängde ingångar, de förskräckta ansiktena och den ödmjuka hållningen hos alla de menniskor, där — om än de icke dögo till att arbeta — hade vant sig vid att äta godt och mycket samt just därför höllo sig sjelf för stadens förnämsta. Under desse dagar blef makten öfver lifvet bortsliten ur deras kraftlösa händer; men grymheten och bakslugheten hade de i behåll. Klimkof kunde se, att dessa menniskor, där eljest voro vana vid att befalla, nu tigande underordnade sig de hungriges, fattiges och otvättades vilja; han begrep, att det var förolämpande för herrarne att lefva så; men de dolde sin känsla af kränkning och logo oppmuntrande mot arbetarne, ljögo för dem, emedan de fruktade dem. Det syntes honom, som om det förflutna icke skulle komma tillbaka, att där hade uppenbarat sig nya herrar; och om nu desse voro i stånd att strax stanna lifvets gång, så skulle de alltså också vara i stånd att gestalta det annorlunda — friare och lättare för sig sjelf, för alla, för honom.

Det gamla, grymma och onda begaf sig åstad ut ur staden; det töade bort i det mörker, där dolde det; folk hade blifvit påtagligt godlyntare; och om än staden om nätterna var utan lyse, så liknade nätterna med sin bullersamt glada stämning dagarne.

Öfverallt församlade sig folk i klungor och talade upplifvat i fria, djärfva ordalag om de nära förestående dagarne för rättvisans och sanningens triumf; de trodde lidelsefullt på denna; men de som icke trodde på den tego, granskade noga de nya ansiktena och lade det nya talet på minnet. Klimkof lade i hopen ofta märke till spioner; och då han icke ville bli sedd af dem, aflägsnade han sig alltid skyndsamt. Allra oftast mötte han Mjelnikof. Denne man väckte hans särskilda intresse. Rundtenom honom samlades alltid en tät folkhop; han stod i midten, och därifrån kom hans djupa stämman flödande i en mörk ström:

»Där — se! Folket ville, och allt blef så; det vill och det tar allt i sina egna händer! Där är den, kraften! Tänk därpå, o folk, släpp icke ur din hand det, du har uppnått; akta dig! Vakta dig framför allt för herrarnes list; väck med dem, drif bort dem, och om de motsätter sig — slå ihjel dem!«

När Klimkof hörde dessa ord, tänkte han:

„För sådant tal hade de satt en i fängelse — så många, de har spär-rat in! Och nu — nu talar de sjelf så...“

Han dref ifrån morgonen och ända till sena natten omkring i folk-massan; emellanåt kände han en oemotståndlig lust att tala, men när han förnam denna önskan, flydde han ofördröjligen någonstädes hän, in i en ödslig gränd, in i en mörk krok.

„Om man tar till orda, så skall de igenkänna en!“ — denne tunge tanke hotade honom ständigt, och han blef icke af med den.

En natt, när han skred gatan fram, fick han syn på Maklakof. Gömd i en port sträckte spionen på halsen och spanade liksom en hungrig hund, där väntar på en läckerbit, emot ett opplyst fönster i ett hus på andra sidan gatan.

„Han öfverger inte tjensten!“, tänkte Jevsej; och han frågade Maklakof: »Skall jag aflösa er, Timofej Vasiljevitsch?«

»Du? Mig?« utropade spionen med låg röst; och Klimkof kände på sig, att där var någonting, där icke stämde; för förste gången duade spionen honom, och hans röst lät främmad.

»Det behöfs inte, gå din väg!« sade han.

Den alltid slätrakade och välvårdade Maklakof förefallt nu tillruf-sad; håret, som han eljest plägade prydligt frisera och omsorgsfullt kamma bak om öronen, hängde nu rufsigt ner i pannan och på tinningarne; där osade snaps om honom.

»Farväl!« sade Jevsej, lyfte på mössan och började gå sin väg utan brådska. Men efter några få steg ljöd bak om honom ett sakta rop:

»Hör på ett tag. . . «

Jevsej vände sig om; spionen hade ljudlöst opphunnit honom och stod vid sidan om honom:

»Låt oss ha följe. . . «

„Han måste vara mycket full. . . “ tänkte Jevsej.

»Vet du, hvem som bor i det huset?« frågade Maklakof och vände sig om. »Mironof. . . författaren. Kommer du ihåg?«

»Ja.«

»Hur skulle du också ha kunnat glömma honom; han gjorde ju så enkelt narr af dig. . . «

»Ja,« instämde Jevsej.

De gingo långsamt utan att klampa med fötterna. På den lilla, smala gatan var där stilla, öde och kallt.

»Låt oss vända tillbaka!« föreslog Maklakof. Sedan satte han sin mössa till rätta, knäppte rocken och tillkännagaf tankfullt: »Jag reser bort, broder. Till Argentina. Det ligger i Amerika — Argentina. . . «

Klimkof uppfattade i hans ord något hopplöst, svårmodigt; och äfven han sjelf blef bedröfvad och hån.

»Hvarför tänker ni resa så långt bort?« frågade han.

»Det är nödvändigt. . . «

Han blef åter stående midt emot det opplysta fönstret och blickade tigande opp åt det. I husets svarta, sneda ansikte kastade fönstret liksom ett stort öga en stillsam ljusstråle ut i mörkret; detta ljus liknade en liten ö midt i ett stort, mörkt vatten.

»Det är hans fönster, Mironofs,« sade Maklakof sakta. »Om nätterna sitter han där och skrifver. . . «

Några människor kommo gående emot dem, sakta sjungande.

Opp till kamp emot kvalen!

Sista striden det är. . .

ljöd sången eftertänksamt, liksom frågande. . .

»Vi borde gå öfver på andra sidan!« föreslog Jevsej hviskande.

»Är du rädd?« frågade Maklakof men tog likväl sjelf som den förste ett steg ut ifrån trottoaren och ut på den frusne gatusmutsen. »Du behöfver inte vara rädd; dessa människor med sina kampsånger är fridsamt folk. Ibland dem är där inga vilddjur. . . Nu vore det skönt att sitta i värmen, på krogen. . . men allt är stängt! Allt ligger nere, broder. . . «

»Vi går hem!« föreslog Klimkof.

»Hem? Nej, tack. . . «

Jevsej stannade där och underordnade sig i ödmjuk förväntan inför någonting oundvikligt.

»Hör du, hvad är du för en djäfla spion, hvad?« frågade Maklakof plötsligt och stötte Jevsej i sidan med armbågen. »Jag har lurat på dig en lång stund redan, och hela tiden gör du en min, som om du hade tagit kräkmedel.«

Jevsej gladde sig åt möjligheten att tala öppet om sig sjelf och fram-mumlade hastigt:

»Jag beger mig bort härifrån, Timofej Vasiljevitsch! Så snart allt ordnar sig, så går jag min väg. Jag skall med tiden öppna affär och lefva stillsamt för mig sjelf, ensam. . . «

»Så snart *hvad* är ordnad?«

»Nå, allt detta — med det nya lifvet. När folket sjelft tar allt i egen hand. . . «

»Ä-ä. . . « drog spionen ut det och vinkade afvärjande; han gaf opp ett grin och beröfvade genom sitt löje Jevsej hans önskan att tala ut.

Stämningen blef tryckt.

»Så här är det!« började Maklakof plötsligt rått och rakt ur hjärtat, när de åter närmade sig det hus, hvarest författaren bodde. »Jag reser faktiskt bort — för godt, väck ifrån Ryssland. Jag måste öfverlemna denne. . . författaren några papper. Ser du, här är paketen.«

Han viftade i luften framför Jevsejs ansikte med en hvit fyrkant och fortsatte hastigt:

»Sjelf går jag inte in till honom. Jag ligger redan för andra dagen på lur efter honom, för den händelse han skulle komma ut. Han är sjuk och går inte ut. Annars hade jag öfverlemnad honom den på gatan. Med posten kan jag inte skicka den; hans bref öppnas, beslagtas af posten och lemnas till oss på skyddspolisen. Men gå in till honom sjelf — det kan jag inte. . . «

Spionen tryckte paketen emot bröstet, böjde sig framåt och såg Jevsej in i ögonen.

»Här i denne paketen ligger hela mitt lif; jag har skrivit en berättelse om mig sjelf — hvem jag är och hvarför. Jag skulle vilja, att han läser det — han älskar menniskor. . . «

Spionen grep Jevsej i axelen med sin kraftige näfve, ryste honom och befallde:

»Gå du, öfverlemna honom detta! Direkt i handen, till honom personligen. Gå! Säg. . . « Maklakof afbröt sig och teg en stund. »Säg: „En viss agent på skyddsafdelningen har skickat er dessa papper och ber underdånigast“ — säg det så, glöm det icke — „ber er underdånigast!“

— att läsa dem.“ Jag skall vänta här på dig — gå! Men pass på, säg honom inte, att jag är här. Och om han frågar, så säger du: „Han har flytt och tagit till Argentina.“ Upprepa!«

»Tagit till Argentina. . . «

»Ja, och — glöm inte! — ber underdånigast! Gå nu, skynda dig. . . «

Han puttade till Klimkof lätt i ryggen och ledsagade honom fram till husdörren, gick sedan till sidan och blef där stående, iakttagande.

Opphetsad, gripen af en lätt skälfning, utan att längre vara medveten om sin egen person, där helt och hållet hade blifvit ihopklämd af Maklakofs myndiga tal, tryckte Jevsej fingeren på knappen till dörrklockan, då han så fort som möjligt önskade komma bort ur spionens synfält, och var beredd att slinka in igenom dörren. Dörren öppnades; i ljusstrimman stod någon dunkel mansgestalt och frågade argt:

»Hvad vill ni?«

»Författaren, herr Mironof. Jag måste till honom personligen, i hans hand, ett bref till honom — en paket, jag ber, så fort som möjligt!« sade Jevsej och efterliknade därmed ofrivilligt Maklakofs hastiga, osammanhängande tal.

I hans hufvud kom allting i oordning; det var bara spionens ord, som lågo där, hvita och kalla som de dödes ben. När där ofvanom hans hufvud ljöd en dof röst, där sade „Hvarmed kan jag stå till tjänst?“ svarade Jevsej med frånvarande röst, liksom en automat:

»En viss agent på skyddsafdelningen har skickat er dessa papper och ber er underdånigst om att läsa dem. Han har tagit till Argentina. . . «

Det obekanta, underligt främmade ordet förvirrade Jevsej, och han tillade med lägre röst:

»Som ligger i Amerika. . . «

»Och hvar är papperen, då?«

Rösten klingade mildt. Jevsej höjde hufvudet och igenkände det soldatlika ansiktet med den röde mustaschen; han tog den tjocke paketen ur lomman och gaf honom det.

»Nå, sätt er ett tag. . . «

Klimkof lät hufvudet sjunka och satte sig.

Ljudet af pappersomslaget, som afslets, fick honom att rycka till. Utan att höja hufvudet såg han ängsligt på författaren, där stod framför honom, undersökte paketen och rörde på mustaschen.

»Ni säger — att han är afrest?«

»Ja. . . «

»Och ni sjelf är också agent?«

»Ja, jag också,« sade Jevsej helt sakta och tänkte: „Nu skall han snart börja skälla på mig.“

»Ert ansikte förekommer mig liksom bekant.«

Jevsej bemödade sig om att icke se på honom men kände på sig, att Mironof log.

»Ja, bekant,« fick Jevsej fram med en suck.

»Har ni också — öfvervakat mig?«

»Ja, en gång. Men då fick ni syn på mig ifrån fönstret, kom ner på gatan och gaf mig ett bref. . . «

»Ja, ja, det kommer jag ihåg! Fan anamma — då var det således ni? Jag tror bestämdt, jag skällde ut er den gången, hvad?«

Jevsej reste sig upp ifrån stolen, gaf det grinande ansiktet en miss-trogen blick och såg sig omkring.

»Det gör ingenting!« sade han.

Det var honom outhärdligt pinsamt att höra denna råa men dock milda röst, och samtidigt fruktade han, att författaren skulle slå honom och jaga bort honom.

»Det är på ett märkligt sätt, vi träffas denne gången, hvad?«

»Var det inget annat?« frågade Jevsej förvirradt.

»Nej, ingenting. Men ni verkar trött? Så sätt er då ett tag, hvila er litet. . . «

»Jag skall gå. . . «

»Som ni vill. Nå, tack skall ni ha — adjö då!«

Han räckte fram näfven, den store, med rödaktigt hår på fingrarna. Jevsej vidrörde den försiktigt och sjelf öfverraskad af det bad han:

»Tillåt mig, att jag också berättar mitt lifs historia för er. . . «

Och när han klart och tydligt hade uttalat dessa ord, tänkte han: „Det är denne mannen, jag måste tala med! Om till och med Timofej Vasiljevitsch, där är så klok och mycket bättre än de andre, högaktar honom. . . “

När han erinrade sig Maklakof, kastade Jevsej en blick åt fönstret och blef under någon sekund orolig; men sedan sade han till sig sjelf:

„Det gör ingenting — det är inte för förste gången, han fryser. . . “

»Nå, berätta då, om ni har lust. . . Men tag då af rocken. . . Vill ni kanske ha te? Det är kallt!«

Jevsej ville le, men han tillät sig det icke.

Efter några minuter berättade Klimkof med halfslutna ögon, entonigt och utförligt — med samma röst, hvarmed han i skyddspolisen rapporterade om sina iakttagelser — för författaren om byn, Jakof och smeden.

Författaren satt på en bred, tung taburett vid ett stort bord, hade slagit ena benet under sig, lutade sig framåt med armbågen stöttad emot bordet och tvinnade med snabba fingerrörelser sin mustasch. Hans runda, slätsnaggade hufvud belystes af skenet ifrån två ljus; ögonen blickade vaksamt och allvarligt men någonstädes i fjärran, tvärs igenom Klimkof.

„Han hör inte på“, tänkte denne och höjde rösten något, hvarvid han omärkligt fortsatte afsöka rummet med blicken och nitiskt iakttaga författarens ansikte.

I rummet var det mörkt och skumt. De med böcker trångt fullstopade hyllorna, där förstorade väggarnas tjocklek, måtte väl ha hindrat gatuljuden ifrån att intränga i detta lilla rum. Emellan hyllorna skimrade de af nattens kalla mörker igenklistrade fönstren matt, och där framträdde dörrens smala, hvita fläck. Det med en grå duk täckta bordet stod midt i rummet och fick allting rundtenom att framträda såsom måladt i en mörkgrå ton.

Jevsej hade tagit plats i hörnet på en med slätt, hårdt skinn öfverdragen stol; han stödde sig af någon anledning med nacken hårdt emot stolens höga ryggstöd och gled sedan så småningom nerför den. Ljusens lågor störde honom, de gula eldtungorna tycktes hela tiden föra ett ljudlöst samtal med hvarandra — de bugade sig långsamt för hvarandra, ryckte till, rättade på nytt opp sig och sträfvade oppåt.

Författaren började nu tvinna sin mustasch långsammare, men hans blick sväfvade alltjemt någonstädes i fjärran, bortom rummets gränser; allt detta störde Jevsej och sönderslet trådarne i hans hågkomster. Han kom på, att han skulle sluta sina oseende ögon för att kunna tala mer ostörtdt; när nu mörkret tätt omslöt honom, gaf han till en lätt suck och såg plötsligt sig sjelf klufven i två menniskor — i en, som lefde och verkade där och då, samt i en annan, där kunde berätta om den förre liksom om en för honom sjelf främmad. Hans tal rann nu mer flytande fram, rösten blef kraftigare, hans lifs tilldragelser radade opp sig i ett sammanhang den ena efter den andra, löste opp sig liksom ett trassligt nystan af gråa trådar och befriade den skröpliga lilla själen ifrån det genomlefdas skitte, tunge lasar. Det var skönt för honom att sålunda få tala om sig sjelf; Klimkof åhörde sin egen röst med förundran, han talade sanningsenligt och såg klart, att han icke sjelf var skuld till någonting — han hade ju icke genomlevvat sina dagar så, som han hade önskat det! Alltid hade man tvingat honom att göra det, som var honom obehagligt; han beklagade sig sjelf uppriktigt, var färdig till att gråta och fann sig väl till rätta med det...

När författaren frågade honom om någonting, begrep Jevsej icke frågan men sade sakta utan att öppna ögonen:

»Vänta litet, jag måste berätta i ordningsföljd. . . «

Han talade outtröttligt; men när han var kommen fram till sitt möte med Maklakof, gjorde han plötsligt halt liksom inför ett hål i marken, öppnade ögonen och upptäckte i fönstret höstmorgonens blekmatte sken samt himmelens kalla, gråa bottenlöshet. Med en tung suck rättade han upp sig; han kände sig liksom invärtes urtvättad, så ovanligt lätt, så behagligt tom; och hans hjärta var redo att ödmjukt emottaga nya order och utstå nytt tvång.

Författaren reste sig bullersamt och stod där nu lång och kraftig. Han tryckte ihop händerna, så att fingrarna knakade högt med ett obehagligt ljud; och han vände sig åt fönstret.

»Hvad tänker ni göra nu?« frågade han utan att se på Klimkof.

Jevsej hade likaledes rest sig ifrån stolen och gentog full af öfvertygelse det, han redan hade sagt till Maklakof:

»Så snart det nya lifvet är oppbyggdt, skall jag med tiden egna mig åt en affärsrörelse. Jag skall flytta till någon annan stad. Jag har sparat pengar, så där en hundrafemtio rubel. . . «

Författaren vände sig långsamt emot honom:

»Jaså!« sade han, »Och för öfrigt har ni inga önskningsar?«

Klimkof tänkte efter och svarade:

»Nej. . . «

»Och ni tror på det nya lifvet? Tror ni, det skall förverkligas?«

»Jamen — när hela folket vill det? . . . Tror ni inte, det blir af?«

»Jag säger ingenting. . . «

Han vände sig åter åt fönstret, slätade med begge händerna till mustaschen och teg en stund. Jevsej, där förväntade sig någonting, blef stående orörlig och lyssnade efter tomheten i sitt eget bröst.

»Säg mig,« frågade författaren med låg röst och långsamt, »tycker ni inte synd om de där människorna — den unga tösen, er bror, hans kamrater?«

Klimkof lät hufvudet sjunka och ryckte i kavajskörten.

»Men nu vet ni ju, att de hade rätt, inte sant?«

»Förr tyckte jag synd om dem. Men nu tycker jag inte synd om dem längre. . . «

»Inte det? Hvarför det?«

Klimkof svarade sakta och icke strax:

»Hur så? De är goda människor och har oppnått sitt. . . «

»Men har ni aldrig kommit att tänka på, att ni egnar er åt en dålig sak?« frågade författaren.

Jevsej suckade och svarade:

»Jag tycker ju inte om det, jag gör bara det, de befäller...«

Författaren tog några försiktiga steg emot honom men gick sedan till sidan. Klimkof fick se den dörr, han var kommen in igenom; han lade märke till den därför, att författarens ögon blickade åt den.

„Jag måste väl gå“, tänkte han.

»Vill ni fråga mig om någonting mer?« sade författaren.

»Nej, jag går nu...«

»Farväl...«

Och författaren drog sig undan ifrån honom åt sidan. Jevsej gick på sock ut i tamburen och började taga på sig rocken, när den lågmälda frågan kom igenom dörren till rummet:

»Hör ni — hvarför berättade ni allt det om er sjelf för mig?«

Jevsej kramade mössan i händerna och svarade efter ett kort ögonblicks eftertanke:

»Timofej Vasiljevitsch högaktar er mycket — han, där har skickat mig...«

Författaren drog på munnen.

»Bara därför?«

„Ja, faktiskt — hvarför berättade jag det för honom?“ undrade plötsligt Klimkof för sig sjelf och såg med ryckande ögonlock oafvändt författaren i ansiktet.

»N-nå, farväl då!« sade värden och vände sig, gnuggande händerna, bort ifrån gästen.

Jevsej bugade sig för honom.

När han kom ut på gatan och såg sig omkring, märkte han strax ända hänne i dess ene ände, i det gråa morgonljuset en mans svarte skepnad, hvilken med sänkt hufvud sakta skred fram längs ett plank.

„Han väntar!“, tänkte Klimkof, drog ihop sig och tänkte för sig sjelf: „Han skall svära och säga, att jag har varit borta för länge.“

Spionen, där i morgonens stillhet måtte hafva varseblifvit de ekan- de stegen på den frusna marken, höjde nu på hufvudet och gick raskt, nästan halfspringande, Jevsej till mötes.

»Öfverlemnade du det?«

»Ja...«

»Hvarför blef du borta så länge? Talade han med dig?«

Maklakof skälfde. Han grep Jevsej i rockslaget men släppte honom strax igen, blåste på fingrarne, liksom hade han bränt sig, och trampade på stället.

»Jag berättade också för honom om hela mitt lif!« meddelade Jevsej högt. Det var skönt för honom att berätta Maklakof detta.

- »Nå? Men frågade han ingenting om mig?«
»Han frågade, om ni redan hade rest er väg.«
»Och hvad sade du då?«
»Ja, han har rest, sade jag. . . «
»Ingenting mer?«
»Nej, ingenting. . . «
»Nå, kom då. Jag är rent genomfrusen.«

Han störtade med raska steg framåt med näfvarne i lommorna på rocken och ryggen böjd.

- »Så du berättade alltså om ditt lif?«

»Allt, ända ifrån början och fram till den dag, som i dag är!« svarade Jevsej och förnam åter den behagliga känsla, där lyfte honom till samma höjd som den af honom så högaktade spionen.

- »Hvad sade han dig då?«

Klimkof sade det icke strax och af någon anledning förvirradt:

- »Han sade ingenting. . . «

Maklakof blef stående, grep Jevsej i ärmen och frågade sakta, i sträng ton:

- »Gaf du honom mina papper?«

»Känn igenom mig, Timofej Vasiljevitsch!« utropade Jevsej uppriktigt.

»Det skall jag inte,« sade Maklakof, sedan han hade tänkt efter. »Nå, farväl då! Tag emot mitt råd — jag ger dig det, eftersom jag tycker synd om dig: lemna denna tjensten så snart som möjligt! Den är ingenting för dig; det begriper du sjelf. Nu är det möjligt att gå sin väg — du ser ju, hvad det är för tider nu! De döda står opp, folk litar på hvarandra; de kan under sådana dagar förlåta mycket. Allt kan de förlåta, skulle jag tro. Håll dig framför allt ur vägen för Saschka — det är en sjuk man, en förryckt en, han har ju redan en gång fått dig att förråda din bror. Man borde slå ihjel honom som en skabbig hund. Nå, farväl!«

Han grep med sina kalle fingrar om Jevsejs hand; och mens han tryckte den hårdt, frågade han en gång till:

- »Således, du gaf honom papperen? Du tar väl inte fel på det, inte?«

- »Jag svär vid Gud, att jag har öfverlemnadt dem!«

»Jag tror dig. Tala inte med de andre där om mig på ett par dagar än.«

- »Jag går inte dit mer. Den tjugonde skall jag hemta lönen. . . «

- »Sedan kan du säga det. . . «

Han vek snabbt af rundt hörnet. Jevsej såg efter honom och tänkte misstänksamt:

- „Han har nog gjort någonting emot öfverheten och blifvit rädd. . . “

Han tyckte synd om sig sjelf vid tanken, att han nu icke skulle få se Maklakof mer; men samtidigt var det behagligt för honom att nu ha fått se den alltid så lugne, sjelfsäkre spionen så svag, genomfrusen och oroad. Maklakof hade till och med alltid talat till de öfverordnade i skyddspolisen så djärft som en jemlike, men inför den under polisupp-sikt stående författaren var han tydligen rädd.

„Och jag, lille man“, tänkte Jevsej, mens han vandrade ensam gatan fram, „jag har också alltid varit rädd för alla, men författaren skrämde mig inte.“

Klimkof log, nöjd med sig sjelf.

„Ingenting kunde han säga mig, författaren. . . “

Plötsligt oppfylldes han med någonting — var det månne vemod eller var det förolämpning; han slog af på takten, fördjupade sig i förmodanden om orsaken till denna känsla och tänkte vidare:

„Det hade varit bättre, om jag hade berättat för Olga den gången. . . “

Kapitel XX

Vid middagstiden väckte honom den sorgsne Vjekof — i rock och mössa stod han där, höll sig med handen fast i sänggafveln, ryste den och sade med halfhög, entonig röst:

»Klimkof, hör ni, gå opp nu, vi är allihop kallade till kansliet, hör ni, Klimkof! Man har kungjort konstitutionen, alla agenter skall hemtas ifrån sina bostäder, hör ni, Klimkof... «

Orden fallt ifrån hans läppar som stora, af sorg mättade regndroppar; hans ansikte förvreds, liksom hade han tandvärk, och de ständigt blinkande ögonen sågo ut att vara gråtfärdiga.

»Hvad är det fråga om?« undrade Jevsej och for opp ur sängen. Vjekof trutade beklagande med läpparne och sade:

»Ett manifest... Och hos oss i skyddspolisen går det till som i ett dårhus... Sascha, det råskinnet, beter sig helt otroligt! Vet ni hvad, han vrålar hela tiden: „Slå ner dem, skär opp dem!“ Hvad säger ni om det! Jag skulle inte ens för femhundra rubel kunna förmå mig att slå ihjel en människa — och här blir man erbjuden att mörda för fyrtio rubel i månaden! Det är helt enkelt förskräckligt att behöfva åhöra sådant tal... «

Mens Klimkof drog på sig byxorna, frågade han eftertänksamt:

»Hvilka är det, där skall slås ihjel, då?«

»Revolutionärerna... Men hvad är där nu för revolutionärer, i fall nu sjelfhärskaren och kejsaren har slutfört revolutionen igenom ukasen? De talar om, att vi skall samla ihop folk på gatorna, draga omkring med fanor och sjunga „Gud beskydde tsaren“. Ja, hvarför skulle man då inte sjunga, när man nu har fått frihet? Men de säger, att vi därvid skall ropa: „Ner med konstitutionen!“... Tillåt mig... det begriper jag inte. Betyder inte det, att vi då handlar emot manifestet och härskarens vilja?«

Hans röst lät protesterande, förorättad, han flyttade osäkert på fötterna en i taget, och hela han var liksom rent mjuk, liksom hade man tagit ut benen ur kroppen för honom.

»Jag går inte dit,« sade Klimkof.

»Hvarför inte det?«

»Därför. Jag skall först gå ut och gå på gatorna ett tag och se, hvad de skall hålla på med där.«

Vjekof suckade.

»Naturligtvis, ni är en ensam man. Men när man har familj, det vill säga en kvinna, där kräver än det ena och än det andra och det tredje med det femtielfte, då går man just bara dit, man inte vill — man bara går! Tillvarons nödvändighet kan till och med tvinga en man att gå på lina. . . När jag ser det på det viset, så går allt rundt i hufvudet, och det gör ondt i magen. Men då tänker jag för mig sjelf: När det gäller existensen, då måste äfven du, Ivan Vjekof, krypa ut på linan. . . «

Han fnattade rundt i rummet, stötte emot bordet och stolarne, mumlade för sig sjelf och blåste upp kinderna; hans lilla ansikte med de rosiga kinderna kom att se ut som en bubbla, de små ögonen försvunno, och den rödaktiga näsan försökte gömma sig i de oppsvällda kinderna. Hans ömkliga röst, den böjde gestalten, de modfällda orden — allt detta framkallade hos Klimkof blott förargelse, och han anmärkte ovänligt:

»Snart skall allt gestaltas på annat sätt; det tjänar således till ingenting att beklaga sig nu. . . «

»Men hos oss vill man inte ha det!« utbrast Vjekof vildt fäktande med armarne och blef stående midt emot Jevsej. »Fattar ni?«

Oroad vände sig Jevsej om på sin stol och ville invända något; men han kunde icke finna ord och började snörflande knyta sina kängor.

»Sascha skriker: „Slå ihjel dem!“, Vjachirjef visar omkring sin revolver. „Jag skall“, säger han, „skjuta rätt in i ögonen“; Krasavin håller på med att samla ihop ett röfwareband af något slags folk och talar äfven hela tiden om knifvar, om att sticka ner och liknande ting. Tschaschin har bestämt sig för att döda en student för det, att denne har lockat till sig hans älskarinna. Sedan har där också dykt upp en ny, en krokryggad karl, där alltid ler, men han har fått framtänderna utslagna — ett fruktansvärdt ansikte. Det är ju alltihop helt oppåt väggarna. . . « Han dämpade rösten till en hviskning och sade hemlighetsfullt:

»Hvar och en måste försvara sin tillvaro i lifvet — det är begripligt, men det skulle kunna gå utan dråp. För om vi skär halsen af dem, så skall de också skära halsen af oss. . . «

Vjekof ryckte till och lutade hufvudet åt fönstret; han höjde handen, lyssnade och bleknade.

»Hvad är där?» frågade Jevsej.

Ett doft buller slog i mjuka, oregelbundna stötar emot glasrutorna, liksom önskade det pressa sig igenom och flöda in i rummet. Jevsej reste sig; han såg frågande och oroligt på Vjekof, men denne sträckte på afstånd ut handen åt fönstret; uppenbarligen fruktade han, att man skulle kunna lägga märke till honom ifrån gatan; han öppnade den lille vädringsgluggen, kastade sig åt sidan, och i samma sekund inträngde en bred ström af ljud, omringade spionerna, stötte opp dörren och flödade mäktigt, triumferande, myndigt igenom korridoren.

Men Vjekof spejade ut igenom fönstergluggen, vred ideligen på halsen och talade hastigt, korthugget:

»Folket marscherar — röda fanor — en väldig folkmassa — oräknelig — alla sorters folk ... Till och med en officer ... och presten Uspenskij ... utan mössor ... Mjelnikof, vår Mjelnikof — se bara!»

Jevsej störtade fram till vädringsgluggen och kikade ut — där framflödade en tätt sammanträngd folkmassa, så att den fyllde hela gatan. Öfver folks hufvuden fladdrade fanorna liksom röda fåglar; liksom bedöfvad af det sjudande larmet fick Klimkof i första raden syn på Mjelnikofs skäggige figur; han höll med begge händerna i den korta fanstången, svängde den af och an, och ibland insvepte fanans tyg honom om hufvudet liksom en röd turban. Under hans mössa välld de mörke hårlockarne fram, fallt ner i pannan och på kinderna, blandade sig med skägget — lurfvig som ett vildt djur såg spionen ut, och han måtte ha skrikit, ty hans mun var vidt oppspärrad.

»Hvar går de hän?» mumlade Klimkof vänd åt kamraten.

»De fröjdar sig!» sade Vjekof och tryckte pannan emot fönsterrutan.

Begge tego, läto den brokige menniskoströmmen draga förbi inför sina ögon och uppfångade med lyhörda öron det högljudda plaskandet af enstaka rop ur det allmänna larmets djupa haf.

»En sådan kraft, hvad? Folk har hittills lefvat hvar för sig — och plötsligt rycker alla fram tillsammans. Hvilken oerhörd tilldragelse! Och Mjelnikof — såg ni honom?»

»Han har alltid stått på folkets sida,» förklarade Jevsej i undervisande ton och ryggade tillbaka ifrån fönstret; han kände mod och tillförsikt.

»Nu skall allt gå bra — där är ingen, där längre vill, att andra skall kommendera honom. Hvar och en vill bara lefva så, som det behagar honom — stilla och fridsamt i god ordning!» sade han tvärsäkert och betraktade samtidigt sitt spetsiga ansikte i spegelen. Då han ytterli-

gare ville förhöja den angenäma känslan af sjelfbelåtenhet, tänkte han efter, hur han skulle opphöja sig till högre anseende i arbetskamratens ögon, och han kungjorde plötsligt hemlighetsfullt:

»Vet ni om det — att Maklakof har flytt till Amerika. . . «

»Ser man på!« menade spionen likgiltigt. »Nå ja, han är ju ungkarl. . . «

„Hvarför sade jag nu det?“ förebrådde Jevsej sig sjelf och bad sedan Vjekof en smula oroadt: »Tala inte med någon om det, är ni snäll!«

»Om Maklakof? Godt. Nu måste jag gå till skyddspolisen. Kommer ni med?«

»Ja, vi kan gå tillsammans. . . «

På gatan anmärkte Vjekof halfhögt och dystert oppretadt:

»Och ändå är folket dumt! I stället för att draga omkring med fanor och sång, så borde det, om det verkligen känner sig så starkt, afkräfva öfverheten ett omedelbart inställande af all politik. Så att alla blir omvända till menniskor, såväl vi som revolutionärerna. . . de våra såväl som dem, det tillkommer, dem borde de ge belöningar och de borde strängt förordna, att det aldrig mer skall bli tillåtet med politik! . . . «

Han försvann plötsligt; han hade vikit rundt hörnet.

På gatan sprungo folk opphetsadt omkring, alla talade högljudt, allas ansikten logo gladt, och den mulne höstkvällen påminde nästan om en ljus och klar påskdag.

Än vid slutet af den i skymningens förhänge insvepta gatan, än någonstans på nära håll stämde folk opp en sång och öfverröstade den ibland med högljudda rop:

»Lefve friheten!«

Öfverallt ljödo klara skratt och klingade glada röster.

Detta tyckte Klimkof om; han steg artigt ur vägen för de mötande och såg välvilligt efter dem med ett belåtet leende.

Fram rundt ett hörn kommo två män, där hånskrattade sakta för sig sjelf; den ene af dem stötte emot Jevsej men lyfte strax på mössan och ropade:

»Å, förlåt!«

»Ingen orsak. . . « svarade Klimkof höfligt.

Det var Grochotof, där stod framför Jevsej. Nyrakad och liksom in-smord med fett strålade han af leenden, och hans sliskiga ögon spelade åt alla håll.

»Nå, Jevsej — där hade jag så när kommit i klistret! Om jag inte hade haft en sådan begåfning. . . Känner ni hvarandra? Detta är Pan-telejef, också en af de våra. . . «

Grochotof var rent andfådd; han talade i en snabb hviskning och torkade hastigt svetten ur ansiktet.

»Du förstår, jag kommer gående på bulevarden; där får jag se en folkhop och i dess midt en talare. Nå, jag går alltså fram, ställer mig där och hör på. Han talar så där rent skamlöst; för säkerhets skull frågade jag min granne: „Hvad är detta för ett slughufvud? Hans ansikte verkar bekant“, säger jag, „vet ni inte, hvad han heter till efternamn?“ — „Simin heter han“. Och knappt har han uttalat namnet, så är där plötsligt redan två, där griper mig i armen. „Mina herrar, en spion!“ Jag fick inte en syl i vädret. Jag fann mig plötsligt i midten och med en sådan tystnad rundtenom, och allas ögon — som sylar. . . Nu är det ute med mig, tänker jag. . . «

»Simin?« frågade Jevsej hånt, såg sig omkring bakåt och skyndade på stegen.

Grochotof kastade hufvudet bakåt och en blick opp åt himmelen, korsade sig samt fortfor ännu hastigare:

»Men Herren Gud ingaf mig en tanke — jag kom på en gång att tänka på något och jag ropar högt: »Mina herrar, ni tar fullkomligt fel! Jag är inte spion utan en känd efterhärmarare af berömde män och läten. . . Vill ni inte öfvertyga er om det?« De, där hade gripit mig, ropade: „Han ljuger! Vi känner honom!“ Men då förställde jag redan ansiktet för att likna öfverpolismästaren och ropade, härmande hans röst: „Hvem har gett tillstånd till denna folksamling?“ Och då hör jag — å Gud — hur de redan grinar! . . . Då började jag efterapa alla möjliga: guvernören, en såg, en griskulting, en fluga — och de grinar högt! Till och med de, där höll mig fast, blef fulla i grin och släppte mig. . . Och då fick jag en applåd, på hedersord — det kan Pantelejef intyga, han såg alltihop! . . . «

»Ja, det stämmer!« sade Pantelejef med hes röst. Han var af undersätsig kroppsbyggnad, bar glasögon och var iklädd långrock utan ärmor.

»Ja, broder, klappade gjorde de!« ropade Grochotof förtjust, slog sig med knytnäven för det trånga bröstet och hostade till. »Nu är det afgjort, jag känner mig sjelf! En konstnär — det är, hvad jag är! Och jag får säga, att jag har min konst att tacka för mitt lif, hvad? Mycket enkelt! För öfrigt förstår folket sig inte på skoj. . . «

»Folket har blifvit tillitsfullt,« anmärkte Pantelejef eftertänksamt och underligt, »och mer ömhjärtadt. . . «

»Det är sant! Hvad gör de, hvad?« sade Grochotof sakta och lade hviskande till: »Allt har blifvit uppenbart, i spetsen går öfverallt våra gamla bekanta, som vi har öfvervakat. . . Nå, hvad är det, hvad?«

»Snickaren hette alltså Simin till efternamn?« frågade Jevsej än en gång.

»Matvej Simin, ett fall med propaganda i möbelfabriken Knop,« svarade Pantelejef eftertryckligt och stramt.

»Då borde han ju sitta i fängelse!« sade Jevsej misslynt.

Grochotof lät höra en munter hvissling.

»I få-ängelse? Vet du inte, att man har släppt ut dem allihop ur fängelset?«

»Hvem?«

»Nå, folket!...«

Jevsej gick tigande vidare några steg och frågade sedan:

»Hvarför det, då?«

»Det säger jag också; man skulle inte ha tillåtit detta!« sade Pantelejef, och hans glasögon rörde sig hit och dit på den breda näsan. »Hur är läget för oss nu? Öfverheten tänker inte ett dugg på sitt eget folk.«

»Frisläppte de allihop?« frågade Klimkof.

»Ja, samtliga...«

Pantelejef vidgade näsvingarne, hans röst lät hes och sträng, när han fortsatte:

»Där har redan varit några ytterst obehagliga — till och med farliga — sammanträffanden. Tschaschin måste till exempel hota med sin revolver efter det, att man hade slagit honom rätt i synen. Han står där helt lugnt ibland folk, när där plötsligt stegar fram en dam till honom och högljudt förkunnar för allmänheten: „Där är en spion!“ Och eftersom Tschaschin inte förstår sig på att härma djur, så blef han tvungen att försvara sig med vapnet...«

»Adjö!« sade Jevsej. »Jag går hem...«

Han tog vägen igenom gränderna; och så snart han såg, att där kom folk emot honom, gick han öfver på andra sidan gatan och försökte hålla sig dold i skuggan. En föraning om, att han skulle möta Jakof, Olga eller någon annan ur deras cirkel, föddes inom honom och tillväxte ihärdigt.

„Staden är stor, här är så mycket folk...“ intalade han sig sjelf; men hvar gång, han hörde steg framför sig, stelnade hans hjärta och smärtade, hans ben skälfde och förlorade kraften.

„De släppte ut dem!“ tänkte han dystert och kränkt. „De släppte ut dem utan att säga någonting... Och jag... kan det då vara mig likgiltigt, hvar de är?...“

Det var redan mörkt. Framför polisstationens port brann en ensam lykta. När Jevsej hade nått fram i jemnhöjd med den, sade plötsligt någon med låg röst:

»På bakgården. . . «

Han blef stående och blickade förskräckt in i mörkret under porten. Porten var stängd, och framför den lilla dörren i den ena af de väldiga portflyglarna stod en i dunkel höljd man, där uppenbarligen hade väntat på honom.

»Raska på!« befälde han missnöjdt.

Klimkof böjde sig, slank in igenom den lilla dörren och gick igenom den mörke gången under byggnadens hvalf fram åt ett ljussken, där skymtade matt i gårdens djup. Därifrån kom honom till mötes det skrapande ljudet af fötter emot stenläggningen, han hörde låga röster och det välbekanta, snörflande, vedervärdiga lätet. . . Klimkof blef stående, lyssnade, vände sedan stilla om och gick tillbaka till porten med axlarne oppdragna, liksom ville han gömma sitt ansikte i rockkragen. Han var redan framkommen till dörren och skulle stöta emot den; men den öppnades plötsligt af sig sjelf och en man dök in igenom den, snubblade, stötte med handen emot Jevsej och svor till.

»För djävulen. . . hvem är det?«

»Klimkof. . . «

»Aha! Nå, visa mig vägen. . . «

Klimkof gick tigande in på gården, hvarest hans ögon redan urskilde många svarta figurer. Begjutna med mörker framträdde de såsom smala, olikformiga opphöjningar och rörde sig långsamt från ställe till ställe liksom stora, klumpiga fiskar i ett mörkt, kallt vatten. Nu varseblef han Solovjofs sötsliskigt mätta stämma:

»Det är ingenting för mig. Men fånga mig ett flickebarn, en liten tös, den skall jag piska opp till er. . . «

Någonstans ifrån någon krok rann oafslåtligt, liksom vatten ifrån ett tak på en regnig dag och entonigt som bönerabblandet i kyrkan, Saschas klarinettröst:

»Och hvar gång, ni träffar på de där med röda fanor, så bara banka på! Slå först ner fanbärrarne — de öfrige skall skinngas af sig sjelf.«

»Och om inte?«

»Ni skall få ut revolverar! Och om ni får syn på folk, som är er bekanta, som ni en gång har öfvervakat, och nu genom den sjelfsväldige pöbelens egenmäktighet har blifvit befriade ur fängelserna, så skall ni förinta dem!«

»Förnuftigt!« sade någon.

»Somliga har man gett friheten, men hur skall det gå med de andre?« skrek Vjachirjef gällt.

Jevsej drog sig tillbaka in i ett hörn, lutade sig där emot en stapel bränne och lyssnade med missnöje och förvåning.

»En kropp — en liten kropp — en liten calf — ett litet stycke kött,« flöto Solovjofs befängda ord ut liksom tjocka fettfläckar.

Mörka murar af olika höjd omgäfvade gården; ofvanom dem sväfvade molnen långsamt förbi; utströdda öfver väggarna skimrade fönstrens matta fyrkanter. I ett hörn på en liten trappa stod Sascha med alla rockens knappar knäppta, kragen oppslagen och mössan skjuten bak i nacken. Öfver hans hufvud gungade en liten lykta, hvari en liten, blyg låga sotade och skälfde, liksom försökte den snarast brinna ut. Bak Saschas rygg aftecknade sig en dörr i svart; ett par mörka gestalter sutto på trappstegen vid hans fötter, och en — en lång och grå man — stod i dörren.

»Ni måste begripa, att friheten har blifvit er gifven för kampens skull!« sade Sascha, där hade lagt armarne på ryggen.

Där hördes ett skrapande af steg öfver stenläggningen, ett torrt, metalliskt knäppande och dessemellan låga, bekymrade utrop och rådslag:

»Försiktigare...«

»Order om laddning är *icke* gifven!...«

Några stilla och tysta, svarta män, ansiktslösa i mörkret och märkvärdigt lika hvarandra, voro utströdda öfver gården; de stodo i grupper tätt intill hvarandra; och mens de åhörde Saschas klubbiga stämma, vägde de fram och tillbaka ifrån det ena benet till det andra liksom vid starka vindstötar. Saschas tal mättade Klimkofs bröst med en sorgmodig kyla och en skarp fientlighet gentemot spionen.

»Er har man gett rätten att oppträda emot de upproriske i öppen strid, er har man ålagt plikten att med alla medel försvara den bedragne tsaren. Ni har en frikostig ynnest att vänta er. Hvem har inte fått någon revolver?...«

Där ljödo flera låga utrop:

»Jag... Till mig... Jag...«

Folk rörde sig fram åt yttertrappan. Sascha steg åt sidan, och den gråe mannen satte sig på huk.

»Kan man inte få två?« frågade en gnällig röst.

»Till hvad?«

»Till en kamrat...«

»Drag åt...«

Spionernas röster ljödo nu högre, djärfvare och glädtygare...

Någon knorrade, lystet smackande:

»Där är för litet patroner! Hvar och en måste ha en hel ask...«

»I två polisdistrikt har jag redan fått igång allt idag,« berättade Sascha.

»I morgon skall det bli intressant...«

Orden och ljuden blossade liksom gnistor inför Jevsejs ögon; de förbrände hoppet om, att ett lugnt lif vore nära förestående. Med hela sin kropp kände han, att där ur det honom omgifvande mörkret, ifrån alla dessa människor ryckte fram en emot honom fientlig kraft, att denna kraft på nytt skulle fatta honom och åter ställa honom på den gamle vägen, leda honom fram till de gamla förskräckelserna. I hans hjärta började hatet emot Sascha stillsamt koka — den svages mjukryggade hat, trälens oförsonliga hämndbegär, för hvilken hoppet om frihet en gång har blifvit till en plåga.

Folk lemnade skyndsamt gården två och två eller tre och tre; de försvunno under den store hvalfbågen, där gapade i muren. Lågan öfver spionens hufvud skälfde till, blef blåaktig och slocknade. Sascha hoppade ner ifrån trappan, liksom hade han störtat sig ner i ett djupt hål, och snörflade därifrån ilsket:

»I dag var där sju man, som inte inställde sig på skyddsafdelningen. Hvad skall det betyda? Många tror tydligen, att där nu har inträdt något slags helgdagar för dem? Dumhet tåler jag icke och ej heller lättja... Det skall ni veta... Nu skall jag införa en sträng ordning; jag är ingen Filipp! Hvem var det, där sade, att Mjelnikof drar omkring med en röd fana?»

»Jag har ju sett honom...«

»Med en fana?»

»Ja, han marscherade med och vrålade: „Frihet!“«

Klimkof drog sig åt utgången; han satte försiktigt ner den ene foten efter den andre, som om han ginge öfver is och fruktade att trampa igenom; men Saschas energiska stämma hann ifatt honom och dref en isande rystelse nerför nacken på honom.

»Denne dumbom skall bli den förste att draga knif — jag känner honom!« grinade Sascha gällt. »För honom har jag ett särskildt slagord: „Slå ihjel för folket!“ Men hvem var det, där sade, att Maklakof har öfvergifvit tjensten?»

„Allt vet han, det afskummet!“ märkte Jevsej.

»Det var jag, som sade det, och det var Vjekof, där sade det till mig, och han hade hört det af Klimkof...«

»Vjekof, Klimkof, Grochotof — de är allihop snyltare, missfoster och latmaskar! Är någon af dem här?»

»Klimkof,« svarade Vjachirjef.

»Klimkof!« kallade Sascha.

Jevsej sträckte ut handen framför sig och började gå fortare på sina knäsvaga ben.

Han hörde, hur Krasavin sade:

»Han har tydligen gått sin väg. Ni skulle inte ha skrikit ut namnen så högt...«

»Jag undanber mig tillrättavisning! Jag skall snart utplåna alla efternamn och andra liknande dumheter...«

När Jevsej kom ut igenom porten, öfvermannade honom insikten om hans vanmakt och värdelöshet. Så betryckande tydligt hade han icke på länge förnummit denna känsla; han förskräcktes inför dess tyngd och dignande under dess börda försökte han uppmuntra sig sjelf:

„Kanske blir allt bra i alla fall... kanske lyckas det honom inte...“
Men han trodde icke på detta.

Kapitel XXI

Näste dag kunde Jevsej icke på länge bestämma sig för att lemna hemmet; han låg i sängen och stirrade opp i taket; inför honom sväfvade Saschas blygråa ansikte med de grumliga ögonen och kransen af röda finnar i pannan. Detta ansikte påminde honom denne dag om barndomen och den olycksbådande fullmånen i dimman öfver kärret.

Han kom att tänka på, att någon af arbetskamraterna skulle kunna komma hem till honom; och han klädde snabbt på sig, gick ut, rusade igenom flera gator, blef med en gång trött och stannade opp för att invänta en hästspårvagn. Oafbrutet drogo folk förbi honom; han kände, att de denne dag voro oppfyllda med någonting nytt; han synade dem skarpare och begrep snart, att detta nya var den för honom sjelf så välbekanta oron. Folk sågo sig misstroget, misstänksamt omkring, de sågo icke längre på hvarandra med så godsinta blickar som på sista tiden; deras röster ljödo mer dämpadt, ur deras ord gnistrade vrede, ilska, sorg. . . De talade om något fruktansvärdt.

Två förbipasserande blefvo stående vid sidan om honom; den ene — en liten, tjock, slätrakad man — frågade den andre:

»Säg mig, hur många var där, som blef dödade?»

»Fem. Sexton sårade. . . «

»Var det kosackerna, där sköt?»

»Ja. Äfven en ung påg blef dödad, en gymnasist. . . «

Jevsej såg på dem, där hade talat, samt förfrågade sig torrt:

»Hvarför?»

Den ene af männen, som bar ett stort, svart skägg, ryckte på axlarne samt svarade motvilligt och med låg röst:

»Man säger, att kosackerna var druckna. . . «

„Det har Sascha styrt om!“ sade sig Klimkof öfvertygad.

»Och på Spasskijbron pryglade en folkhop opp en student och slängde honom i vattnet,« meddelade den slätrakade, kippande efter andan.

»Hvad var det då för folkhop?» frågade Jevsej envist vidare.

»Det vet jag inte.«

Den svartskäggade förklarade:

»I dag har en liten skara trashankar dragit omkring på gatorna sedan i morse med trefärgade fanor; de bär porträtt af tsaren med sig och pryglar opp alla ordentligt klädda människor... «

„Sascha!“ upprepade Jevsej för sig sjelf.

»Det säges, att polisen och skyddsafdelningen skall ha organiserat det... «

»Naturligtvis!« utropade Jevsej men tryckte likväl strax ihop läpparne hårdt, sneglade på den svartskäggade och bestämde sig för att begifva sig iväg därifrån. Men just då kom spårvagnen och de två, Jevsej hade samtalat med, vände sig däråt för att gå på, så att han tänkte efter:

„Jag måste gå på; annars gissar de, att jag är detektiv, om jag inte åker med, om än jag ändå har väntat på spårvagnen tillsammans med dem.“

Folk på spårvagnen förekommo Jevsej lugnare än de på gatan.

„Här har de det stängdt om sig, om än bara bak glastrutor“, försökte han förklara det för sig sjelf, mens han hörde på passagerarnes lifliga samspråk.

En lång karl med knotigt ansikte fäktade med armarne och sade klagande:

»Äfven jag älskar och vördar sjelfhärskaren. Jag är af hela mitt hjärta tacksam emot honom för manifestet och beredd att ropa hurra hur många gånger som helst och beredd att tacka genom bön, men att slå in fönsterrutorna af idel patriotism och slå käken ur led på folk — hvad skall det tjena till?«

»Barbariskt och bestialiskt är det — under sådana dagar!« sade en yppig dam.

»Ack, detta folk, så mycket förskräckligt har det icke i sig!«

Ur ett hörn ljud en öfvertygad och fast stämma:

»Allt detta är polisens verk!«

Alla tego någon minut.

Ur hörnet sades där igen:

»De förbereder en motrevolution — på ryskt vis... Men se då däråt ett tag — hvilka är det, där kommenderar de patriotiska manifestationerna? Förklädda poliser, skyddsafdelningens agenter.«

Jevsej, som med glädje åhörde dessa ord, granskade i smyg talarrens unga ansikte, magert och med rena drag, den broskiga näsan, den lille mustaschen och den ljuse hårtotten på den egensinniga hakan. Mannen satt med ryggen lutad emot ett hörn af vagnen och hade lagt

det ena benet öfver det andra; han såg på passagerarne med sina blåa ögons kloke blick och talade såsom någon, där behärskar sina ord och tankar samt tror på deras kraft.

Iklädd en kort, varmfodrad jacka och långskaftade stöflar liknade han en arbetare; men de hvita händerna och de fina små rynkorna i pannan förrådde honom.

„Förklädd!“ tänkte Jevsej.

Han började med stor uppmärksamhet lyssna på den ljuse ynglingens bestämda tal, såg in i hans kloka, klarblåa ögon och var öfverens med honom. . . Men plötsligt for han tillsammans, gripen af en ond för-
aning; på vagnens plattform, vid sidan om konduktören, hade han igenom rutan fått syn på en svart, rundad nacke, ett par sluttande axlar och en smal rygg. Vagnen ryste, och den för Jevsej bekante gestalten vacklade, smidigt hållande sig på benen, hit och dit.

„Jaschka Sarubin“.

Klimkof såg oroadt på den unge mannen, där nu tog af sig hatten, slätade till det ljusa, vågiga håret och fortsatte tala:

»Så länge som vår regering ännu har soldater, poliser och spioner i sina händer, så skall den inte afstå sina rättigheter till folket och samhället utan strid, utan blodsutgjutelse; det får vi inte glömma!«

»Det är inte sant, min herre!« ropade mannen med det beniga ansiktet, »härskaren har gett oss en fullständig konstitution — ja, det har han, och våga er inte. . . «

»Men hvem är det då, där ställer till gatuslagsmålen, hvilka är det, där skriker: „Ner med konstitutionen“?« frågade honom den unge mannen kyligt. »Ni borde hellre kasta en blick på desse den gamla ordningens försvarare — där kommer de ju nu. . . «

Vagnen bromsade skrikande och gnisslande in; när den hade stannat, hördes oroliga, högljudda rop:

»Gu-ud beskydde tsa—aren. . . «

»Hur-ra-a—a. . . «

Rundtom ett gathörn kom en hel hop småpågar springande ut rätt framför spårvagnen; de spredo sig under skrik öfver körbanan liksom nedkastade ifrån ofvan; efter dem ryckte brådstörtadt och oordnad, såsom en svart kil en hop menniskor fram med trefärgade fanor, och opphetsade rop ljödo:

»Hur—ra! Stanna, mannar. . . «

»Ner med konstitutionen. . . «

»Vi vill icke veta af den. . . «

»Gu-ud beskydde tsa-aren. . . «

Folk stötte till hvarandra och sprungo om hvarandra, fäktade med armarne, kastade opp mössorna i luften; och framför dem alla, med hufvudet sänkt liksom en tjur, marscherade Mjelnikof fram med en tung stång i händerna och nationalfanan på denna. Han såg ner på marken, gick med mycket hög benoppdragning och stampade af allt att döma tungt i gatan, ty för hvart steg ryste hans kropp och svajade hans hufvud. Hans brölände ljud doft igenom de spridda, förvirrade skrikens oordnade kaos i öfverflödet af jemmerljud.

»Vi vill icke veta af något svek. . . «

Bakom honom, omkringhoppande och vridande på halsarne, vällde i lasar klädda, gråa gestalter ut öfver körbanan; de höllo opp armarne och sträckte på halsarne, mens de kikade in igenom husens fönster, galopperade opp på trottoarerna, slog mössorna af hufvudena på förbi-passerande, sprungo på nytt fram till Mjelnikof och skreko, hvisslade, fattade tag i hvarandra, tryckte ihop sig till en hög, mens Mjelnikof liksom besatt viftade med fanan, mullrade och dånade som en stor klocka.

»Halt!« kommenderade spionen, där höll fanan och huvudet högt: »Sju-ung!«

Och ur hans brede mun strömmade ett vildt och sorgmodigt tjut:

»Gu-u. . . «

Men i samma stund skorrade opphetsade skrik i ett vildt virrvarr igenom luften, satte liksom en svärm svultna roffåglar klorna i spionens brölände och kväfde det med sin vilda, roflystna massa:

»Hur-ra för sjelfhärs karen! Af med mös-sor-na. . . Rättrogne! Ner med förräderiet!«

I spårvagnen hade där blifvit tyst; alla hade tagit af sig mössorna, stodo och sågo tigande och bleka på den hop, där omgaf dem som en böljande, smutsig ring. Men den förklädde mannen tog icke af sig mössan. Jevsej kastade en blick på hans stränga ansikte och tänkte: „Han gör sig viktig. . . “ — och så började han med ett snedt leende se igenom rutorna ut på gatan. Han kände så väl på sig dessa oroligt omkringhoppande människors ynklighet; han begrep mycket klart, att de i sitt inre piskades af en dunkel fruktan, att denna fruktan stötte dem hit och dit, att de kämpade emot denna och berusade sig med sina högljudda skrik för att visa sig sjelf, att de icke fruktade någonting. De omringade springande vagnen liksom en flock nyss ifrån kättingarne losskopplade hundar, oppfyllda af en meningslös glädje men ännu icke i stånd att befria sig ifrån sin invanda fruktan; uppenbarligen kunde de ännu icke bestämma sig för att vandra den breda, ljusa gatan framåt, de förmådde icke förena sig till en enda kropp, de yrade omkring,

brölade, såg sig oroligt omkring och väntade på någonting utan att veta hvad.

Där i närheten af spårvagnen står en utmärglad liten bonde med spetsigt skägg, iklädd en lasig pelsjacka; han har slutit ögonen, vändt ansiktet uppåt och skriker med gäll röst ur den oppspärrade, hungrige munnen med de gula tänderna:

»Ne-e-er med den... Vi behöfver den i-icke...«

Af anspänningen flyta tårarne öfver hans kinder, på hans panna glänser svetten; när han har slutat skrika, drar han in nacken, ser sig misstänksamt omkring, drar opp axlarna och börjar åter skrika med slutna ögon, liksom pryglade någon honom...

»Det är noo-ooog!«

Jevsej fick syn på de honom bekante gårdskarlarnes surmulna ansikten, den fromme, stränge kyrkovaktmästaren Klimytsch' mustaschprydda fysionomi, några halfvuxna barfotalassars hungriga ögon, skygga bönders förvirrade uppsyner, och midt ibland dem några figurer, där stötte alla de öfrige framåt, gåfvo med sin egen vilja anvisningar till desse viljelöse, blinde kroppar, oppfyllde dem med sin sjukliga ondska.

Midt i hopen hvirflade den lille Jakof Sarubin omkring som en fisk i vattnet; nu sprang han fram till Mjelnikof, ryckte honom i ärmen, omtalade någonting för honom och nickade därvid åt spårvagnen. Klimkof såg sig hastigt om efter mannen i mössan; denne hade redan rest sig opp och gick med högburet hufvud och rynkade ögonbryn åt dörren. Jevsej följde efter honom, men opp på vagnens plattform tog nu Mjelnikof ett språng, spärrade med sin väldige kropp dörren och brölade:

»Af med mössan!«

Mannen tvärvände och begaf sig åt den andre utgången; men där stod Sarubin och skrek med gäll röst:

»Han är det, han med mössan! Jag känner igen honom! Han tillverkar bomber, akta er, påga!«

I Sarubins hand blänkte en revolver; han viftade med den liksom med en sten och trängde sig sedan framåt; opp på plattformen klättrade folk ifrån gatan och stötte emot de passagerare, där trängde sig fram åt utgången; en dam tjöt gällt:

»Mössan — tag af den — hvad är där med er!«

Alla skreko och tjöto, trängdes med hvarandra och glodde med oppspärrade, sinnesförvirradt irrande ögon på mannen i mössan.

»Jag skall skjuta, undan!« sade denne högt, mens han rörde sig fram åt Sarubin. Detektiven vek några steg tillbaka, men någon puttade honom i ryggen och han fallt på knä, hvarvid han tog stöd med ena handen emot golvet och sträckte fram den andra. Midt i förskräckelsen

knallade ett skott, ytterligare ett — rutorna klirrade till, under någon sekund liksom stelnade alla skriken, men sedan sade en fast stämma föraktfullt:

»Uslingar!«

På nytt skakades luften af ett skott, där fick rutorna att skallra, men Sarubin ropade högt »Öh!« och stötte hufvudet emot golfvet, liksom hade han bugat sig till fötterna för någon.

Rundtenom blef där tystare och liksom rymligare. Klimkof satt krampaktigt ihopkurad på bänken i sitt hörn och tänkte håglöst:

„Det hade kunnat döda mig...“

Trött såg han sig omkring; mannen med mössan stod på vagnens plattform, Mjelnikof stegade fram emot honom förbi Jevsej, mens Sarubin låg på golfvet med ansiktet neråt utan att röra på sig.

»Jag skjuter ner er — undan, lemna plats!« ljöd där kallt och högt ifrån plattformen; men Mjelnikof steg öfver Sarubin, fattade om mannen med de ljuse lockarne, kastade ut honom på körbanan och brölade rasande till med vild stämma:

»Slå ihjel honom!«

Tre revolverskott knallade i snabb följd; sedan hörde man dofva slag; någon jemrade sig utdraget och stönade ömkligt som ett barn.

»Aj, mitt lilla ben...«

Någon skrek hest och ansträngdt:

»A-a... Slå honom på skallen... A-a...«

En tunn, hysterisk röst skriade hänfördt:

»Slit honom i stycken, mina små dufvor! Krossa honom!... Deras tid är snart förbi — nu skall vi göra slut på dem... Nu är det vår tur...«

Men allt detta ihållande tjutande öfverröstades plötsligt af ett ljudligt skrik fullt med sorgset förakt:

»Idioter!«

Jevsej raglade ut på plattformen och fick därifrån syn på en mörk folkhop. Med böjda ryggar, fäktande med armar och ben, ansträngdt flämtande och utmattadt snörflande vältrade de sig fram öfver körbanan liksom stora, ludna larfver; de asade den ljushårade ynglingens stympade, sönderslitne kropp öfver stenläggningen, sparkade på honom, söndertrampade hans ansikte och bröst, drogo honom i håret, i fötterna och händerna och sleto honom i flera olika riktningar på en gång. Halfnaken och blodöfversköljd klatschade kroppen mjukt som en deg emot stenarne och förlorade för hvart slag allt mer af sin mensklige gestalt; folk bemödade sig omsorgsfullt om detta, och den utmärglade bonden, där satte foten på honom i ett försök att stampa sönder skal-len, vråltjöt:

»Nu är v-vår tid kommen...«

Sedan de redan hade fullgjort sitt verk, gick den ene efter den andre bort ifrån körbanan och opp på trottoarerna; en koppärrig yngling aftorkade näfvarne på sin korte fårskinnspels och frågade sakligt:

»Hvem var det, där tog hans pistol?«

Rösterna läto nu trötta och olustiga. Men på gångbanan hörde man skratt ifrån en liten grupp vid en lykta. En kränkt röst påstod hetsigt:

»Du ljuger — det var jag, som var först! När han fallt, så sparkade jag honom på snudan med stöfveln...«

»Det var droskkusken Michajlo, där först kastade sig öfver honom, och sedan jag...«

»Michajlo har fått en kula i skånken...«

»Om benen inte är träffade, så är det inte så farligt!...«

Dessa menniskor hade smakat blod och uppenbarligen blifvit djärfvare; de sågo sig lystet och förväntansfullt omkring med hungriga blickar åt alla håll.

Midt i gatan låg där en formlös, mörk hög, hvarifrån blodet långsamt sipprade fram igenom fårorna mellan plattorna i stenläggningen.

„Sådana är de alltså!“ tänkte Jevsej aftrubbadt, mens han betraktade de röda mönstren på stenläggningen. I en mörkröd, dallrande dimma uppenbarade sig Mjelnikofs ludna ansikte inför hans ögon — sakta och trött sade han med sin djupa stämma:

»Se där — honom har de slagit ihjel...«

»Ja... så fort det gick...«

»I morse slog de också ihjel en...«

»Hvarför det, då?«

»Han talade... Tschaschin aflossade ett skott rätt i buken på honom...«

»Hvarför?« gentog Jevsej.

»Man bedrar folket... Manifestet är en förfalskning... Folket har inte fått någonting...«

»Det har Sascha tänkt ut alltihop!« sade Klimkof sakta och öfvertygad.

Mjelnikof ryste på hufvudet, betraktade sina store näfvar och mumlade med liksom drucken röst:

»Där är alltid någon, där bedrar... Är Jaschka död?«

Han gick in i vagnen, böjde sig ner, lyfte försiktigt opp Sarubin och lade honom med ansiktet oppåt på en bänk.

»Död... Där har det träffat...«

Jevsej sökte i Sarubins ansikte ärret efter slaget med flaskan, men han fann det icke. Öfver spionens högra öga syntes nu ett litet, rött

hål. Klimkof kunde icke slita sin blick därifrån; det förefallt formligen oppsuga hela hans uppmärksamhet och väckte inom honom ett starkt medlidande med Jakof.

»Har du någon pistol?» frågade Mjelnikof.

»Nej...«

»Här, tag Jaschkas...«

»Jag vill inte ha någon, jag behöfver den inte...«

»Nu behöfver alla en!« sade Mjelnikof enkelt och släppte ner revolveren i lomman på Jevsejs rock. »Ja — där var en gång en Jaschka, och nu är där ingen Jaschka mer...«

„Det var jag, som satte dödens märke på honom!“ tänkte Klimkof, mens han betraktade kamratens ansikte. Sarubins ögonbryn voro strängt rynkade, hans lille svarte mustasch hade rest sig på ända öfver hans högt oppdragne läpp, han såg opphetsad ut; och man skulle ha kunnat vänta sig, att hans tal i en strid ström skulle välla fram ur den halföppne munnen.

»Kom, så går vi!« sade Mjelnikof.

»Och han då? Hvad skall det bli af honom?« frågade Jevsej, i det han med möda bortslet blicken ifrån Sarubin.

»Polisen skall forsla undan honom. Man får icke aflägsna de ihjelslagne — det är i lag förbjudet! Kom, så går vi och stärker oss någonstans... Jag har ännu inte ätit någonting idag... det är redan tredje dygnet, jag inte har kunnat äta något... Och inte kunnat sofva ihjeller.« Han suckade djupt och avslutade sedan med butter likgiltighet: »De skulle ha lagt mig till hvila i stället för Jakof.«

»Sascha störtar alla i fördärfvet!« muttrade Jevsej igenom tänderna.

De gingo gatan fram utan att lägga märke till någonting; hvar och en af dem talade endast om det, där oppfyllde hans egne tankar, och deras röster voro kraftlösa, liksom vore de begge två druckna.

»Hvar finnes det sanna?« frågade Mjelnikof och sträckte fram handen, som om han försökte känna på luften.

»Ser du — där har de slagit ihjel två,« sade Jevsej, där ansträngde sig att infånga en olydig tankegång.

»Idag, får man tro, har många blifvit ihjelslagna...«

Mjelnikof teg en lång stund; sedan truade han med knytnäfven i luften samt sade högt och beslutsamt:

»Nu får det vara slut! Jag har lastat på mig nog med synder! På andra sidan Volga har jag en onkel, en gammal man, min ende släkting på jorden. Jag beger mig till honom! Han är biodlare. Som ung blef han dömd för sedelförfalskning...«

Han teg åter en stund, sedan grinade spionen helt tyst för sig sjelf.

»Hvad är där med dig?« frågade Jevsej förargadt.

»Jag glömmet ständigt allting. Min onkel dog ju för tre år sedan. . . «

Omärkligt var de komna fram till en välbekant krog; vid dörren blef Jevsej stående, såg eftertänksamt på de opplysta fönstren och mumlade misslynt:

»Folk igen. . . Jag har inte lust att gå in där.«

»Kom bara, det gör ju det samma!« sade Mjelnikof, drog honom vid handen efter sig och sade: »I ensamhet blir det mig för trist. Jag har blifvit räddhågad också. . . Inte för att jag är rädd för att bli ihjelslagen, om de igenkänner mig såsom detektiv, men jag har helt enkelt en sådan känsla, det är — kusligt.«

De gingo icke in i det rum, hvarest kamraterna brukade samlas, utan satte sig i ett hörn af den allmänna salen. Där var mycket folk, men man märkte inga druckna, om än där talades högt och tydligt; man kunde höra en ovanlig opphetsning. Klimkof började efter sin vana aflyssna samtalen, men tanken på Sascha lemnade honom icke utan vecklade sakta ut sig inuti hans af dagens intryck bedöfvade hufvud, oppfriskad igenom tillflöden af frätande hat emot spionen och fruktan för denne.

„Han skall störta mig i fördärfvet. . . tillintetgöra mig. . . “

Mjelnikof drack håglöst af bieren, teg och kliade sig emellanåt.

Icke lång ifrån dem sutto vid ett annat bord tre män — uppenbarligen butiksbiträden; de voro unga, moderiktigt klädda, buro brokiga slipsar och hade ett särskildt sätt att uttrycka sig. En af dem, ett lockigt hufvud med solbrunt ansikte, talade opphetsadt och blixtrade med sina mörka ögon:

»De utnyttjar sådana utsvultna trashankars förvildning och vill visa oss, att friheten är omöjlig, eftersom där är rent för många på liknande sätt vilda menniskor. Men dock — med förlof — de förvildade menniskorna kom icke till i går, de har alltid funnits, och man har regerat dem, man har förstått att hålla dem i lagens tukt. Hvarför tillåter man dem då idag allehanda nedrigheter och råheter?«

Han såg sig segervisst omkring i salen för att sedan sjelf med glödande öfvertygelse besvara sin egen fråga.

»Därför, att de vill visa oss: „Jaså, ni är för friheten, mina herrar? Där är den, var så goda! Friheten för er — det är dråp, plundring och alla sorters öfvergrepp af hopen. . . “«

»Hör du?« sade Jevsej till Mjelnikof. »Det är Saschkas plan.«

Mjelnikof gaf honom en dyster blick och svarade icke. Den lockige reste sig ifrån stolen och fortfor, mens han gjorde en svepande rörelse med handen och snapsglasets i denna:

»Men det är inte sant, och — jag motsätter mig det! Rättskaffens folk behöfver icke friheten till att strypa hvarandra, utan för att hvar och en skall kunna försvara sig emot vårt laglösa lifs utbredda öfvervåld! Friheten är förnuftets gudinna och man har redan druckit nog af vårt blod! Jag protesterar! Lefve friheten!«

Åhörarne skreko och stampade fötterna i golvet...

Mjelnikof kastade en blick på den lockige talaren och mumlade för sig sjelf:

»Ett sådant dumhufvud...«

»Han talar rätt!« invände Jevsej, där blef arg.

»Hur vet du det, då?« frågade spionen håglöst och började i långsamma klunkar dricka af sin bier.

Jevsej fick lust att säga denne trögtänkte man, att han sjelf var ett dumhufvud, ett blindt vilddjur, som hans lifs baksluga och grymma behärskare hade dresserat till att bedrifva jakt på menniskor; men Mjelnikof såg opp, stirrade Klimkof i ansiktet med sina mörka, ruskiga glosögon och tog till orda med en dof hviskning:

»Vet du, jag känner mig så kuslig till mods, eftersom, när jag satt i fängelse, så hände där en gång...«

»Sluta...« sade Jevsej, »Stör mig inte!«

Igenom den mjuka bullermassan trängde en segerviss falsettröst fram och borrar sig in i öronen:

»Har ni hört?... En gudinna, säger han! Men hos oss ryska menniskor finnes blott en gudinna — den högheliga Gudaföderskan, jungfru Maria! Där ser ni, hvad desse lockige ynglingar koker ihop, jaha då!«

»Ut med honom!«

»Tig!...«

»Nej, ursäkta! När nu friheten har blifvit oss gifven, så har hvar och en rätt...«

»Ser ni? Desse, de lockige, drar fram igenom gatorna och pryglar opp det folk, där står opp för sjelfhärskares rätt gentemot förräderiet — och vi, vi ryska, rättrogna menniskor skall icke ens våga säga någonting däremot! Skall det vara — friheten?«

»Här skall de slåss!« sade Klimkof med en rystelse. »De skall slå ihjel ytterligare någon! Jag går...«

»A, hvad är du för en, — nå, då gå vi. Djävvelen tage dem — hvad angår de dig?«

Mjelnikof slängde några mynt på bordet och rörde sig åt utgången med sänkt hufvud, liksom ville han dölja sitt iögonfallande ansikte.

Ute på gatan, i mörkret och kylan, började han berätta med dämpad röst:

»När jag satt i fängelse — på grund af en viss verkmästare, de hade strypt en verkmästare i vår fabrik, hade de spärrat in mig också — då sade de till mig, att jag skulle komma på tukthus; rannsakningsdomaren sade det och sedan blandade sig gendarmerna i — de försökte skrämma mig — men jag var ännu ung och ville inte på tukthus.¹ Då grät jag, om och om igen, så som det brukar vara. . . «

Han började hosta med smällande läten och slog af på stegen.

»Då kom en dag fängelseinspektörens biträde, Alexej Maximysch — en gammal hedersman; han tyckte om mig och var bedröfvad för min skull. „Ack“, sade han, „Ljapin“, — det är nämligen mitt riktiga efternamn, Ljapin — „ack“, säger han „broder, jag tycker synd om dig, olycklig som du är. . .“ «

Hans tal bredde eftertänksamt och jemnt ut sig inför Jevsej som ett mjukt band, och Klimkof begaf sig sakta in på det liksom längs en smal stig, någonstades ner i ett mörker, till en kusligt intressant saga.

»Han kom alltså till mig och sade: „Jag vill“, sade han, „rädda dig, Ljapin, till ett anständigt lif. För det, du har gjort, får man tukthus, men du kan undgå det. Men då måste du blott taga på dig att afrätta en man. Denne mannen är dömd för ett politiskt mord; han skall enligt lag hängas i närvaro af en prest, där skall hålla fram korset till honom att kyssa; så allt skall gå rätt till, och du skall icke behöfva skämmas.“ Då sade jag: „Nå, om det sker enligt öfverhetens vilja och man i gengäld förlåter mig, så skall jag hänga honom, jag vet ju bara inte hur, man gör det. . .“ — „Det skall vi“, sade han. „nog lära dig. Vi har en man, där förstår sig på det, men han har blifvit förlamad och kan inte göra det sjelf.“ Nå, de undervisade mig en hel kväll — i arresten var det — de stoppade lasar i en säck, knöt till den med ett snöre, så att den liksom fick ett slags hals, och jag drog opp säcken med en liten krok och lärde mig det till sist. Tidigt på morgonen gaf de mig en halfbutelj snaps att dricka opp, förde ut mig på gården, hvarest där stod soldater med gevär, och där såg jag schavotten oppbyggd — galgen, alltså — och alla möjliga öfverhetspersoner stod framför den. De sveper frusna

¹*Tukthus*: i ryska texten står *каторга* (katorga), hvilket betecknar straffkoloni eller strängt straffarbete i Sibirien och därför egentligen saknar direkt svensk motsvarighet såsom särskildt ord. Ordet *tukthus* låter emellertid strängt nog, så att vi ha valt att följa det goda exemplet ifrån den tyska öfversättningen, hvori det på motsvarande ställen användes ordet *Zuchthaus*, och bruka ordet *tukthus* såsom öfversättning af *katorga* i denna roman (äfven tidigare i texten motsvaras *tukthus* af *katorga*). Ö.a.

in sig i sina rockar och kurar ihop sig — det var höst, november... Jag stiger opp på schavotten, och brädorna gungar och gnisslar — liksom tänder — under mina fötter. Jag blef riktigt illa till mods af det, så jag säger: „Ge mig mer brännevin, annars vågar jag inte.“ De gaf mig litet till. Sedan förde de fram honom... «

Mjelnikof började åter hosta doft och grep sig om halsen, mens Jevsej trängde sig intill honom och ansträngde sig att hålla jemna steg med honom. Han höll blicken fästad vid marken och vågade hvarken se rakt fram eller till sidan.

»Då får jag se en kraftig ung man; han står där stadigt och säkert och bara stryker sig ideligen öfver håret, så där ifrån pannan till nacken. Jag började draga på honom liksvepningen och råkade då tydligen klämma honom eller stöta till honom, för han sade till mig sakta och lugnt utan att låta arg: „Litet försiktigare.“ Ja. Presten höll fram korset emot honom, men han sade: „Gör er intet besvär med det“, sade han, „jag är inte troende“... Och hans ansikte såg ut, som vore allt känt för honom, hvad som kommer efter döden, helt precis... På något vis ströp jag honom den gången; jag skälfde i hela kroppen, händerna domnade, jag kunde nätt och jemnt hålla mig på benen — det var förskräckligt för mig, att han tog allting så lugnt... Han står där som herre öfver döden... « Mjelnikof tystnade, såg sig om och började gå fortare.

»Nå?« frågade Jevsej med en hviskning.

»Nå, jag ströp honom, det var allt... Men sedan den tiden, så ofta jag ser eller hör, att man har dödat en människa, så måste jag tänka på honom... Jag tror, han ensam visste om sanningen... Därför var han utan fruktan... Och framför allt — han visste, hur morgondagen skulle bli... något, annars ingen vet. Jevsej, kom med och öfvernatta hos mig, hvad? Var snäll och kom!«

»Kör till!« sade Klimkof sakta.

Han var glad öfver förslaget; han hade nu icke kunnat gå ensam hem igenom gatorna i mörke. Han kände sig betryckt, lemmanne voro honom så tunga, liksom ginge han icke gatan fram utan kröpe han under jorden, som tryckte ner honom på rygg, bröst och höfter och lofvade honom såsom ofrånkomligt mål ett djupt hål, hvori han snart måste bryta igenom för att i oändlighet störta ner i ett bottenlöst, stumt djup... «

»Det var bra!« sade Mjelnikof. »Annars skulle jag få ha det tråkigt i min ensamhet.«

Jevsej råde honom bedröfvadt:

»Du borde döda Sascha... «

»Sluta!« slog Mjelnikof ifrån sig. »Tror du, jag tycker om det, att döda? De har sedan dess två gånger försökt öfvertala mig att hänga någon — en kvinna och en student — men jag vägrade. Då hade där i stället för den ende döde tillkommit ytterligare två, där hade häftat vid mig och som jag hade måst minnas. Man blir aldrig fri ifrån de döde; de går igen!«

»Ofta?«

»Det är olika. Och hur skulle man värja sig emot dem? Jag förstår mig inte på att be till Gud. Kan du det?«

»Jag kommer ihåg några böner. . . «

De korsade någon gård, gick länge genom dess djup, snubblade öfver brädor och stenar samt annan bråte; sedan gingo de oppför en trappa. Klimkof trefvade sig fram längs väggarna och tänkte, att denna trappa måtte vara utan ände. När han sedan plötsligt befann sig i spionens lägenhet och betraktade den i skenet ifrån den tända lampan, förundrade han sig öfver mängden af brokiga bilder och pappersblommor, hvarmed väggarna voro nästan helt öfverklistrade. I detta lilla, trifsamma rum med den breda sängen i hörnet bak det hvita förhänget, förekom honom Mjelnikof plötsligt främmad.

»Så har min samleverska tänkt ut det alltsammans,« berättade Mjelnikof, mens han tog af sig. »Det aset sprang ifrån mig; en viss gendarm, en konstapel, hade lockat henne till sig. Det är mig helt obegripligt, för han är änklings, gråhårad, hon däremot ett ungt, karlgalets stycke, men ändå. . . gick hon sin väg! Det är redan den tredje, där går ifrån mig. Kom, så lägger vi oss och sover. . . «

De lade sig vid sidan om hvarandra i samma säng, där gungade i böljor under Jevsej och sjönk allt djupare; detta fick hans hjärta till att stelna, och spionens ord lade sig tungt på hans bröst:

»Det var en viss — Olga. . . «

»Hvad?«

»Olga. Hur så?«

»Ingenting särskildt.«

»Hon var en sådan liten, mager, munter en. Ibland gömde hon min mössa eller något annat, så att jag sade: „Olka lilla, hvar är mössan hänne?“ Men hon då: „Leta, du är ju detektiv!“ Hon älskade att skämta. Men hon var lösaktig; knappt hade man vändt ryggen till, så höll hon redan på med någon annan. Jag vågade inte slå henne, för hon var så klen. Så då drog jag henne i alla fall i håret — något måste man ju göra. . . «

»Å Gud!« utbrast Klimkof sakta, »hvad skall jag nu göra då? . . . «

Men hans kamrat teg först och sade sedan doft och släpigt:

»Just så jemrar jag mig också ibland...«

Kapitel XXII

Klimkof vaknade med något hemligt beslut inom sig; det spände in hans bröst som ett osynligt, brett bälte. Han kände, att någon ihärdigt drog i detta bältes ändar och oemotståndligt förde honom bort emot något obekant, oundvikligt; han lyssnade efter denna önskan, trefvade försiktigt på sin fumlige, ängslige tanke, men samtidigt ville han icke, att den blef mer bestämd. Mjelnikof satt, redan tvättad och påklädd men ännu okammad, vid bordet och samovaren; han tuggade trögt som en ox på en bit bröd och sade:

»Du sover godt. Jag har bara slumrat till en smula — midt i natten vaknade jag och kände plötsligt — en kropp vid sidan om! Att min Tanja inte är här mer, det kom jag ihåg, men dig hade jag glömt. Då trodde jag, att någon hade kommit och lagt sig där för att värma sig. . . «

Han brast ut i ett enfaldigt grin.

»Men nej, verkligen, allvar. Jag strök eld på en tändsticka och såg på dig. Det tycks mig, som om du inte är riktigt frisk, ditt ansikte är så blåaktigt som. . . «

Han afbröt sitt tal med ett hostanfall, men Jevsej gissade, hvad för ett ord, hans kamrat inte hade sagt ut, och tänkte håglöst: „Raisa brukade också säga, att jag skulle hänga mig. . . “ Denne tanke förskräckte honom; den vidrörde tydligen någonting, han inte ville komma ihåg.

»Hur dags är det?«

»Elva. . . «

»Tidigt än!« anmärkte Klimkof sakta.

»Ja, det är tidigt!« bekräftade värden; och begge två tystnade. Då föreslog honom Mjelnikof:

»Skall vi inte bo tillsammans. . . hvad?«

»Jag vet inte,« svarade Jevsej.

»Hvad?«

»Hur det skall bli,« sade Klimkof, sedan han hade tänkt efter.

»Ingenting skall det bli. Du är en lugn människa, talar föga, och jag tycker heller inte om att snacka. Frågar man folk någonting, så säger den ene si, den andre så, den tredje ytterligare något annat — och då tänker jag, att djävulen tage er allihop. Ord har ni nog af, bara inte de rätta. . . «

»Ja,« sade Jevsej bara för att svara någonting.

»Jag måste göra någonting!« tänkte han till försvar och beslöt plötsligt: »Först — skall jag göra opp med Saschka. . . « Då han icke ville föreställa sig, hvad som sedan skulle bli, frågade han Mjelnikof:

»Hvar skall vi nu gå hän?«

»Till tjensten,« svarade spionen jemnmodigt.

»Det är jag inte hågad på!« förklarade Jevsej torrt och bestämdt. Mjelnikof ref sig i skägget, teg en stund, sköt porslinet till sidan och sade med armbågarne stöttade mot bordet, eftertänksamt och med dämpad röst:

»Vår tjänst är svår nu, alla har börjat göra uppror — men hvilka är det, som är de verkliga upprorsmännen? Få fram det, du! . . . «

»Jag vet, hvem som är den främste bofven och missdådaren!« mumlade Jevsej.

Mjelnikof fortsatte, tungt frustande igenom näsan, med att kläda på sig och frågade:

»Alltså, skall vi bo tillsammans?«

»Ja. . . «

»Hemtar du hit dina saker idag?«

»Det vet jag inte. . . «

»Men du skall väl öfvernatta här?«

»Ja.«

När spionen var gången, for Jevsej opp, såg sig förskräckt omkring i rummet och skälfde till vid en misstanke, där slog honom liksom en följd pisksnärtar.

»Tänk, om han nu plötsligt har låst dörren utifrån och gått till Sascha för att ange mig? Då kommer de snart och griper mig. . . «

Han störtade iväg till dörren — den var icke låst. Full af bitterhet och liksom ville han öfvertyga någon därom, sade han då i tankarne:

»Kan man verkligen lefva så? Ingen människa kan man lita på. . . «

Sedan satt han länge orörlig vid bordet och anspände allt sitt förstånd, all sin list för att gillra fienden en fälla, där vore ofarlig för honom sjelf; slutligen fick han till stånd en plan. Man måste på något vis locka Sascha ut ifrån skyddsafdelningens lokaler, ut på gatan, följa efter honom och, så snart man mötte en stor folkhop, ropa: »Där är en spion! Slå ihjel honom!« Sedan borde det gå till likadant som med

Sarubin och den ljushårade. Skulle folk däremot icke gå till rätta med Sascha lika allvarligt som de under gårdagen hade tagit itu med den förklädde revolutionären, så skulle Jevsej förse dem med ett föredöme; han skulle skjuta först, liksom Sarubin hade gjort, bara det, att han då skulle träffa Sascha. Emot dennes buk skulle han sikta.

Klimkof kände sig stark och djärf; han fick brådt om och hade lust att strax få saken afklarad, med det samma. Men minnet af Sarubin hindrade honom, det trasslade till den eländiga enkelheten i det uttänkta. Han upprepade ofrivilligt sin tanke:

„Det var jag, som satte dödens märke på honom. . .“

Han förebrådde icke, anklagade icke sig sjelf, men det förekom honom, som om någon tråd förbunde honom med den mörkhårade detektiven, och det vore nödvändigt att göra något, för att denne tråd skulle gå af.

„Jag har inte tagit afsked af honom. Men hvar skall jag finna honom nu?“

Sedan han hade tagit på sig rocken, fingrade han på revolveren i lomman, gladde sig åt den, kände på nytt beslutsamheten strömma till och gick med fasta steg ut på gatan.

Men ju mer han närmade sig skyddsafdelningen, desto mer smalt modet undan och rann af honom, desto mer upplöste sig kraftkänslan; och när han fick syn på den smala, unkna gränden och det skumma trevåningshuset vid dess ände, kände han plötsligt en obetvinglig längtan att finna Sarubin och taga farväl af honom.

„Jag kränkte honom“, försökte han förklara denna önskan för sig sjelf, mens han snabbt vek af åt sidan ifrån sitt mål.

Samtidigt hade han också en grumlig känsla af, att han icke kunde undanblika det, där hade gripit honom om hjärtat, ansatte honom, släpade honom efter sig och anvisade honom den ende utvägen ur detta förskräckliga virrvarr.

Dagens uppgift — beslutet att förintä Sascha — hindrade icke denna dunkla och myndiga kraft ifrån att tillväxa och mätta hans hjärta, så att det oförmodadt uppflammande begäret att finna den lille spionens lik nu ställde sig hindrande i vägen.

Mens Jevsej med vilje blåste opp detta begär inom sig, då han fruktade, att det åter kunde försvinna, åkte han i flere timmar med droska omkring till polisvaktkontoren och förfrågade sig ingående efter Sarubin; men det var först framåt aftonen, han fick veta, hvar liket var. Det var redan för sent att åka dit; och så begaf sig Klimkof hemåt, i hemlighet belåten däröfver, att dagen var till ända.

Mjelnikof dök icke opp för att öfvernatta; Jevsej låg hela natten ensam och bemödade sig om att icke röra sig. Vid hvar rörelse vajade sängförhänget, som då viftade en fuktig os in i ansiktet på honom, och sängen knarrade sjungande. Begagnande sig af stillheten kilade de förbannade mössen omkring i rummet och prasslade; prasslandet sönderref det tunna nätet af tankar om Jakof och Sasja; genom dessa refvor såg Jevsej rundtenom sig en liflös, lugnt väntande tomhet, hvaruti hans egen själs tomhet envetet eftertraktade att oppgå.

Tidigt på morgonen stod han redan i hörnet af en stor gård, framför ett gult skjul med kors på taket. En grånad, puckelryggad väktare öppnade dörren och sade:

»Två af dem har vi här — den ene är igenkänd, men inte den andre, och snart skall man lägga honom i grafven, den obekante. . . «

Sedan fick Jevsej se Sarubins bistra ansikte. Det hade blott blifvit en smula blåaktigt men för öfrigt icke förändradt. Man hade tvättat det lilla såret intill ärret; såret hade blifvit svart nu. Hans lille, smidige kropp var naken och ren; han låg med ansiktet oppåt, spänd som en sträng och med de brunbrända händerna korsade öfver bröstet, liksom om han bistert frågade:

„Nå, hvad är det fråga om?“

Vid sidan om honom låg ett mörkt, helt och hållet sönderslitet, oppsvullet lik med röda, blåa och gula fläckar. Någon hade öfvertäckt dess ansikte med klarblåa och hvita blommor, men Jevsej såg därinunder skallbenet, en blodklibbig hårttest och ett afslitet ytteröra.

»Denne går det inte att känna igen; där är knappt någonting igen af hufvudet, och likväl har man igenkänt honom. I går kom där två fröknar — de hade med sig dessa blommorna — och täckte öfver den vanställda människokroppen med blommorna. Den andre vet man inte, hvem det är. . . «

»Jag vet!« sade Jevsej med eftertryck. »Det är Jakof Sarubin; han tjenstgjorde i en afdelning af skyddspolisen.«

Väktaren gaf honom en blick och ryste på hufvudet.

»Nej, det är inte han. Polisen sade också till oss, att det var Sarubin, men när vårt kontor förfrågade sig hos skyddspolisen, visade det sig, att det inte är han.«

»Men jag vet det ju!« utbrast Jevsej sakta och kränkt.

»Men de ifrån skyddspolisen säger, att de inte känner igen honom; ingen sådan har tjenstgjort. . . «

»Det är inte sant!« utropade Jevsej bedröfvadt och bragt ur fattningen.

Ifrån gården kommo två ynglingar in, och den ene frågade väktaren:

»Hvilken är den okände?»

»Den, där.»

Klimkof stack till väktaren en peng, gick ut på gården och upprepade med kraftlös envishet:

»Och likväl är det Sarubin. . . »

»Som ni vill!» sade den gamle och ryste sin puckel. »Men om det verkligen vore så, då skulle de andre också ha känt igen honom; där kom nämligen i går hit en agent, där också sökte efter någon död, men denne kände han inte igen; hvarför skulle inte han ha känts vid honom?»

»Hur såg agenten ut?» frågade Jevsej.

»Det var en skallig, tjock en med mild röst. . . »

„Solovjof!“ gissade Jevsej och åsåg likgiltigt, hur de lade Sarubins kropp i den hvita, osmyckade likkistan.

»Han går inte i!» muttrade en af ynglingarne.

»Böj på benen då, för djävveln. . . »

»Locket går inte igen. . . »

»Lägg honom på sidan, då!»

»Sluta med ofoget, påga!» sade gamlingen lugnt.

Den yngling, där hade hållit i likets hufvud, snöt sig och sade:

»Det är en detektiv, farbror Fjodor. . . »

»En död man är ingen!» anmärkte den puckelryggade i undervisande ton och trädde honom närmare.

Ynglingarne tystnade och fortsatte anstränga sig med att tvinga ner den styfve, brune kroppen i den smala, korta likkistan.

»Ni, era dumhufvuden, gå då och hemta en annan kista!» utropade den puckelryggade förargadt.

»Det gör ju det samma!» sade den ene ynglingen, och den andre lade förtretadt till: »Det är ju ingen fin herre. . . »

Jevsej lemnade gården med en bitter känsla i själen; han kände sig kränkt å Jakofs vägnar. Bakom honom — det hörde han ännu helt tydligt — sade den puckelryggade till de begge ynglingar, där skaffade undan liket:

»Det står heller inte rätt till. Han kom och sade, att han känner honom. Kanske är det han, som är gärningsmannen i denna saken. Hör ni, påga!»

De begge ynglingarne svarade nästan på en gång:

»Också en spion, det syns. . . »

»Men hvad angår det oss? . . . »

Klimkof kastade sig snabbt opp i en droska och ropade till kusken:

»Fort. . . »

»Hvar då hän?»

Jevsej tvekade ett tag och sade sedan sakta:

»Rätt fram. . . «

Doft hamrade de förorättade tankarne i hans hjärna:

„Som en hund gräver de ner honom. . . Och mig likadant. . . “

Gatan rusade honom till mötes, husen ryckte gungande förbi, fönsterrutorna blänkte, folk gingo bullersamt gatan fram och alltsammans syntes honom främmadt.

„Jag skall förintä Sascha. . . jag går och skjuter ihjel honom nu med det samma. . . “

Han släppte iväg kusken och gick in på en restaurang, som Sascha sällan, mer sällan denne än några andra, brukade besöka, blef stående framför dörren till det rum, hvarest spionerna plägade samlas, och sade till sig sjelf:

„Så fort, jag ser honom, så skjuter jag. . . “

Med skälfvande näfve bankade han lätt på dörren och fingerande revolveren i lomman stelnade han till i kall afvaktan.

»Hvem där?» frågade någon ifrån andra sidan dörren.

»Jag,« sade Jevsej.

Då öppnades dörren på glänt, i springan skymtade ett öga och Solovjofs rödaktiga lilla näsa.

»Hva-a-ad nu?» utropade agenten utdraget och förundradt. »Där ryktades ju, att de hade slagit ihjel dig. . . «

»Nej, de har inte slagit ihjel mig!» genmälde Klimkof argt och tog af sig rocken.

»Stäng dörren. . . Men de berättade ju, att du hade varit tillsammans med Mjelnikof. . . «

Han var opptagen med att tugga på en bit skinka; det hindrade honom ifrån att tala, de fettdrypande läpparne frigåfvo endast långsamt och smackande hans likgiltiga ord.

»Det stämmer alltså inte, att du följde med Mjelnikof?»

»Hvarför skulle det inte vara sant?» frågade Jevsej.

»Nå ja — du är ju frisk och kry, men med honom är det illa. . . Jag såg honom i går. . . «

»Hvar då?»

Spionen nämnde det sjukhus, hvarest Jevsej nyss hade varit.

»Hvarför är han där?» förfrågade sig Klimkof likgiltigt.

»Ja, det är en sådan historia — där var en kosack, där högg honom i hufvudet med sabeln, och sedan trampade hästarne ner honom. Hur det gick till och hvarför — det vet man inte. Nu ligger han medvetslös, och doktorn har sagt, att han inte kommer opp mer. . . «

Solovjof hällde opp något slags grönt brännvin till sig i ett litet spetsglas, betraktade kisande glaset emot ljuset, drack opp och frågade sedan Jevsej:

»Hvar gömmer du dig egentligen, hvad?»

»Jag gömmer mig inte. . . «

Någonstans ute i korridoren fallt där en tallrik till golfvat; Jevsej ryckte till; och sedan han hade kommit att tänka på, att han hade glömt att taga revolveren ur lommen på rocken, reste han sig.

»Sascha är mycket arg och gnisslar tänder öfver dig. . . «

För Jevsejs ögon seglade en ond, röd månskifva förbi omgifven af ett starkt luktande, lilafärgadt dimmoln; han erinrade sig den nasala kommandotonen och de beniga händernas gule fingrar.

»Kommer han inte hit?»

»Det vet jag inte. . . «

Solovjofs ansikte glänste; han var uppenbart af någon anledning mycket belåten; han log oftare än eljest; i hans röst dallrade den förnämme herrns nedlåtande älskvärdhet; det äcklade Jevsej.

Osammanhängande tankar hvirflade igenom hans hjärna och förträngde hvarandra i tur och ordning:

„Ni är samtliga afskum. Skada på Mjelnikof. Och denne fettsvulst ville alltså inte kännas vid Jakof. Hvarför?“

»Har ni sett Sarubin?»

»Hvem skulle det vara?» frågade Solovjof med höjda ögonbryn.

»Det vet ni.«

»Ja, ja, ja. . . Visst! Jag har sett honom. . . «

»Och hvarför sade ni inte där, att ni kände igen honom?» frågade Jevsej barskt.

Den gamle spionen höjde sitt skalliga hufvud samt frågade förvånadt och hånfullt:

»Hva-ad?»

Jevsej gentog frågan, men nu något mjukare i tonen.

»Det angår dig inte, min käre vän, kom ihåg det! Och eftersom jag tycker synd om dig för din dumhets skull, så skall jag säga dig, att vi icke behöfver några dumhufvuden, vi känner dem icke, kommer icke ihåg dem, vi känner helt enkelt inte igen dem. Det måste du, som jag sade, lägga på minnet, hädaneft, för evigt, för hela lifvet. Tag till dig det och håll tand för tunga!»

Solovjofs små ögon glittrade kallt liksom två små silfvermynt; hans röst utlofvade något ondskefullt och grymt. Spionen truade med den korte, tjocke pekfingeren; de lystne, blåaktige läpparne krökte sig strängt; men intet af detta ingaf någon fruktan.

„Det gör det samma“, tänkte Jevsej. „De är alla ett och samma röf-vareband — allihop skulle man...“

Han störtade hän till sin rock, drog opp revolveren ur lomman, riktade mynningen emot Solovjof och utropade doft:

»Nu så...«

Gubben svajade till, gled ifrån fåtöljen ner på golvet, klamrade sig med ena handen fast i bordsbenet, sträckte ut den andra emot Jevsej och mumlade med en teaterhviskning:

»Nej... inte då!... Nådige herre... skona mig!«

Klimkof tryckte allt hårdare med fingeren på aftryckaren, allt mer spändt, spändt; af ansträngningen kallnade hufvudet för honom och reste sig håret på ända.

»Jag skall ju gifta mig i morgon... Jag skall aldrig mer...« surrade de tunga, fega orden. Spionens haka glänste fett, och servetten på hans bröst darrade.

Revolveren gick icke af; det gjorde ondt i Jevsejs finger, och den förfäran, där bemäktigade sig honom ifrån topp till tå, förtog honom andan.

»Jag kan ge er pengar!« hviskade Solovjof hastigt, »jag skall heller inte säga något...«

Klimkof måttade ett slag och slungade revolveren rätt i spionens ansikte, grep rocken och rusade iväg. Ännu två svaga skrik hunno ifatt honom:

»Aj, aj...«

Dessa ljud sögo sig liksom blodiglar fast vid nacken och bevingade honom med förfärans vilda kraft.

De jagade ännu länge efter honom, och hela tiden förekom det honom, som samlade sig bakifrån en folkhop, där ljudlöst, utan att vidröra marken med fötterna, sprang efter honom och sträckte ut tiotals långa, klibbiga armar efter hans hals och vidrörde hans hår. De lekte med honom, hånade honom, försvunno igen och döko opp på nytt; han tog en droska, åkte en sträcka, hoppade ur droskan, sprang ett stycke och åkte igen — men hopen var alltjemt efter honom, osynlig och därför desto fasansfullare.

Han kände lättnad, när han framför sig fick se en mörk, genombruten vägg af träd, där sträckte fram sina kale grenar emot honom. Han försökte raskt dyka ner i deras mängd, som stod fast i marken, sprang allt längre in ibland dem och rörde på armarne bak om sig, liksom ville han föra träden bak sin rygg tätare ihop. Han steg ner i en klyfta, satte sig där på den kalle sanden, reste sig opp igen och gick — med tunga andetag, badande i svett och liksom drucken af ångest — framåt längs

klyftan. Snart fick han där framför sig syn på en ljusning — han lyssnade vaksamt, tog ytterligare några steg utan att åstadkomma något buller och kikade ut — framför honom sträckte ett järnvägsspår ut sig; på andra sidan banvallen stodo ytterligare några träd, men de voro glesa och späda; igenom deras grenverks nät skymtade någon byggnads gråa tak fram.

Han vände om och gick snabbt tillbaka, oppåt, följande klyftans löp-riktning, bakåt därhän, hvarest skogen var tätare och mörkare.

„De skall fånga mig. . .“, stötte honom en iskall öfvertygelse framåt. „De skall fånga mig. . .“

Igenom skogen irrade ett sakta, långsamt ringande; det afgafs någonstädes nära ifrån, snuddade vid de tunne grenarne, så att de kommo i rörelse; svängande hit och dit i klyftans skumrask fyllde de luften med sitt rasslande; under fötterna knakade en rännils is torrt; dess vatten var tillfruset, och isen täckte nu såsom en hvit hinna de gråa, uttorkade hålorna.

Klimkof satte sig ner, krökte sig, stoppade en isbit i munnen och for strax opp igen; han kraflade sig oppför klyftans branta sluttning, tog af sig lifrem och hängslen samt knöt ihop dem; han granskade bekymradt grenarne ofvanom sitt hufvud och öfvervägde utan att ömka sig sjelf:

„Rocken behöfver jag inte taga af. Ju tyngre man är, desto fortare går det. . .“

Han skyndade sig, fingrarne darrade, och skuldrorna höjde sig ofrivilligt, som om de ville gömma halsen. Förskrämdt hamrade det i hans hufvud:

„Jag klarar inte af det. . .“

Ett tåg rusade förbi, träden rasslade missbelåtet, jorden bäfvade till och hvit ånga uppenbarade sig emellan grenarne.

Några mesar kommo ditflygande. Lifligt kvittrande skymtade de fram igenom grenarnes dunkla nät; deras beskäftiga brådska satte äfven fart på Jevsejs kalla, motsträfviga fingrar.

Sedan han hade fäst remmen som en snara vid en gren, ryckte Klimkof i den neråt — den satt fast. Då började han lika brådskan- de göra ytterligare en snara af de sammansnodda hängslena; när han var färdig med allt detta, afgaf han en djup suck. . .

„Nu måste jag bedja. . .“

Men några böners ord ville icke inställa sig i hans minne. Han tänkte efter i några sekunder.

„Raisa visste om mitt öde“, erinrade han sig plötsligt; och sedan han hade stuckit hufvudet i snaran, sade han sakta, helt enkelt och utan skälfning i bröstet:

»I Faderns, Sonens och den Helige Andes namn...«

Han gjorde afstamp ifrån marken med fötterna, tog ett språng uppåt och böjde knäna. Någonting ryckte honom smärtsamt bak öronen; ett underligt, inifrån kommande slag träffade hufvudet; bedöfvad fallt han med hela kroppen ner på den hårda marken, slog rundt, rullade nerför, klamrade sig med händerna fast i trädrötterna, stötte hufvudet emot stammarne och förlorade medvetandet.

När han öppnade ögonen, fick han se, att han satt nere i klyftan, och öfver hans bröst dینگlade de sönderslitna hängslena, hans byxor voro sönderrifna, igenom tyget skymtade de till blods skrubbade knäna. Hela hans kropp var oppfylld med smärta, särskildt ondt gjorde det i halsen, och kylan liksom flådde skinnet af kroppen. Jevsej blickade uppåt sluttningen — där gungade remmen under en björks hvita gren liksom en tunn orm och lockade på honom.

„Jag kan inte!“ tänkte Jevsej förtvifladt.

Sedan han hade gråtit kränkta, vanmäktiga tårar, lade han sig med ryggen emot marken. Igenom tårarne såg han opp åt den entonigt matte himmelen, öfver hvilken de svarte grenarnes skarpa mönster voro oppritade.

Han låg där länge, pinad af kyla och smärta; han svepte in sig i sin öfverrock; och förutan hans viljas inverkan drog hela hans meningslösa lif förbi inför honom såsom en kedja af rökgråa ringar.

Flere gånger fyllde de tåg, där passerade, skogsdungen med sitt skramlande, sina ångmoln och sina ljusstrålar; desse strålar halkade fram öfver trädstammarne, liksom trefvande öfver dem, liksom sökte de efter någon menniska ibland dem, hvarefter de försvunno — i hög fart, skälfvande och kalla.

När de funno Jevsej, vidrörde de honom; mödosamt reste han sig och begaf sig i dungens skymningsdunkel efter dem. Vid skogsbrynet blef han stående, började lutad emot ett träd vänta och lyssnade efter stadens aflägsna, argsinta larmande. Det var redan afton, himmelen sken blekblått, öfver staden uppblossade sakta ett matt eldssken.

I fjärran föddes ett ylande ljud och ett mullrande; rälsen började sjunga och ringa; blinkande med röda ögon kom där ett tåg framrusande och klöf skymningen, som åter snabbt flöt ihop bak om det samt där bak blef än tätare och mörkare. Jevsej begaf sig så fort, han bara kunde, opp på spåret, sjönk ner på knä, lade sig sedan på sidan tvärs öfver banvallen med ryggen åt tåget och halsen öfver ena skenan samt virade rockskörten hårdt om hufvudet.

Under några sekunder var det behagligt för honom att känna den svidande beröringen med järnet; det lindrade smärtan i halsen, men

rälsen började darra och sjunga allt högre, allt mer oroande, den fyllde kroppen med ett smärtsamt stönande; och marken, som också bäfvade i korta frossbrytningar, liksom skulle den börja röra på sig, flöt än undan under hans kropp och stötte den än ifrån sig.

Tåget kom framrullande tungt och långsamt, men redan larmade klirrandet ifrån dess kopplingar och hjulens regelbundna dunkande öfver skenskarfvarne öronbedöfvande; dess tunga andhämtning vrålade och stötte Klimkof i ryggen, allt rundt omkring Jevsej, allt inom honom skälfde, böljade liksom i storm och slet honom loss ifrån marken.

Han kunde icke vänta längre, for opp, sprang längs skenorna och skrek med gäll, gnyende stämma:

»Allt skall jag... jag skall... skall...«

Längs skenornas blankslipade metall kommo lyktornas rödaktige strålar glidande, opphunno Jevsej och drogo förbi honom; de blossade allt grällare, de begge röda järnbanden förefallt glödgade, de strömmade snabbt framåt på begge sidorna om Jevsej och angåfvo riktningen för hans springande.

»Jag — skall!...« skrek han gällt och fäktade omkring sig med armarne. Någonting hårdt stötte till honom bakifrån, han slog ner i sliprarne mellan de begge röde skensträngarne, och järnets råa larmande förkrossade hans svaga skrik...

1907